Amatkasmin, Erna

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 6 april 2021 16:06
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: vraag over misofonie + annotatie voor Kukenheim

Hallo [redacted],
Je gaf tijdens het overleg vanmorgen aan dat jij/jullie de annotatie voor Kukenheim nog gaan uitbreiden met informatie over het proces. Als dat gereed is wil je dat dan ook naar mij en [redacted] (strategisch adviseur GGD; [redacted]@ggd.amsterdam.nl) sturen.
En heb je voldoende aan het antwoord van [redacted] op de misofonie vraag? Het is lastig om daar een goed antwoord op te geven, want als een windturbine voldoet aan de geluidsnorm dan heeft nog zo'n 10% van de omwonenden ernstige hinder. En dat is met name dat deel van de bevolking dat geluidsgevoelig is. Geluidsgevoeligheid is een breed begrip. Naast misofonie vallen daar ook tinnitus (chronisch oorsuizen), hyperacusis (overgevoeligheid voor geluiden boven een bepaalde intensiteit) en fonofobie (overgevoeligheid voor harde geluiden of stemmen) onder.
Dus eigenlijk houden de geluidsnormen (ook voor wegen, rail, etc) rekening met het grootste deel van de bevolking, maar minder met het deel dat gevoelig is voor deze geluiden.
Nu is het wel zo dat ik nog niet eerder gehoord had van misofonie in relatie tot windmolens. Misofonie komt meestal voor in relatie tot geluiden die andere mensen maken, met name eetgeluiden. [redacted] Dus om nu te stellen dat windmolens dit gaan verergeren of veroorzaken is behoorlijk ver gezocht.
Groet en ik hoop dat je nog wat van je tijd in Overijssel kunt maken,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T [redacted]
M [redacted]
[redacted] ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted] amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 6 april 2021 10:07
Aan: [redacted] ggd.amsterdam.nl>; [redacted] amsterdam.nl>
CC: [redacted] ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: RE: vraag over misofonie
Bij deze alvast de bijlage.
Groet,
[redacted]

Van: [redacted] ggd.amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 6 april 2021 10:06
Aan: [redacted] amsterdam.nl>; [redacted] amsterdam.nl>
CC: [redacted] ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: RE: vraag over misofonie

Hoi [redacted]
De bijlage is er af gevallen, zouden jullie die nogmaals kunnen sturen voor een specifieker antwoord?
Hierbij alvast een uitleg, maar nog geen definitief antwoord dus.
De ervaring van geluid is deels subjectief. Dus niet alleen de sterkte maar ook hoe het geluid klinkt bepaalt het effect op de ontvangende persoon. De mogelijke ervaring van hinder en het ontstaan van gezondheidsklachten zal dus van persoon tot persoon verschillen.
De gevoeligheid van personen voor prikkels zoals geluid speelt ook een rol. Er zijn ziektebeelden waarbij de gevoeligheid toeneemt. Denk aan het doormaken van een beroerte, de ziekte van Parkinson, angststoornissen, hersenbeschadigingen door een ongeval, mensen met een autismespectrumstoornis, ADD, of ADHD, migraine of dus misofonie.
Om te toetsen of de geluidshinder binnen het in Nederland acceptabele blijft hanteren we een norm die geldt voor de gehele bevolkingsgroep. Daarbij accepteren we dus circa 8% mogelijke overlast bij omwonenden. In die groep zal waarschijnlijk een relatief verhoogd aandeel zijn van omwonenden die gevoeliger zijn voor geluid, dat is inherent aan hun “ziektebeeld”.
Normen voor chemische stoffen werken anders. Daarbij accepteren we geen schadelijke effecten en wordt de norm zo laag gesteld dat ook gevoelige groepen beschermd zijn. Met geluid is dit lastiger omdat bij veel belangrijke menselijke activiteit nou eenmaal geluid ontstaat zoals wegverkeer, vliegtuigen, bouwen, industrie en windmolens. In een dichtbevolkt land ontkom je dan niet aan hinder.
Mensen met overgevoeligheid kunnen wel begeleid worden hierin. Door het subjectieve karakter van de klachten kan de ervaren hinder afnemen als men er anders mee leert omgaan.
[redacted] vul jij aan?
Groeten,

[redacted]
Arts M&G, profiel MMK - adviseur Leefomgeving
Leefomgeving

GGD Amsterdam

T [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

Van: [redacted]amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 6 april 2021 09:01
Aan: [redacted]amsterdam.nl>
CC: [redacted]ggd.amsterdam.nl>; [redacted]
<[redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: RE: vraag over misofonie
Hi [redacted]
Deze vraag moet je voorleggen aan [redacted] of [redacted] van de GGD. Zij zitten ook om 11 uur bij het overleg.
Ik heb de heren ook in de cc gezet.
[redacted] en [redacted], weten jullie hoe om te gaan met Misofonie en het geluid van windmolens?
Met vriendelijke groet,

[redacted]
Programma Klimaatneutraal
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: [redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl
Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

Van: [redacted]amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 6 april 2021 8:43
Aan: [redacted]amsterdam.nl>
Onderwerp: vraag over misofonie

Ha [redacted],
Ik begon net aan het bekijken van de RES inbox en zag een vraag over of/hoe we rekening houden met mensen met misofonie. (zie bijlage)
Hebben we daar een antwoord op?
Lijkt me typisch een vraag waar we een "deskundig gefundeerd standaard antwoord" op moeten hebben, maar ik ken het niet. (iets om de FAQ's mee aan te vullen?)
Weet jij hoe we hierop kunnen antwoorden?
Als ik het antwoord weet, zal ik de brief verder afhandelen.
Hoor graag van je!
Met vriendelijke groeten,

[redacted]
Adviseur

Gemeente Amsterdam

M: [redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl
Ik werk op ma, di, do en vr
Dus niet op woensdag

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 6 april 2021 10:07
Aan: [redacted]; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: RE: vraag over misofonie
Bijlagen: FW: Brief bewoner - windmolens

Bij deze alvast de bijlage.

Groet,
[redacted]

Van [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 6 april 2021 10:06
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>
CC: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: RE: vraag over misofonie

Hoi [redacted] en [redacted]

De bijlage is er af gevallen, zouden jullie die nogmaals kunnen sturen voor een specifieker antwoord?

Hierbij alvast een uitleg, maar nog geen definitief antwoord dus.

De ervaring van geluid is deels subjectief. Dus niet alleen de sterkte maar ook hoe het geluid klinkt bepaalt het effect op de ontvangende persoon. De mogelijke ervaring van hinder en het ontstaan van gezondheidsklachten zal dus van persoon tot persoon verschillen.
De gevoeligheid van personen voor prikkels zoals geluid speelt ook een rol. Er zijn ziektebeelden waarbij de gevoeligheid toeneemt. Denk aan het doormaken van een beroerte, de ziekte van Parkinson, angststoornissen, hersenbeschadigingen door een ongeval, mensen met een autismespectrumstoornis, ADD, of ADHD, migraine of dus misofonie.

Om te toetsen of de geluidshinder binnen het in Nederland acceptabele blijft hanteren we een norm die geldt voor de gehele bevolkingsgroep. Daarbij accepteren we dus circa 8% mogelijke overlast bij omwonenden. In die groep zal waarschijnlijk een relatief verhoogd aandeel zijn van omwonenden die gevoeliger zijn voor geluid, dat is inherent aan hun "ziektebeeld".

Normen voor chemische stoffen werken anders. Daarbij accepteren we geen schadelijke effecten en wordt de norm zo laag gesteld dat ook gevoelige groepen beschermd zijn. Met geluid is dit lastiger omdat bij veel belangrijke menselijke activiteit nou eenmaal geluid ontstaat zoals wegverkeer, vliegtuigen, bouwen, industrie en windmolens. In een dichtbevolkt land ontkom je dan niet aan hinder.

Mensen met overgevoeligheid kunnen wel begeleid worden hierin. Door het subjectieve karakter van de klachten kan de ervaren hinder afnemen als men er anders mee leert omgaan.

[redacted] vul jij aan?

Groeten,

[redacted]
Arts M&G, profiel MMK - adviseur Leefomgeving
Leefomgeving

GGD Amsterdam

T 020[redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 6 april 2021 09:01
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
CC: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>; [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: RE: vraag over misofonie

Hi [redacted]

Deze vraag moet je voorleggen aan [redacted] of [redacted] van de GGD. Zij zitten ook om 11 uur bij het overleg.

Ik heb de heren ook in de cc gezet.

[redacted] en [redacted], weten jullie hoe om te gaan met Misofonie en het geluid van windmolens?

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Programma Klimaatneutraal
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 6 april 2021 8:43
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: vraag over misofonie

Ha [redacted],
Ik begon net aan het bekijken van de RES inbox en zag een vraag over of/hoe we rekening houden met mensen met misofonie. (zie bijlage)
Hebben we daar een antwoord op?
Lijkt me typisch een vraag waar we een "deskundig gefundeerd standaard antwoord" op moeten hebben, maar ik ken het niet. (iets om de FAQ's mee aan te vullen?)
Weet jij hoe we hierop kunnen antwoorden?
Als ik het antwoord weet, zal ik de brief verder afhandelen.
Hoor graag van je!

Met vriendelijke groeten,

[redacted]
Adviseur

Gemeente Amsterdam

M: 06 [redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl
Ik werk op ma, di, do en vr
Dus niet op woensdag

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 2 maart 2021 10:37
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: FW: Brief bewoner - windmolens
Bijlagen: basis-albrec001_1-3-2021_10-38-10.pdf

Opvolgingsvlag: Opvolgen
Vlagstatus: Met vlag

H[redacted]
Zal je deze willen oppakken? Komt uit vorige mailwisseling.
Groet,[redacted]

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam/ EU en int. contacten AKN
Programmateam Amsterdam Klimaatneutraal (AKN)
Gemeente Amsterdam
+31 6[redacted]

Van [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 2 maart 2021 10:12
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: Brief bewoner - windmolens

Dag[redacted]

Wellicht heb je de strekking van mijn vraag al uit de vorige cc meegekregen; maar gisteren kreeg ik bijgevoegde brief binnen. Het is een reactie op de bewonersbrief over windmolens.
Rick gaf aan dat het handiger was om deze reactie vanuit de centrale stad te laten beantwoorden. Probleem dat wordt aangehaald is ook van algemene aard en niet iets wat alleen in Oost voorkomt.

Dus zou ik jou mogen vragen om de briefschrijfster van een reactie te voorzien?

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Bestuursadviseur Rick Vermin
Stadsdeel Oost

Gemeente Amsterdam
[redacted]@amsterdam.nl
06[redacted]

Aanwezig maandag t/m donderdag

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 2 maart 2021 10:00
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: RE: Brief bewoner - windmolens

Goedemorgen[redacted]

Van harte welkom!
Goed om een keer een km afspraak te plannen. Wil jij dit doen, je kunt in mijn agenda kijken wanneer het ons beiden schikt.
Coordinator RES bij R&D is [redacted]. Je kunt de vraag aan haar stellen. Zie cc.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Programmamanager realisatie Ruimte, Economie, Wonen en Duurzaamheid

Gemeente Amsterdam
Stadsdeel Oost

Tel: 06[redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl

Postbus 94801
1090 GV Amsterdam
Oranje-Vrijstraatplein 2

Op dit bericht is een proclaimer van toepassing:
amsterdam.nl/proclaimer

Van: [redacted]amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 2 maart 2021 9:28
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: Brief bewoner - windmolens

Dag [redacted]

Sinds gisteren ben ik 'officieel' begonnen als bestuursadviseur van Rick. Hoewel ik gauw een kennismakingsgesprek met je in wil plannen, heb ik nu al vast een vraag.
Gisteren stuurde [redacted] me bijgevoegde scan door van een binnengekomen brief als reactie op de bewonersbrief omtrent windmolens in Oost.

Rick wil graag vanuit de centrale stad de brief laten beantwoorden. Hebben wij een contactpersoon binnen R&D om dit naar door te zetten?

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Bestuursadviseur Rick Vermin
Stadsdeel Oost

Gemeente Amsterdam
[redacted]@amsterdam.nl
06 [redacted]

Aanwezig maandag t/m donderdag

Van: Vermin, Rick
Verzonden: maandag 1 maart 2021 16:14
Aan: [redacted]
Onderwerp: Re: Brief bewoner - windmolens

H [redacted]

Ik zou hem geloof ik door zetten naar het stedelijke team en hen vragen om deze verder af te handelen.

Groeten, Rick

--
Rick Vermin
Stadsdeelbestuurder Amsterdam Oost

Postbus 94801, 1090 GV Amsterdam
Oranje- Vrijstaatplein 2, 1093 NG Amsterdam
020-[redacted]
[redacted]@amsterdam.nl
[redacted]

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als een e-mail niet voor u is bestemd, verzoekt de gemeente u vriendelijk ons van de juiste adressering op de hoogte te stellen en de e-mail te verwijderen zonder de informatie te gebruiken en te delen met anderen. Voor verdere informatie over de rechten op informatie, zie https://www.amsterdam.nl/proclaimer

On 1 Mar 2021, at 15:53, [redacted]@amsterdam.nl> wrote:

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 1 maart 2021 11:47
Aan: [redacted]
Onderwerp: Brief bewoner - windmolens

Van: INFO SDO <INFO.SDO@amsterdam.nl>
Verzonden: maandag 1 maart 2021 11:44
Aan: Gebiedspool SDO <Gebiedspool.SDO@amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: Equitrac Scan-to-Me

Van: [redacted]@amsterdam.nl[redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: maandag 1 maart 2021 10:39
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: Equitrac Scan-to-Me

<basis-albrec001_1-3-2021_10-38-10.pdf>

Ingekomen
Amsterdam
1 MRT 2021
Registratie
Stadsdelen

Aan :
Stadsloket oost
Oranje Vrijstaatplein 2
1093 NG Amsterdam

Van :
[redacted]
[redacted]@hotmail.com

Betreft – windmolens in Oost

Amsterdam, 22 febr 2021

Aan De Gemeente,

Graag wil ik reageren op de verspreiding van uw brief over het zoeken van een locatie in oost voor windmolens.

Ik wil u erop attent maken dat voor mensen met MISOFONIE, (een stoornis voor geluid), dit als zeer problematisch wordt ervaren.

Deze ongekende agressie voor bepaalde geluiden waarvan een normaal mens niet kan begrijpen dat je daar last van kunt hebben.

Bij uw besluiten zou ik u willen vragen u vooral rekening te houden met mensen, die aan misofonie lijden. Het is een hele nare stoornis.
Het geluid van een windmolen, hoe zacht dat voor u ook lijkt kan ondragelijk zijn voor de persoon, die misofonie heeft.

Geen enkele persoon , die misofonie heeft is gelijk. Een ieder heeft individueel meer of minder last van bepaalde geluiden. Je kunt deze personen niet gelijk trekken.
Het last hebben van bepaalde geluiden kan een vorm aannemen, die niet meer gezond zijn of het functioneren voor de persoon zelf, maar ook zijn of haar omgeving.

Ik hoop dat u dit mee kunt nemen met uw beslissingen over windmolens en dit ook serieus kunt nemen.

Met vriendelijke groeten,

[redacted]

stadsdeel Oost

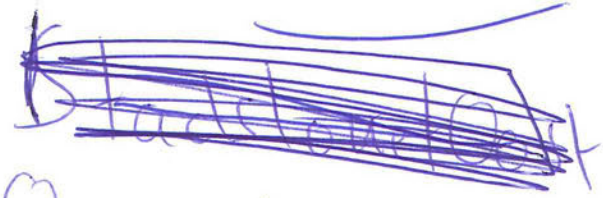

Oranje Vrijstaatplein 2

1093 NG Amsterdam.

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas
postnl

HDBDC #X168B4A#15#0902#

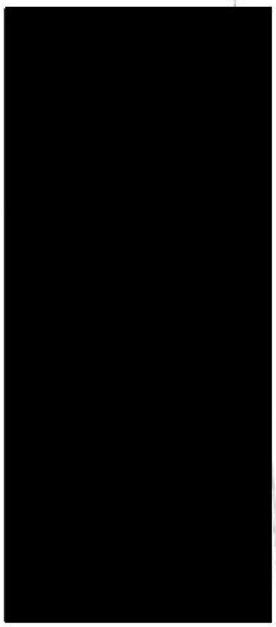

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 14 juni 2021 10:30
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: vraag over tekst [redacted] op website

Ha [redacted] en [redacted]

Nog een duit in het zakje omdat:

- [redacted] zelf geen onderzoek doet
- 'volgt de uitkomsten' gelezen kan worden als: Amsterdam gaat haar beleid aanpassen op basis van dit specifieke onderzoek.

Daarom volgende voorstel:

Amsterdam weet dat [redacted] van het LUMC van plan is om een artikel over laagfrequent geluid bij windturbines te publiceren. De inhoud van deze literatuurstudie is echter nog niet bekend. Amsterdam volgt alle nieuwe artikelen over windenergie.

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: maandag 14 juni 2021 09:15
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: RE: vraag over tekst [redacted] op website

Hi [redacted],

Ik ben dus van mening dat je de zin verkeerd kan lezen alsof Amsterdam de inhoud van het onderzoek kent. En dat is niet zo. Ik zou de zin dus aanpassen:

Amsterdam weet dat [redacted] van het LUMC onderzoek doet naar laagfrequent geluid bij windmolens. De inhoud is echter nog niet bekend, omdat het onderzoek nog niet is gepubliceerd. Amsterdam volgt de uitkomsten en gevolgen van dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: vrijdag 11 juni 2021 14:54
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: RE: vraag over tekst De Laat op website

Hoi,

We hadden er destijds voor gekozen om het zo te formuleren omdat we veel vragen krijgen over het onderzoek (of we op de hoogte zijn van dit onderzoek opzichzelf). Daarom staat het er zo. Als het goed is, staat het zo goed.
Amsterdam is al bekend met het nog niet gepubliceerd onderzoek van [redacted] *van het LUMC en volgt de uitkomsten en gevolgen van dit onderzoek.*

Het doet geen beloftes zo, behalve dat als het gepubliceerd wordt (of andere onderzoeken) dat we het lezen/volgen om op de hoogte te blijven.

Ok zo toch?

Groeten,
[redacted]

Van: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 9 juni 2021 16:59
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: RE: vraag over tekst [redacted] op website

Hallo [redacted] en [redacted]

Dit klopt inderdaad niet [redacted] heeft zijn onderzoek nog niet gepubliceerd (gekregen). Het RIVM heeft verzocht om het concept in te zien om in ieder geval de discussie aan te kunnen gaan, maar dat heeft hij geweigerd.
Tijdens de info avonden vertelde de Laat dat hij binnen enkele weken in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde zou publiceren. Maar dat is (nog) niet gebeurd

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 9 juni 2021 16:51
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: vraag over tekst [redacted] op website

Dag [redacted] en [redacted]

Even een belangrijke check op een zin die nu op de website www.amsterdam.nl/windenergie staat.

Er staat:
Amsterdam is al bekend met het nog niet gepubliceerd onderzoek van [redacted] van het LUMC en volgt de uitkomsten en gevolgen van dit onderzoek.

Dit klopt toch niet?
We zijn toch nog niet bekend met het onderzoek? Zover ik weet communiceren we de hele tijd dat we juist niet bekend zijn met de inhoud omdat het nog niet gepubliceerd is.

[redacted] kan jij dat bevestigen?
[redacted] kan jij zodra [redacted] heeft gereageerd zo nodig de tekst op de website aanpassen? Als tekst moet worden aangepast dan graag weer de eerdere tekst op de website waarin we zeggen de inhoud niet te kennen, want niet gepubliceerd en de ontwikkelingen volgen!

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06 [redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 9 juni 2021 16:59
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: vraag over tekst [redacted] op website

Hallo [redacted] en [redacted]

Dit klopt inderdaad niet [redacted] heeft zijn onderzoek nog niet gepubliceerd (gekregen). Het RIVM heeft verzocht om het concept in te zien om in ieder geval de discussie aan te kunnen gaan, maar dat heeft hij geweigerd.
Tijdens de info avonden vertelde [redacted] dat hij binnen enkele weken in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde zou publiceren. Maar dat is (nog) niet gebeurd

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 9 juni 2021 16:51
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: vraag over tekst [redacted] op website

Dag [redacted] en [redacted]

Even een belangrijke check op een zin die nu op de website www.amsterdam.nl/windenergie staat.

Er staat:
Amsterdam is al bekend met het nog niet gepubliceerd onderzoek van [redacted] van het LUMC en volgt de uitkomsten en gevolgen van dit onderzoek.

Dit klopt toch niet?
We zijn toch nog niet bekend met het onderzoek? Zover ik weet communiceren we de hele tijd dat we juist niet bekend zijn met de inhoud omdat het nog niet gepubliceerd is.

[redacted], kan jij dat bevestigen?
[redacted] kan jij zodra [redacted] heeft gereageerd zo nodig de tekst op de website aanpassen? Als tekst moet worden aangepast dan graag weer de eerdere tekst op de website waarin we zeggen de inhoud niet te kennen, want niet gepubliceerd en de ontwikkelingen volgen!

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 16 juni 2021 16:27
Aan: [redacted]'
Onderwerp: RE: Vragen uit NOORD

Ha [redacted]

Niet 1 voor 1 sturen hoor, doe ze dan maar allemaal tegelijk 😊

Als je technisch geïnteresseerd bent kun je het oa hier nalezen: https://mp.nl/sites/default/files/2019-08/reken%20en%20meetvoorschrift%20windturbines_0.pdf. Ik ben zelf geen specialist op dit gebied, maar bij het berekenen van de geluidbelasting door windturbines moet rekening gehouden worden met de langjarige verdeling over de windrichtingen en windsterktes (zoals vastgesteld door het KNMI). Daarnaast wordt beschreven hoe obstakels in het terrein (bomen, gebouwen, etc) moeten worden meegenomen in de berekening.
Er zijn extra regels om accumulatie van het geluid door nabijgelegen wegen, spoorlijnen, vliegtuigen en industrie te berekenen. Accumulatieberekeningen worden alleen gedaan als 1 of meerdere geluidbronnen boven een bepaalde minimale waarde uitkomen.

In het kort is het antwoord op de vraag: ja

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]3
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 16 juni 2021 16:05
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: Re: Vragen uit NOORD

"Wordt er bij geluidsbelasting ook gerekend met accumulatie van andere geluiden? En de windrichting en windkracht in de richting van de woningen- hetgeen het geluid verder zal dragen."

Op 16 jun. 2021, om 15:57 heeft [redacted]@ggd.amsterdam.nl> het volgende geschreven:

Ha [redacted]

Dat is 1 van de lastigste vragen om te beantwoorden. Uit de Q&A die de gezamenlijke GGD'en aan het opstellen zijn:

'Ja, er zijn wettelijke normen voor het geluid van windmolens. Die normen geven aan hoe sterk het geluid mag zijn bij woningen dichtbij een windmolen. Maar deze normen zijn niet voldoende om omwonenden helemaal te beschermen tegen hinder. De regelgeving accepteert ongeveer 10% ernstig gehinderden in Nederland. Dat geldt niet alleen voor windmolens, maar ook voor verkeer, bedrijven en vliegtuigen. Bij het vaststellen van de norm is niet alleen gekeken naar gezondheid, maar ook naar de maatschappelijke voordelen van windenergie. '
Het blijft een lastig antwoord want die 10% is een gemiddelde en kan dus hoger en lager uitvallen. Daarbij spelen de mate van betrokkenheid, financiele voordeel voor omwonenden, etc. een rol. Hoeveel mensen hinder ondervinden wordt overigens vastgesteld met een vragenlijst waarin je kunt scoren op een schaal van 0 (geen) tot 10 (extreme hinder). Mensen die de vraag boven een bepaalde score invullen worden aangemerkt als ernstig gehinderd.

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020[redacted]
M 06[redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 16 juni 2021 15:45
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: Vragen uit NOORD

[redacted],

Ik ben even bezig om nog een paar vragen over windmolens in Noord te beantwoorden. Daarvoor gebruik ik natuurlijk de laatste versie van FAQ. Maar er is een aantal vragen die daarin niet beantwoord worden. Mag ik zo'n vraag aan jou voorleggen voor een korte reactie in steekwoorden?

Hier is er een: "Begrijp ik nu goed dat het acceptabel zou zijn dat 9% van de bevolking ter plekke ernstige hinder mag ondervinden volgens de norm?"

Groet[redacted]

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 16 juni 2021 16:05
Aan: [redacted]
Onderwerp: Re: Vragen uit NOORD

"Wordt er bij geluidsbelasting ook gerekend met accumulatie van andere geluiden? En de windrichting en windkracht in de richting van de woningen- hetgeen het geluid verder zal dragen."

Op 16 jun. 2021, om 15:57 heeft [redacted] [redacted]@ggd.amsterdam.nl> het volgende geschreven:

Ha [redacted]
Dat is 1 van de lastigste vragen om te beantwoorden. Uit de Q&A die de gezamenlijke GGD'en aan het opstellen zijn:
'Ja, er zijn wettelijke normen voor het geluid van windmolens. Die normen geven aan hoe sterk het geluid mag zijn bij woningen dichtbij een windmolen. Maar deze normen zijn niet voldoende om omwonenden helemaal te beschermen tegen hinder. De regelgeving accepteert ongeveer 10% ernstig gehinderden in Nederland. Dat geldt niet alleen voor windmolens, maar ook voor verkeer, bedrijven en vliegtuigen. Bij het vaststellen van de norm is niet alleen gekeken naar gezondheid, maar ook naar de maatschappelijke voordelen van windenergie. '
Het blijft een lastig antwoord want die 10% is een gemiddelde en kan dus hoger en lager uitvallen. Daarbij spelen de mate van betrokkenheid, financiele voordeel voor omwonenden, etc. een rol. Hoeveel mensen hinder ondervinden wordt overigens vastgesteld met een vragenlijst waarin je kunt scoren op een schaal van 0 (geen) tot 10 (extreme hinder). Mensen die de vraag boven een bepaalde score invullen worden aangemerkt als ernstig gehinderd.

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 16 juni 2021 15:45
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: Vragen uit NOORD

[redacted]

Ik ben even bezig om nog een paar vragen over windmolens in Noord te beantwoorden. Daarvoor gebruik ik natuurlijk de laatste versie van FAQ. Maar er is een aantal vragen die daarin niet beantwoord worden. Mag ik zo'n vraag aan jou voorleggen voor een korte reactie in steekwoorden?
Hier is er een: "Begrijp ik nu goed dat het acceptabel zou zijn dat 9% van de bevolking ter plekke ernstige hinder mag ondervinden volgens de norm?"

Groet, [redacted]

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 16 juni 2021 15:58
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Vragen uit NOORD

Ha [redacted]

Dat is 1 van de lastigste vragen om te beantwoorden. Uit de Q&A die de gezamenlijke GGD'en aan het opstellen zijn:

'Ja, er zijn wettelijke normen voor het geluid van windmolens. Die normen geven aan hoe sterk het geluid mag zijn bij woningen dichtbij een windmolen. Maar deze normen zijn niet voldoende om omwonenden helemaal te beschermen tegen hinder. De regelgeving accepteert ongeveer 10% ernstig gehinderden in Nederland. Dat geldt niet alleen voor windmolens, maar ook voor verkeer, bedrijven en vliegtuigen. Bij het vaststellen van de norm is niet alleen gekeken naar gezondheid, maar ook naar de maatschappelijke voordelen van windenergie. '

Het blijft een lastig antwoord want die 10% is een gemiddelde en kan dus hoger en lager uitvallen. Daarbij spelen de mate van betrokkenheid, financiele voordeel voor omwonenden, etc. een rol. Hoeveel mensen hinder ondervinden wordt overigens vastgesteld met een vragenlijst waarin je kunt scoren op een schaal van 0 (geen) tot 10 (extreme hinder). Mensen die de vraag boven een bepaalde score invullen worden aangemerkt als ernstig gehinderd.

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 16 juni 2021 15:45
Aan [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: Vragen uit NOORD

[redacted]

Ik ben even bezig om nog een paar vragen over windmolens in Noord te beantwoorden. Daarvoor gebruik ik natuurlijk de laatste versie van FAQ. Maar er is een aantal vragen die daarin niet beantwoord worden. Mag ik zo'n vraag aan jou voorleggen voor een korte reactie in steekwoorden?

Hier is er een: "Begrijp ik nu goed dat het acceptabel zou zijn dat 9% van de bevolking ter plekke ernstige hinder mag ondervinden volgens de norm?"

Groet, [redacted]

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 1 april 2021 12:57
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Windmolens

Hallo [redacted]

Was in overleg, vandaar iets later.

Zin: 'omdat in Amsterdam nog geen windmolens staan' moet eruit. Er staan namelijk al wel een aantal windmolens in noordelijk industriezone. Daar wonen echter nauwelijks mensen in de omgeving.

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 1 april 2021 11:33
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: Re: Windmolens

Ha [redacted],
Dank voor de input. Ik heb een reactie geschreven voor de NOS, zie hieronder. Zoals ik al zei, is het vooral een procesantwoord, meer kunnen we op dit moment niet zeggen. Als jij akkoord bent, zal ik het ook met de woordvoerder van Wethouder Marieke van Doorninck afstemmen.

Wat is de reactie van de GGD Amsterdam op de brief die geschreven is aan de Amsterdamse gemeenteraad over de zorgen rond windmolens in Amsterdam?
GGD Amsterdam heeft de artsenbrief ook ontvangen en neemt de zorgen uiteraard serieus. We zullen in nauw overleg met het RIVM de beantwoording voorbereiden. Een inhoudelijke reactie kunnen we op dit moment nog niet geven.

GGD heeft in een onderzoek vorig jaar ook vragen gesteld over overlast van windmolens, wat was daar de uitkomst van?
In de Gezondheidsmonitor Amsterdam (die deel uitmaakt van de landelijke gezondheidsmonitor) wordt een vraag gesteld of mensen geluidsoverlast ervaren van windturbines of windmolens. Dit is dus niet een vraag

over draagvlak. Omdat in Amsterdam nog geen windmolens staan is deze vraag voor Amsterdammers niet te beantwoorden. De uitslagen van de gezondheidsmonitor zijn nog niet beschikbaar, deze worden in de zomer verwacht.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Woordvoerder
GGD Amsterdam
06-[redacted]

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 1 april 2021 10:29:12
Aan: [redacted]
CC: [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: RE: Windmolens

Hallo [redacted]

Prima verhelderend telefoontje.
Bijgevoegd de annotatie die het gemeentelijke RES team heeft opgesteld voor de wethouder met deels onze input. Dit om dubbel werk naar de wethouder te voorkomen.

Samenvattend:

- GGD heeft artsenbrief ontvangen en staat aan de lat om deze voor de wethouder te beantwoorden
- Beantwoording in nauw overleg met het RIVM. We zetten in op een landelijke GGD beantwoording, met lokale inkleuring
- Gezondheidsonderzoek waar NOS op doelt is waarschijnlijk landelijke GGD monitor. Daarin is gevraagd naar geluidhinder door windmolens, gaat niet over draagvlak. Resultaten de komende maanden nog niet beschikbaar.
- Gaan nu niet inhoudelijk op de artsenbrief reageren naar de NOS, maar kunnen wel aangeven dat we de brief en de geuite zorgen serieus nemen en hoe we hier mee om zullen gaan.

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020[redacted]
M 06[redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 1 april 2021 09:24
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>; [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: Windmolens

Zie onder. Van de woordvoerder, maar van wat of wie 😊?

[redacted]
Afdelingsmanager
Leefomgeving

GGD Amsterdam

T 020[redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 31 maart 2021 17:03
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: Windmolens

Ha [redacted]

NOS komt met het volgende, naar aanleiding van het bericht in Parool:

https://www.parool.nl/amsterdam/artsen-uit-noord-en-ijburg-windmolens-dicht-bij-woongebied-wel-degelijk-riskant~b2f95b17/

NOS zegt dat de brief, die naar de gemeenteraad is gegaan ook naar de GGD is gestuurd en wil graan een reactie van ons. Kan jij of iemand uit jouw team hierop antwoord geven?

Daarnaast schijnt het dat wij vorig jaar een gezondheidsonderzoek hebben gedaan waarin ook gevraagd werd hoe Amsterdammers tegen windmolens aankijken. Vraag daarover: wat was de uitkomst van dat onderzoek? Ook daarvoor klop ik even bij jou aan. Is dat onderzoek jou bekend? En wat waren de uitkomsten.

Ik stem de antwoorden af met de wethouder Duurzaamheid. Hoop dat je me kan helpen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Woordvoerder
GGD Amsterdam
06-[redacted]

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 1 april 2021 11:33
Aan: [redacted]
Onderwerp: Re: Windmolens

Ha [redacted]
Dank voor de input. Ik heb een reactie geschreven voor de NOS, zie hieronder. Zoals ik al zei, is het vooral een procesantwoord, meer kunnen we op dit moment niet zeggen. Als jij akkoord bent, zal ik het ook met de woordvoerder van Wethouder Marieke van Doorninck afstemmen.

Wat is de reactie van de GGD Amsterdam op de brief die geschreven is aan de Amsterdamse gemeenteraad over de zorgen rond windmolens in Amsterdam?
GGD Amsterdam heeft de artsenbrief ook ontvangen en neemt de zorgen uiteraard serieus. We zullen in nauw overleg met het RIVM de beantwoording voorbereiden. Een inhoudelijke reactie kunnen we op dit moment nog niet geven.

GGD heeft in een onderzoek vorig jaar ook vragen gesteld over overlast van windmolens, wat was daar de uitkomst van?
In de Gezondheidsmonitor Amsterdam (die deel uitmaakt van de landelijke gezondheidsmonitor) wordt een vraag gesteld of mensen geluidsoverlast ervaren van windturbines of windmolens. Dit is dus niet een vraag over draagvlak. Omdat in Amsterdam nog geen windmolens staan is deze vraag voor Amsterdammers niet te beantwoorden. De uitslagen van de gezondheidsmonitor zijn nog niet beschikbaar, deze worden in de zomer verwacht.

Met vriendelijke groet,
[redacted]
Woordvoerder
GGD Amsterdam
06[redacted]
Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 1 april 2021 10:29:12
Aan: [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: RE: Windmolens
Hallo [redacted],

Prima verhelderend telefoontje.
Bijgevoegd de annotatie die het gemeentelijke RES team heeft opgesteld voor de wethouder met deels onze input. Dit om dubbel werk naar de wethouder te voorkomen.

Samenvattend:

- GGD heeft artsenbrief ontvangen en staat aan de lat om deze voor de wethouder te beantwoorden
- Beantwoording in nauw overleg met het RIVM. We zetten in op een landelijke GGD beantwoording, met lokale inkleuring
- Gezondheidsonderzoek waar NOS op doelt is waarschijnlijk landelijke GGD monitor. Daarin is gevraagd naar geluidhinder door windmolens, gaat niet over draagvlak. Resultaten de komende maanden nog niet beschikbaar.
- Gaan nu niet inhoudelijk op de artsenbrief reageren naar de NOS, maar kunnen wel aangeven dat we de brief en de geuite zorgen serieus nemen en hoe we hier mee om zullen gaan.

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020[redacted]
M 06[redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van [redacted]
Verzonden: donderdag 1 april 2021 09:24
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>; [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: Windmolens

Zie onder. Van de woordvoerder, maar van wat of wie ☺?

[redacted]
Afdelingsmanager
Leefomgeving

GGD Amsterdam

T 020[redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 31 maart 2021 17:03
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: Windmolens

Ha [redacted]

NOS komt met het volgende, naar aanleiding van het bericht in Parool:

https://www.parool.nl/amsterdam/artsen-uit-noord-en-ijburg-windmolens-dicht-bij-woongebied-wel-degelijk-riskant~b2f95b17/

NOS zegt dat de brief, die naar de gemeenteraad is gegaan ook naar de GGD is gestuurd en wil graan een reactie van ons. Kan jij of iemand uit jouw team hierop antwoord geven?

Daarnaast schijnt het dat wij vorig jaar een gezondheidsonderzoek hebben gedaan waarin ook gevraagd werd hoe Amsterdammers tegen windmolens aankijken. Vraag daarover: wat was de uitkomst van dat onderzoek? Ook daarvoor klop ik even bij jou aan. Is dat onderzoek jou bekend? En wat waren de uitkomsten.

Ik stem de antwoorden af met de wethouder Duurzaamheid. Hoop dat je me kan helpen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Woordvoerder
GGD Amsterdam
06-[redacted]

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 1 april 2021 10:29
Aan: [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: RE: Windmolens
Bijlagen: Annotatie windmolens_210331.docx

Hallo [redacted]

Prima verhelderend telefoontje.
Bijgevoegd de annotatie die het gemeentelijke RES team heeft opgesteld voor de wethouder met deels onze input. Dit om dubbel werk naar de wethouder te voorkomen.

Samenvattend:

- GGD heeft artsenbrief ontvangen en staat aan de lat om deze voor de wethouder te beantwoorden
- Beantwoording in nauw overleg met het RIVM. We zetten in op een landelijke GGD beantwoording, met lokale inkleuring
- Gezondheidsonderzoek waar NOS op doelt is waarschijnlijk landelijke GGD monitor. Daarin is gevraagd naar geluidhinder door windmolens, gaat niet over draagvlak. Resultaten de komende maanden nog niet beschikbaar.
- Gaan nu niet inhoudelijk op de artsenbrief reageren naar de NOS, maar kunnen wel aangeven dat we de brief en de geuite zorgen serieus nemen en hoe we hier mee om zullen gaan.

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 1 april 2021 09:24
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>; [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: Windmolens

Zie onder. Van de woordvoerder, maar van wat of wie 😊?

[redacted]
Afdelingsmanager
Leefomgeving

GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 31 maart 2021 17:03
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: Windmolens

Ha [redacted]

NOS komt met het volgende, naar aanleiding van het bericht in Parool:

https://www.parool.nl/amsterdam/artsen-uit-noord-en-ijburg-windmolens-dicht-bij-woongebied-wel-degelijk-riskant~b2f95b17/

NOS zegt dat de brief, die naar de gemeenteraad is gegaan ook naar de GGD is gestuurd en wil graan een reactie van ons. Kan jij of iemand uit jouw team hierop antwoord geven?

Daarnaast schijnt het dat wij vorig jaar een gezondheidsonderzoek hebben gedaan waarin ook gevraagd werd hoe Amsterdammers tegen windmolens aankijken. Vraag daarover: wat was de uitkomst van dat onderzoek? Ook daarvoor klop ik even bij jou aan. Is dat onderzoek jou bekend? En wat waren de uitkomsten.

Ik stem de antwoorden af met de wethouder Duurzaamheid. Hoop dat je me kan helpen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Woordvoerder
GGD Amsterdam
06-[redacted]

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

Annotatie windmolens, geluid en gezondheid
Datum: 31-0-2021
Opstellers: [redacted] / [redacted] (GDD)

Over geluid en gezondheidseffecten

Op 30 maart 2021 is een brandbrief in de media verschenen over medici die stellen dat windturbines dichtbij huizen riskant zijn voor de gezondheid.
https://www.parool.nl/amsterdam/artsen-uit-noord-en-ijburg-windmolens-dicht-bij-woongebied-wel-degelijk-riskant~b2f95b17/

Voorstel reactie:

- De brief is gestuurd naar o.a. Amsterdam, GGD, het RIVM, leden van de Tweede Kamer en het nationaal programma RES. Het RIVM gaat de punten in de brief bestuderen en zal met een landelijke reactie komen. De inhoud wordt afgestemd met de GGD Amsterdam. Daarna wordt het raadadres in Amsterdam beantwoord.
- Amsterdam zal aan de zorgen over mogelijke gezondheidseffecten tegemoetkomen in het vervolgproces:
  1. Voor iedere windmolen of windpark wordt een geluidsberekening gemaakt. De regels hiervoor staan in de wet- en regelgeving.
  2. Daarnaast gaat Amsterdam op verzoek van de gemeenteraad realistische geluidssimulaties laten maken voor specifieke windlocaties. Er wordt gedacht aan de simulator van het Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum (NLR). Die simulator wordt ook gebruikt om de hinder te meten bij weg- en spoorprojecten en bij Schiphol.
  3. Ook gaat Amsterdam op verzoek van de gemeenteraad per windmolen of windpark de GGD laten adviseren over eventuele gezondheidseffecten. Dit advies wordt meegenomen bij besluitvorming over de vergunningen.
- In Nederland accepteren we wel een bepaalde mate van "hinder" als gevolg van windturbinegeluid. Het aantal dB in de wet- en regelgeving is tot stand gekomen op basis van een afweging tussen het te verwachten percentage mensen dat last heeft van het geluid en de noodzaak om meer duurzame energie op te wekken in een dichtbevolkt land. We accepteren ook een bepaalde mate van "hinder" bij andere ruimtelijke projecten, zoals bij weg- en spoorprojecten. Volgens de regels mag het jaargemiddelde geluidniveau (grenswaarde) Lden voor windturbines in Nederland niet meer zijn dan 47 dB. Voor de nacht geldt 41 dB. De dB's voor windturbines zijn in lijn met de dB's voor andere geluidsbronnen.
  - Ter vergelijking: de voorkeursgrenswaarde voor wegverkeerslawaai in Nederland is Lden =50 dB. In de meeste gevallen wordt deze overigens overschreden, ook in Amsterdam – zie geluidskaart Amsterdam: https://maps.amsterdam.nl/geluid/
  - Zie beantwoording kamer-vragen over dit onderwerp: https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2020/10/30/beantwoording-kamervragen-van-de-leden-beckerman-en-van-gerven-beiden-sp-over-de-aanhoudende-klachten-rond-laagfrequent-geluid-bij-windturbines/beantwoording-kamervragen-van-de-leden-beckerman-en-van-gerven-beiden-sp-over-de-aanhoudende-klachten-rond-laagfrequent-geluid-bij-windturbines.pdf

Ter kennisname:

Publicaties RIVM / WHO:

- De WHO adviseert het debat te voeren rond 45 dB Lden. 45 dB Lden is een zogenaamde "conditional" recommendation en geen "strong" recommendation, zie: pagina 5 t/m 7: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/383922/noise-guidelines-exec-sum-eng.pdf.
- De effecten van windturbinegeluid worden in wetenschappelijke literatuur opgedeeld in "hinder" en "ernstige hinder".
    - Bij circa 40 dB Lden is het percentage "ernstige hinder" 0%.
    - De mate van hinder wordt internationaal op dezelfde manier gemeten met een vragenlijst met een schaal van 0 tot 10. De hoogste waarden staan voor "ernstige hinder".
    - Laagfrequent geluid "lage tonen" zorgen niet voor meer hinder.
    - Naar verwachting heeft circa 8 % van de omwonenden "ernstige hinder" bij 47 dB windturbinegeluid.
        - Hierbij spelen ook andere factoren zoals het overige geluid in de omgeving, de mening over windenergie en, het al dan niet hebben van uitzicht op de windturbine een rol.
    - Over gezondheidseffecten van het geluid van windturbines, zoals slaapverstoring, slapeloosheid en hart- en vaatziekten, zijn de resultaten van wetenschappelijk onderzoek niet eenduidig: deze effecten hangen niet duidelijk samen met het geluidniveau, maar soms wel met de ervaren hinder.
    - De literatuur laat duidelijk zien dat omwonenden minder hinder hebben van de windturbines als ze betrokken werden bij de plaatsing ervan. Door mee te kunnen denken over de plaatsing en de balans tussen kosten en baten, ervaren omwonenden minder hinder. Het is daarom belangrijk dat zorgen serieus worden genomen en mensen worden betrokken bij het proces om windturbines te plaatsen.

Andere landen, bv Duitsland:

- In andere landen, bijvoorbeeld in Duitsland, is de situatie niet zo eenduidig als vaak gesuggereerd wordt: 1,5 km afstand of 10x de hoogte.
- Er is sprake van een regionale differentiatie.
- De bandbreedte ligt tussen de 300 meter tot 1000 meter. 10x de hoogte is uitzonderlijk groot.
- In stedelijke gebieden zoals Hamburg of Bremen wordt de ondergrens gehanteerd. FA Wind Abstandsempfehlungen Bundesländer (fachagentur-windenergie.de)

Onderzoek naar laagfrequent geluid van Dhr [redacted] LUMC:

- Aangeven dat het nieuwe onderzoek van dhr [redacted] nog niet gepubliceerd is (verwachting: tussen voorjaar en zomer), en dat wij de publicatie in de gaten houden. Het RIVM doet dit ook. Wij volgen alle ontwikkelingen bij het RIVM en het Rijk.
- Er wordt doorlopend, nationaal en internationaal, onderzoek gedaan naar de (geluids)effecten van windmolens. Soms leiden die tot aanpassingen van wet- en regelgeving en soms niet.
- Andersom wordt er ook onderzoek gedaan naar de effecten van klimaatverandering. Ook die kunnen leiden tot aanpassingen van wet- en regelgeving.
- We nemen besluiten op basis van de nieuwste wetenschappelijke inzichten die voorhanden zijn. Bv de publicatie van het RIVM over geluid van windmolens van oktober 2020.
- NB: meer info over standpunt NWEA t.a.v. laagfrequent geluid: https://www.nwea.nl/laagfrequent-geluid-door-windturbines/

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 12 april 2021 15:43
Aan: [redacted]'
CC: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: RE: Windturbines - cGM TBvraag 30502

Beste [redacted] en [redacted]

Nogmaals dank voor het zo snel en adequaat oppakken van deze toonbankvraag.
Wij gaan nu aan de slag om er een toelichting bij te schrijven waarmee het raadsadres van de artsen beantwoord zal worden.

Vanavond is de eerste informatie avond van de gemeente over windenergie. Misschien dat jullie nog een bekende herkennen:
https://www.amsterdam.nl/nieuwsbrieven/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/nieuwsbrief-duurzame-energie/?utm_source=nieuwsbrief&utm_medium=e-mail&utm_term=20210408&utm_content=link_ID0AKFCI0WFCI&utm_campaign=Nieuwsbrief%20Duurzame%20Energie

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]@rivm.nl>
Verzonden: maandag 12 april 2021 15:18
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
CC: [redacted]@rivm.nl>; [redacted]@rivm.nl>
Onderwerp: Windturbines - cGM TBvraag 30502

Beste [redacted],

Hierbij ontvang je onze reactie op jullie vraag om te reageren op de genoemde punten over het RIVM-rapport over windturbines.

We hopen de GGD daarmee voldoende te ondersteunen bij het beantwoorden van de vragen over windturbines en gezondheid.

Hartelijke groet,

[redacted]
Adviseur Milieu en Gezondheid - regio Noordwest
RIVM-VLH, Centrum Gezondheid en Milieu (cGM)
Flex W3/W4
Tel. 030[redacted] (di, do)
Woensdagen: GGD Amsterdam
020-[redacted]

Postadres:
RIVM, cVLH (interne pb 21)
Postbus 1
3720 BA Bilthoven

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl *De zorg voor morgen* begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en Committed to *health and sustainability*

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: zondag 11 april 2021 19:33
Aan: [redacted]
Onderwerp: Re: WT soap continued.....

Dank voor direct checken van de informatie. Ik kreeg van de gemeente vandaag al de vraag of ik antwoorden paraat heb op het VK artikel. Met jullie hulp gaat dat zeker lukken.

Groet,
[redacted]

Op 11 apr. 2021 16:46 schreef [redacted]@rivm.nl>:
HI [redacted]
In het Volkskrant artikel van [redacted] staat een paar conclusies die wij niet delen,
(en die niet op deze wijze door [redacted] (die geinterviewd werd) bedoeld zijn.
Mogelijk gaat [redacted] daar op inhaken. (gaat over binnen en buiten hinder cijfers, vermeende onderschatting van NL cijfers, het wel of niet aanwezig zijn
van effect op slaapmiddelengebruik bij een handjevol ouderen in een Deens studie (die ook in repliek staat) en de "norm" van WHO die iets lager ligt
(nb WHO stelt geen normen voor) en die 45 is ... verwijzing lijkt ook te zijn naar het zgn Schonis rapport van [redacted] en [redacted] waarin blijkbaar iets geroepen is
over HV ziekten zonder dat daarvoor voor WTs bewijs is... Ik zal dat puntje nog even met [redacted] checken morgen.
[redacted] stuurt later vandaag zijn respons, die hij ook aan de journaliste wil sturen ... (zonder dat dat effect zal hebben denk ik)
Maar dan heb jij het vast paraat morgen bel maar als je nog iets wilt doornemen..
Groet
[redacted]

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl *De zorg voor morgen* begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en Committed to *health and sustainability*

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 5 mei 2021 11:05
Aan: [redacted]
Onderwerp: Re: WT: EZK

Hoi [redacted],
Komt niet als een verrassing.
Hier verloopt het verschijnen van de reactie traag door de bureaucratie. Hopelijk komt de brief volgende week openbaar.
Kun je aangeven wanneer de reactie van EZK verschijnt?

Groet,
[redacted]

Op 5 mei 2021 10:11 schreef [redacted]@rivm.nl>:
Hoi [redacted]
Ter info
EZK is door de vaste kamercommissie gevraagd om een reactie te geven op de brief van de 100 medici uit Amsterdam, ikv windturbines en gezondheid. Ze vraag of wij een reactie namens RIVM aan EZK kunnen leveren, die zij ofwel als bijlage ofwel als onderdeel van de brief kunnen gebruiken.
Waarschijnlijk wordt het antwoord aan jullie (GGD Amsterdam) op de toonbankvraag hiervoor gebruikt.
Van [redacted] begreep ik dat het bij jullie al gedeeld is met de relevante mensen, dus dat het niet als verrassing komt.
Hartelijke groet

[redacted]
Adviseur Milieu en Gezondheid - regio Noordwest
RIVM-VLH, Centrum Gezondheid en Milieu (cGM)
Flex W3/W4
Tel. 030-[redacted] (di, do)
Woensdagen: GGD Amsterdam
020-[redacted]

Postadres:
RIVM, cVLH (interne pb 21)
Postbus 1
3720 BA Bilthoven

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl *De zorg voor morgen* begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en Committed to *health and sustainability*

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 4 juni 2021 15:30
Aan: [redacted]; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: reactie op de raadsadressen
Bijlagen: 24mei21_Reactie op beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines_definitief.pdf; Raadsadres Gezondheidseffecten windturbines - addendum_definitief_18mei21.pdf; beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines aangepast.pdf; beantwoording raadsadressen gezondheidseffecten WT vervolg.docx

Luitjes,

Ik ben bezig met de reactie van de wethouders op de 2 nieuwe raadsadressen van de groep (para)medici. Vind het een lastige klus want veel van hun opmerkingen zijn herhaling van zetten en vooral kritiek op het RIVM. Lijkt me niet de bedoeling dat het college als intermediair tussen een discussie van windalarm en het RIVM gaat zitten. Dus ik kies er voor om ze door te verwijzen naar het RIVM voor een inhoudelijke reactie. Dan gaat het erom om inhoud te scheiden van vragen over het Amsterdamse beleid. En ik wil de focus minder op elk punt, maar op de reflectiefase waar ze in rol in krijgen van de wethouders en daarbij aangeven dat hun vragen daar aan bod komen.
Bijgevoegd mijn eerste poging plus de 2 raadsadressen en het antwoord op het oorspronkelijke raadsadres.

Ik kom even niet verder, dus input in welke vorm dan ook is welkom. En, dat het maar vast duidelijk is, het kan een stuk empathischer.

Groet en fijn weekend,
[redacted]

Amsterdam, 24-05-2021

Reactie op beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines.

Geachte mevrouw Van Doorninck en mevrouw Kukenheim, geachte raadsleden,

Hartelijk dank voor het beantwoorden van ons raadsadres 'gezondheidseffecten windturbines' en de eveneens bijgevoegde beantwoording door de GGD en het RIVM.

Dat windturbines voor overlast en hinder kunnen zorgen is eenieder duidelijk, echter willen we nogmaals benadrukken dat ons raadsadres de gezondheidseffecten adresseert. Het is goed te vernemen dat we met elkaar proberen duidelijkheid hierover te krijgen. Daarbij is het de taak van de GGD, het RIVM en de overheid om de burger zoveel mogelijk te beschermen tegen nadelige gezondheidseffecten van omgevingsgeluid.

Samenvatting

De belangrijkste punten die hieronder als reactie op de beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines naar voren komen zijn:

1. **Het RIVM is het eens dat verder lokaal onderzoek naar gezondheidseffecten noodzakelijk is;**
2. **Het RIVM beaamt dat er geen onderzoek naar de effecten op gezondheid van kinderen is gedaan en verder onderzoek noodzakelijk is;**
3. **Het RIVM gaat niet in op slechts kleine aantallen onderzochte direct omwonenden van windturbines maar noemt rurale studies wel bruikbaar mits voldoende omwonenden bestudeerd (die er dus niet zijn);**
4. **Het RIVM rapport "Health effects related to wind turbine sound: an update, 2020" is niet peer reviewed en niet door arts(en) mee beoordeeld op gezondheidseffecten.**

Inhoudelijke reactie

Hieronder willen we puntsgewijs inhoudelijk reageren op de beantwoording van het raadsadres.

Ten eerste meldt u op pagina 3 van uw brief "*De betrokken ministeries zijn momenteel in overleg met het RIVM om na te gaan of het nodig is om aanvullend landelijk onderzoek naar de mogelijke gezondheidseffecten van windturbines uit te voeren. Daarbij wordt meegenomen of er risicogroepen zijn, zoals kinderen, die extra aandacht moeten krijgen*."
Wij zijn daarom van mening dat Amsterdam - en andere gemeenten die deze discussie meelezen (o.a. verschillende buurgemeenten, Enschede, Apeldoorn, Ronde Venen) op deze uitkomst zou moeten wachten alvorens de zoekgebieden definitief aan te wijzen.

Hiervoor hebben wij een aantal redenen; de antwoorden van het RIVM op onze in het raadsadres aangedragen punten onderbouwen en/of ondersteunen dit:

1. Uiteraard kunnen we ons vinden in de belangrijke erkenning van het RIVM op pagina 8 dat er inderdaad **geen enkel onderzoek is gedaan naar het effect van windturbinegeluid op**

kinderen. De enige verstandige beslissing lijkt ons daarom dat de gemeenteraad bij het vaststellen van de zoeklocaties, in het kader van het voorzorgsbeginsel, de zoekgebieden die dichtbij woonwijken zijn ingetekend, laat afvallen. Namelijk, het plannen van turbines op 350 meter afstand brengt grote en onaanvaardbare risico's met zich mee voor de zich ontwikkelende kinderen in deze gebieden. Temeer daar het RIVM in een eigen rapport "Het effect van geluid van vlieg- en wegverkeer op cognitie, hinderbeleving en de bloeddruk van basisschoolkinderen" (https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/441520021.pdf) wijst op de nadelige gevolgen van omgevingsgeluid op kinderen en hun cognitieve ontwikkeling, met name op de geheugenfunctie, de aandacht en de concentratie. Daarbij is het bekend dat het geluid van vliegverkeer als even hinderlijk of zelfs minder hinderlijk wordt ervaren dan het geluid afkomstig van windturbines.

2. Daarnaast is het spijtig dat de reactie van het RIVM niet ingaat op de slechts zeer kleine aantallen onderzochte omwonenden in de nabijheid van windturbines (in de Deense studies <1% van de onderzochte populatie). In deze groep wordt reeds een verhoogd risico op gezondheidsschade gevonden maar dit wordt vervolgens borderline significant, of een zwak verband, of een marginaal verband genoemd, omdat de kleine aantallen verdrinken in de grote hoeveelheid omwonenden op grote afstand van windturbines. Wanneer men de gezondheidseffecten onderzoekt bij omwonenden van windturbines, heeft het geen zin om op 10 km afstand te gaan zoeken naar deze effecten. Als dan in de analyse deze mensen op grote afstand wel worden meegenomen, is het niet verwonderlijk dat er geen significante effecten worden gevonden.

   Tot slot wordt gesteld dat conclusies uit rurale studies goed in Nederland te gebruiken zijn mits er naar voldoende aantallen is gekeken. Uiteraard zijn we het hier mee eens maar het probleem is dat er in alle studies onvoldoende direct omwonenden van windturbines zijn bestudeerd en dat is nou precies ons punt. Dit dient eerst onderzocht te worden.

3. Het RIVM schrijft op pagina 7 van 13: "*Er is geen statistisch significant verband gevonden voor hypertensie, maar hooguit een marginaal verband ('borderline statistically significant for outdoor WTN') voor het gebruik van medicatie tegen hypertensie bij mensen boven de 65 jaar als indicator voor hypertensie*". Zoals gemeld onder punt 2, in verband met de kleine aantallen is een borderline statistisch significant verband genoeg om te pleiten voor **meer onderzoek**. Tot die tijd dient het voorzorgsprincipe te gelden.

4. Het RIVM schrijft op pagina 7 van 13 ook "*Slapeloosheid: Poulsen (2019a) vonden een zwak verband tussen een jaargemiddeld niveau van windturbinegeluid van 42 dBA of hoger 's nachts (buitenshuis) en het gebruik van slaapmedicatie, maar dit verband was niet significant. Ook werd er geen verband gevonden met het geluidniveau binnenshuis. Een nadere analyse toonde aan dat de sterkste verbanden voorkwamen bij oudere mensen. Het risico op vertekening in deze studie is hoog, omdat de gegevens werden geanalyseerd op groeps-/bevolkingsniveau en gegevens niet op individueel niveau beschikbaar waren.*" Nogmaals, zoals gemeld onder punt 2, in verband met de kleine aantallen is een zwak verband genoeg om te pleiten voor **meer onderzoek**, zeker in combinatie met het sterke verband bij oudere mensen. Tot die tijd dient het voorzorgsprincipe te gelden.

5. Het RIVM schrijft op pagina 8 van 13: *"Maar het is niet te verwachten dat het verband tussen geluid en effecten anders is voor de verschillende bronnen, als rekening wordt gehouden met genoemd verschil in hinderlijkheid. Hierbij gaan we er dan van uit dat het risico deels via*

hinder loopt. Bij de huidige grenswaarde van 47 dB voor WT is dus het risico op hart- en vaatziekten vergelijkbaar met dat van transportbronnen en industrie bij hogere grenswaarden." Dit is belangrijk, want hier zeggen ze in feite dat de bron niet uitmaakt en je hart- en vaatziekten kan verwachten bij deze norm, op dezelfde schaal als voor transportbronnen. Deze norm beschermt dus niet, zoals wij ook al stellen in ons raadsadres addendum van 18 mei 2021.

6. Het RIVM schrijft dan op pagina 9 & 10 van 13 twee belangrijke reacties op:

   "*Reactie1: WHO verwoordt het in de Guidelines (WHO, 2018) als volgt: "Noise is an important public health issue. It has negative impacts on human health and well-being and is a growing concern". Het RIVM onderschrijft het gezondheidskundige belang van het beperken van de geluidbelasting voor de volksgezondheid*."

   "*Reactie2: De WHO adviseert inderdaad een 2 dB lagere gezondheidskundige streefwaarde voor geluid van WTs. Deze streefwaarde voor windturbines is voorwaardelijk omdat er ten tijde van de Guidelines onvoldoende evidentie was (studies van lage kwaliteit) om een "definitieve" relatie voor hinder af te leiden (Guski et al, 2017) en geen evidentie om voor slaap een nachtelijke relatie af te leiden (Basner and Mcquire, 2018).*

   Deze reacties zijn in feite een steunbetuiging voor **minder** geluidsbelasting (reactie 1) en **meer onderzoek** want niet alles is evident (reactie 2).

7. Het RIVM schrijft op pagina 11 van 13: "*Kennis over deze verbanden vraagt om onderzoek waarbij ook gekeken moet worden naar andere geluidbronnen en andere risicofactoren zoals leefstijlfactoren, voeding en ander gezondheidsgedrag en familiaire belasting**. Dit zou zeker de moeite waard zijn, ook met oog op het bepalen van de relatieve bijdrage van WT-geluid aan dit proces op lange termijn***." Wij zijn van mening dat het onderzoek noodzakelijk is, in plaats van de moeite waard. Goed dat het RIVM verder onderzoek voorstelt.

8. Verder wordt in het zeer recent verschenen RIVM-rapport "Nieuwe gezondheidskundige richtlijnen voor omgevingsgeluid. Nadere gezondheidskundige analyses" (https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2020-0148.pdf) vermeld dat gezondheidsrisico's zelfs al bij lagere geluidswaarden kunnen ontstaan en dat dit inzicht nieuw is: ''*Een van de conclusies is dat geluid van treinverkeer hinderlijker is en een grotere kans op slaapverstoring geeft dan eerder werd gedacht. Ook blijkt dat ernstigere gezondheidseffecten, zoals hart- en vaatziekten, al bij een lagere blootstelling kunnen optreden dan eerder werd gedacht. Dit betekent dat bij een groter aantal mensen hart- en vaatziekten optreden door geluid dan eerder werd gedacht.'*
   Helaas wordt in dit rapport de informatie rondom turbinegeluid weggelaten en dit terwijl het bijbehorende WHO-rapport (https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/noise/environmental-noise-guidelines-for-the-european-region) zich duidelijk wel uitspreekt over de grotere evidentie voor gezondheidsschade door omgevingsgeluid, waarbij turbinegeluid juist expliciet wordt genoemd.
   De reden hiervoor is dat er geen nieuwe blootstellings-response (BR) relaties beschikbaar zijn gekomen. Een BR-relatie is de relatie tussen de blootstelling aan geluid en de kans op gezondheidseffecten door geluid.

Een dergelijk onderzoek naar een BR-relatie is precies in lijn met wat we, in het kader van het voorzorgsprincipe, vroegen in ons raadsadres d.d. 29 maart 2021, namelijk: een onderzoek. Dit hebben we opnieuw benoemd in ons raadsadres addendum van 24 mei 2021.

9. Er lijkt een inconsistentie te zitten in de reactie: Het RIVM stelt in de e-mail aan de GGD dat 42dB(A) gelijk kan worden gesteld met 47dB Lden. In uw brief wordt gesteld dat 43-45dB(A) overeenkomt met 47dB Lden. Dit laatste komt overeen met hetgeen dhr. Koppen van Arcadis (2014) stelt.

10. Het RIVM verdedigt in het antwoord ook het rapport waartegen wij ons in het raadsadres richten (https://www.rivm.nl/publicaties/health-effects-related-to-wind-turbine-sound-update): het rapport is een mooi, maar inmiddels onvolledig, overzicht van de literatuur. Het is opmerkelijk dat het op pagina 5 een "systematische review" volgens standaard methodes wordt genoemd. Volgens de state of the art in de medische literatuur voldoet een systematische review aan een critical appraisal van de literatuur, is het peer reviewed en in een wetenschappelijk tijdschrift gepubliceerd. Dit is allemaal niet het geval bij het RIVM-rapport, terwijl het wel zeer belangrijke beleidsmatige gevolgen heeft wanneer het gaat om het plaatsen van windturbines nabij woonwijken. Het RIVM legt zelf de review van [redacted] terzijde omdat dit (nog) niet peer reviewed zou zijn, een inconsistentie.
Bovendien is bij het rapport geen arts betrokken geweest om de (overigens kleine aantallen) aangehaalde gezondheidsstudies inhoudelijk te beoordelen.

11. Tot slot op pagina 13 van 13: *"Het RIVM-rapport geeft alleen de mogelijke gevolgen van blootstelling aan geluid weer en de niet-akoestische factoren die hierbij een rol spelen; niet of dat (maatschappelijk) verantwoord is noch of dat geldt voor de specifieke condities en context.*"
Hier ligt de bal dus uiteindelijk toch weer bij de gemeente, de provincie en de landelijke politiek.

Wij hebben voldoende aangetoond dat er gezondheidsrisico's zijn en er meer onderzoek nodig is. Het antwoord van het RIVM aan de gemeente d.d. 12 april 2021 ondersteunt deze oproep tot onderzoek. De uitkomst van de gesprekken tussen RIVM en verantwoordelijke ministeries hierover moeten naar onze mening worden afgewacht.

Tot die tijd kunnen windturbines niet te dicht op woningen worden geplaatst en het voorzorgsprincipe moet daarom in acht worden genomen. Dit betekent in de praktijk dat u een aantal zoekgebieden af zal moeten vallen omdat daar simpelweg geen mogelijkheid is om windturbines op de afstand te plaatsen die nu veilig wordt geacht.

Wat betreft het afwegingskader en de Health Impact Assessment (HIA)/gezondheidseffectscreening, deze zijn dusdanig vaag beschreven in uw antwoord dat het voor ons niet mogelijk is om daar een inhoudelijke reactie op te geven, afgezien van twee algemene punten. Ten eerste, dat we hier graag meer details over zouden willen horen en hieraan mee zouden willen werken. Ten tweede, gaan we er van uit dat u een HIA bedoelt zoals gedefinieerd door de WHO https://www.who.int/health-topics/health-impact-assessment#tab=tab_1.

Als laatste willen we een opmerking maken over de timing. We constateren dat het RIVM al op 12 april antwoord heeft gegeven aan de gemeente; al binnen 2 weken na het indienen van ons raadsadres op 29 maart jl. Echter, er is om voor ons onduidelijke redenen gekozen om te wachten

met uw antwoord tot vlak voor de besluitvormende vergadering van de gemeenteraad op 26 mei aanstaande.

Wij betreuren dit ten zeerste, aangezien de bijdrage van het RIVM goede input oplevert voor verdere discussie. Deze discussie had op verschillende momenten gevoerd kunnen worden in de afgelopen weken.

Het antwoord was dus ook al beschikbaar voordat de zogenaamde gespreksavonden van de gemeente (op 12, 19, 20, 21 en 22 april) plaatsvonden; vóór de commissie FED-vergaderingen van 15 april en 20 mei; vóór de inspraak avond van de Provinciale Staten Noord Holland van 19 april; vóór de gemeenteraadsvergadering van 22 april; vóór de commissie ZJS vergadering van 29 april; en vóór de reflectiefase- gesprekken in de week van 3 mei. Er waren één of meer van de medeauteurs aanwezig bij elke inspraakavond, bij het reflectiefase- gesprek en bij de gespreksavond voor stadsdeel Noord.

We vinden dit dan ook echt een gemiste kans en vragen ons af waarom u hiervoor gekozen heeft.

Tot slot rekenen wij erop dat bij de stemming rondom het vastleggen van de zoekgebieden de raadsleden en de fracties hun verantwoordelijkheid zullen nemen volgens het voorzorgsprincipe en de gezondheid van alle inwoners van Amsterdam zullen respecteren. Dit houdt in dat de zoekgebieden dicht bij bebouwing pas kunnen worden vastgesteld zodra uit onderzoek is gebleken dat er geen onaanvaardbare gezondheidsrisico's zijn.

Hoogachtend,

[redacted], internist

[redacted], kinder- en jeugdpsychiater

[redacted], cardioloog

[redacted], verloskundige en klinisch epidemioloog

[redacted], kno-arts

[redacted], moleculair farmacoloog

Amsterdam, 18 mei 2021

Raadsadres gemeente Amsterdam

Aan de gemeenteraad van de gemeente Amsterdam

Onderwerp: raadsadres gezondheid & windturbines d.d. 29 maart 2021 – addendum

Geachte leden van de gemeenteraad,

Op 29 maart 2021 hebben wij een raadsadres ingediend m.b.t. Gezondheidseffecten en Windturbines.

Ondertussen is er op 12 mei 20210 een nieuw RIVM rapport verschenen "Nieuwe gezondheidskundige richtlijnen voor omgevingsgeluid Nadere gezondheidskundige analyses"[1]

Een van de conclusies in het rapport is dat "*ernstigere gezondheidseffecten, zoals hart- en vaatziekten, al bij een lagere blootstelling kunnen optreden dan eerder werd gedacht. Dit betekent dat bij een groter aantal mensen hart- en vaatziekten optreden door geluid dan eerder werd gedacht."*

En *"Wanneer we kijken naar de verdeling van de ziektelast, dan blijkt dat de grootste omvang van de ziektelast voorkomt bij personen die worden blootgesteld aan geluidsniveaus tussen 45 en 55 dB (Lden). Een deel van de geschatte omvang van coronaire hartziekten treedt op bij lagere geluidsniveaus dan eerder werd gedacht. Dit inzicht is nieuw."*

Zoals inmiddels hopelijk bij u bekend, is de huidige Nederlandse norm voor windturbinegeluid 47 dB Lden. Bij deze norm wordt 9% ernstige hinder geaccepteerd[2]. Deze norm beschermt omwonenden dus niet.

Helaas heeft het RIVM in dit specifieke rapport windturbinegeluid buiten beschouwing gelaten. De reden hiervoor is dat er geen nieuwe blootstellings-response (BR) relaties beschikbaar zijn gekomen. Een BR-relatie is de relatie tussen de blootstelling aan geluid en de kans op gezondheidseffecten door geluid.

Een dergelijk onderzoek naar een BR-relatie is precies in lijn met wat we, in het kader van het voorzorgsprincipe, vroegen in ons raadsadres d.d. 29 maart 2021, namelijk: een onderzoek.

Dit nieuwe RIVM rapport is dus:

- **Een extra reden tot bezorgdheid over de nadelige gezondheidseffecten van windturbines in de directe nabijheid van woningen;**
- **Een extra reden tot meer onderzoek voordat tot verdere plaatsing wordt overgegaan aangezien zelfs bij lagere geluidsniveaus gezondheidseffecten te verwachten zijn;**
- **Een extra reden om het voorzorgsprincipe in acht te nemen: bij twijfel, niet doen.**

Met nieuwe informatie komen nieuwe vragen:

I. Nu u bekend bent met dit rapport, deelt u dan onze conclusies dat de huidige geluidsnorm omwonenden niet voldoende beschermd. Zo nee, waarom niet?
II. U bent bevoegd om strengere normen vast te stellen, bijvoorbeeld voor “het bereiken van optimale leefomgevingskwaliteit”[3] Bent u dan bereid om voor onze gemeente een strengere geluidsnorm voor windturbines in te stellen? Zo nee, waarom niet?
III. Deelt u onze conclusie dat er nu nog meer extra reden tot bezorgdheid is over de nadelige gezondheidseffecten van het geluid van windturbines in de directe nabijheid van woningen? Zo nee, waarom niet?
IV. Bent u n.a.v. dit nieuwe rapport bereid om opdracht te geven aan het RIVM om gedegen onderzoek te doen naar de specifieke gezondheidsrisico’s met betrekking tot de Amsterdamse zoekgebieden voor windturbines met een hoogte van 146 meter en hoger, binnen 2000 meter van woningen, en/of met een geluidsbelasting van 42 dB en hoger, zoals verzocht onder punt IV van ons raadsadres d.d. 29 maart 2021? Zo nee, waarom niet?

Graag ontvangen wij de beantwoording van onze vragen binnen de daarvoor gestelde termijn.

Hoogachtend,

[redacted], kinder- en jeugdpsychiater

[redacted] cardioloog

[redacted], internist

[redacted], verloskundige en klinisch epidemioloog

[redacted], kno-arts

[redacted], moleculair farmacoloog

Referenties

1) Nieuwe gezondheidskundige richtlijnen voor omgevingsgeluid. Nadere gezondheidskundige analyses. RIVM-rapport 2020-0148 E. Van Kempen https://www.rivm.nl/publicaties/nieuwe-gezondheidskundige-richtlijnen-voor-omgevingsgeluid-nadere-gezondheidskundige
2) Besluit van 14 oktober 2010 tot wijziging van het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer en het Besluit omgevingsrecht (wijziging milieuregels windturbines) , Nota van Toelichting, artikel 5.2 https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2010-749.html#d9869e547
3) Interimwet stad-en-milieubenadering, § 2. Bevoegdheid tot afwijking van wettelijke voorschriften, artikel 2 https://wetten.overheid.nl/BWBR0019466/2013-04-25/#Paragraaf2

Gemeente Amsterdam

Bezoekadres
Amstel 1
1011 PN Amsterdam

Postbus 202
1000 AE Amsterdam
Telefoon 14 020
amsterdam.nl

Retouradres: Postbus 202, 1000 AE Amsterdam

Mevrouw [redacted], de heer [redacted],
mevrouw [redacted], mevrouw [redacted],
de heer [redacted] en de heer [redacted]

Datum 18 mei 2021
Behandeld door [redacted] en [redacted]
E-mail [redacted]@ggd.amsterdam.nl, [redacted]@ggd.amsterdam.nl
Onderwerp Beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines

Geachte indieners van het raadsadres gezondheidseffecten windturbines,

Hartelijk dank voor uw brief van 29 maart jl. aan de gemeenteraad over de gezondheidseffecten van windturbines. U geeft aan dat u, als medici en paramedici, op basis van wetenschappelijke literatuur uw ernstige zorgen wil uiten over de nadelige gezondheidseffecten van windturbines in de directe nabijheid van woningen. Het college neemt uw zorgen over windturbines en die van andere bewoners uiterst serieus. Alle Amsterdammers hebben recht op een goede en gezonde leefomgeving. Gezondheid speelt dan ook een belangrijke rol in de afweging en keuze voor een windturbinelocatie.

Bij het plaatsen van windturbines gelden landelijke geluidsnormen. Deze geluidsnormen zijn door de Rijksoverheid bepaald op basis van onderzoek naar de hinderlijkheid van windturbinegeluid en sluiten aan op de normeringen die voor andere geluidsbronnen zoals wegen worden gehanteerd. Uiteraard houdt Amsterdam zich aan deze landelijke normen. Daarnaast laten wij ons ook informeren door het RIVM en de GGD om gewogen beslissingen te nemen die recht doen aan de specifieke Amsterdamse situatie.

Wat de gezondheidseffecten van windturbines betreft zijn er meerdere bronnen: het wetenschappelijk onderzoek dat beschikbaar is, de adviezen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en de Gezondheidsraad, en de expertise van het RIVM. Het RIVM-rapport: 'Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update' uit 2020, geeft inzicht in de wetenschappelijke literatuur die sinds het WHO-advies over omgevingsgeluid uit 2018 verschenen is. Het RIVM rapport biedt een aanvulling op de beschikbare kennis, maar is zeker niet de enige bron van informatie.

In het raadsadres stelt u dat het RIVM-rapport uit 2020 niet volledig is en niet op alle relevante aspecten is toegesneden. Ook heeft u een aantal concrete vragen over het rapport. We hebben uw vragen en opmerkingen op het rapport voorgelegd aan het RIVM. De volledige reactie van het RIVM is het antwoord op uw eerste vragen en bijgevoegd als bijlage bij deze brief. Daarnaast heeft u een aantal concrete vragen voor het college. Hieronder gaan wij daar nader op in.

II. Deelt u onze mening dat het op grond van het RIVM-rapport niet te verantwoorden is om de voorgenomen plannen om windturbines te plaatsen nabij woonwijken ten uitvoer te brengen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op II:
Enige vorm van hinder door de plaatsing van windturbines is helaas niet uit te sluiten. Als uit nader onderzoek blijkt dat bij een windturbine op een bepaalde locatie onaanvaardbare risico's op gebied van gezondheid of aantasting van de natuur naar voren komen, dan valt deze locatie af. Daarom is het heel belangrijk om onderzoek te doen naar specifieke locaties. Hiervoor wordt een afwegingskader opgesteld dat gebruikt zal worden om zowel locaties als het proces te toetsen. Het afwegingskader zal ten minste uitspraken doen over de criteria ten aanzien van gezondheid, natuur en ruimtelijke voorkeuren. Onderdeel van het afwegingskader zal ook een "Health Impact Assessment"(HIA) zijn. We vragen een commissie van (onafhankelijke) experts aan welke eisen een HIA moet voldoen om de mogelijke gezondheidseffecten voor de Amsterdamse situatie zo goed mogelijk in beeld te brengen. Ook in relatie tot andere geluidsbronnen zoals wegen. En daarbij ook de opties te betrekken om de risico's maximaal te verminderen. Dit advies en de opties om de risico's te verminderen worden opgenomen in de besluitvorming over de vergunningverlening.

Het RIVM-rapport beschrijft de mogelijke gevolgen van blootstelling aan geluid van windturbines en de factoren die daar een rol bij spelen, maar is niet bedoeld om een maatschappelijke afweging te maken. De bevindingen van het rapport worden meegewogen bij het opstellen van het afwegingskader. Ook uw zorgen en de bijgevoegde reactie van het RIVM op uw vragen worden daarbij betrokken.

III. Bent u inmiddels op de hoogte van het feit dat juist kinderen met een zich nog ontwikkelend brein bijzonder kwetsbaar zijn voor slaapverstoring en dat dit negatieve gevolgen voor de hersenontwikkeling kan hebben en dat windturbines een bijkomende bron zijn van slaapverstoring?

Antwoord op III:
We willen dat alle kinderen in Amsterdam gezond opgroeien. Daar hoort een goede nachtrust bij.
In een levendige stad als Amsterdam zijn veel geluiden aanwezig. De geluidsniveaus in Amsterdam van meerdere bronnen zijn op kaarten in beeld gebracht. Zie bijvoorbeeld de Atlas Leefomgeving (https://www.atlasleefomgeving.nl/) en/of de geluidskaart Amsterdam (https://maps.amsterdam.nl/geluid/). Deze geluiden zijn niet altijd plezierig en kunnen voor een deel van de Amsterdammers hinderlijk zijn en de slaap verstoren. Gezondheidsrisico's door bronnen van geluid en geluidhinder gelden helaas zowel voor volwassenen als voor kinderen.

De regelgeving voor geluid van windturbines betreft een landelijke norm die aangeeft welk niveau aanvaardbaar is. De landelijke norm voor windturbinegeluid is 47 dB. Dit is een gemiddelde norm die bestaat uit het gemiddelde geluid van alle dagen, alle avonden met een straffactor van 5 dB en alle nachten met een straffactor van 10 dB. 47 dB is derhalve niet de hoogte van de geluidsbelasting op woningen. Die is in de praktijk maximaal 43-45 dB(A). Overigens geldt voor de nacht een gemiddelde norm van 41 dB (de Lnight norm).

Wij willen met een zorgvuldige planning en gedegen onderzoek naar mogelijke gezondheidseffecten onaanvaardbare effecten op de kwaliteit van de leefomgeving voorkomen. Daarom is het van groot belang om nader onderzoek doen naar mogelijke geluidsoverlast bij specifieke locaties voor windturbines. Zie het antwoord op vraag II hoe wij dit onderzoek zo zorgvuldig mogelijk vorm willen geven.

IV. We vragen u opdracht te geven aan het RIVM om gedegen onderzoek te doen naar de specifieke gezondheidsrisico's met betrekking tot de Amsterdamse zoekgebieden voor windturbines met een hoogte van 146 meter en hoger, binnen 2000 meter van woningen, en/of met een geluidsbelasting van 42 dB en hoger.

V. Wij vragen u om het onderzoek onder punt IV niet te beperken tot de effecten op volwassenen, maar ook de gezondheidseffecten op kinderen mee te nemen.

Antwoord op IV en V:
Wereldwijd vindt onderzoek naar de gezondheidseffecten van windturbines en de resultaten daarvan zijn op verschillende situaties toepasbaar. Om de gezondheidseffecten op lange termijn van windturbinegeluid te bepalen is een meting bij een enkel windpark niet voldoende. Hiervoor zouden een substantieel aantal omwonenden rond diverse windparken in Nederland voor langere tijd gevolgd moeten worden. De betrokken ministeries zijn momenteel in overleg met het RIVM om na te gaan of het nodig is om aanvullend landelijk onderzoek naar de mogelijke gezondheidseffecten van windturbines uit te voeren. Daarbij wordt meegenomen of er risicogroepen zijn, zoals kinderen, die extra aandacht moeten krijgen. Wij wachten de uitkomsten van dit overleg af, en werken intussen aan een afwegingskader voor de Amsterdamse situatie zoals genoemd in het antwoord op vraag II.

VI. a. Op welke wijze denkt u invulling te geven aan uw verantwoordelijkheid als volksvertegenwoordiger om het voorzorgprincipe te hanteren en uw inwoners te beschermen tegen eerdergenoemde gezondheidsrisico's?
b. Bent u, net als wij, van mening dat u pas tot uitvoering van de voorgenomen plannen kunt besluiten, als overtuigend is aangetoond dat deze geen gezondheidsrisico's opleveren en bovendien te allen tijde niet ten nadele van de omwonenden zullen uitpakken? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op VI:
Amsterdam volgt de landelijke regelgeving op het gebied van omgevingsgeluid. In aanvulling daarop wordt gewerkt aan een afwegingskader waarin gezondheid en de risico's voor omwonenden een belangrijk onderdeel vormen. Gezondheidswetenschappers, experts en medici worden actief uitgenodigd hun voorstellen in te brengen hoe gezondheidsrisico's in kaart gebracht en gewogen kunnen worden. Het is niet te voorkomen dat bewoners enige vorm van hinder zullen ervaren door windturbines. Onaanvaardbare risico's op gebied van onder meer de gezondheid zijn voor ons echter niet acceptabel.

VII. Ziet u het als uw verantwoordelijkheid om geluidsoverlast in de stad zoveel mogelijk te beperken en daarom te zoeken naar groene (energie) alternatieven, die geen negatieve gezondheidseffecten opleveren? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op VII:
Wij zien het als onze verantwoordelijkheid om zorgvuldig onderzoek te doen naar de geluidseffecten van windturbines en deze effecten zoveel mogelijk te beperken. Daarnaast is het onze verantwoordelijkheid om de klimaatcrisis te bestrijden en als stad een bijdrage te leveren aan het tegengaan van klimaatverandering en het omlaag brengen van de CO_2-uitstoot. Het opwekken van schone energie, óók door middel van windturbines, is daarbij noodzakelijk. Elk alternatief voor fossiele brandstoffen heeft voor- en nadelen die wij zorgvuldig afwegen.

Inmiddels hebben we met een aantal van u al persoonlijk gesproken. We waarderen jullie betrokkenheid en de aandacht die jullie vragen voor de gezondheidsrisico's, vooral van jonge kinderen. Zoals hierboven ook al aangegeven zullen wij een commissie van (onafhankelijke) experts vragen aan welke eisen een "Health Impact Assessment"(HIA) moet voldoen om de mogelijke gezondheidseffecten voor de Amsterdamse situatie zo goed mogelijk in beeld te brengen. Hiervoor zal speciale aandacht zijn voor jonge kinderen. Ook zullen we deze commissie vragen in voorbereiding op de HIA met jullie in gesprek te gaan.

Wij hopen u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.
Hoogachtend,
Namens het college van Burgemeester en Wethouders,

Simone Kukenheim
Wethouder Zorg, Jeugd(zorg),
Beroepsonderwijs en Sport

Marieke van Doorninck
Wethouder Ruimtelijke Ontwikkeling en
Duurzaamheid

Aan: GGD Amsterdam
Van: RIVM
Datum: 12 april 2021
Betreft: Windturbines en gezondheid (cGM-Toonbankvraag 30502)

De GGD Amsterdam heeft op 29 maart 2021 een raadsadres ontvangen van een groep bezorgde medici en paramedici over de vermeende gezondheidseffecten van windturbines. In de brief stellen zij een aantal vragen die rechtstreeks ingaan op het RIVM rapport (oktober 2020) van Irene van Kamp en Frits van den Berg (de Nederlandse vertaling van het rapport zal midden april beschikbaar zijn).
Op verzoek van de GGD Amsterdam, gaan we na een korte inleiding, in op de vragen in het raadsadres voor zover deze verwijzen naar ons rapport en breder werk van RIVM in het geluiddomein. Op specifieke vragen voor de gemeente gaan wij niet in.

Inleiding

Het betreffende RIVM-rapport is opgesteld in opdracht van de Afdeling Geluid en Niet-Ioniserende straling van het Zwitserse Milieubureau (Bundesamt für Umwelt). Het RIVM werd gevraagd om een actueel overzicht van de conclusies van wetenschappelijke onderzoeken naar de gezondheidseffecten van windturbinegeluid en hierbij in het bijzonder te kijken naar het effect van infrageluid en laagfrequent geluid. Hiervoor is alle relevante wetenschappelijke literatuur verzameld die is gepubliceerd vanaf 2017. Dit is een vervolg op een vergelijkbare opdracht waarover in 2018 een rapport en artikel verscheen (Van den Berg en van Kamp 2017, Van Kamp en van den Berg 2018).
Het monitoren van gezondheidsklachten rond belangrijke (geluid en trilling) bronnen is een van de basistaken van de afdeling Milieu en Gezondheid van het Centrum Duurzaamheid, Milieu en Gezondheid (DMG) van het RIVM. Dit gebeurt rond transportbronnen in het algemeen, en specifiek rond vliegvelden, langs het spoor, en windturbines (WTs). Naast survey ’s (herhaald vragenlijstonderzoek onder omwonenden) is een systematisch review van de internationale literatuur een hiervoor geëigende methode. Dat is voor WT geluid gedaan in 2013, 2015, 2017, 2018 en 2020. Deze reviews zijn geschreven in opdracht van VWS, IenW, Overheid VK, Zwitserse Overheid en de WHO (zie referentielijst).
Deze producten zijn tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van het RIVM. RIVM-onderzoek wordt onafhankelijk uitgevoerd volgens de Wet op het RIVM artikel 5. De opdrachtgevers hebben geen invloed op de gebruikte onderzoeksmethoden en de wijze van rapporteren van het onderzoek.
Het RIVM hanteert daarbij in de eerste plaats een volksgezondheid-benadering, waarin op basis van groepsgegevens uitspraken worden gedaan over de aannemelijkheid van optreden van gezondheidseffecten naar aard, ernst en omvang. In de bovengenoemde reviews over windturbines werd telkens de meest recente literatuur betrokken. Deze werd op systematische wijze beoordeeld, volgens een standaardmethode voor systematische reviews. Er werd geen blootstelling-effect relatie afgeleid omdat onderzoekresultaten onvoldoende beschikbaar en/of niet vergelijkbaar genoeg waren om een dergelijke analyse uit te voeren. Literatuuronderzoek is een eerste stap in het leveren van informatie ten behoeve van besluitvorming op basis van wetenschappelijk bewijs. De nadruk ligt hierbij op het gebruik van bewijs uit onderzoek met een adequate onderzoeksopzet en uitvoering.

Deze benadering geeft een algemeen beeld van gezondheidsrisico's en de (mede)bepalende factoren ervan. De medische benadering richt zich op individuele ziektegevallen en onderscheidt zich daarmee van een volksgezondheid-benadering.
Een review gaat van veel studies uit en zoekt naar een gemene deler, een gemiddelde. Het resultaat is daarom toepasbaar op grote groepen mensen, en goed bruikbaar op de schaal van de algemene bevolking. Wanneer de groepen kleiner worden, kunnen contextuele, persoonlijke en situationele factoren een belangrijke rol spelen, waardoor resultaten op lokaal niveau vaak afwijken van de uitkomsten van de review. Voor het nauwkeurig schatten van gezondheidseffecten op lokaal niveau is een algemene review daarom niet voldoende en is meer en andere, liefst lokale informatie nodig op grond van een gezondheidseffectscreening. Een review is hierbij wel een belangrijke eerste stap.

Reactie op de acht vragen en deelvragen gesteld in de brief van verontruste artsen en paramedici aan de gemeente Amsterdam.

1. *Het college, ten aanzien van dit onderwerp vertegenwoordigd door wethouder M. van Doorninck, hecht veel waarde aan de uitkomsten van het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update" uit 2020[1]. Om de navolgende redenen is dit rapport echter niet toepasbaar op de Amsterdamse zoekgebieden:*
A. In het RIVM-rapport[1] wordt verwezen naar 102 wetenschappelijke studies.o.a.2-21 Het merendeel gaat over overlast en acceptatie van windturbines. Slechts 15 studies gaan over gezondheidseffecten en windturbines. Opvallend in deze studies is dat vrijwel alle windturbines in dunbevolkt gebied gelokaliseerd zijn en een maximale tiphoogte van 120 meter hebben. Daarnaast woont het overgrote deel van de omwonenden in de studies op meer dan 500 meter afstand van de windturbines en is de geluidsbelasting lager dan 42 dB.

Reactie1: Dit zijn de studies die sinds 2017 gepubliceerd zijn in de wetenschappelijke literatuur en die aan de wetenschappelijk kwaliteitseisen voldoen (van Kamp van den Berg, 2021, bladzijde 68). De meeste studies gaan over hinder en slaapverstoring. Deze effecten vatten wij, in lijn met de WHO definitie van gezondheid, op als nadelige gezondheidseffecten. Deze studies vormen een goede basis voor het schatten van de gezondheidseffecten. Deze effecten zijn niet anders voor dicht- of dunbevolkte gebieden, en jaargemiddelde geluidniveaus boven 42 dBA 's nachts komen nauwelijks voor in zowel dicht- als dunbevolkte gebieden. Natuurlijk zijn de sociale, geografische, visuele omstandigheden anders, maar daar kan rekening mee worden gehouden.

> In onderzoek naar de effecten van windturbinegeluid worden verschillende indicatoren voor het geluidniveau gebruikt, vaak L_{den}, soms ook L_{Aeq} al dan niet bij een bepaalde windsnelheid. Het is van belang bij vergelijkingen steeds goed op te letten om welke eenheid het gaat. In het hypertensie-onderzoek van Poulsen et al (2018a) gebruikt men bijvoorbeeld het nachtelijk geluidniveau bij 8 m/s windsnelheid van 10 PM - 7 AM, terwijl in Nederland de nachtnorm geldt voor 11PM – 7AM. De hoogste klasse van nachtelijke geluidblootstellingen in deze studie was >= 42 dBA. Die 42 dBA komt overeen met de 47 dB L_{den} etmaal norm in NL. En dat komt weer overeen met 40 dB L_{night}, terwijl de NL grenswaarde 41 dB L_{night} is. Dus uiteindelijk ligt de hoogste geluidsklasse van Poulsen (2018a) rond en deels boven de NL grenswaarde. Voor de wijze van omrekening wordt verwezen naar van den Berg (2008*).*

Reactie2: Het klopt dat de afstanden in de studies vaak groter zijn dan 500 meter. De geluidbelasting komt in sommige studies, als in de goede eenheid wordt vergeleken, overeen met wat in Nederland voorkomt/is te verwachten.

In de veel besproken Deense studies (The Danish Wind turbine Study ,5-9) is onderzoek gedaan naar de gezondheidsrisico's bij 711.000 inwoners die in dunbevolkt gebied binnen een straal van 10 km van windturbines wonen. Slechts 1100 inwoners wonen binnen 500 meter van windturbines met een tiphoogte tot 100 meter en een geluidsbelasting van 42 dB en hoger. In deze kleine groep (minder dan 1% van het totaal aantal onderzochte bewoners) is wel degelijk een verhoogd risico op hart- en vaatziekten[9], slapeloosheid, depressie en toename gebruik van antidepressiva en slaapmedicatie aangetoond[8].
1C. In diezelfde Deense studies is een significant verhoogd risico op hypertensie aangetoond bij mensen ouder dan 65 jaar die in de nabijheid van windturbines wonen met een geluidsbelasting buitenshuis van 42 dB en meer; binnenshuis 15 dB en meer[5].

Reactie1: Voor de genoemde effecten hart- en vaatziekten, slapeloosheid en depressie is onvoldoende bewijs. Dat concluderen wij in onze review en dit concluderen de onderzoekers ook zelf.

Hart-vaatziekten: Een significant verhoogd risico op *hypertensie* is niet gevonden. Er is geen statistisch significant verband gevonden voor *hypertensie*, maar hooguit een marginaal verband ('borderline statistically significant for outdoor WTN') voor het gebruik van medicatie tegen hypertensie bij mensen boven de 65 jaar als indicator voor hypertensie (Poulsen, 2018a).

De studie van Poulsen (2019b) leverde eveneens geen afdoend bewijs op voor een verband tussen het windturbinegeluid buitenshuis en *ischemische hartziekte of een beroerte.*

Slapeloosheid: Poulsen (2019a) vonden een zwak verband tussen een jaargemiddeld niveau van windturbinegeluid van 42 dBA of hoger 's nachts (buitenshuis) en het gebruik van slaapmedicatie, maar dit verband was niet significant. Ook werd er geen verband gevonden met het geluidniveau binnenshuis. Een nadere analyse toonde aan dat de sterkste verbanden voorkwamen bij oudere mensen. Het risico op vertekening in deze studie is hoog, omdat de gegevens werden geanalyseerd op groeps-/bevolkingsniveau en gegevens niet op individueel niveau beschikbaar waren.

Depressie en welvinden: Er is onvoldoende bewijs voor effecten op welbevinden en depressie zoals wordt bevestigd in een recent review van Clark et al, 2020., waarin geconcludeerd wordt dat het bewijs voor effecten van het windturbinegeluidniveau op de zelfgerapporteerde kwaliteit van leven of gezondheid van zeer lage kwaliteit is. Dat geldt ook voor het bewijs voor een effect op mentale aandoeningen (angststoornis, depressie) (zie ook Poulsen, 2019ac).

Reactie2: Ook in de groep die binnen de 500 meter van windturbines woont, zijn in de studie van Poulsen geen andere effecten aangetoond dan hinder.

1D. Er zijn geen wetenschappelijke studies beschikbaar over de gezondheidseffecten van windturbines met een tiphoogte hoger dan 120 meter, die binnen 2000 meter van omwonenden staan met 42dB geluidsbelasting of hoger. De hoofdonderzoeker van de Deense studies (Mw. dr. M. Sorensen [5-9]) en ook de auteur van het RIVM-rapport (Dhr. dr. F. van den Berg[1]) bevestigen dit. De

conclusies van het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update" uit 2020 zijn daarom niet van toepassing op de situatie, zoals in en rondom Amsterdam gepland is.

Reactie: De conclusies van het rapport zijn niet zondermeer toepasbaar op lokale situaties. Vanzelfsprekend zijn er rond zeer recent geplaatste windturbines minder onderzoeken beschikbaar dan rond turbines die al langer staan. Op basis van de huidige kennis lijkt het niet zo te zijn dat, als de geluidbelasting wordt begrensd, vervolgens de tiphoogte en afstand doorslaggevend zijn voor genoemde gezondheidseffecten.

1E. In het WHO-rapport Environmental Noise Guidelines for the European Region[15] wordt in de bespreking van geluidsoverlast door windturbines bevestigd dat de onderzoeken plaats hebben gevonden in dunbevolkte gebieden.

Reactie: Dat klopt. Het is overigens niet zo dat 'dun bevolkt zijn' op zich een beperkende factor is om effecten te vinden, als de bevolkingsgroep maar groot genoeg is en/of de meetduur lang genoeg.

***2.** Er is vooralsnog geen wetenschappelijk onderzoek gedaan naar negatieve gezondheidseffecten bij kinderen die opgroeien in de buurt van windturbines. Het eerder aangehaalde RIVM-rapport vermeldt niet welke betekenis er toegekend moet worden aan het gegeven dat hierover geen kennis beschikbaar is. Helaas zijn in de Deense Studies bewoners van jonger dan 18 jaar uitgesloten van deelname. Wel is bekend dat geluid van weg- en vliegverkeer significant negatieve gevolgen heeft op de leerprestaties en geheugenfuncties van kinderen 20. Hoewel een dergelijk verband m.b.t. turbinegeluid aannemelijk lijkt, ontbreekt wetenschappelijk onderzoek hieromtrent. Er is bovendien veel onderzoek gedaan naar de effecten van slaapstoornissen op de hersenontwikkeling van kinderen. Slaapstoornissen bij kinderen, waarvan kan worden aangenomen dat die ten gevolge van windturbinegeluid kunnen ontstaan, kunnen leiden tot neuronen-verlies, verlies van geheugenfunctie, stagnerende cognitieve vermogens, toename van gedragsproblemen en verminderd welbevinden[16-19]. Tenslotte is verstoorde slaap bij kinderen geassocieerd met overgewicht en metabole ontregeling.*

Reactie: Onderzoek naar het effect van omgevingsgeluid op kinderen is in het algemeen zeer beperkt en heeft zich vooral gericht op luchtvaartgeluid en cognitieve effecten. Voor windturbines ontbreken studies volledig (zie WHO reviews). Onze review gaat inderdaad niet verder in op het ontbreken van studies bij kinderen.

***3.** Er is veel wetenschappelijk bewijs dat geluidsoverlast door verkeer en vliegvelden geassocieerd is met een verhoogd risico op hart- en vaatziekten[10-13, 20, 22]. Geluidsoverlast veroorzaakt door windturbines wordt ongeveer even hinderlijk ervaren als geluidsoverlast door vliegverkeer en 3 maal hinderlijker ervaren dan weg- en railverkeer bij een vergelijkbaar geluidsniveau[14].*

Reactie: Hier spelen twee zaken door elkaar. Het klopt dat geluid van windturbines bij gelijke geluidniveaus drie maal zo hinderlijk is als geluid van industrie, weg-, vlieg- en railverkeer. Maar dat betekent niet automatisch dat ook de kans op hart- en vaatziekten drie keer zo hoog is. Er is geen verband aangetoond tussen WT geluid en hart- en vaatziekten. Mogelijk is dit een gevolg van minder onderzoek, minder blootgestelde mensen, of van de lagere geluidniveaus. Maar het is niet te verwachten dat het verband tussen geluid en effecten anders is voor de verschillende bronnen,

als rekening wordt gehouden met genoemd verschil in hinderlijkheid. Hierbij gaan we er dan van uit dat het risico deels via hinder loopt.

Bij de huidige grenswaarde van 47 dB voor WT is dus het risico op hart- en vaatziekten vergelijkbaar met dat van transportbronnen en industrie bij hogere grenswaarden.

4. *In verschillende wetenschappelijke studies is aangetoond dat omwonenden vanaf 35dB(A) hinder tot ernstige hinder ervaren. Dat is ook af te lezen uit bovenstaande schematische weergave van de resultaten van de review van geluidsexperts* [redacted] *uit 2013. Ook valt uit deze weergave op te maken dat de huidige Nederlandse geluidsnormen voor windturbines leiden tot ernstige hinder bij een veel grotere groep omwonenden dan op basis van de berekeningen van TNO en RIVM wordt aangenomen. Tijdens de expertsessie presenteerde dr. ir.* [redacted] *bovenstaande figuur, waarin de relatie tussen het geluidsniveau van windturbines en overlast ervan wordt weergegeven. Ook legde hij uit dat een geluidsniveau van 35dB(A) overeenkomt met een afstand van 10x de ashoogte van een moderne windturbine. Een windturbine met een tiphoogte van 200 meter heeft een ashoogte van ongeveer 150 meter. Dit type windturbine zal daarom op een afstand van minimaal 1500 meter tot woonhuizen, scholen, zorgcentra en andere gevoelige bebouwing moeten worden geplaatst om geluidshinder en secundaire gezondheidseffecten te minimaliseren. Bij plaatsing van een windturbine op of nabij water zou deze afstand minimaal 1,5x groter moeten zijn, gezien het feit dat geluid over water veel verder draagt dan over land. De volgende figuur van de Amsterdamse zoekgebieden toont het bereik van de invloedsfeer van 1500 meter binnen en buiten de zoekgebieden. Geschat wordt dat tienduizenden Amsterdammers gezondheidseffecten zullen ondervinden.*

Reactie1: Het rapport van [redacted] is geen wetenschappelijk studie, maar een niet-collegiaal getoetst rapport van akoestisch adviseurs. De hierin weergegeven 'community reaction' is een oude indeling uit de VS, die naar eigen (en niet nader toegelichte) inzichten toegepast werd op windturbines. De hinderpercentages zijn gebaseerd op één oude studie.

Reactie2: De geluidproductie neemt de laatste jaren niet meer toe met de grootte van een windturbine. Qua geluid is er dus geen sprake meer van een relatie tussen grootte en geluidsproductie en dus ook niet tussen afstand en geluidniveau. Wel is er nog verschil tussen windturbines van verschillende leveranciers (mondelinge mededeling Frits van den Berg) (RVO, 2016).

Reactie3: Er worden hier twee dingen door elkaar gehaald: het laagste niveau waarop effecten worden gevonden en het niveau waarboven het beleid het % ernstige hinder onacceptabel vindt. Ook bij andere geluidbronnen verschilt het geen-effect-niveau van het aanvaardbaar geachte niveau. Wat als aanvaardbaar wordt geacht is een politieke keuze en niet een wetenschappelijke keuze.

5. *De WHO stelt vast dat bronnen van geluidsoverlast, waaronder windturbines, een belangrijke bedreiging voor de volksgezondheid zijn en adviseert een striktere geluidsnorm dan de Nederlandse wettelijke geluidsnorm voor windturbines 15.*

Reactie1: WHO verwoordt het in de Guidelines (WHO, 2018) als volgt: “Noise is an important public health issue. It has negative impacts on human health and well-being and is a growing

concern". Het RIVM onderschrijft het gezondheidskundige belang van het beperken van de geluidbelasting voor de volksgezondheid.

Reactie2: De WHO adviseert inderdaad een 2 dB lagere gezondheidskundige streefwaarde voor geluid van WTs. Deze streefwaarde voor windturbines is voorwaardelijk omdat er ten tijde van de Guidelines onvoldoende evidentie was (studies van lage kwaliteit) om een "definitieve" relatie voor hinder af te leiden (Guski et al, 2017) en geen evidentie om voor slaap een nachtelijke relatie af te leiden (Basner and Mcquire, 2018).

6. *Het RIVM adviseerde in 2009 een lagere geluidsnorm met een voorkeurswaarde van 40dB Lden en een maximale waarde van 45dB Lden om de ernstige hinder van windturbines tot een minimum te beperken. Dit advies is destijds niet opgevolgd door de landelijke politiek en er is gekozen voor uitsluitend een maximale waarde van 47dB Lden.*

Reactie: Gebruik makend van de resultaten van Janssen et al (2008) rapporteerden Verheyen et al in 2009 en 2011 in opdracht van VROM een exploratieve analyse van de gemodelleerde geluidniveaus van WTs. Vervolgens heeft TNO (Janssen et al, 2011) een vergelijking gemaakt met het percentage ernstige hinder door geluid van industrie, weg-, vlieg- en railverkeer geluid. Op basis hiervan is de norm in Nederland op de gevel van woningen en andere gevoelige objecten vastgesteld op 47 dB L_{den} en 41 dB L_{night}.

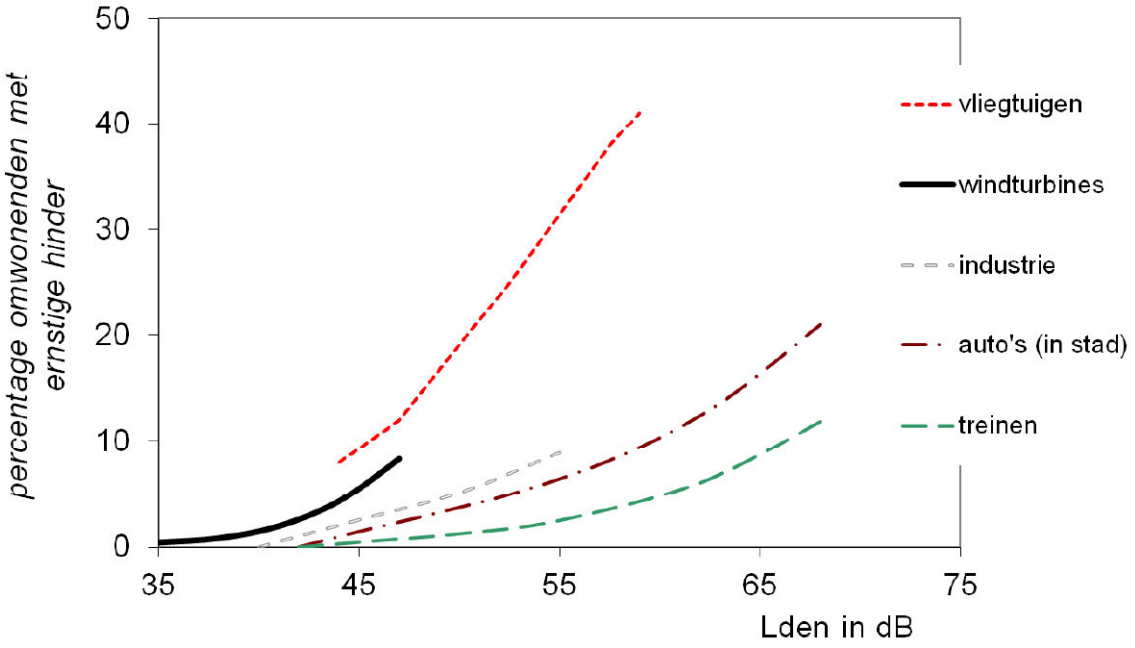

Figuur 1. Vergelijking van het percentage ernstig gehinderd ten gevolge van wind-, vliegtuig-, industrie-, wegverkeer- spoorgeluid op basis van de ***in 2011 beschikbare*** *blootstelling-effect relaties.*

Het gaat hier om beleidsmatige normen, waarbij een afweging wordt gemaakt tussen de voordelen van windenergie en de hinder die omwonenden ondervinden. In Nederland wordt op basis van gegevens uit 2015 geschat dat toen 0.02% van de bevolking blootgesteld was aan geluidniveaus van WTs die hoger zijn dan de norm van 47 dB (L_{den}). Ter vergelijking: voor andere bronnen van

omgevingsgeluid ligt dit percentage aanzienlijk hoger. Zo wordt bijvoorbeeld 29% van de Nederlandse bevolking blootgesteld aan geluidsniveaus van meer dan 53 dB (de voorkeurswaarde) van gemeentelijke wegen en bijna 2% van de Nederlandse bevolking wordt blootgesteld aan geluidniveaus van meer dan 50 dB (L_{den}) door vliegverkeer (Welkers et al, 2019).

***7**. Windturbinegeluid wordt in de nacht niet gemaskeerd door het geluid van verkeer zoals dit overdag wel het geval kan zijn[4]. Daardoor leidt geluidsoverlast door windturbines ook langs (snel)wegen tot een toename van slapeloosheid. Het is al langer bekend dat chronische slapeloosheid kan leiden tot hypertensie, depressie, overgewicht en diabetes. Deze ziektebeelden hebben reeds een hoge incidentie in de zoekgebieden in dichtbevolkte volkswijken[24]. Deze ziektebeelden zullen naar verwachting door plaatsing van windturbines nog verder toenemen.*

Reactie1: Uit Nederlands onderzoek blijkt dat de hinder van wegverkeer en van windturbines los van elkaar staan (alleen bij wegverkeer met een L_{den} 20 dB hoger dan het geluidsniveau van windturbines heeft men geen hinder meer van de windturbines). Er is geen versterking van het geluid van wegverkeer door dat van windturbines of vice versa (Van den Berg et al, 2008)

Reactie2: De redeneerlijnen lijken hier door elkaar te lopen. Het is inderdaad bekend dat bepaalde aandoeningen mogelijk samenhangen met een chronische slaapverstoring. Het is ook bekend dat bepaalde aandoeningen iets vaker voorkomen in lage SES wijken. Dat zegt nog niets over de samenhang met windturbine geluid ‘s nachts. Vooralsnog is geen direct verband vastgesteld met diabetes, overgewicht, depressie en hypertensie voor geluid van transport-gerelateerde bronnen, ook niet via de relatie met slapeloosheid. Kennis over deze verbanden vraagt om onderzoek waarbij ook gekeken worden naar andere geluidbronnen en andere risicofactoren zoals leefstijlfactoren, voeding en ander gezondheidsgedrag en familiaire belasting. Dit zou zeker de moeite waard zijn, ook met oog op het bepalen van de relatieve bijdrage van WT-geluid aan dit proces op lange termijn. Voor wat bekend is over wegverkeersgeluid en slaapindicatoren waaronder slapeloosheid zie de review van Basner & McGuire, 2017.

***8.** Bovendien zijn er aanwijzingen dat laagfrequent en infrasoon geluid (zowel hoorbaar als niet hoorbaar) door windturbines voor een aanzienlijke groep omwonenden hinderlijk is en een negatieve invloed kan hebben op de gezondheid. Tijdens de expertsessie in de gemeenteraad heeft Dr. ir. [redacted] u hierover uitleg gegeven. Hij baseert zijn conclusies op een studie van meer dan 300 wetenschappelijke artikelen over dit onderwerp, welke binnenkort gepubliceerd zal worden. Daarnaast geeft een recente studie gepubliceerd in Nature Scientific Reports aanwijzingen voor volumeverlies van grijze stof in enkele gebieden in het brein bij proefpersonen die aan infrasoon geluid waren blootgesteld. Deze onderzoekers vinden hun bevindingen een plausibele casus voor verder onderzoek[25].*

Reactie1: Windturbines produceren geluid over het hele spectrum van lage en hoge tonen, net als andere geluidbronnen, en dus ook LFG en infrageluid (geluid onder de 20Hz). Het aandeel LFG en infrageluid van windturbinegeluid is gemiddeld vergelijkbaar en op momenten groter (als gevolg van meteo-omstandigheden) dan dat van andere alledaagse bronnen, zoals wegverkeer. In onze review wordt bevestigd dat laagfrequent geluid van invloed kan zijn op hinder (en op eventuele vervolgeffecten), maar net zoals 'gewoon' geluid dat kan hebben. Voor infrageluid zien wij geen bewijs en zelfs geen overtuigende aanwijzingen.

Reactie2: Het is inderdaad interessant verder te onderzoeken, ook om te bepalen wat de praktische betekenis is van het verlies aan grijze stof en of het inderdaad samenhangt met (alleen) het infrageluid. Maar vooralsnog is niet duidelijk wat dit dan betekent voor de praktijk: bij woningen veroorzaken windturbines aanzienlijk lagere geluidniveaus dan in de genoemde studie en als er al negatieve gezondheidseffecten zijn, levert wegverkeer waarschijnlijk een veel grotere bijdrage en voor veel meer mensen.

Reactie3: De review van [redacted] is (nog) niet gepubliceerd, dus het is niet mogelijk deze conclusies op waarde te schatten. Het gaat hier om ongepubliceerde, en in principe vooralsnog onbekende resultaten.

Op basis van het voorgaande zijn wij ernstig bezorgd over de nadelige gezondheids-effecten van windturbines in de directe nabijheid van woningen. Deze zorgen worden niet weggenomen door het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update", aangezien dit rapport onvolledig is en niet op alle relevante aspecten van dit probleem is toegesneden. Bovendien zijn de conclusies ervan niet op de Amsterdamse situatie van toepassing. Om deze reden vormt dit rapport geen bruikbaar uitgangspunt voor verantwoorde besluitvorming door de gemeenteraad over de plaatsing van windturbines in de Amsterdamse zoekgebieden

Reactie1: De toepasbaarheid van de resultaten uit onderzoek elders is inderdaad beperkt, zeker in het geval de situatie en context sterk verschillen *in casu*: type turbine en de afstand tot de turbines. Hiervoor is een Health Impact Assessment nodig. Hiervoor ontbreken nog de benodigde ingrediënten zoals een definitieve blootstelling- effect relatie voor dag en nacht geluidniveaus (zie WHO-tabel 36, 37, page 77-78), maar bij gebrek aan beter zou de voorwaardelijke blootstelling-effect relatie kunnen worden gebruikt om het verwachte percentage ernstige hinder af te leiden. Hinder wordt behalve door geluid, door persoonlijke, situationele en contextuele aspecten bepaald en het is daardoor lastig precies te voorspellen. Gegevens van elders kunnen goed helpen om een inschatting te maken en gegevens van meerdere studies zijn hier beter toe in staat dan een enkele studie rond een enkel windpark. En die studie kan uiteraard pas gedaan worden als de windturbines er al staan. Hierbij zou de invloed van visuele aspecten (bv in relatie tot de masthoogte) meegewogen moeten worden.

Reactie2: Het is overigens niet duidelijk wat hier bedoeld wordt met "relevante aspecten".

Reactie3: Zoals boven aangegeven was de vraag van de Zwitserse overheid: 'breng de omvang van problematiek in beeld op basis van de beschikbare kennis in de wetenschappelijke literatuur gepubliceerd na 2017. Betrek hierbij de effecten van Laagfrequent Geluid en Infrageluid, en de rol van determinanten van hinder anders dan geluid'.

Noot RIVM: Onderstaande vragen zijn gericht aan de gemeente Amsterdam: wij gaan ter duiding alleen in op vraag II.

I. We vragen u om een reactie te geven op bovengenoemde punten. Wij zouden graag zien dat u per punt aangeeft wat dit betekent voor het Amsterdamse voornemen om windturbines van 146 tot 200 meter hoogte nabij woningen te plaatsen.

II. Deelt u onze mening dat het op grond van het RIVM-rapport niet te verantwoorden is om de voorgenomen plannen om windturbines te plaatsen nabij woonwijken ten uitvoer te brengen? Zo nee, waarom niet?

Reactie: Het RIVM-rapport geeft alleen de mogelijke gevolgen van blootstelling aan geluid weer en de niet-akoestische factoren die hierbij een rol spelen; niet of dat (maatschappelijk) verantwoord is noch of dat geldt voor de specifieke condities en context. Voor dit doel zou lokaal een gezondheidskundige effect screening (Health Impact Assessment) gedaan moeten worden waarbij gebruik gemaakt zou kunnen worden van de voorwaardelijke WHO-blootstelling-effect relatie voor geluid van windturbines en rekening moet worden gehouden met specifieke visuele aspecten en demografische kenmerken (zie boven)

III. Bent u inmiddels op de hoogte van het feit dat juist kinderen met een zich nog ontwikkelend brein bijzonder kwetsbaar zijn voor slaapverstoring en dat dit negatieve gevolgen voor de hersenontwikkeling kan hebben en dat windturbines een bijkomende bron zijn van slaapverstoring?

IV. We vragen u opdracht te geven aan het RIVM om gedegen onderzoek te doen naar de specifieke gezondheidsrisico's met betrekking tot de Amsterdamse zoekgebieden voor windturbines met een hoogte van 146 meter en hoger, binnen 2000 meter van woningen, en/of met een geluidsbelasting van 42 dB en hoger.

V. Wij vragen u om het onderzoek onder punt IV niet te beperken tot de effecten op volwassenen, maar ook de gezondheidseffecten op kinderen mee te nemen.

VI. a. Op welke wijze denkt u invulling te geven aan uw verantwoordelijkheid als volksvertegenwoordiger om het voorzorgprincipe te hanteren en uw inwoners te beschermen tegen eerdergenoemde gezondheidsrisico's?

b. Bent u, net als wij, van mening dat u pas tot uitvoering van de voorgenomen plannen kunt besluiten, als overtuigend is aangetoond dat deze geen gezondheidsrisico's opleveren en bovendien te allen tijde niet ten nadele van de omwonenden zullen uitpakken? Zo nee, waarom niet?

VII. Ziet u het als uw verantwoordelijkheid om geluidsoverlast in de stad zoveel mogelijk te beperken en daarom te zoeken naar groene (energie) alternatieven, die geen negatieve gezondheidseffecten opleveren? Zo nee, waarom niet?
Graag ontvangen wij de beantwoording van onze vragen binnen de daarvoor gestelde termijn.

Gemeente Amsterdam

Bezoekadres
Amstel 1
1011 PN Amsterdam

Postbus 202
1000 AE Amsterdam
Telefoon 14 020
amsterdam.nl

Retouradres: Postbus 202, 1000 AE Amsterdam

Mevrouw [redacted], de heer [redacted]
mevrouw [redacted], mevrouw [redacted]
de heer [redacted] en de hee [redacted]

Datum 4 juni 2021
Behandeld door [redacted], [redacted]@ggd.amsterdam.nl
Onderwerp Beantwoording raadsadressen 'gezondheid & windturbines d.d. 29 maart 2021 – addendum' en 'Reactie op beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines'

Geachte indieners van de raadsadressen over gezondheidseffecten windturbines,

Hartelijk dank voor uw brieven van 18 en 24 mei jl. aan de gemeenteraad over de gezondheidseffecten van windturbines. U geeft hiermee vervolg aan uw brief van 29 maart jl. en reageert op ons antwoord van 18 mei 2021. Daarnaast vraagt u aandacht voor het rapport 'Nieuwe gezondheidskundige richtlijnen voor omgevingsgeluid. Nadere gezondheidskundige analyses' dat op 12 mei 2021 door het RIVM is gepubliceerd.

Reflectiefase

Inmiddels heeft de gemeenteraad van Amsterdam de zoekgebieden voor windenergie vastgesteld. Daarmee neemt het college haar verantwoordelijkheid om de klimaatdoelstellingen te halen, maar voelt ook de verantwoordelijkheid om de zorgen die mensen hebben over de komst van windturbines zoveel mogelijk weg te nemen. Nog voordat initiatiefnemers die windmolens willen plaatsen zich kunnen melden, vindt er daarom voor de nieuwe zoekgebieden een 'reflectiefase' plaats. In de reflectiefase wordt een afwegingskader vormgegeven samen met bewoners, stadsdelen, buurgemeenten en andere belanghebbenden. Onderdeel van het afwegingskader is een "Health Impact Assessment (HIA)", waarmee mogelijke gezondheidseffecten door windturbines zo goed mogelijk in beeld worden gebracht.

Wij onderkennen het belang van de zorgen die u uit en hebben u daarom uitgenodigd voor de dialoog die in de reflectiefase gevoerd wordt. Uw groep is inmiddels lid van de klankbordgroep XXX en krijgt de gelegenheid om mee te denken over de invulling van de Health Impact Assessment. Het staat u vrij om uw zorgen via raadsadressen te blijven uiten, maar het heeft onze voorkeur om de discussie met de verschillende belanghebbenden open aan tafel te voeren. Dit komt de timing van vraag en antwoord ten goede

Met opmerkingen [redacted] [redacted] en [redacted] waar zijn de (para)medici voor uitgenod gd

Met opmerkingen [redacted] Reactie op hun klacht dat gemeente te traag reageert

Expertisepunt Windenergie en Gezondheid

Op verzoek van verschillende ministeries gaan het RIVM en de GGD's nauwer samenwerken in het Expertisepunt Windenergie en Gezondheid. Het nieuwe centrum is bedoeld om de wetenschappelijke

kennis over windturbines en gezondheid in de gaten te houden, en om mogelijk aanvullend onderzoek te doen. Uw vragen en zorgen worden door ons met het expertisepunt gedeeld.

Met opmerkingen [redacted] Hun punt dat Amsterdam onderzoek moet vragen/eisen aan RIVM/ministeries

Uit uw vragen komt naar voren dat u grote twijfels heeft over de inhoud van een aantal RIVM-rapporten, en dat u het niet eens bent met de conclusies. Voor ons antwoord van 18 mei hebben wij het RIVM gevraagd om daar inhoudelijk op te reageren. In uw brief van 24 mei jl. geeft u een uitgebreide reactie op het antwoord van het RIVM. Het is mogelijk om het RIVM opnieuw om een reactie te vragen, maar dan ontstaat een discussie tussen u en het RIVM via de gemeente Amsterdam. Wij verzoeken u daarom om de inhoudelijke discussie rechtstreeks met het RIVM te voeren. Uiteraard worden uw vragen over het beleid van de gemeente Amsterdam wel beantwoord.

Met opmerkingen [redacted] Punt 1 t/m 11 in hun reactie op het antwoord van het RIVM. Hun punten zijn overigens geen vragen, dus kunnen ook ergens opnemen dat we ze ter harte hebben genomen oid

Antwoorden op uw vragen

U brengt het RIVM-rapport over omgevingsgeluid van 12 mei 2021 onder onze aandacht. Dit rapport gaat nader in op de betekenis voor het Nederlandse beleid van de richtlijnen voor geluid die de wereld gezondheidsorganisatie (WHO) in 2018 heeft uitgebracht. De kennis over de gezondheidseffecten van geluid die in het rapport beschreven wordt is niet nieuw, maar wel toegepast op de Nederlandse situatie door de omvang van de ziektelast uit te rekenen voor blootstelling aan geluid van weg-, rail- en vliegverkeer. Het rapport van het RIVM is voor ons geen aanleiding om het voorgenomen proces aan te passen. De in het rapport gebruikte methode om gezondheidseffecten te kwantificeren kan wel meegenomen worden bij het uitwerken van de HIA voor windturbines in Amsterdam.

Met opmerkingen [redacted] Alle 4 de vragen in 1 zin beantwoord. Te kort door de bocht?

U geeft aan dat 'windturbines voor overlast en hinder kunnen zorgen is eenieder duidelijk, echter willen we nogmaals benadrukken dat ons raadsadres de gezondheidseffecten adresseert'. Dit geeft aan dat u mogelijk een andere definitie van gezondheid gebruikt. Voor ons is gezondheid niet slechts de afwezigheid van ziekte of een lichamelijk gebrek, maar spelen ook geestelijk en maatschappelijk welzijn een rol. (Geluid)hinder wordt door ons gezien als een gezondheidseffect. Het is tot nu toe het enige gezondheidseffect waarvan in wetenschappelijk onderzoek is vastgesteld dat omwonenden van windturbines er last van hebben. Het terugdringen en liefst voorkomen van (geluid)hinder is daarom een belangrijk onderdeel om de gezondheid en het welzijn van de omwonenden te beschermen bij de plaatsing van windturbines. Enige vorm van (geluid)hinder is helaas niet uit te sluiten.

Met opmerkingen [redacted] Dit is een lastige. Zij zien allerlei effecten die niet uit de reviews naar voren komen. Maar in individueel onderzoek wordt af en toe een lichte verhoging van 1 effect gevonden. Overall echter nog geen rechtstreeks effect tussen geluid van WT en 'harde' gezondheidseffecten gevonden.

Het afwegingskader en de HIA zijn bij de vaststelling van de RES nog niet volledig beschreven. Deze keuze is gemaakt om samen met bewoners, stadsdelen, buurgemeenten en andere belanghebbenden invulling te kunnen geven aan de afwegingen die gemaakt moeten worden voordat een windturbine geplaatst kan worden. De website van de WHO waar u naar verwijst biedt daarbij goede handvaten om de HIA nader vorm te geven.

Met opmerkingen [redacted] Antwoord op hun opmerking dat de HIA vaag is

Wat mist er nog:

- Aan het begin van elke brief geven ze hun samenvatting van het voorgaande. Die komt niet overeen met wat de gemeente heeft gezegd en ze trekken conclusies uit de reactie van het RIVM die echt niet kloppen. Dit is hun samenvatting, dus voorstel om te laten wat het is en niet te reageren.
- 11 punten als reactie op RIVM -> daarvoor verwezen naar RIVM, maar kunnen we dat helemaal achterwege laten? -> veel van hun opmerkingen zijn herhaling van zetten plus het zijn geen vragen maar opmerkingen.

- Voorzorgsprincipe behandelen, ze verwijzen er voortdurend naar? (GR rapport waar Laurens op wees). Meer onderzoek en het voorzorgsprincipe zijn hun belangrijkste argument om plannen on hold te willen laten zetten. Moet dus ergens aangeven dat de gemeente niet gaat wachten op meer onderzoek
- Kinderen blijft een belangrijk thema voor windalarm. In vorige brief al beantwoord, nogmaals iets over opnemen?
- Roep om lokaal onderzoek. In vorige brief al vermeld, nu herhalen dat het geen zin heeft, heeft weinig zin -> wellus/nietus! Maar er moet wel iets over in lijkt me
- Hun claim dat 'wij hebben voldoende aangetoond dat er gezondheidsrisico's zijn' -> moet daar nog iets mee?
- Ik heb de inhoudelijke argumenten paraat om op vrijwel al hun punten in te gaan, maar dan wordt het een RIVM reactie en het is een reactie van de wethouders. Kans is aanwezig dat nu al deels te inhoudelijk is geworden.

Afsluitende zinnen

Wij hopen u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.
Hoogachtend,
Namens het college van Burgemeester en Wethouders,

Simone Kukenheim
Wethouder Zorg, Jeugd(zorg),
Beroepsonderwijs en Sport

Marieke van Doorninck
Wethouder Ruimtelijke Ontwikkeling en
Duurzaamheid

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 21 juni 2021 16:17
Aan: [redacted]
Onderwerp: reactie raadsadres windturbines

Hoi [redacted] wethouder van Doorninck is akkoord, wethouder Kukenheim had de volgende opmerking: stukje "voor nu verwijzen u naar het RIVM.." anders opschrijven. Misschien iets van "geven wij u in overweging ook rechtstreeks het gesprek aan te gaan met RIVM oid en vervolgens opmerken dat wij uiteraard nauw alle actuele onderzoek en richtlijnen volgen. rest okay.

Wil jij dit nog aanpassen dan laat ik het ondertekenen en kan het weer naar de indieners en tkn naar de commissie. Raadslid Kreuger van JA21 heeft dit onderwerp dus geagendeerd voor de commissie van as donderdag. Die zit heel vol dus ben benieuwd of het nog besproken gaat worden en hoe, ik maak daar nog een korte annotatie voor. Die stuur ik jou ook nog toe.
Groet, [redacted]

[redacted]
strategisch beleidsadviseur
Directie

GGD Amsterdam

T 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 17 mei 2021 11:41
Aan: [redacted]
Onderwerp: reactie wh Kukenheim op laatste beantwoording raadsadres

B7 Beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines (ZD2021-005906)

Besluit

B. Brief graag empathische en met verwijzingen naar afgesproken proces en tussenfase
wij vorm gebruiken
graag via woordvoering en pa nieuwe versie

Hoi [redacted] dit is dus de letterlijke reactie, hoeft in ieder geval niet opnieuw naar wethouder. Even Van Doorninck afwachten en dan echt de laatste aanpassingen doen?

[redacted]
strategisch beleidsadviseur
Directie

GGD Amsterdam

T 06[redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

Van: [redacted] namens [redacted]
Aan: [redacted]
Cc:
Onderwerp: reflectiefase RES/Wind - windrichting Oost (Projectmanager(s): [redacted])

RD 13/10/21

[Link naar de virtuele MS Teams ruimte] <https://teams microsoft.com/l/meetup-[redacted]

Geachte heer [redacted],

Zoals zojuist besproken plan ik graag namens [redacted] en [redacted] (resp. coördinator en strategisch adviseur van de Regionale Energiestrategie (RES) in Amsterdam) een overleg in om te praten over de Start van de reflectiefase voor windmolens in Amsterdam.

Achtergrond RES en windenergie

Amsterdam heeft in het kader van de Regionale Energiestrategie Noord-Holland Zuid (RES NHZ) de ambitie vastgesteld om in 2030 127MW windenergie gerealiseerd te hebben, dit zijn ca. 17 nieuwe windturbines. Hiervoor zijn in de RES zoekgebieden vastgesteld (www.amsterdam nl/windenergie <http://www.amsterdam.nl/windenergie>). Naast een ambitie voor windenergie werkt Amsterdam eraan om o.a. in 2030 op de helft van alle geschikte daken zonnepanelen gerealiseerd te hebben. Met deze duurzame elektriciteit kan in 2030 ca. 80% van de elektriciteitsbehoefte van Amsterdamse huishoudens gedekt worden.

De gebieden waar we gaan zoeken voor ruimte voor windmolens zijn bekend. Maar hoe nu verder? En wat moet de gemeente meenemen in de vervolgstappen?

In de komende maanden kunnen inwoners, deskundigen en belanghebbenden hun mening geven over hun buurt en wat zij belangrijk vinden bij het plaatsen van windmolens. Hiervoor gaan we verschillende activiteiten organiseren:

· Online vragenlijst (Participatieve Waarde Evaluatie);

· Workshops over de woonomgeving van zoekgebieden voor windenergie;

· Klankbordgroepen.

Deze activiteiten vinden plaats vanaf november en zijn onderdeel van de zogeheten ‘reflectiefase’. Met alle opbrengsten uit deze fase maakt de gemeente onder andere een afwegingskader. Dit kader wordt gebruikt bij het later bepalen of er wel of niet windmolens komen op een bepaalde locatie.

Lees meer over de activiteiten en de reflectiefase <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/windmolens-amsterdam/reflectiefase/?utm_source=nieuwsbrief&utm_medium=e-mail&utm_term=20211008&utm_content=link_ID0EHJDI&utm_campaign=Nieuwsbrief%20Duurzame%20Energie>

Met vriendelijke groet,

[redacted]

(project) secretaresse team RES/Wind

Team Advies, Dienstverlening & Ondersteuning

Afdeling Duurzaamheid

Gemeente Amsterdam

M +31 06 [redacted]

E-mail [redacted] @amsterdam.nl <mailto [redacted] @amsterdam.nl>

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam

Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

[redacted]

Coördinator RES Amsterdam

Afdeling Duurzaamheid

Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)

Gemeente Amsterdam

[redacted] @amsterdam nl [redacted] @amsterdam nl>

T. +31 6 [redacted]

Van: [redacted] namens [redacted]
Aan: [redacted]
Onderwerp: Reflectiefase RES/Wind (A'dam - Oost) [redacted]

RD 13/10/21

[Link naar de virtuele MS Teams ruimte] <https://teams microsoft.com/l/meetup-[redacted]

Geachte mevrouw [redacted],

Graag plan ik namens [redacted] (coördinator van de Regionale Energiestrategie (RES) in Amsterdam) een overleg in om te praten over de Start van de reflectiefase voor windmolens in Amsterdam.

Graag plan ik namens [redacted] (coördinator van de Regionale Energiestrategie (RES) in Amsterdam) een overleg in om te praten over de Start van de reflectiefase voor windmolens in Amsterdam.

Achtergrond RES en windenergie

Amsterdam heeft in het kader van de Regionale Energiestrategie Noord-Holland Zuid (RES NHZ) de ambitie vastgesteld om in 2030 127MW windenergie gerealiseerd te hebben, dit zijn ca. 17 nieuwe windturbines. Hiervoor zijn in de RES zoekgebieden vastgesteld (www.amsterdam nl/windenergie <http://www.amsterdam.nl/windenergie>). Naast een ambitie voor windenergie werkt Amsterdam eraan om o.a. in 2030 op de helft van alle geschikte daken zonnepanelen gerealiseerd te hebben. Met deze duurzame elektriciteit kan in 2030 ca. 80% van de elektriciteitsbehoefte van Amsterdamse huishoudens gedekt worden.

De gebieden waar we gaan zoeken voor ruimte voor windmolens zijn bekend. Maar hoe nu verder? En wat moet de gemeente meenemen in de vervolgstappen?

In de komende maanden kunnen inwoners, deskundigen en belanghebbenden hun mening geven over hun buurt en wat zij belangrijk vinden bij het plaatsen van windmolens. Hiervoor gaan we verschillende activiteiten organiseren:

· Online vragenlijst (Participatieve Waarde Evaluatie);

· Workshops over de woonomgeving van zoekgebieden voor windenergie;

· Klankbordgroepen.

Deze activiteiten vinden plaats vanaf november en zijn onderdeel van de zogeheten 'reflectiefase'. Met alle opbrengsten uit deze fase maakt de gemeente onder andere een afwegingskader. Dit kader wordt gebruikt bij het later bepalen of er wel of niet windmolens komen op een bepaalde locatie.

Lees meer over de activiteiten en de reflectiefase <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/windmolens-amsterdam/reflectiefase/?utm_source=nieuwsbrief&utm_medium=e-mail&utm_term=20211008&utm_content=link_ID0EHJDI&utm_campaign=Nieuwsbrief%20Duurzame%20Energie>

[redacted] (Projectmanager)

Cluster Ruimte en EconomieProjectmanagementbureauProjectmanagement IV

Telefoon mobiel

06 [redacted]

E-mail

[redacted] @amsterdam nl [redacted] @amsterdam.nl>

Functie

Projectmanager

Met vriendelijke groet,

[redacted] namens

[redacted]

Coördinator RES Amsterdam

Afdeling Duurzaamheid

Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)

Gemeente Amsterdam

[redacted]@amsterdam nl [redacted]@amsterdam nl>

T. +31 6 [redacted]

Van: [redacted] namens [redacted]
Aan: [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: Reflectiefase RES/Wind (A'dam - Oost) ([redacted]e)

RD 13/10/21

[Link naar de virtuele MS Teams ruimte] <https://teams.microsoft.com/l/meetup-[redacted]

Geachte mevrouw [redacted],

Graag plan ik namens [redacted] (coördinator van de Regionale Energiestrategie (RES) in Amsterdam) een overleg in om te praten over de Start van de reflectiefase voor windmolens in Amsterdam.

Achtergrond RES en windenergie

Amsterdam heeft in het kader van de Regionale Energiestrategie Noord-Holland Zuid (RES NHZ) de ambitie vastgesteld om in 2030 127MW windenergie gerealiseerd te hebben, dit zijn ca. 17 nieuwe windturbines. Hiervoor zijn in de RES zoekgebieden vastgesteld (www.amsterdam nl/windenergie <http://www.amsterdam nl/windenergie>). Naast een ambitie voor windenergie werkt Amsterdam eraan om o.a. in 2030 op de helft van alle geschikte daken zonnepanelen gerealiseerd te hebben. Met deze duurzame elektriciteit kan in 2030 ca. 80% van de elektriciteitsbehoefte van Amsterdamse huishoudens gedekt worden.

In de komende maanden kunnen inwoners, deskundigen en belanghebbenden hun mening geven over hun buurt en wat zij belangrijk vinden bij het plaatsen van windmolens. Hiervoor gaan we verschillende activiteiten organiseren:

· Online vragenlijst (Participatieve Waarde Evaluatie);

· Workshops over de woonomgeving van zoekgebieden voor windenergie;

· Klankbordgroepen.

Deze activiteiten vinden plaats vanaf november en zijn onderdeel van de zogeheten 'reflectiefase'. Met alle opbrengsten uit deze fase maakt de gemeente onder andere een afwegingskader. Dit kader wordt gebruikt bij het later bepalen of er wel of niet windmolens komen op een bepaalde locatie.

[redacted] (Projectmanager)

Cluster Ruimte en EconomieProjectmanagementbureauProjectmanagement IV

Telefoon mobiel

06[redacted]

E-mail

[redacted]@amsterdam nl[redacted]@amsterdam.nl>

Functie

Projectmanager

Met vriendelijke groet,

[redacted] namens

[redacted]

Coördinator RES Amsterdam

Afdeling Duurzaamheid

Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)

Gemeente Amsterdam

[redacted]@amsterdam nl [redacted]@amsterdam nl>

T. +31 6 [redacted]

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 12 oktober 2021 12:53
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: reflectiefase

Beste collega's,

In het wob-verzoek van 3 september jl. vraagt dhr. [redacted] om documenten over de reflectiefase. Ik heb de documenten die op de g-schijf staan en de emails van [redacted] al geïnventariseerd.
Willen jullie de je eigen e-mails en eventueel documenten die niet op G staan z.s.m. aan mij sturen?

Zijn er nog andere collega's betroken buiten jullie drie?

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Adviseur duurzaamheid & bestuursprocessen
Afdeling duurzaamheid
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)
Ruimte en Duurzaamheid

Gemeente Amsterdam

M 06-[redacted]
[redacted]@amsterdam.nl
Werkdagen: ma,di, do, vrij, woensdagen vrij

[redacted]

Van: [redacted]@noord-holland.nl>
Verzonden: vrijdag 29 oktober 2021 9:31
Aan: energieregio Noord-Holland Zuid; [redacted]@rhdhv.com); [redacted]@rhdhv.com; [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: RES NHZ: concept Uitvoeringsprogramma (70%) reactie deadline 2 nov.
Bijlagen: 20211027 programma 28 oktober NHN.pdf; 211021 70% versie Uitvoeringsprogramma RES Noord-Holland Noord en Zuid.docx

Beste collega,

Het is nog niet iedereen gelukt om (mogelijk mede met input van collega's) te reageren op de 70% versie van het Uitvoeringsprogramma. We stellen jullie input zeer op prijs. Om deze reden hebben we de deadline verschoven naar **dinsdag 2 november** a.s. In de bijlagen vinden jullie nog eens de 70% versie en de presentatie die we vandaag hielden bij de bijeenkomst Samen aan de slag in Hoofddorp.

Hartelijke groet,

[redacted]
Projectleider Uitvoeringsprogramma's RES Noord Holland Noord en Zuid
06-[redacted] / [redacted]@rhdhv.com
www.energieregionhn.nl/www.energieregionhz.nl

This email and any attachments are intended solely for the use of the addressee(s); disclosure or copying by others than the intended person(s) is strictly prohibited. If you have received this email in error, please treat this email as confidential, notify the sender and delete all copies of the email immediately
Aan dit bericht en eventuele bijlagen kunnen geen rechten worden ontleend. Het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

NOORD-HOLLANDSE ENERGIE REGIO

Samen aan de Slag
Uitvoeringsprogramma RES Noord Holland Noord

Claus Party Center

28 oktober 2021

Programma

1. Opening door [redacted]
2. Werkstromen Uitvoeringsprogramma, operationele doelen en activiteiten, door [redacted]
3. Menti: Voor welk thema heb je het meest belangsteling?
4. Per thema bespreken:

- Zon op dak, parkeerplaatsen en infra
- Wind en zon op land
- *Pauze*
- Regionale Structuur Warmte
- Verankering in omgevingsbeleid
- Participatie, communicatie en kennisdeling
- Proces naar RES 2.0

5. Terugkoppeling: Rode draden en samenhang
6. Vervolgproces en afsluiting, door [redacted]

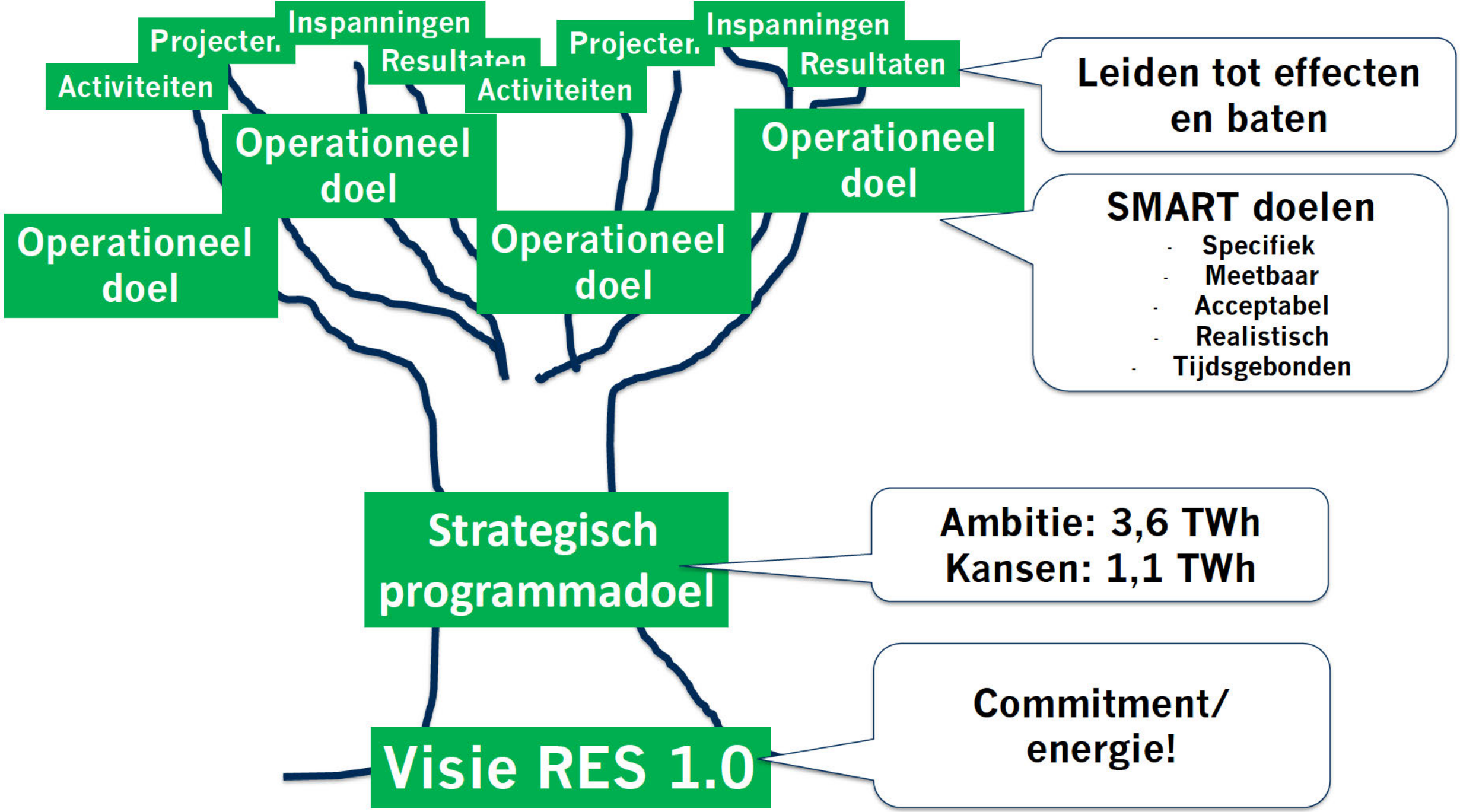
Projecten
Inspanningen
Activiteiten
Resultaten
Projecten
Inspanningen
Activiteiten
Resultaten
Operationeel doel
Operationeel doel
Operationeel doel
Operationeel doel
Leiden tot effecten en baten
SMART doelen
- Specifiek
- Meetbaar
- Acceptabel
- Realistisch
- Tijdsgebonden
Strategisch programmadoel
Ambitie: 3,6 TWh
Kansen: 1,1 TWh
Visie RES 1.0
Commitment/ energie!

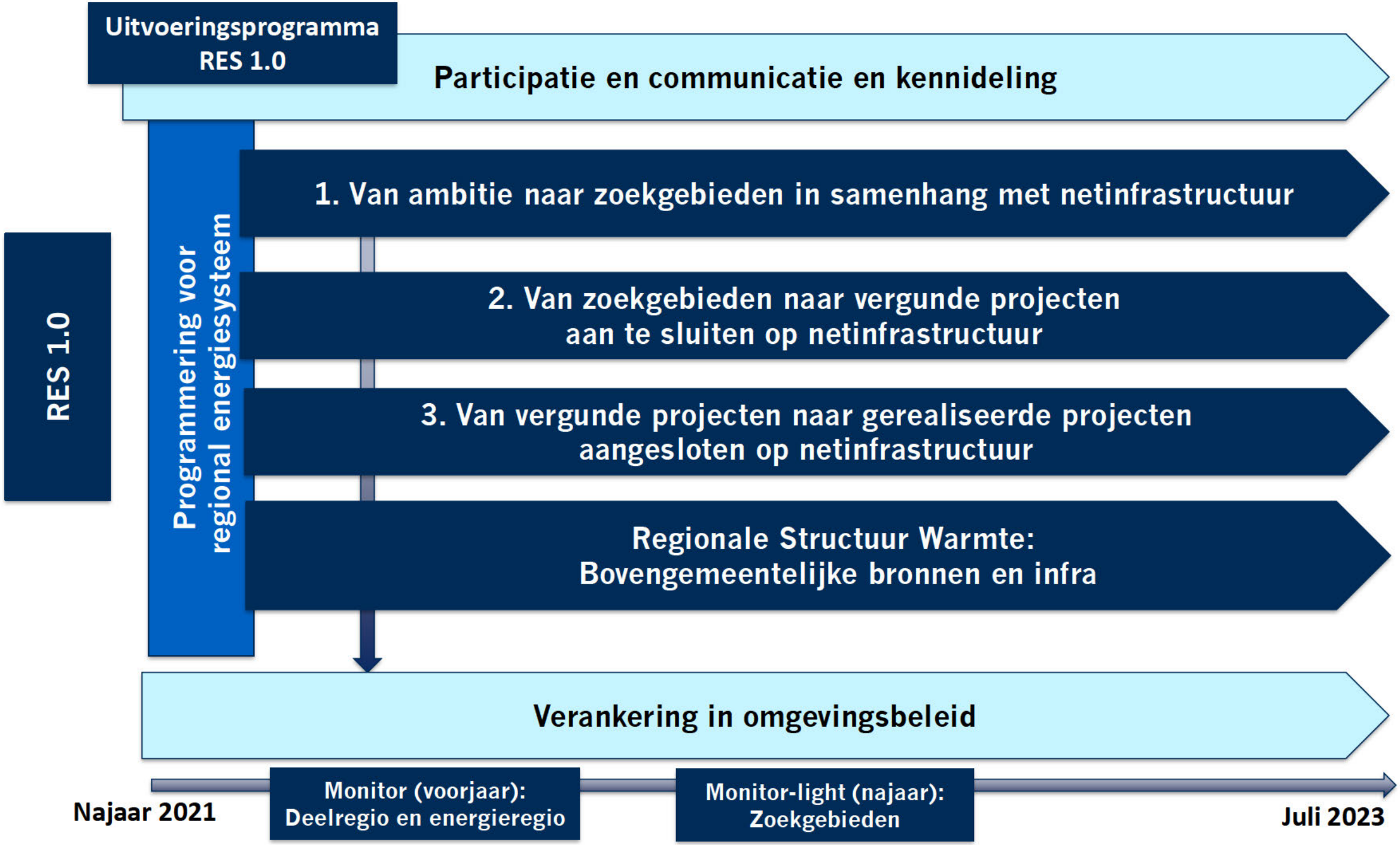
Uitvoeringsprogramma RES 1.0
Participatie en communicatie en kennideling
RES 1.0
Programmering voor regional energiesysteem
1. Van ambitie naar zoekgebieden in samenhang met netinfrastructuur
2. Van zoekgebieden naar vergunde projecten aan te sluiten op netinfrastructuur
3. Van vergunde projecten naar gerealiseerde projecten aangesloten op netinfrastructuur
Regionale Structuur Warmte: Bovengemeentelijke bronnen en infra
Verankering in omgevingsbeleid
Najaar 2021
Monitor (voorjaar): Deelregio en energieregio
Monitor-light (najaar): Zoekgebieden
Juli 2023

Hosts per onderwerp

Onderwerp	Host ochtend NHN	Host middag NHZ
1. Zon op daken, parkeerplaatsen en infra	[redacted]	[redacted]
2. Zon en wind op land	[redacted]	[redacted]
3. Regionale Structuur Warmte	[redacted]	
4. Verankering in omgevingsbeleid	[redacted] en [redacted]	
5. Participatie en communicatie en kennisdeling	[redacted] en [redacted]	
6. Proces naar RES 2.0	[redacted]	

Zon op grote daken, parkeerplaatsen en infra

0,83 TWh in 2030

Operationeel doel

Doelgroepenaanpak: Bedrijven, agrarische daken, maatschappelijk vastgoed, woco's en VVE's

Inspanningen, projecten en processen

Ontzorging

Kennis-deling

Verplichting bedrijfsdaken (vanaf juli 2022)

Publiek-private afspraken

Lobby agenda naar rijk

Faciliteren gesprekken met doelgroepen, faciliteren totstandkoming samenwerkingsafspraken, kennideling en lobby.

Rollen programma-organisatie RES

Acties

	Wat	Wie	Wanneer
	Ontwikkelen doelgroepenaanpak: bedrijven(terreinen)	Deelregio in samenwerking met gemeenten en ondernemersorganisaties	Q2-2022
	Ontwikkelen doelgroepenaanpak: agrarische daken	Regio, in samenwerking met gemeenten en LTO Noord	Q2-2022
	Ontwikkelen doelgroepenaanpak: maatschappelijk vastgoed	Regio, in samenwerking met gemeenten, provincie en maatschappelijke organisaties	Q2-2022
	Ontwikkelen doelgroepenaanpak: woningcorporaties	Deelregio	Q2-2022
	Besluit beleid verplichting zon op bedrijvendaken	Gemeenten	Q4-2022
	Uitvoering per doelgroepenaanpak		2022-2025

Zon en wind op land

2,17 TWh en kansen op 1,1 TWh in 2030

Operationeel doel

1 januari 2025: Vergunningen verstrekt

2022: Zoekgebieden verankerd in omgevingsvisie

2022: Participatie-aanpak vastgelegd, incl. kaders financiële participatie

In 2022 gedeeld zicht op infra en waar te starten

Q2 2022: Afspraken over gemeente aangrenzende of gemeentegrens overschrijdende zoekgebieden en bovenregionale clusters

Vergunningsfase: Procesafspraken tussen initiatiefnemer en bevoegd gezag

Realisatiefase: Handhaven en monitoren door bevoegd gezag

Inspanningen, projecten en processen

Kennisdeling, verbinden van partijen en zodoende faciliteren van totstandkoming samenwerkingsafspraken, lobby en monitoring. I.h.b. aandacht voor gemeentegrensoverstijgende zoekgebieden en bovenregionale clusters samen met provincie

Rollen programma-organisatie RES

Acties

	Wat	Wanneer	Wie
	Helderheid provinciale beschermingsregimes	Afhankelijk van zoekgebied	Provincie
	Afspraken gemeente-aangrenzende zoekgebieden	Q2-2022	Provincie, gemeenten
	Afspraken uitwerking bovenregionale clusters	Q2-2022	Provincie, gemeenten
	Vastleggen zoekgebieden binnen gemeentegrenzen in Omgevingsbeleid	Q4-2022	Gemeenten
	Vastleggen participatiebeleid en lokaal eigendom	Q4-2022, of zoveel eerder als mogelijk.	Gemeenten
	Energieregio-overstijgende gebieden, zoals Groene Hart en IJsselmeer – gezamenlijke afspraken	Voor 1 juli 2023	Betrokken RES-partijen
	Overeenkomst initiatiefnemer en bevoegd gezag	Fase vergunningverlening	Initiatiefnemer, bevoegd gezag, evt. netbeheerder
	Evt. afspraken waterschap-gemeente, indien waterschap ook vergunningverlener	Fase vergunningverlening	Waterschap, gemeente
	Monitoring voortgang	Fase realisatie	Bevoegd gezag

Acties voor energie-infrastructuur

Wat	Wie	Wanneer
Totaaloverzicht maken van projecten verzwaring elektriciteitsnet (incl. status, planning en bevoegd gezag)	Taskforce energieinfra	Q4 - 2021
Ruimte voor energie-infrastructuur opnemen in omgevingsbeleid	Gemeenten, provincie	2022
Afspraken maken over de inzet planologisch juridische instrumenten door provincie (wat, wanneer en waarvoor)	Netbeheerders, provincie, gemeenten	Q1 - 2022
Opstellen plan van aanpak programmeren	Taskforce energieinfra	Q4 - 2021
Uitvoeren en evalueren pilot programmeren	Taskforce energieinfra	Q1/Q2-2022

Regionale Structuur Warmte

Voor heel NH: 260.000 woningen aardgasvrij in 2030

Operationeel doel

Q1 2022: Actualisatie vraag en aanbod obv TvW's

Q3 2022: Inventarisatie van kansen en risico's bovengemeentelijke bronnen en infra

Q1 2023: Vaststelling routes voor realisatie van bovengemeentelijke bronnen en infra

2022-2030: Samenwerkingsafspraken voor bovengemeentelijke bronnen en infra

Inspanningen, projecten en processen

Ondersteunen van gemeenten in hun rol als regisseurs van de warmtetransitie. Accent op bovengemeentelijke bronnen en –infrastructuur. Kennisdeling, verbinden van partijen en zodoende faciliteren van totstandkoming samenwerkingsafspraken, lobby en monitoring.

Rollen programma-organisatie RES

Acties

	Wat	Wanneer	Wie
	Actualisatie van vraag en aanbod warmte op basis van Transitievisies Warmte	2021	Gemeenten, hierbij ondersteund door SpDE.
	Inventarisatie kansen en risico's bovengemeentelijke warmtebronnen en daarbij behorende infrastructuur (korte en lange termijn).	2022	Gemeenten, provincie en waterschappen in samenwerking met RES-programma-organisatie
	Ondersteuning gemmeenten vanuit Servicepunt Duurzame Energie	2021 – 2024	Servicepunt Duurzame Energie

Verankering in omgevingsbeleid

1 januari 2025:
alle benodigde vergunningen afgegeven

Operationeel doel

2022: Zoekgebieden verankeren in Omgevingsvisie

2022:
Inspanningsverplichting 50% lokaal eigendom opnemen in beleidskaders

Inspanningen, projecten en processen

Eind 2022/begin 2023: Opstellen Omgevingsplan (indien nog geen omgevingsvisie: Structuurvisie nen Bestemmingsplan (Wro)

Handvatten aanreiken voor uitwerking zoekgebieden met andere omgevingsprocessen en – gebiedsopgaven

Rollen programma-organisatie RES

Omgevingsvisie/
Structuurvisie

Omgevingsplan/
Bestemmingsplan

Aanvragen vergunningen
wind en zon en wind+zon

Aanvragen vergunningen
zon

Vergunningen verleend

2022

2023

2024

2025

Participatie en communicatie

2022: Participatiebeleid vastgesteld

Operationeel doel

Streven naar 50% lokaal eigendom

Procescommunicatie: open en transparant inzicht bieden in het (besluitvormings) proces

Publiekscommunicatie: Nieuwe verhaallijn consequent uitdragen

Inspanningen, projecten en processen

Leidraden en communicatiemiddelen aanreiken, faciliteren van open dialoog met betrokkenen

Rollen programma-organisatie RES

	Wat	Wanneer	Wie
Fase: Van zoekgebied naar vergunning			
	Beschikbaar stellen van informatie proces naar RES 2.0 aan partners en belanghebbenden.		Programmaorganisatie RES samen met gemeenten/provincie/waterschappen.
	Participatiecoalitie NH en het Servicepunt Duurzame Energie ondersteunen participatietrajecten.		Participatiecoalitie NH en Servicepunt Duurzame Energie
	Gelegenheid bieden aan belanghebbenden uit de aangrenzende gemeente om te participeren en maken van afspraken met de betreffende gemeente over de communicati	2022	Gemeenten/deelregio
	Afspraken met elkaar over het te doorlopen proces, de beoogde tijdslijnen, de inrichting van de participatie en lokaal eigendom.	2023 · 2030	Initiatiefnemer en bevoegd gezag – veelal de gemeente
	Communicatiemiddelen- en instrumenten aangereikt die bijdragen aan transparantie en inhoudelijke consistentie, waaronder de nieuwe verhaallijn.	2022-2030	Programmaorganisatie RES samen met gemeenten/provincie/waterschappen

	Wat	Wanneer	Wie
Fase: van vergunning naar realisatie			
	Initiatiefnemer en bevoegd gezag – veelal de gemeente – maken afspraken met elkaar over het te doorlopen proces, de beoogde tijdslijnen, de inrichting van de participatie en lokaal eigendom. Bijv. met een Samenwerkingsovereenkomst. Mogelijk ook met de grondeigenaar en de energiecoöperatie.	2023 · 2030	Initiatiefnemer en bevoegd gezag – veelal de gemeente
Algemeen			
	Communicatiemiddelen- en instrumenten aanreiken die bijdragen aan transparantie en inhoudelijke consistentie, waaronder ook het nieuw narratief (nieuwe verhaallijn).	2022-2030	Programmaorganisatie RES samen met gemeenten/provincie/waterschappen

Kennisdeling

Up-to-date kennisbasis tussen RES partijen en met inwoners

Operationeel doel

Kennisprogramma opstellen

Verkenning goede mix communicatie-middelen en goede voorbeelden van kennisoverdracht

Verkenning kennisdeling vanuit private partijen

Inventarisatie kennisproducten vanuit TKI UE, ECW, PAW en Netwerk Aquathermie

Inspanningen, projecten en processen

Faciliteren van kennisdeling in samenwerking met partners.

Rollen programma-organisatie RES

	Wat	Wanneer	Wie
	Kennisprogramma RES	Q1 2022	Programmaorganisatie RES; NP RES, RVO, Ontwikkelingsbedrijf NHN, Participatiecoalitie en Servicepunt duurzame energie
	Voortzetten online kennisdeling, verkenning nieuwe vormen en nieuwe manieren van ontsluiten (stappenplannen/praktische tips), ook voor inwoners.	Q1 2022	Programmaorganisatie RES initieert en levert t.a.v. kennisprogramma RES
	Verkenning kennisdeling vanuit private partijen (garantiefondsen, Invest-NL, banken)	2022	Programma-organisatie RES
	Inventariseren en up to date zijn van kennis(producten) vanuit TKI Urban Energy, het NP RES, het Expertise Centrum Warmte (ECW), het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) en het Netwerk Aquathermie (NAT).	2022-2025	Programma-organisatie RES initieert.

Proces naar RES 2.0

Q3 2022: Kaders RES 2.0 vastgesteld door volksvertegenwoordigers

Operationeel doel

Benoemen van nieuwe RES-rollen overheden: Naast beleidsmaker ook vergunningverlener of handhaver

Gerichte en actieve informatievoorziening voor volksvertegenwoordigers

Nieuwe governance structuur warmte

Inspanningen, projecten en processen

Initiëren van introductietraject volksvertegenwoordigers en ondersteuning van besluitvormingsproces met benodigde governance structuur.

Rollen programma-organisatie RES

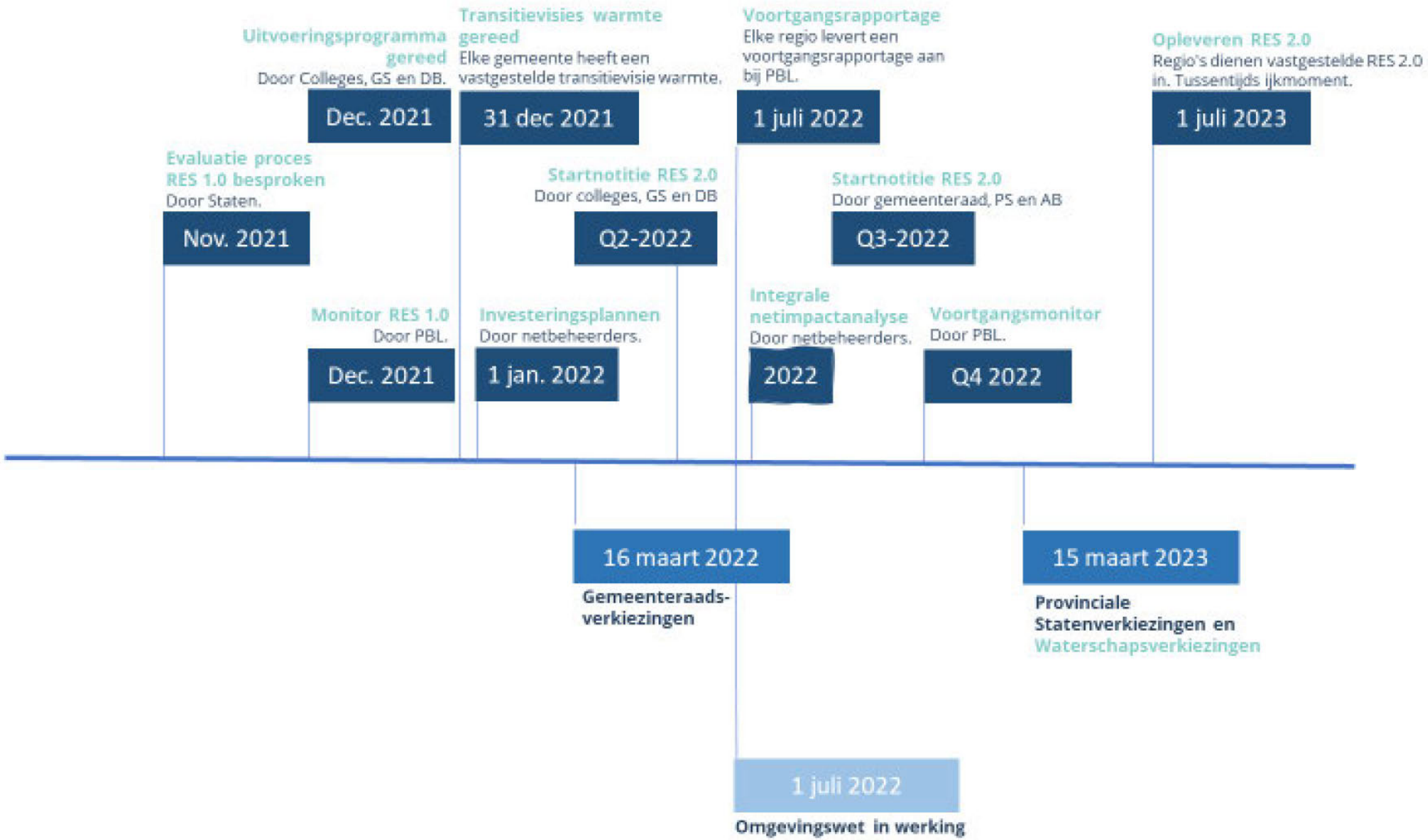
Uitvoeringsprogramma gereed
Door Colleges, GS en DB.
Dec. 2021
Transitievisies warmte gereed
Elke gemeente heeft een vastgestelde transitievisie warmte.
31 dec 2021
Voortgangsrapportage
Elke regio levert een voortgangsrapportage aan bij PBL.
1 juli 2022
Opleveren RES 2.0
Regio's dienen vastgestelde RES 2.0 in. Tussentijds ijkmoment.
1 juli 2023
Evaluatie proces RES 1.0 besproken
Door Staten.
Nov. 2021
Startnotitie RES 2.0
Door colleges, GS en DB
Q2-2022
Startnotitie RES 2.0
Door gemeenteraad, PS en AB
Q3-2022
Monitor RES 1.0
Door PBL.
Dec. 2021
Investeringsplannen
Door netbeheerders.
1 jan. 2022
Integrale netimpactanalyse
Door netbeheerders.
2022
Voortgangsmonitor
Door PBL.
Q4 2022
16 maart 2022
Gemeenteraads-verkiezingen
15 maart 2023
Provinciale Statenverkiezingen en Waterschapsverkiezingen
1 juli 2022
Omgevingswet in werking

Inhoudsopgave

Contents

Inhoudsopgave 1
1. Over het uitvoeringsprogramma 3
1.1. Leeswijzer 4
2. Samenwerking 5
2.1. Sturingsfilosofie 5
2.2. Samenwerking 5
2.3. Volksvertegenwoordigers 5
3. Elektriciteit 7
3.1. Opgave 7
3.2. Operationele doelen 7
3.3. Activiteiten: Verankering in het omgevingsbeleid 8
3.4. Lokaal eigendom en participatie 10
3.5. De rol van de programma-organisatie 13
Rol van de programma-organisatie 18
4. Regionale Structuur Warmte 19
4.1. Opgave 19
4.2. Operationele doelen 20
4.3. Activiteiten 21
4.4. De rol van de programmaorganisatie 23
5. Participatie en communicatie 25
5.1. Opgave 25
5.2. Participatie 25
5.3. Communicatie 26
5.4. Evaluatie participatie en communicatie 27
5.5. Activiteiten 28
6. Kennisdeling 30
6.1. Opgave 30
6.2. Activiteiten 32
7. Overige onderwerpen 34
7.1. Innovatie 34

CONCEPT

7.1.1. Opgave 34
7.1.2. Activiteiten 34
7.2. Arbeidsmarkt en scholing 35
7.2.1. Opgave 35
7.2.2. Activiteiten 36
7.3. Gezonde leefomgeving 37
8. Monitoring 38
8.1. Voortgang realisatie RES-ambitie 38
8.2. In te zetten instrumenten 41
8.3. Rolverdeling 41
Uitvoeringsorganisatie 44
Deel II: Plan van aanpak (suggestie: Programma) per deelregio 48

CONCEPT

1. Over het uitvoeringsprogramma

De Regionale Energiestrategie (RES) 1.0 van Noord-Holland Zuid (NHZ) is vastgesteld door gemeenten (met uitzondering van de gemeente Landsmeer), provincie Noord-Holland en waterschappen. In hoofdstuk 4 van de RES 1.0 staat vermeld dat er een regionaal uitvoeringsprogramma wordt opgesteld om de afspraken, kaders en een aanpak vast te leggen voor het proces naar de RES 2.0. Het onderhavig uitvoeringsprogramma voorziet hierin. Daarmee maakt de Energieregio de volgende stap richting de uitwerking van zoekgebieden in concrete projecten en het aanjagen van regionale samenwerking rondom kansrijke warmtebronnen.

De Regionale Energiestrategie (RES) 1.0 van Noord-Holland Noord (NHN) is vastgesteld door gemeenten, provincie Noord-Holland en waterschappen. In hoofdstuk 4 van de RES 1.0 staat vermeld dat er een regionaal uitvoeringsprogramma wordt opgesteld om de afspraken, kaders, en een aanpak vast te leggen voor het proces naar de RES 2.0. Het onderhavig uitvoeringsprogramma voorziet hierin. Daarmee maakt de Energieregio de volgende stap richting de uitwerking van zoekgebieden in concrete projecten en het aanjagen van regionale samenwerking rondom kansrijke warmtebronnen.

Dit vraagt om het verder versterken van de regionale samenwerking tussen gemeenten, provincies, waterschappen en het rijk met netbeheerders, ondernemers, maatschappelijke organisaties en inwoners. Via een serie uitvoeringstafels is besproken welke samenwerking nodig is en hoe we die het beste kunnen vormgeven.

In dit uitvoeringsprogramma hebben we de benodigde activiteiten voor samenwerking en benodigde ondersteuning uitgewerkt. We benoemen actiehouders en tijdslijnen. Daarmee maken we de concretiseringsslag van de ambitie van de RES 1.0 naar de benodigde acties voor uitvoering.

Het uitvoeringsprogramma loopt van 2021 tot en met 2025. De vaststelling van de RES 2.0 (juli 2023) is een natuurlijk moment om het uitvoeringsprogramma te evalueren en waar nodig aan te passen. In figuur 1 is de globale tijdslijn voor de route op weg naar de RES 2.0 weergegeven.

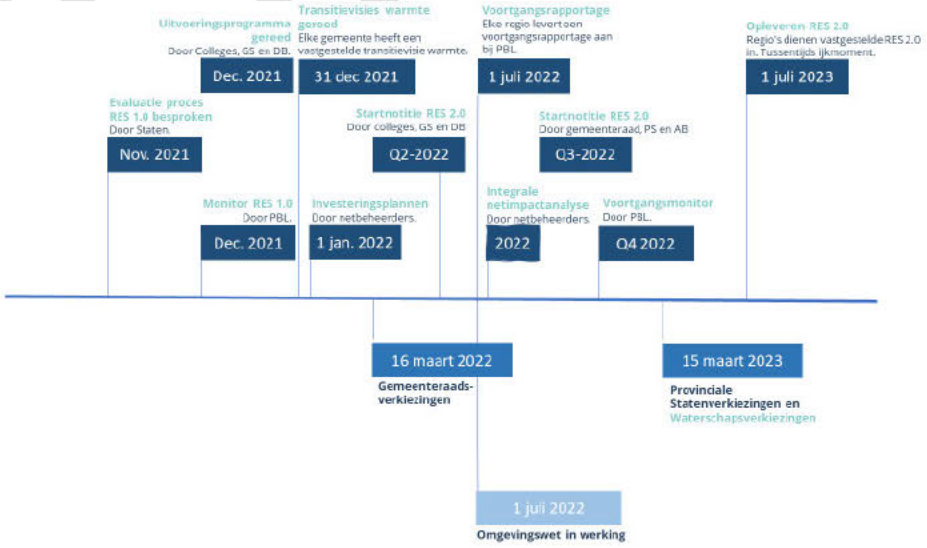

Figuur 1: Tijdslijn met belangrijke bouwstenen en mijlpalen van RES 1.0 naar RES 2.0

1.1. Leeswijzer

De Regionale Energiestrategie is tot stand gekomen door een samenwerking tussen gemeenten, provincie en waterschappen, die vanuit hun eigen verantwoordelijkheden gelijkwaardig met elkaar samenwerken. Netbeheerders, bewoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers zijn bij deze samenwerking betrokken. Het uitvoeringsprogramma start daarom met het hoofdstuk samenwerking, waarin we ingaan op de samenwerking gedurende de uitvoeringsfase.

Het uitvoeringsprogramma gaat vervolgens in op het opwekken van hernieuwbare energie, oftewel de realisatie van de ambitie van de RES. Dat gaat voor elektriciteit om de verankering van zoekgebieden, het aanpakken van knelpunten en de samenwerking met stakeholders in de realisatie van projecten. Bij warmte staan de bovenlokale bronnen centraal, het inventariseren van kansen en risico's en de wijze waarop de gemeenten ondersteund worden.

Daarna worden de overkoepelende onderwerpen participatie en communicatie, kennisdeling en monitoring beschreven. Ook gezonde leefomgeving, arbeidsmarkt en innovatie hebben een plek in het uitvoeringsprogramma. Tot slot is een beschrijving van de activiteiten voor de RES-programma organisatie en de gevraagde capaciteit en financiële middelen opgenomen.

Per hoofdstuk geven we weer wat de opgave is, zoals vastgesteld in de RES 1.0. Die vertalen we door naar tussendoelen, waarmee richting wordt gegeven aan de periode tot en met 2025. Vervolgens vertalen we de RES 1.0, mede op basis van de uitkomsten van de uitvoeringstafels, door naar concrete activiteiten en rollen. Dat doen we in de vorm van een tabel. Per hoofdstuk beschrijven we kort wat de rol van de programma-organisatie op RES-niveau is en wat de rol van gemeenten, provincie en andere partijen is. In de bijlagen gaan we ook in op de ondersteuning die de provincie hierbij biedt.

CONCEPT

2. Samenwerking

2.1. Sturingsfilosofie

Het krachtenveld van de energietransitie is complex. Lokale besluitvorming over energieprojecten heeft regionale impact, bijvoorbeeld op het energienet en de omgeving. Daarom is het belangrijk om als overheden regionaal samen te werken, meer nog dan voorheen. Daarnaast willen betrokken inwoners meebeslissen over hun omgeving. Via dit uitvoeringsprogramma willen we deze complexiteit terugbrengen naar de kern; wie doet wat en hoe verhoudt dit zich tot elkaar?

2.2. Samenwerking

De huidige governance van de RES wordt voortgezet: deze bevalt goed als we kijken naar de stevige samenwerking die ontstaan is en de gezamenlijke ambities. Dat houdt in dat de samenwerking tussen decentrale overheden, netbeheerders, ondernemers en maatschappelijke organisaties wordt voortgezet. Bij planvorming kunnen inwoners en belanghebbenden meedenken en faciliteert de gemeente inwonersinitiatieven waardoor lusten en lasten verdeeld worden.

Voor NHZ versterken we bij warmte de samenhang tussen de Regionale Structuur Warmte (RSW), de Transitievisies Warmte (TvW's) en de Wijk Uitvoerings Plannen (WUP's). Er wordt een nieuwe governance structuur ingericht die ontstaat door het samenvoegen van de RSW, het Warmte Koude Programma MRA en de provinciale warmtetransitie instrumenten. Op deze wijze wordt de beschikbare kennis gebundeld en de beschikbare capaciteit efficiënt ingezet. Bovengemeentelijke warmtebronnen en de daarbij behorende infrastructuur staan hierbij centraal.

In de uitvoeringsfase krijgen overheden meer rollen dan tot nog toe in de RES: naast beleidsmaker zijn zij dan vergunningverlener of handhaver. In de samenwerking is het goed om de stappen in het proces en die rolwisseling te benoemen. Het dient helder te zijn wie welk mandaat heeft.

Verder werken we nauw samen met onze omliggende Energieregio's, bijvoorbeeld rondom het IJsselmeergebied en het Groene Hart. De RES-programmaorganisaties Noord-Holland Noord (NHN) en Noord-Holland Zuid (NHZ) verbreden de samenwerking, waardoor de capaciteit efficiënt wordt ingezet.

In Q2-2022 start de regio het proces op weg naar de RES 2.0. De RES 2.0 wordt in juli 2023 opgeleverd, conform de afspraken in het Klimaatakkoord. De RES 2.0 is een voortzetting en verdieping van de RES 1.0. De RES 1.0 is dus het vertrekpunt voor de RES 2.0. Ook daarvoor wordt de samenwerkingsstructuur uit de RES 1.0 voortgezet.

2.3. Volksvertegenwoordigers

Het is belangrijk dat de democratische legitimiteit goed wordt geborgd. Dat betekent een goede betrokkenheid van volksvertegenwoordigers. Zij hebben een formele rol in het besluitvormingsproces:

- Bij het borgen van de RES in het omgevingsbeleid en omgevingsinstrumenten zoals een bestemmingsplan (gemeenten) en omgevingsverordening (provincie).
- Bij het vastleggen van zoekgebieden in het omgevingsbeleid, inclusief het vaststellen van de inrichting van procesparticipatie.
- Het zich uitspreken als bevoegd gezag.
- Bij het borgen van beleid voor proces- en financiële participatie.

CONCEPT

- Bij het vaststellen van de startnotitie RES 2.0.
- Bij het vaststellen van de RES 2.0, inclusief het meegeven van wensen en bedenkingen.

Belangrijk is dat volksvertegenwoordigers goede toegang hebben tot de benodigde informatie voor besluitvorming.

In het licht van de gemeenteraadsverkiezingen (maart 2022), PS-verkiezingen en waterschapsverkiezingen (maart 2023) stelt de energieregio een introductietraject voor de RES op, zodat volksvertegenwoordigers goed beslagen ten ijs komen. De RES-programmaorganisatie initieert dit. Gemeenten, provincies en waterschappen voegen daar elk hun eigen ambities en (lokale) vraagstukken aan toe. Dit programma wordt aangeboden via de griffies. Met de ondersteuning beogen we dat de volksvertegenwoordigers het grote verhaal kunnen uitleggen aan hun bewoners, van landelijke noodzaak naar lokale vertaling.

De volksvertegenwoordigers hebben een belangrijke rol bij de start van het proces naar de RES 2.0. In het tweede kwartaal van 2022 geven volksvertegenwoordigers de eerste kaders mee voor het proces naar de RES 2.0, dit mede op basis van de ingediende moties. De bestuurders stellen de startnotitie RES 2.0 vast ook in hetzelfde kwartaal. In het derde kwartaal van 2022 wordt de startnotitie voorgelegd voor vaststelling aan volksvertegenwoordigers.

Tussentijds worden volksvertegenwoordigers geïnformeerd, onder andere via de monitor van de RES, waarin de voortgang van de realisatie van de ambitie wordt gevolgd. De monitor verschijnt twee keer per jaar. Zo kunnen volksvertegenwoordigers de voortgang van de RES volgen.

Tijdens regionale raadsbijeenkomsten (per deelregio) worden raadsleden, statenleden en leden van het AB geïnformeerd over de stand van zaken binnen de RES. Ook worden de volksvertegenwoordigers uitgenodigd voor kennissessies.

CONCEPT

3. Elektriciteit

3.1. Opgave

Tekst NHN:

NHN zet zich in voor de realisatie van 3,6 TWh zonne- en windenergie op land in 2030. Dit is een optelsom van de ambities voor nieuwe opwek (totaal 1,50 TWh), de bestaande opwekking en de pijplijnprojecten (projecten waarvoor de vergunning al verleend is, maar die nog niet gerealiseerd zijn) (totaal 2,08 TWh) in 2020. Daarnaast nog 1,1 TWh kansen op IJsselmeer (Wieringerhoek).

Per deelregio komt dit neer op de volgende opgave:

Deelregio	Totaal	Bestaand	Nieuw te realiseren
Kop van Noord-Holland	2,27 TWh	1,75 TWh	0,52 TWh
Westfriesland	0,7 TWh	0,23 TWh	0,47 TWh
Regio Alkmaar	0,62 TWh	0,1 TWh	0,52 TWh

Daarnaast is er een potentie van 1,1 TWh met het Buitendijks Plan Duurzaam Leefbaar (Wieringerhoek). Deze telt niet mee in het bod.

Tekst NHZ:

De ambitie van NHZ staat op 2,7 TWh opwek van hernieuwbare energie op land, met een bestaande opwek van 0,7 TWh.

Per deelregio komt dit neer op de volgende opgave:

Deelregio	Theoretische potentie	Bestaand	Nieuw
Amstelland	0,4 TWh	60 GWh	344 GWh
Amsterdam	0,7 TWh aanbod 127 MW wind (296 GWh), (huidig 75 MW) 400 MW (380 GWh) zon op grote daken 150 MW (140 GWh) zon op kleine daken		
Gooi- en Vechtstreek	0,23 TWh	30 GWh	199 GWh
Haarlemmermeer	0,7 TWh	120 GWh	577 GWh
Ijmond en Zuid-Kennemerland	0,56 TWh	160 GWh	400 GWh
Zaanstreek/Waterland	0,41 TWh	90 GWh	320 GWh

3.2. Operationele doelen

Om goed te kunnen bepalen of de energieregio op koers ligt voor de doelen van 2030 en om te bepalen welke activiteiten nodig zijn in de periode 2022-2025, stelt de energieregio in dit uitvoeringsprogramma operationele doelen vast.

CONCEPT

Deze operationele doelen zijn:

- In 2025 zijn alle benodigde vergunningen om de ambitie te kunnen realiseren afgegeven. Dit is conform de afspraken uit het Klimaatakkoord en noodzakelijk om de ambitie voor 2030 te kunnen halen. Dat betekent dat de benodigde vergunningen voor wind en wind en zon in 2023 zijn aangevraagd.
- Voor zon op land dienen de benodigde vergunningen in 2024 te zijn aangevraagd.
- In 2025 is het streven om minimaal de helft van de opgave gerealiseerd te hebben in de regio.
- In 2023 is minimaal 20% van de ambitie gerealiseerd. Het betreft hierbij het theoretisch potentieel, de bestaande en pijplijn-projecten tellen hierin niet mee.
- In 2022 hebben alle RES-partijen de zoekgebieden verankerd in de omgevingsvisie, tenzij bewust een andere route gekozen wordt, waarbij vergunningen nog steeds tijdig afgegeven worden.
- In 2022 hebben alle RES-partijen vastgelegd welke kaders voor participatie zij wensen te hanteren, inclusief de kaders voor financiële participatie. Dit is onderling afgestemd voor de grensoverschrijdende zoekgebieden of voor zoekgebieden nabij gemeentegrenzen. Dit is o.a. gebaseerd op de aanbevelingen van de evaluatie communicatie & participatie en bestaande, goed werkende participatiemethoden die NP RES heeft geïnventariseerd. Deze timing is noodzakelijk in het licht van het verankeren van zoekgebieden en de vergunningverlening.
- In 2022 is er zicht op de infrastructuur en op waar de regio als eerste aan de slag kan.
- In 2023 zijn de zoekgebieden verankerd in het Omgevingsplan, tenzij gekozen wordt voor het huidig ruimtelijk instrumentarium of een andere route waarbij vergunningen tijdig afgegeven worden.

De monitoring van de operationele doelen vindt plaats in het monitoringsprogramma (zie hoofdstuk 8).

3.3. Activiteiten: Verankering in het omgevingsbeleid

De in de RES 1.0 gemaakte afspraken krijgen juridische status als deze worden uitgewerkt en vastgesteld in omgevingsrechtelijke instrumenten. Dit geldt voor opwek op land, zon op parkeerplaatsen en op/bij infrastructuur. Zon op dak is niet vergunningplichtig en hoeft daarom niet te worden geborgd in omgevingsbeleid.

Het Klimaatakkoord wijst in dit verband op de gemeentelijke omgevingsvisies, programma's en omgevingsplannen. Ook de provinciale omgevingsvisie, omgevingsverordening en projectbesluiten zijn instrumenten om de RES juridisch te borgen. In de partiële herziening van de Omgevingsverordening Noord-Holland 2020 (OV NH 2020) zijn de RES'en 1.0 leidend voor wind op land.

Het bevoegd gezag – veelal de gemeente – bepaalt hoe de RES vertaald wordt naar het omgevingsbeleid. Het gaat daarbij zowel om de inpassing van grootschalige energieopwek, als om benodigde ruimte voor de aanpassing van energie-infrastructuur.

Bevoegd gezag	**Huidige Elektriciteitswet**	**Nieuwe Energiewet**
Rijk	Wind: vanaf 100 MW Zon: vanaf 50 MW	Wind: vanaf 100 MW Zon: vanaf 100 MW
Provincie	Wind: 5-100 MW	Wind: 15-100 MW Zon: 50-100 MW
Gemeente	Wind: minder dan 5 MW Zon: tot 50 MW	Wind: tot 15 MW Zon: tot 50 MW

Tabel: Wie is wanneer bevoegd gezag?

CONCEPT

In het Klimaatakkoord is vastgelegd dat op 1 januari 2025 alle benodigde vergunningen dienen te zijn afgegeven, zodat in 2030 de 35 TWh zon en wind ook operationeel zijn. Decentrale overheden spannen zich tevens in om zo snel als mogelijk planologische zekerheid te bieden aan initiatiefnemers, door de RES te vertalen naar omgevingsbeleid en omgevings- c.q. bestemmingsplannen. Door de partiële herziening OV NH 2020 zijn de RES'en 1.0 al leidend voor wind op land. Daarmee ontstaat ruimte voor gemeenten om plannen voor windenergie mogelijk te maken binnen de vastgestelde zoekgebieden voor wind en wind en zon uit de RES 1.0. Daarnaast is in de RES 1.0 afgesproken dat er voorlopig ruimte blijft voor zonne-energie-initiatieven buiten de vastgestelde zoekgebieden voor zonne-energie uit de RES 1.0. Uiteindelijk worden deze zoekgebieden meegenomen in de RES 2.0, de RES 3.0 en verder. Ook voor inwoners is het belangrijk om duidelijkheid te hebben over het beoogde proces en de tijdslijnen van verankering in het Omgevingsbeleid.

Terugrekenend betekent het dat:

- In 2025 alle benodigde vergunningen zijn afgegeven
- In 2023 alle benodigde vergunningaanvragen voor wind en wind + zon moeten zijn ingediend
- In 2024 alle benodigde vergunningaanvragen voor zon moeten zijn ingediend
- Zoekgebieden in 2022 verankerd dienen te worden in de Omgevingsvisie (onder de Omgevingswet die naar verwachting per 1 juli 2022 in werking treedt) dan wel in de structuurvisie (onder de nu geldende Wet ruimtelijke ordening)
- Op basis van de Omgevingsvisie/structuurvisie stelt de gemeente een Omgevingsplan (onder de Omgevingswet) of bestemmingsplan (onder de Wet ruimtelijke ordening) op. Dit zal eind 2022, begin 2023 gereed moeten zijn.
- Omdat de Omgevingsvisie volgens de Omgevingswet formeel pas in 2024 gereed hoeft te zijn, geldt in die gemeenten waar het voornemen is de Omgevingsvisie in 2024 vast te stellen, dat de zoekgebieden dan dienen te worden vastgelegd in het huidig ruimtelijk instrumentarium, oftewel het bestemmingsplan. Dit zal begin 2023 gereed dienen te zijn.

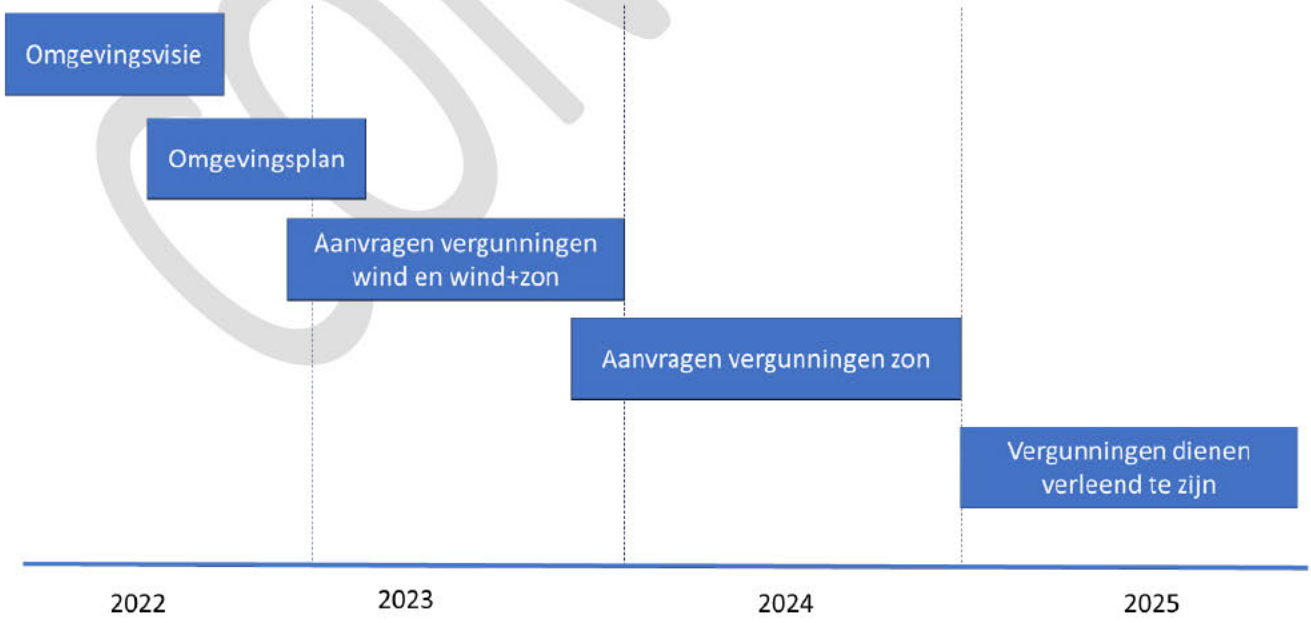

Figuur xx: Overzicht stappen naar vergunningverlening

CONCEPT

De hierboven omschreven stappen beschrijven de “koninklijke route”. Als deze niet haalbaar blijkt te zijn, dan kan ook meteen een omgevingsplan/bestemmingsplan worden opgesteld, zonder voorafgaande visie. Er kunnen zelfs omgevingsvergunningen worden verleend zonder dat er een bestemmingsplan/omgevingsplan is waarin de RES ruimtelijk mogelijk wordt gemaakt. De voorkeur verdient echter om zo veel als mogelijk de hiervoor omschreven stappen te volgen, ook omdat dit de meeste participatiemomenten oplevert.

Reeds vergunde projecten, buiten de vastgestelde zoekgebieden uit de RES 1.0, blijven doorgang vinden. Deze trajecten zijn vaak al eerder gestart, voor het vaststellen van de RES 1.0.

De verder uitwerking van de zoekgebieden wordt zoveel mogelijk gekoppeld aan andere omgevingsprocessen en gebiedsopgaven (zoals bodemdaling, stikstof, klimaatadaptatie, ecologie/natuur). De RES programma-organisatie biedt hierin ondersteuning.

3.4. Lokaal eigendom en participatie

In de Omgevingswet, het Omgevingsbesluit en de Omgevingsregeling staan regels over participatie. Als overheden instrumenten van de Omgevingswet vaststellen, zoals het Omgevingsplan, de Omgevingsverordening of een projectbesluit, moeten ze aangeven hoe belanghebbenden betrokken zijn bij de totstandkoming van deze instrumenten en welke resultaten dat heeft opgeleverd. Gemeenten, provincies en waterschappen moeten ook aangeven hoe ze hun eigen participatiebeleid hebben ingevuld.

Bij het aanvragen van een omgevingsvergunning is de initiatiefnemer verantwoordelijk voor participatie. Die geeft in zijn vergunningaanvraag aan of en hoe belanghebbenden betrokken zijn. Gemeenten kunnen in hun beleid een inspanningsverplichting opnemen voor een zorgvuldig participatieproces. Van belang is dat gemeenten en provincie hierover in 2022 een besluit nemen.

Daarnaast is in het Klimaatakkoord een streven naar 50% lokaal eigendom afgesproken. Gemeenten kunnen dit niet afdwingen. Het streven kan wel worden opgenomen in lokale beleidskaders. Van belang is dat elke gemeente dit opneemt in haar beleidskaders in 2022, een inspanningsverplichting, zoals geadviseerd in de Leidraad Financiële Participatie, het uitgangspunt is.

In de RES 1.0 is afgesproken dat ook na vaststelling van de RES 1.0 de (boven)regionale samenwerking en afstemming wordt voorgezet. Binnen de RES onderscheiden we drie fasen. 1) Van ambitie naar verankerde zoekgebieden en locaties in samenhang met netinfrastructuur; 2) Van zoekgebieden en locaties naar vergund projecten aan te sluiten op netinfrastructuur; en 3) van vergunde projecten naar gerealiseerd project aangesloten op netinfrastructuur.

De regio kent de volgende typen zoekgebieden:

- Zoekgebieden die geheel binnen het grondgebied van de gemeente vallen -> gemeente is in de lead
- Zoekgebieden die gemeentegrensoverschrijdend zijn -> gemeenten maken afspraken
- Zoekgebieden die aan een andere gemeente grenzen -> gemeenten maken afspraken
- Zoekgebieden of clusters van zoekgebieden die in één landschappelijk gebied liggen -> gemeenten en provincie maken afspraken, regierol provincie
- Energieregio-overstijgende gebieden

CONCEPT

Voor alle zoekgebieden zullen de tijdslijnen worden afgestemd met de netbeheerder, om elkaar optimaal wederzijds inzicht te kunnen geven. Daarmee kan de planning van opwek en van energie-infrastructuur op elkaar worden afgestemd. Ook de veiligheidsregio wordt vanaf het begin betrokken.

We spreken daarover het volgende af met elkaar:

Fase 1: van ambitie naar verankerde zoekgebieden en locaties in samenhang met netinfrastructuur

- Voor **zoekgebieden die geheel binnen het grondgebied van een gemeente** vallen, zonder effect voor een naburige gemeente, is de gemeente zelf in de lead.
  - Uitgangspunt is zorgvuldige participatie. Gemeenten communiceren via hun eigen middelen met inwoners over het beoogde proces, de wijze van participatie en de beoogde tijdslijnen.
  - In Omgevingsvisies is een afweging gemaakt tussen verschillende functies in een gebied. Met de RES is een sectorale afweging gemaakt. De integrale afweging met andere functies moet nog plaats vinden en landen in de Omgevingsvisie en uiteindelijk in de bestemmingsplannen of Omgevingsverordening.
  - Ook zal bekeken worden of een plan-MER noodzakelijk is voor de verdere uitwerking van een zoekgebied naar een projectlocatie.
  - Conform de Omgevingswet dienen gemeenten uiterlijk in 2024 hun Omgevingsvisie gereed te hebben. Sommigen hebben dit traject voor de RES reeds afgerond on der de Wet ruimtelijke ordening in een structuurvisie, de meeste gemeenten nog niet. Belangrijk voor de realisatie van Opwek op land is dat initiatiefnemers tijdig planologische zekerheid hebben. Wachten op de Omgevingsvisie in 2024 is dan te laat. Dat betekent dat in die gevallen, waarin het voornemen is om de Omgevingsvisie in 2024 af te ronden, het zoekgebied dient te worden vastgelegd in het huidig ruimtelijk instrumentarium (bestemmingsplannen). Deze dienen uiterlijk 2023 gereed te zijn.
  - Streven is om de vastlegging in de Omgevingsvisie in 2022 afgerond te hebben.
- **Gemeenten met gemeentegrensoverschrijdende zoekgebieden** of zoekgebieden liggend aan of nabij gemeentegrenzen maken uiterlijk Q2-2022 afspraken met elkaar op de volgende onderdelen:
  - Afstemming van het participatieproces, inclusief financiële participatie. Doel hierbij is dat aanliggende gemeenten van het zoekgebied vroegtijdig hun inwoners kunnen informeren over het participatieproces dat de voor het zoekgebied verantwoordelijke gemeente gaat uitvoeren. Tevens is het belangrijk om duidelijkheid te scheppen, bijvoorbeeld over de mogelijkheid van inwoners van buurgemeenten om financieel deel te nemen in het project. De rol van de provincie verschilt, afhankelijk van het zoekgebied. Zo heeft zij een faciliterende rol bij Holendrecht, bij de A7-A9 juist een regisserende rol.
  - Onderlinge afstemming van de tijdslijnen in het proces van concretisering. Doel daarbij is elkaar vroegtijdig te informeren over welke stappen de gemeente zet bij het verder concretiseren van het zoekgebied.
  - Onderlinge afstemming over de aanpak om te komen tot een plan/project-MER, indien nodig.
  - Samen werken aan het te gebruiken afwegingskader, inclusief aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en –samenhang van het gebied (gebiedsgericht werken) en voor mogelijke andere toekomstige (opvolg-)functies in het betreffende zoekgebied.
  - Afstemming instrument vastleggen zoekgebied, oftewel wordt het vastgelegd in het Omgevingsplan (meest logisch) of via een andere route?

CONCEPT

- **Gemeenten met zoekgebieden die aan een andere gemeente grenzen**, zullen de betreffende gemeenten ten minste informeren over de tijdslijnen, het participatieproces, het afwegingskader dat zij hanteren en de wijze waarop zij het zoekgebied wensen vast te leggen. Zij bieden gelegenheid aan belanghebbenden uit de aangrenzende gemeente om in te spreken en maken afspraken met de betreffende gemeente over de communicatie naar deze belanghebbende. Deze afspraken liggen uiterlijk Q2-2022 – en zoveel eerder als mogelijk – vast en maken onderdeel uit van het vast te stellen participatiebeleid. Tevens maken gemeenten afspraken, indien de energie-infrastructuur in omliggende gemeenten aangepast dient te worden. Zij stemmen dan tijdslijnen en proces af.
- **Zoekgebieden die in één landschappelijk gebied liggen** (bovenregionale clusters), worden samen uitgewerkt door gemeenten en provincie. Provincie en gemeenten maken onderlinge afspraken over de aanpak om deze (clusters van) zoekgebieden uit te werken, de doorvertaling van de uitgangspunten naar concrete criteria in de uitwerking, de tijdslijnen en de communicatiemiddelen. Een aantal van deze clusters zijn reeds opgenomen in de RES 1.0 (zie kader). Deze afspraken zijn Q2-2022 gereed. Vanuit haar rol als bewaker van de landschappelijke samenhang heeft de provincie een regierol.
- De provincie ondersteunt gemeenten waar nodig bij zoekgebieden liggend in beschermingsregimes. Gemeenten staan hier in eerste instantie zelf voor aan de lat.
- Voor **Energieregio-overstijgende gebieden** geldt dat samen met relevante overheidspartijen wordt gewerkt aan gedeelde uitgangspunten voor hernieuwbare energieopwekking. De timing hiervan verschilt per gebied, maar allen zijn voor gereedkoming van de RES 2.0 (juli 2023) afgerond.

Fase 2: van zoekgebieden naar vergunde projecten aan te sluiten op netinfrastructuur

- In de vergunningsfase maken initiatiefnemer en bevoegd gezag afspraken met elkaar over het te doorlopen proces, de beoogde tijdslijnen, de inrichting van de participatie en lokaal eigendom. Zij leggen dit vast in een overeenkomst. Indien passend, zijn de grondeigenaar en indien niet de initiatiefnemer, maar wel betrokken, de energiecoöperatie ook ondertekenaar van deze overeenkomst.
- Gemeenten leggen het streven naar 50% lokaal eigendom (NHN: per project) vast in een beleidskader en verschaffen vroegtijdig duidelijkheid aan initiatiefnemers over de gewenste inrichting van het lokaal participatieproces en lokaal eigendom, te weten in 2022. Zodoende kan hier bij de vergunningverlening aan worden getoetst en worden wensen/eisen t.a.v. (financiële) participatie gehandhaafd. In het beleidskader wordt ook rekening gehouden met het geval dat 50% lokaal eigendom niet wordt gehaald. Basis voor het beleidskader is de leidraad financiële participatie van de provincie Noord-Holland.
- In sommige gevallen dient het waterschap ook een vergunning af te geven. In dergelijke gevallen maken waterschap en bevoegd gezag afspraken over de vergunningverlening.

CONCEPT

Programma Opwek van Energie op Rijksvastgoed (OER)

Via het programma OER (Opwek van Energie op Rijksvastgoed) stelt de rijksoverheid haar gronden ter beschikking voor het opwekken van hernieuwbare energie. Decentrale overheden kunnen middels een aanvraag bij de minister een beroep doen op dit aanbod.

Het OER-programma werkt concreet aan het voorbereiden en aan de markt aanbieden van locaties voor de opwekking van hernieuwbare energie. Bij de voorbereiding en uitvoering van de projecten maakt het programma gebruik van een gefaseerde aanpak. Deze bestaat uit een voorverkennings-, verkennings-, planvormings-, realisatie- en exploitatiefase.

De eerste drie fasen hebben betrekking op de mate van voorbereiding van het project. In de realisatiefase vindt de openbare inschrijvingsprocedure plaats en wordt de overeenkomst voor de realisatie van het energiepark gegund. In de exploitatiefase realiseert en exploiteert de winnende marktpartij het energiepark. Bij de voorbereiding wordt rekening gehouden met de specifieke kenmerken van de locatie en de omgeving. Binnen de verschillende fases is ruimte om maatwerk te leveren om op de project specifieke behoeften in te spelen.

In de RES Noord-Holland Noord is de A9-A22 opgenomen in de voorverkenningsfase.

In de RES Noord-Holland Zuid is de A9-A5 opgenomen in de voorverkenningsfase.

Fase 3: van vergunde projecten naar gerealiseerd projecten aangesloten op netinfrastructuur

- In deze fase maken initiatiefnemer, netbeheerder en omgeving vooral afspraken met elkaar, over het voorkomen van overlast, timing van werkzaamheden en dergelijke. Maar ook de gemeente heeft een rol, bijvoorbeeld het handhaven van de gestelde vergunningseisen of de monitoring van klachten. De gemeente monitort de voortgang in de realisatie.
- Ook brandweer en omgevingsdienst zijn hierbij betrokken, tijdens de melding van de start van een project en voer een controle uit bij de oplevering van een project.

3.5. De rol van de programma-organisatie

In dit geheel heeft de programma-organisatie een ondersteunende rol: het vastleggen van zoekgebieden ligt immers bij de decentrale overheden. De programma-organisatie verzorgt in samenwerking met de Provincie Noord-Holland kennisdeling, zodat gemeenten met projecten in dezelfde fase van elkaar kunnen leren, koppelt partijen aan elkaar en faciliteert zo het komen tot onderlinge afspraken. Verder heeft de programma-organisatie een monitorende rol.

CONCEPT

	Wat	Wanneer	Wie
	Helderheid provinciale beschermingsregimes	Afhankelijk van zoekgebied	Provincie
	Afspraken gemeente-aangrenzende zoekgebieden	Q2-2022	Provincie, gemeenten
	Afspraken gemeentegrensoverschrijdende zoekgebieden	Q2-2022	Gemeenten, provincie, evt. waterschap
	Afspraken uitwerking bovenregionale clusters	Q2-2022	Provincie, gemeenten
	Vastleggen zoekgebieden binnen gemeentegrenzen in Omgevingsvisie	Q4-2022	Gemeenten
	Vastleggen participatiebeleid en lokaal eigendom	Q4-2022, of zoveel eerder als mogelijk.	Gemeenten
	Vastleggen zoekgebieden in Omgevingsplan	Q4-2023	Gemeenten
	Energieregio-overstijgende gebieden, zoals Groene Hart en IJsselmeer – gezamenlijke afspraken	Voor 1 juli 2023	Betrokken RES-partijen
	Overeenkomst initiatiefnemer en bevoegd gezag	Fase vergunningverlening	Initiatiefnemer, bevoegd gezag, evt. netbeheerder
	Evt. afspraken waterschap-gemeente, indien waterschap ook vergunningverlener	Fase vergunningverlening	Waterschap, gemeente
	Monitoring voortgang	Fase realisatie	Bevoegd gezag

In de bijlage geven we aan welke ondersteuning de provincie biedt in het verankeren van duurzame energieprojecten in het omgevingsbeleid.

CONCEPT

Grondgebonden hernieuwbare elektriciteit

Windenergie en zonne-energie op land kennen hun eigen traject, waarbij het met name draait om zorgvuldige ruimtelijke inpassing, waarbij geluid en natuur een grote rol spelen, de participatie en het beschikbaar hebben van voldoende netinfrastructuur. Dat laatste is cruciaal voor de realisatie. In de verschillende fasen van verankering en vergunningverlening wordt overlegd met de netbeheerder.

Taskforce Energie-infrastructuur

Het elektriciteitsnetwerk heeft in grote delen van Noord-Holland de maximale capaciteit bereikt.

Liander werkt samen met TenneT op veel plaatsen in Noord-Holland aan uitbreidingen van het elektriciteitsnet, zodat de knelpunten opgelost kunnen worden. Dat kunnen zij niet alleen, de provincie en gemeenten zijn daarbij nodig. Zij kunnen ervoor zorgen dat ruimte voor energie-infrastructuur integraal opgenomen wordt in omgevingsbeleid, waardoor ruimtelijke procedures uiteindelijk sneller kunnen verlopen.

Eind 2020 is de Taskforce Energie-infrastructuur opgericht. Hierin werken Liander, TenneT en de provincie Noord-Holland samen. Als eerste pakt de Taskforce de meest urgente knelpunten in het elektriciteitsnet aan. De Taskforce zet zich ervoor in dat deze netuitbreidingen tijdig worden gerealiseerd en onderzoekt, indien nodig, waar deze versneld uitgevoerd kunnen voeren. Daarnaast biedt de Taskforce in de tussentijd waar mogelijk hulp bij innovatieve, slimme netoplossingen die geen extra transportcapaciteit vragen.

De derde activiteit van de Taskforce is prioriteit aanbrengen in de verschillende grote opgaven die impact hebben op de energie-infrastructuur. Door deze grote opgaven te programmeren, kan beter ingeschat worden wat nodig is voor het bouwen van een toekomstig en integraal energiesysteem (2050), waarbij energieopslag, uitwisseling tussen energiedragers, distributie, vraag en productie op elkaar is afgestemd.

Het programmeren en toewerken naar een toekomstbestendig energiesysteem vraagt om het maken van gezamenlijke keuzes in de regio. Gemeenten hebben daarin ook een rol. Vanuit de Taskforce is een plan van aanpak 'programmering energie-infrastructuur' opgesteld, de eerste stap is om deze aanpak in een pilot (in een deelregio) te toetsen en verrijken.

Daarnaast heeft de provincie een eigen Taskforce Energie-infrastructuur opgericht.

Acties voor energie-infrastructuur

Wat	Wie	Wanneer
Totaaloverzicht maken van projecten verzwaring elektriciteitsnet (incl status, planning en bevoegd gezag)	Taskforce energieinfra	Q4 - 2021
Ruimte voor energie-infrastructuur opnemen in omgevingsbeleid	Gemeenten, provincie	2022
Afspraken maken over de inzet planologisch juridische instrumenten door provincie (wat, wanneer en waarvoor)	Netbeheerders, provincie, gemeenten	Q1 - 2022
Opstellen plan van aanpak programmeren	Taskforce energieinfra	Q4 - 2021
Uitvoeren en evalueren pilot programmeren	Taskforce energieinfra	Q1/Q2-2022

Tevens speelt het zogeheten Nevele-arrest en de Delfzijl-uitspraak een rol bij wind. Gemeenten dienen eigen normen vast te stellen voor geluid. NPRES vervult hierbij een ondersteunende rol. Het betekent wel dat een project-MER bij een windproject voldoende duidelijkheid dient te geven over de invulling van de leefbaarheidsnormen.

Er is groeiende aandacht voor en onrust over de mogelijke gezondheidseffecten van windturbines (geluid en slagschaduw). EZK heeft het RIVM verzocht om een Expertisepunt Windenergie en Gezondheid op te richten en om de mogelijkheden voor aanvullend gezondheidsonderzoek te verkennen. Het RIVM gaat samen met de GGD'en invulling aan geven aan het Expertisepunt. De GGD'en hebben namelijk een belangrijke rol in de kennisduiding, keuze voor, verspreiding en toepassing van de kennisproducten in regionale en lokale praktijk.

De snel gegroeide aandacht voor de gezondheidseffecten van windturbines raakt veel partijen. Gemeentes, Provincies, GGD'en en NP RES krijgen vragen uit de regio's over gezondheid en windenergie, zeker nu de RES'en 1.0 met daarin zoekgebieden voor windenergie zijn vastgesteld. Gemeenten, provincies en ministeries krijgen vragen vanuit de politiek. Deze partijen hebben behoefte aan een samenwerkingsvorm om elkaar te informeren over ervaringen en nieuwe ontwikkelingen en om gezamenlijk acties te formuleren en op te zetten. Hiertoe wordt het 'Procesteam Windenergie en Gezondheid' opgericht.

Zon op dak, parkeerplaatsen en langs infrastructuur: de doelgroepenaanpak

Zon op dak, op parkeerplaatsen en/of langs infrastructuur kent verschillende doelgroepen, elk met eigen knelpunten in de realisatie. Algemeen bezien, vallen de volgende knelpunten te destilleren:

- Onvoldoende financiële prikkels of beperkt budget
- Beperkte kennis en capaciteit
- Beperkte verzekerbaarheid van zonnepanelen
- (Benodigde) dakconstructies en/of versterkingen
- Beperkte financieringsmogelijkheden
- Onvoldoende netcapaciteit

Zaken als kennisdeling over welke aanpak wel en niet werkt, over technologische ontwikkeling (zoals lichtgewicht zonnepanelen), ondersteuning met projectleiders die projecten weten te realiseren en een gezamenlijke lobbyagenda vanuit de regio om de ambities voor zon op dak waar te maken, voor die knelpunten die bovenregionaal spelen, worden vanuit de regio ontwikkeld. Daarbij speelt de programma-organisatie een initiërende en faciliterende rol.

Er zijn per doelgroep ook specifieke knelpunten en kansen. Daarom ontwikkelt de regio een doelgroepenaanpak, gericht op de volgende doelgroepen:

1. Bedrijven
2. Agrarische daken
3. Maatschappelijk vastgoed (inclusief parkeerplaatsen en infrastructuur in beheer van de overheid)
4. Woningcorporaties

CONCEPT

Per doelgroep worden publiek-private afspraken gemaakt tussen decentrale overheden, netbeheerders en marktpartijen, waarin wordt afgesproken hoe samen op te trekken om zon op deze elementen en daarmee het dubbel ruimte gebruik te stimuleren.

Ad 1. Bedrijven

Bij bedrijven kan gebruik worden gemaakt van lokale ondernemersverenigingen en bedrijvenorganisaties, indien aanwezig. Daarmee wordt het mogelijk om voor het gehele bedrijventerrein zon op dak of aanliggende parkeerplaatsen te regelen, of ten minste voor meerdere geïnteresseerde partijen. Door het samen te doen kan een inkoopvoordeel worden behaald. Door per gemeente of per deelregio een vast loket of een vaste accountmanager voor zon op dak te benoemen, is duidelijk voor de bedrijven waar zij terecht kunnen. Veelal wordt dit gecombineerd met een inzet op energiebesparing.

Het betekent inzet op ontzorging: het in kaart brengen van knelpunten en een duidelijke aanpak daarvoor ontwikkelen. Ontzorging kan verschillende vormen aannemen, via de keuze van goede installateurs, evt. extra financieringsbehoefte, hulp bij subsidie-aanvraag, een kwaliteitstoets en jaarlijkse controle en verzekeringstips. Daarbij is tevens aandacht voor overleg met de netbeheerder over de beschikbare netcapaciteit en mogelijke oplossingen. Het ontwikkelbedrijf Noord-Holland-Noord stimuleert en ondersteunt initiatieven op bedrijventerreinen.

De kennis die wordt opgedaan, wordt gedeeld binnen de (deel)regio. Daarmee hoeft niet eenieder het wiel opnieuw uit te vinden.

Gemeenten krijgen tot slot vanaf juli 2022, met de inwerkingtreding van de Omgevingswet, de wettelijke mogelijkheid om zon op industriegebouwen te verplichten. De regio pakt dit volgordelijk aan: eerst inzetten op ontzorging en ondersteuning, daarna een verplichting. Een verplichting zal in overleg in de deelregio's ingevoerd worden. Ook hierin kan van elkaar geleerd worden. Noord-Holland-Zuid: Zo voert Amsterdam hier binnenkort een pilot op uit.

Ad 2: Agrarische daken

Het grootste knelpunt bij agrarische daken is de netcapaciteit. Via de Taskforce Energieinfrastructuur werken de netbeheerders en de provincie samen om de geplande netuitbreidingen tijdig te realiseren. Deze netuitbreidingen lossen huidige knelpunten in de capaciteit van het elektriciteitsnet op.

De eerste focus ligt daarom op de netcapaciteitsproblematiek. Er is aandacht voor het project Erf van de Toekomst en matching van vraag en aanbod op het erf, o.a. door elektrificatie van processen. Bij de ontwikkeling van zon op agrarische daken is de netwerkbeheerder vroegtijdig betrokken om teleurstelling van het niet aan kunnen sluiten op het elektriciteitsnetwerk te voorkomen en om inzicht te geven in de mogelijkheden wat wel kan.

Voor agrarische daken zijn verder verschillende subsidies beschikbaar, die helpen om de business case rond te maken.

Ad 3: Maatschappelijk vastgoed

Maatschappelijk vastgoed dat in handen van gemeenten, provincie of waterschappen is, biedt kansen om te verduurzamen: de overheden gaan hier immers zelf over. Dit geldt in belangrijke mate ook voor

CONCEPT

parkeerplaatsen en infrastructuur in beheer van gemeenten, provincie of rijk. Tegelijkertijd is een belangrijke kwestie duidelijkheid over de toekomst van deze ruimte, denk aan bijvoorbeeld nieuwbouw bij scholen of toekomstig gebruik van parkeerplaatsen. Ook zijn er nog onbeantwoorde vragen, zoals 'hoe om te gaan met gesplitst juridisch en economisch eigendom'. Daarnaast zijn ook hier zaken als dakconstructie, verzekerbaarheid en onderhoudsprogramma's van belang.

Gemeenten, provincie en waterschappen ontwikkelen elk eigen beleid voor hun maatschappelijk vastgoed en openbare ruimte. Binnen de regio wordt kennis uitgewisseld over de aanpak. Daarnaast maken we gebruik van de expertise van organisaties als Schooldakrevolutie. Tot slot zorgt de regio ervoor dat kennis wordt ontsloten vanuit andere regio's en/of sectoren. Voor zon langs infrastructuur van het rijk werken we samen met Rijkswaterstaat binnen het OER programma.

Ad 4: Woningcorporaties

Woningcorporaties hebben te maken met de verhuurdersheffing en het aardgasvrij maken van hun woningen. Dat beperkt de investeringsgelden, zeker omdat niet alles terugverdiend kan worden via de huur. Het afschaffen van de salderingsregeling werkt daar extra knellend op. Per gemeente zal met woningcorporaties in overleg getreden worden over hun verduurzamingsplannen en de mogelijkheden elkaar te ondersteunen. Samen zullen gemeenten kennis uitwisselen over wat wel en niet werkt.

Rol van de programma-organisatie

De programma-organisatie faciliteert de gesprekken met de verschillende doelgroepen en hun branche-organisaties, om tot een gezamenlijke aanpak te komen. De programma-organisatie ontwikkelt deze samenwerkingsafspraken. Daarnaast ontsluit de programma-organisatie kennis uit de deelregio's, netbeheerders, RES-partijen en de Taskforce Energieinfrastructuur. Tot slot kan de programma-organisatie, maar ook de RES-partijen uit de regio, lobbyen om knelpunten aan te pakken. Programma-organisatie en gemeenten werken hier nauw op samen.

	Wat	Wie	Wanneer
	Ontwikkelen doelgroepenaanpak: bedrijven(terreinen)	Deelregio in samenwerking met gemeenten en ondernemersorganisaties	Q2-2022
	Ontwikkelen doelgroepenaanpak: agrarische daken	Regio, in samenwerking met gemeenten en LTO Noord	Q2-2022
	Ontwikkelen doelgroepenaanpak: maatschappelijk vastgoed	Regio, in samenwerking met gemeenten, provincie, sectororganisaties	Q2-2022
	Aanpak maatschappelijk vastgoed	Gemeenten	
	Ontwikkelen doelgroepenaanpak: woningcorporaties	Deelregio	Q2-2022
	Besluit beleid verplichting zon op bedrijvendaken	Gemeenten	Q4-2022
	Uitvoering per doelgroepenaanpak		2022-2025

CONCEPT

4. Regionale Structuur Warmte

Het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving voor 2050 is één van de opgaves uit het Klimaatakkoord. Dit betreft een omslag van aardgas naar duurzame warmtebronnen. De gemeenten zijn de regisseurs van de warmtetransitie. In dit uitvoeringsprogramma gaan we in op hoe we met de Regionale Structuur Warmte de gemeenten kunnen ondersteunen. Centraal staat dan waar en welke meerwaarde er is voor bovengemeentelijke samenwerking, dit geldt in het bijzonder voor warmtebronnen en de bijbehorende infrastructuur.

De gemeenten hebben, of doen dat binnenkort, Transitievisies Warmte opgesteld. Tijdens het RES-traject is een Regionale Structuur Warmte 1.0 (RSW 1.0) opgesteld in de energieregio's Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid. De RSW 1.0 biedt alleen zicht op theoretische potentie van de warmtebronnen, warmtevraag en bestaande warmte-infrastructuur. Er is nog niet gekeken naar de technische potentie en de koppeling met de warmtevraag.

Bij de uitvoering van de RSW maken we in de eerste plaats een actualisatie van de bovengemeentelijke aspecten van de warmtetransitie. Dit op basis van een analyse van de Transitievisies Warmte. In de tweede plaats maken we een analyse van wat de kansen en risico's zijn voor de inzet van bovengemeentelijke warmtebronnen en de daarbij behorende infrastructuur. Hierbij gaan we ook in op de relatie met het energiesysteem, leefomgeving en maatschappelijke betrokkenheid. In de derde plaats werken we routes uit om tot de inzet van bovengemeentelijke warmtebronnen en de daarbij behorende infrastructuur te komen.[1] Ten behoeve van deze activiteiten richten we ook de governance van warmte in relatie tot de RES anders in.

4.1. Opgave

In het grootste deel van de energieregio Noord-Holland Noord wordt er ingezet op kleinere, lokale warmtebronnen. Een uitzondering hierop is de regio Alkmaar. In Heerhugowaard, Alkmaar, Langedijk en Heiloo wordt namelijk actief gekeken naar de mogelijkheden van het uitbreiden van het bestaande warmtenet van HVC. Daarnaast wordt er in Hoorn gewerkt aan een nieuw warmtenet in de wijk Kersenboogerd, waarbij onderzocht wordt of het net in de toekomst uitgebreid kan worden naar omliggende wijken. Zo wordt op termijn voldoende schaal bereikt om geothermie als bron mogelijk te maken. Tot die tijd zet Hoorn in op kleinschaliger lokale warmtebronnen, zoals aquathermie. Verder wordt onderzocht of het warmtenet van Agriport A7 uitgebreid kan worden richting een aantal wijken in de kern Medemblik.

In de regio Noord-Holland Zuid zijn al enkele (bovengemeentelijke) warmtenetten aanwezig, bijvoorbeeld in de regio Amsterdam dat door loopt naar Almere. Daarnaast zijn er lokale warmtenetten in onder meer Purmerend, Zaanstad en Amstelveen. Ook zijn er projecten in ontwikkeling, zoals in Haarlem Bovengemeentelijke warmtebronnen zijn bronnen die voor een aantal gemeenten of deelregio's relevant kunnen zijn. In de RSW 1.0 zijn vastgesteld: geothermie, aquathermie, verbranding

[1] Meer toelichting op deze stappen in het Werkblad Handreiking RES 2.0 (publicatie volgt in november dit jaar).

CONCEPT

van vaste biogrondstoffen, restwarmte uit de industrie, afvalverbrandingsinstallaties en datacenters en hernieuwbaar gas (groen gas en waterstofgas als energiedrager). De potentie van deze warmtebronnen voor de energieregio moet nog verder verkend worden.

4.2. Operationele doelen

Warmtevraag
Met warmtevraag wordt bedoeld: de vraag naar warmte voor ruimteverwarming en warm tapwater. Deze vraag komt vanuit woningen en gebouwen, landbouw (met name glastuinbouw) en de industrie. De RSW richt zich qua vraag primair op de gebouwde omgeving.

Noord-Holland (regio's noord en zuid)	
Doel	**Tussendoel**
Duurzame invulling van de warmtevraag in de gebouwde omgeving voor Noord-Holland Noord in 2050	260.000 woningen aardgasvrij in 2030 (20% woningvoorraad)
In de figuren 2 en 3 wordt de warmtevraag in NHN resp. NHZ weer gegeven.	

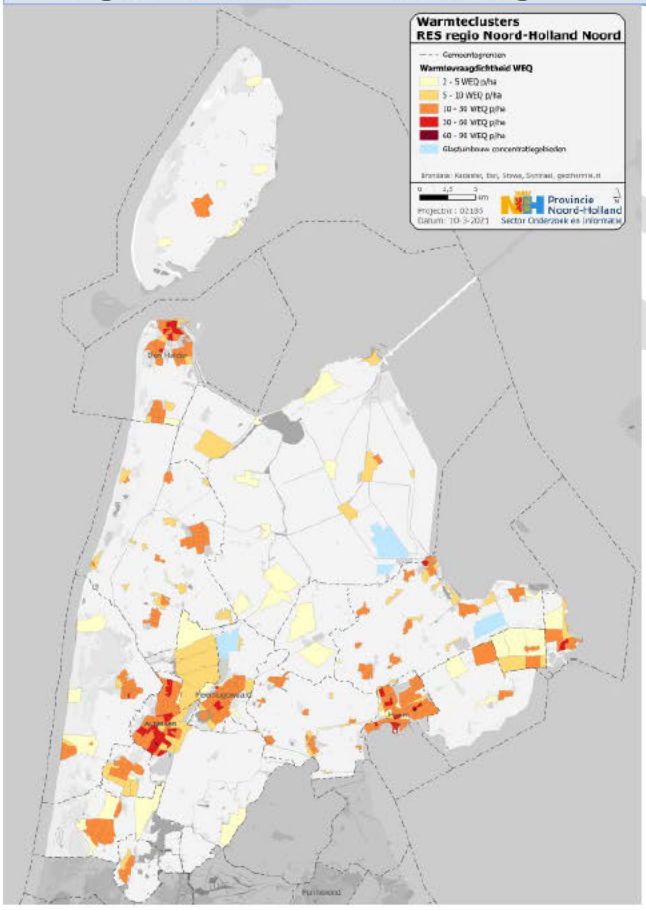

Figuur 2: Warmtevraag Noord Holland Noord gebouwde omgeving

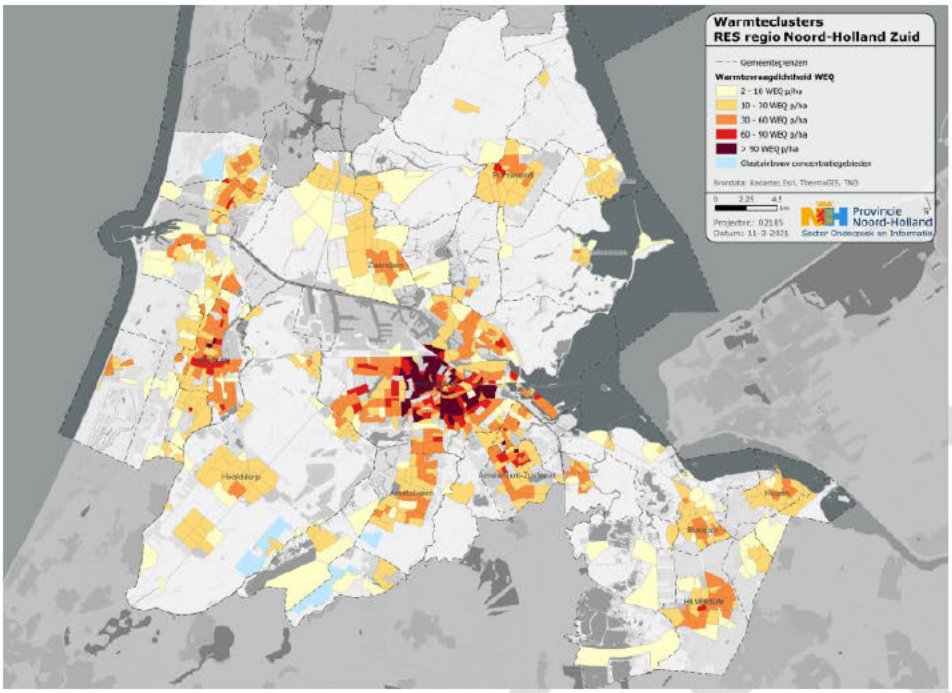

Figuur 3. Warmtevraag Noord-Holland Zuid gebouwde omgeving

4.3. Activiteiten

Concreet laten de doelstellingen zich vertalen naar de volgende acties:

	Wat	Wanneer	Wie
	Actualisatie van vraag en aanbod warmte op basis van Transitievisies Warmte	2021	Gemeenten, hierbij ondersteund door SpDE.
	Inventarisatie kansen en risico's bovengemeentelijke warmtebronnen en daarbij behorende infrastructuur (korte en lange termijn).	2022	MRA en warmteteam provincie in samenwerking met RES-programma-organisatie
	Voor NHZ de inrichting van een nieuwe governance structuur	2022	MRA en warmteteam provincie in samenwerking met RES-programma
	Per deelregio wordt verkend of een warmteregisseur aangesteld dient te worden.	2022– 2022	Deelregio's, indien gewenst met ondersteuning vanuit warmteteam provincie.
	In kaart brengen of samenwerkingsafspraken wenselijk zijn omtrent regionale warmtenetten. Een intentieverklaring kan hiervoor ingezet worden.	2022 - 2030	Warmteregio's: Warmtebedrijven, netbeheerders, woningbouwcorporaties en lokale overheden.

	Onderzoek naar de aanwezigheid van geschikte aardlagen Noord-Holland Zuid	Q1 2022	Warmteteam provincie in samenwerking met MRA.
	Aanvullend onderzoek naar kostbare proefboringen. Aan de hand van die onderzoeken is definitief vast te stellen welke bovengrondse locaties ook ondergronds geschikt zijn voor aardwarmte.	2022	Warmteteam provincie in samenwerking met MRA.
	Afstemming omgevingspartijen t.a.v. geothermie boringen	2022- 2030	Gemeenten, provincies, warmtebedrijven, natuur- en milieuorganisaties en drinkwaterbedrijven
	Randvoorwaarden voor het gebruik van de Waterleiding Rijn-Kennemerland (WRK) als warmtebron vaststellen.	2022	WRK-directie in samenwerking met gemeenten
	Gesprek en evt. afspraken tussen warmtenet Amsterdam West Noord en Haarlemmermeer en Zaanstad t.a.v. potentie in de TvW	2022	Warmteregio: Warmtenet Amsterdam West Noord, Haarlemmermeer en Zaanstad
	Afstemming met buurprovincies Zuid-Holland en Flevoland over de RSW, over warmtebronnen- en/of infrastructuur die provincie-overschrijdend zijn.	2022– 2030	Provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Flevoland
	Afstemming met provincie Flevoland over verduurzaming van warmtenet Vattenfall in regio Amsterdam.	2022 – 2030	Provincie Noord-Holland, Flevoland en MRA.
	Uitvoering Samenwerkingsovereenkomst provincies, gemeenten en warmtebedrijven voor geothermie	2022 - 2025	MRA, provincies, gemeenten en warmtebedrijven
	Bod en de voorwaarden voor het benutten van restwarmte op te nemen in de CES en de relatie met de RSW en de Transitievisies Warmte	2022	Bestuursplatform NZKG en gemeenten
	Uitwerking gezamenlijk beleid voor gebruik van restwarmte van datacenters.	2022	Provincie Noord-Holland , de gemeenten Amsterdam, Amstelveen, Aalsmeer, Almere, Haarlem en Haarlemmermeer, evt. aansluiting andere gemeenten
	Standpuntbepaling warmtenet	Q1 2022	Provincie Noord-Holland in samenwerking met gemeenten, VNG en IPO.

	Vanuit de provincie Noord-Holland ondersteunt het Servicepunt Duurzame Energie gemeenten en andere organisaties in Noord-Holland bij de energietransitie in de gebouwde omgeving.	2021 – 2024	Servicepunt Duurzame Energie

4.4. De rol van de programmaorganisatie

NHZ: Nieuwe governance structuur

Voor de warmtetransitie in NHZ wordt een nieuwe governance structuur ingericht die ontstaat door het samenvoegen van de RSW, het Warmte Koude Programma MRA en de provinciale warmtetransitie instrumenten. De kern hiervan is:

- Voor iedere 'logische warmteregio' (dat is een regio waarbij de gemeenten iets met elkaar hebben qua warmte, bijv. omdat ze op een gezamenlijk warmtenet zitten, of rond een grote warmtebron) wordt een werkgroep ingericht. De werkgroepen zijn gericht op de uitvoering van de warmtetransitie in een warmteregio. In die werkgroep nemen uitsluitend partijen deel die relevant zijn voor uitvoeringsfase van de warmtetransitie. Hierbij kan worden gedacht aan ambtelijke vertegenwoordigers vanuit de gemeenten binnen de warmteregio , de provincie, warmtebedrijven, waterschappen, woningcorporaties, eigenaren van warmtebronnen etc.
- Iedere deelregio wijst zelf een trekker/warmteregisseur aan die optreedt vanuit of namens een MRA-overheid. Deze bereidt de werkgroep in de regio voor en stuurt deze aan.
- De warmteregisseurs uit de verschillende deelregio's stemmen periodiek met elkaar af waarbij het zowel gaat om het zoeken van aansluiting waar dat nodig en wenselijk is, als om het bespreken van bijv. gezamenlijke acties richting het rijk of het voorbereiden van stuurgroepen op provinciaal niveau. Eén van de warmteregisseurs heeft daarbij een speciale rol en combineert zijn/haar taak in de eigen deelregio, met taken op het niveau van de regio als geheel.
- Op regionaal niveau (provincie NH) komt er een 'kleine stuurgroep' met daarin van iedere deelregio een vertegenwoordigend portefeuillehouder vanuit de gemeenten, provincie en waterschappen. Deze 'kleine stuurgroep' gaat over het proces, niet over de inhoud en wordt met een zekere regelmaat georganiseerd. Advies is om voor de kleine stuurgroep gebruik te maken van de bestaande RES stuurgroep (uit te breiden met mogelijk de woningbouwcoöperaties). Belangrijk hierbij is wel dat de vertegenwoordigend portefeuillehouder ook daadwerkelijk vooruitgeschoven kan zijn om op dit onderwerp op proces te sturen.
- Er komt daarnaast een 'grote stuurgroep' met publieke en private partijen. De stuurgroep wordt geïnformeerd over de voortgang van de warmtetransitie in de warmteregio's en stelt op basis van de voortgang vast of we met elkaar nog op de goede weg zitten. Het gaat in de stuurgroep vooral om de inhoudelijke afstemming tussen partijen. De private partijen hebben in deze stuurgroep de rol van inhoudelijk adviseur en doen niet mee met de besluitvorming. De publieke partijen in de stuurgroep nemen de besluiten. Ook hierbij wordt geadviseerd om aan te sluiten bij de bestaande RES-organisatie.
- Het voorzitterschap van de grote stuurgroep wordt ingevuld door één van de bestuurlijke deelnemers op voordracht van de stuurgroep. Hij/zij is technisch voorzitter en bereidt de

CONCEPT

stuurgroep voor in samenspraak met de warmteregisseur met een speciale rol. De voorzitter van de kleine stuurgroep is bij voorkeur ook de voorzitter van de grote stuurgroep.

Voor NHN volstaat voor warmte de al bestaande governance structuur.

CONCEPT

5. Participatie en communicatie

5.1. Opgave

In de RES Noord-Holland Noord en Zuid zijn de zoekgebieden vastgesteld. In het hierop volgende proces, van zoekgebied naar omgevingsbeleid en vergunning is de gemeente, samen met de initiatiefnemers, aan zet om inwoners en belanghebbenden te betrekken bij de verdere uitwerking van de plannen en realisatie van zon- en windprojecten. Iedere gemeente geeft hier op zijn eigen manier invulling aan. De gemeente borgt de samenhang tussen initiatieven door kaders vast te stellen op gebied van ruimtelijke kwaliteit, participatie en lokaal eigenaarschap.

Participatie en communicatie zijn onlosmakelijk verbonden, daarom worden in dit hoofdstuk aanbevelingen geformuleerd zowel over participatie en communicatie voor energieprojecten, voor het opstellen van de RES 2.0 als voor de publiekscommunicatie over de energietransitie.

5.2. Participatie

Participatie is een belangrijke pijler onder de nieuwe Omgevingswet. Hierin bepalen overheden zelf hoe ze hun participatiebeleid vormgeven. De participatieladder helpt bij de invulling van de participatie op projectniveau. De participatieladder onderscheidt van laag naar hoog de volgende treden: informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren en zelf laten organiseren. Bij de hoogste trede nemen inwoners (of ondernemers) zelf het initiatief, de gemeente haakt aan en faciliteert het inwonersinitiatief. Concreet betekent dit dat gemeenten bij het ingaan van het traject van verankering in Omgevingsbeleid kaders voor procesparticipatie vastleggen. Zij doen datzelfde voor projectparticipatie, bij de vergunningverlening. De provincie kan financieel ondersteunen bij realisatie van de procesparticipatie. De gemeente of provincie zullen de initiatiefnemer controleren op het naleven van de kaders. Het NP RES heeft een Werkblad Participatie[2] opgesteld met handvatten voor het organiseren van participatie op weg naar RES 2.0 om hierbij te helpen. In een zorgvuldig participatieproces staat een aantal gedeelde waarden centraal:

- **Inclusieve toegang**: eenieder moet kunnen deelnemen en op elk moment kunnen instappen. Dat betekent dat er voldoende tijd en budget moet zijn om vroegtijdig, met herhaling en diverse middelen te informeren en te betrekken.
- Daarbij is **transparantie** het sleutelwoord: duidelijkheid over het doel van de participatie, de rolverdeling, de participatieruimte en het te volgen proces.
- Een belangrijk element is **wederkerigheid**: het moet voor inwoners iets opleveren om mee te doen aan een participatietraject

Financiële participatie en lokaal eigendom

Lokaal eigendom in energieprojecten draagt bij aan een eerlijke verdeling van de lusten en de lasten van de energietransitie. In Noord-Holland zetten overheden en partijen zich in om per project te streven naar minimaal 50 procent lokaal eigendom per project. Een beleidskader kan hierbij zowel initiatiefnemers als de omgeving helpen. Daarnaast streven overheden ernaar hun grond en (de daken van hun) vastgoed die niet (volledig) ingezet hoeven te worden voor de opwekking van energie voor de

[2] Voor een meer uitgebreide toelichting heeft NP RES de website Energieparticipatie ingericht.

eigen bedrijfsprocessen of andere opgaven, beschikbaar te stellen voor lokale initiatieven. Locaties waar geen aantrekkelijke businesscase is blijft de overheid in de lead.

Om gemeenten te ondersteunen bij het inrichten van lokaal eigendom en financiële participatie is een leidraad opgesteld. Op basis van de fases van initiatief tot vergunning worden de mogelijkheden om te sturen geschetst. De provincie kan de gemeenten hierin (financieel) ondersteunen.

Financiële participatie
Financiële participatie is een breed begrip, en bestaat uit de investering van de omgeving in het project en/of het ervaren van de voordelen van de opbrengsten van het duurzame opwekproject door de omgeving. Momenteel wordt een Handreiking financiële participatie opgesteld (Is nog niet gereed, dus link volgt nog) Hieronder worden de verschillende vormen uiteengezet.

Lokaal eigendom
Bij lokaal eigendom investeert de omgeving, en draagt de omgeving risico. Omwonenden krijgen de kans om financieel te participeren. Ben je eigenaar, dan heb je ook zeggenschap, anders gaat het om een andere vorm van financiële participatie. Door de Participatiecoalitie Noord-Holland is een Handreiking Lokaal eigendom in de praktijk opgesteld met tips en voorbeelden voor gemeenten.

Financiële deelneming
Bij financiële deelneming wordt geparticipeerd in een project zonder zeggenschap.

Omgevingsregeling
Bij een omgevingsregeling ontvangt de omgeving (individueel of collectief) een afdracht uit het project. De omgeving heeft dan geen zeggenschap, wel is er sprake van financiële participatie. Er is wel zeggenschap over de besteding vanuit de omgevingsregeling.

5.3. Communicatie

Procescommunicatie

In de communicatie naar inwoners en belanghebbenden zullen we veel aandacht besteden aan inzicht in het besluitvormingsproces. Het is bijvoorbeeld van belang om aan bewoners uit te leggen dat de uit te werken zoekgebieden uit RES en al eerdere vergunde projecten in realisatie parallel kunnen oplopen, ook als die projecten buiten de zoekgebieden vallen. Immers, ze voldoen aan het bestaande bestemmingsplan.

Naast de communicatie over de uitvoering van de RES 1.0, zullen we ook mede-overheden, netbeheerders, maatschappelijke organisaties, ondernemers, inwoners en energiecoöperaties actief en inhoudelijk meenemen in het proces naar RES 2.0. We organiseren regionale en lokale bijeenkomsten, waarin ook eventuele reflecties, alternatieve plannen en visies van de deelnemers worden meegenomen in de uitwerking, 'route', naar de RES 2.0. We zullen hierbij ook actief jongeren betrekken.

Publiekscommunicatie

Het verhaal dat we tot nu toe over de RES vertellen gaat over de energietransitie en de opgave uit het Klimaatakkoord om de CO2-uitstoot te reduceren. Dit verhaal komt niet altijd aan. Zeker niet bij mensen die tegen het plaatsten van windturbines op land zijn en zich zorgen maken over de schade en hinder hiervan op hun leefomgeving en/of gezondheid. De vraag is of gemeenten, provincie, waterschappen en

CONCEPT

andere partners van de energieregio's in de publiekscommunicatie hier een ander verhaal tegenover kunnen plaatsen. Een nieuw narratief waarmee ook de ruimte wordt gecreëerd om het te hebben over de mogelijkheden en kansen van de energietransitie. Hoe de energietransitie ontwikkelingen in gang kan zetten, die steden, dorpen, wijken, bedrijven, verenigingen sterker en leuker maakt? Kortom, een verhaal waarmee we inwoners een perspectief en argumenten aanreiken waarmee het gesprek over de energietransitie naast de onvermijdelijkheid ervan ook gaat over de voordelen en de kansen. Dit zonder loze woorden of vergezichten, eerlijk, met aansprekende projecten uit onze omgeving en een duidelijke handelingsperspectief.

De nieuwe verhaallijn wordt beschikbaar gesteld aan de partners van de energieregio en ondersteund met een of meerdere video's. Partners ontvangen hiervoor een toolkit met, naast de video('s) ook een set 'key visuals' en teksten, zodat er een basis is om het gesprek met de bewoners van de energieregio op een inhoudelijk consistente manier aan te gaan.

Hieronder staan de contouren van het nieuwe narratief. De komende maanden wordt op basis hiervan een verhaallijn gemaakt. De contouren zijn gemaakt na consultatie van deskundigen, de werkgroep XXL, communicatieadviseurs en de deelnemers van uitvoeringstafel publiekscommunicatie. De concept-verhaallijn wordt getoetst bij bewoners.

1. **Vertel een eerlijk verhaal: "ja het gaat impact hebben, maar het kan."**

Redeneer hierbij vanuit de onvermijdbaarheid van de verandering van het energiesysteem en de energievoorziening, maar voorkom dat de energietransitie zelf centraal staat. Sluit vooral aan bij waar mensen zich zorgen over maken,

2. **Maak het klein, behapbaar en dichtbij**

Stel consequenties en opbrengsten voor gemeenten en bewoners centraal. Breng het dichtbij. Maak duidelijk wat de lokale voor- en nadelen zijn, help bestuurders om moeilijke keuzes die nu gemaakt moeten worden te verantwoorden. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van twee perspectieven, namelijk lokale autonomie en verlaging van de kosten. De opwek van duurzame energie vindt in de toekomst steeds vaker decentraal plaats; dichtbij. Dit zorgt voor meer lokale autonomie voor gemeenten. Duurzaam opgewekte energie is daarbij nu al goedkoper dan fossiele brandstoffen.

3. **Focus op de sociale aspecten van de energietransitie**

De energietransitie kan 'een feestje' worden als we actief de sociale mogelijkheden van de transitie benutten: eerlijk, rechtvaardig en gelijkwaardig.

4. **Samen krijgen we het voor elkaar.**

Vertel het verhaal vanuit het collectief: samen zijn we in staat om grote uitdagingen tot een goed einde te brengen. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van andere grote uitdagingen die wij tot een goed einde hebben gebracht, zoals de strijd tegen het water met de Afsluitdijk, Deltawerken en Ruimte voor de Rivier.

5.4. Evaluatie participatie en communicatie

Per energieregio is een evaluatie uitgevoerd naar de participatie en communicatie tijdens het proces voor de totstandkoming van de RES 1.0. Op basis van de uitkomsten worden aanbevelingen geformuleerd. In acitiviteiten meer link naar uitvoeringstafels en moet veel concreter.

CONCEPT

5.5. Activiteiten

	Wat	Wanneer	Wie
Fase: van zoekgebied naar vergunning			
	Streven naar een continue, open dialoog tussen overheden, netbeheerders, maatschappelijke organisaties, ondernemers, inwoners en energiecoöperaties, en verkennen hoe dit vormgegeven kan worden.	Q1 2022 - 2030	Programmaorganisatie RES samen met gemeenten/provincie/waterschappen
	Gemeenten borgen de RES in het omgevingsinstrumentarium. Dit is wederom een moment voor participatie (bij beleidsvorming) en inspraak (bij besluitvorming). Op de website energieparticipatie van het NP RES worden diverse vormen, randvoorwaarden en uitgangspunten en een introductie op alle beschikbare participatietools uiteengezet.	2022-2025	Gemeente
	Gemeenten kunnen een participatiebeleid opstellen[3]		Gemeente
	Gemeenten communiceren via hun eigen middelen met inwoners over het beoogde proces, de wijze van participatie en de beoogde tijdslijnen.	2022	Gemeenten
	Gemeenten bieden gelegenheid aan belanghebbenden uit de aangrenzende gemeente om in te spreken en maken afspraken met de betreffende gemeente over de communicatie naar deze belanghebbende.	2022	Gemeenten
	Bij grotere projecten waar de provincie bevoegd gezag is, werkt de provincie samen met de gemeente in het participatieproces	2022 - 2030	Provincie en gemeente
	Initiatiefnemer stelt participatieplan op.	2022-2030	Initiatiefnemer
	Gemeente beoordeelt participatieplan.	2022-2030	Gemeente

[3] Na de inwerkingtreding van de Omgevingswet, naar waarschijnlijkheid juli 2022, is het opstellen van participatiebeleid door de gemeente verplicht

	In de vergunningsfase maken initiatiefnemer en bevoegd gezag – veelal de gemeente – afspraken met elkaar over het te doorlopen proces, de beoogde tijdslijnen, de inrichting van de participatie en lokaal eigendom. Een samenwerkingsovereenkomst kan opgesteld nemen om dit vast te leggen. Indien passend, zijn de grondeigenaar en de energiecoöperatie ook ondertekenaar van deze overeenkomst.	2023 - 2030	Initiatiefnemer en bevoegd gezag – veelal de gemeente
	Om inwoners te informeren en te betrekken wordt aan gemeenten een aantal communicatiemiddelen- en instrumenten aangereikt die bijdragen aan transparantie en inhoudelijke consistentie. Het gaat hier om de RES-viewer, feiten en cijfers (zie werkblad participatie, handreiking NPRES).	2022-2030	Programmaorganisatie RES samen met gemeenten/provincie/waterschappen
	De provincie houdt de samenhang tussen aanpak participatie deelregio's, energieregio's en aangrenzende provincies in de gaten	2022 - 2030	Provincie Noord-Holland
	Opstellen van een leidraad financiële participatie.	Q4- 2021	Programmaorganisatie samen met provincie
	Afstemming/samenwerking met de netwerkbedrijven, energiecoöperaties, natuurorganisaties, het bedrijfsleven, agrariërs en onderwijsinstellingen over de uitvoering van de RES.	2022 – 2030	Programmaorganisatie RES initieert
	De Participatiecoalitie Noord-Holland en de energiecoöperaties in de regio helpen bij participatietrajecten.	2022- 2030	Participatiecoalitie Noord-Holland en de energiecoöperaties

6. Kennisdeling

De energietransitie is groot en complex en kennis hierover is volop in ontwikkeling. Nu we in de uitvoeringsfase zitten wordt de RES concreet. Ook al is veel onduidelijk, we moeten wel stappen zetten. In zoekgebieden worden lokaal projecten ontwikkeld en gerealiseerd en wordt in samenspraak met de omgeving gekeken hoe dit het beste vormgegeven kan worden. Kortom: veel nieuwe onderwerpen waarbij het van belang is kennis te delen

Kennis over de energietransitie speelt breed; de verduurzaming van het bedrijfsleven en de industrie, de agrarische sector en de mobiliteit zijn verbonden aan de RES. Het vraagt een brede blik op onder meer de infrastructuur en om verbinding met het onderwijs, de arbeidsmarkt en het stimuleren van veelbelovende innovaties.

6.1. Opgave

Ten behoeve van een inventarisatie van relevante onderwerpen is gesproken met professionele betrokkenen van het RES-proces: ambtenaren, bedrijven, ontwikkelaars, agrariërs, energiecoöperaties, maatschappelijke organisaties etc. Daarnaast is tijdens de uitvoeringstafel kennisdeling deze inventarisatie aangevuld. Ook is in deze tafel opgehaald wat geschikte vormen voor kennisdeling zijn.

Met kennispartners RVO, Nationaal Programma RES, SPDE, Participatiecoalitie, Ontwikkelingsbedrijf NHN wordt gewerkt aan een gezamenlijke RES Kennisagenda waar niet alleen RES partners maar ook (georganiseerde)bewoners kennis kunnen halen en brengen. In de Kennisagenda wordt ingegaan op de verschillende doelgroepen waar de kennis voor bedoeld is, denk hierbij aan gemeenten, inwoners, energiecorporaties- en de afzenders van de informatie zoals kennisinstellingen, veiligheidsregio's, provincie, Programmaorganisatie RES en Servicepunt Duurzame Energie. Daarnaast wordt de vorm van kennisdeling ook toegelicht, variërend van lezingenseries tot excursies. Hieronder een eerste inventarisatie aan onderwerpen:

Onderwerp	toelichting
Zon	
Technische aspecten realisatie zone-energie	Op het gebied van 'hoe ga je om met de ondergrond', 'wat stimuleert biodiversiteit', 'hoe regel je de verzekering' etc.
Modellen/stappenplannen voor 'nieuwe' ontwikkelingen	Bijvoorbeeld ten aanzien van zon op parkeerplaatsen. Dit kan gaan over waar financieel op gelet moet worden.
Natuurinclusieve zonneparken	incl. risico onkruid e.d. Bijvoorbeeld via een enquête
Goede ruimtelijke inrichting zon	Bijvoorbeeld schittering voor de buren
Opwek op land	
Eisen en kwaliteitswensen die aan projecten gesteld worden	Gedeeld inzicht creeëren in de randvoorwaarden die aan projecten gesteld moeten worden en worden (t.a.v. bijv biodiversiteit, vogelbescherming)
Energiebesparingsmogelijkheden	Het lijkt laaghangend fruit maar toch lukt het niet altijd.

CONCEPT

Instrumentenkoffer duurzame opwerk projecten	'Stok en wortel': Hoe faciliteer je als overheid dat initiatieven ontstaan maar ook eventuele beleidskaders waar initiatieven aan moeten voldoen.
Decentrale opwek	
Warmte	
Innovaties	Bijvoorbeeld warmteopslag
Warmte	Financiering, financiële risico's in de energietransitie, vollooprisico, houdbaarheid op de lange termijn/ontwerpvragen
Participatie en financiele participatie	
Burgerinitiatieven	Hoe (burger)initiatieven te organiseren en te begeleiden?
Energiecorporaties	Financiële mogelijkheden
Burgerberaad	Zorg dat deelname voor ieder mogelijk is, dat het overal (binnen RES) over mag gaan, maak duidelijke afspraken over bevoegdheid bb/wat ga je met input doen.
Financiële participatie (waaronder enquête)	
Algemeen	
Implicaties Omgevingswet & energietransitie	.
Inzicht in uitvoering van de energietransitie	Welke stappen zijn er te zetten, welk toekomstbeeld gehanteerd?
RES proces	Transparant proces; welke mijlpalen komende twee jaar; welke overheidslaag daar rol/bevoegd gezag in. Wanneer bewoners en belanghebbenden een rol. Wie bepaalt wat in the end
Inrichting effectieve subsidieregelingen	(ook voor hoog risico)
Energiecoaches blijvend opleiden op nieuwe ontwikkelingen	
Bouwstenen: energieomgeving van de toekomst	
Veiligheid	Gaat niet alleen om e.v. maar ook veiligheid irt energie-infra en innovatieve technieken als waterstof.
Energienetwerk	We gaan toe naar decentrale opwek. De wens is om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Op piekmomenten is er te veel stroom en die brengt dan vervolgens weinig rendement. Er zijn slimme combinaties mogelijk van zon en wind. Opslag wordt steeds meer een noodzaak. Kortom: veel nieuwe onderwerpen waarvan de kennis bij initiatiefnemers of dat nu inwoners, bedrijven, energie coöperaties etc. zijn nog niet voldoende aanwezig is en bovendien is er nog veel innovatie en ontwikkeling.

Nationale kennis(producten), bijvoorbeeld vanuit het NP RES, Expertise Centrum Warmte (ECW), het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW), Netwerk Aquathermie (NAT) gebruikt worden en hoeven dus niet in de energieregio zelf gecreëerd te worden. Ook moet gekeken worden naar de Topsector Energie. TKI Urban Energy zet in op innovaties voor een duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem in de gebouwde omgeving en deelt kennis via haar Kennisbank. Het wiel hoeft dus niet opnieuw uitgevonden te worden. Daarom is het van belang dat de kennisagenda goed afgestemd wordt met de kennis die vanuit deze kanalen gedeeld wordt. Daarnaast wordt de energieregio ondersteund door het NP RES, die een expertpool beschikbaar stelt.

6.2. Operationele doelen

Doelstelling	Operationele doelen
Een up-to-date kennisbasis tussen RES partijen en met inwoners	In Q1 2022 kennisprogramma voor de vastgestelde onderwerpen. De lijst met onderwerpen wordt jaarlijks herijkt.

6.3. Activiteiten

	Wat	Wanneer	Wie
	RES-kennispartners stellen samen een kennisprogramma RES op	Q1 2022	RES; NP RES, RVO, Ontwikkelingsbedrijf NHN, Participatiecoalitie en Servicepunt duurzame energie
	Verkenning goede mix communicatiemiddelen - Digitaal, bijv via webinars. De websites RES'en als bibliotheek/platform en links naar sites als hieropgewekt.nl moeten beschikbaar blijven. Zorg ook dat informatie goed gevonden kan worden op de website - Ook 'offline' via een dagblad, de wijk in en op excursie/op locatie in gesprek - Hou voor inwoners rekening met mensen die geen tools daarvoor hebben en/of anderstalig zijn. - Liefst in de vorm van stappenplannen/ aanpakken/ praktische tips.	Q1 2022	Programma-organisatie RES initieert en levert t.a.v. kennisprogramma RES

CONCEPT

	Verkenning kennisdeling vanuit private partijen (garantiefondsen, Invest-NL, banken)	2022	Programma-organisatie RES initieert.
	Inventariseren en delen van voorbeelden waar het goed loopt.	2022	Programma-organisatie RES en provincie in samenwerking met warmtebedrijven, netbeheerders, woningbouwcorporaties, grote afnemers van warmte, en lokale overheden.
	Inventariseren en up to date zijn van kennis(producten) vanuit TKI Urban Energy, het NP RES, het Expertise Centrum Warmte (ECW), het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) en het Netwerk Aquathermie (NAT).	2022-2025	Programma-organisatie RES initieert.

CONCEPT

7. Overige onderwerpen

7.1. Innovatie

7.1.1. Opgave

NHZ:

Overheden jagen initiatieven en innovaties aan. Daarbij gaat het niet alleen om technische, maar ook om sociale en ruimtelijke innovaties. Design challenges zijn geïdentificeerd als een krachtig instrument om innovaties aan te jagen. In het werkprogramma Warmte geven we speciale aandacht aan innovaties en het verspreiden van kennis hierover. Kortom, innovaties komen op vele fronten terug in de RES. In afstemming met de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij werkt de regio aan een innovatieagenda. Een voorstel hiertoe zal in Q1-2022 worden gepresenteerd.

NHN:

Het innovatieprogramma Noord-Holland-Noord wordt ontwikkeld door het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord in nauwe samenwerking met de New Energy Coalition.

In het innovatieprogramma NHN wordt ingezet op:

- waterstofprogramma met Den Helder, Wieringermeer en Alkmaar als concentratiegebieden;
- groengasprogramma rondom het InVesta-cluster in Alkmaar;
- verduurzaming van bedrijventerreinen, gericht op de ontwikkeling van slimme netten;
- verduurzaming in de agrarische sector;
- warmte.

De programma-organisatie onderhoudt nauw contact met het Innovatieprogramma. Samen zorgen zij dat relevante uitkomsten worden gedeeld met de betrokken RES-partijen.

7.1.2. Activiteiten

Op deze actielijnen worden in Noord-Holland de geleerde lessen uitgewisseld en van elkaar geleerd. Afgesproken is immers om op basis van de nieuwste inzichten te werken. Dat gebeurt op een structurele basis. Belangrijk is dat stakeholders, die andere inzichten en perspectieven bieden, hierbij betrokken worden. Denk bijvoorbeeld aan het inzicht dat een netbeheerder kan bieden in slimme oplossingen om de netcapaciteitsproblematiek te verzwachten.

De kennisagenda biedt hiervoor een belangrijke basis. Middels de kennisagenda worden ontwikkelingen gedeeld in de regio, zowel technologisch als sociaal. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de kennis van externe partijen.

Veel van de andere ontwikkelingen uit het innovatieprogramma (NHN) lopen al. De geleerde lessen hieruit worden meegenomen naar de Ergieregio.

CONCEPT

	Wat	Wanneer	Wie
	Ontwikkelen innovatie-agenda	Q1-2022	Programma-organisatie RES, ROM
	Delen uitkomsten Innovatieprogramma/Innovatieagenda	Continu	Programmaorganisatie i.o.m. uitvoerders innovatie-agenda/innovatieprogramma

7.2. Arbeidsmarkt en scholing

7.2.1. Opgave

Doelstelling: Inzetten voor voldoende arbeidskrachten die over de juiste kennis en vaardigheden beschikken

NHZ:

De energietransitie kan alleen gerealiseerd worden met voldoende arbeidskrachten die over de juiste vaardigheden beschikken. Dit betreft het opleiden en trainen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, maar ook begeleiding van werk naar werk.

Onderwijs- en arbeidsmarktissues overstijgen het niveau van de individuele gemeente en vragen ook op regionaal niveau om samenwerking met werknemers- en werkgeversorganisaties. Het gaat om een landelijke opgave die vraagt om een regionale vertaling. De noodzaak om op regionaal niveau te komen tot samenwerking tussen werkgevers- en werknemersorganisaties en lokale en regionale overheden, vraagt om middelen die vormgeven aan die samenwerking. In Noord-Holland gebeurt dit onder andere via de Human Capital Agenda Klimaatopgave (HCAK).

NHN:

De energietransitie kan alleen gerealiseerd worden als er voldoende gekwalifceerde arbeidskrachten beschikbaar zijn. Ingeschat wordt dat dit in Nederland rond de 100.000 banen betreft, nieuwe en bestaande. Dit is een opgave voor het onderwijs op het gebied van scholing, maar ook voor bij- en omscholing. De energietransitie per saldo zal leiden tot:

- een toenemende vraag naar technisch geschoold personeel;
- verschuivingen van arbeidskrachten tussen en binnen sectoren;
- verschuivingen in de gevraagde kennis en vaardigheden.

Het grootste deel betreft banen in de installatietechniek (elektrisch) en bouw. Dat gaat niet vanzelf. De energietransitie wordt alleen mogelijk als er een interventie komt op de arbeidsmarkt. Samenwerking is nodig om slagkracht te krijgen.

CONCEPT

Vooruitlopend op afspraken op het niveau van de provincies Noord-Holland en Flevoland in het kader van de HCA, is in de arbeidsmarktregio Noord-Holland Noord al een convenant Arbeidsmarkt Noord-Holland Noord gesloten. Dit convenant moet leiden tot de benodigde andere benadering van arbeidsmarktvraagstukken en herdefniëring van de rol van overheid, onderwijs en bedrijfsleven. Met het ondertekenen van het convenant Voor een werkende arbeidsmarkt 2019-2025, hebben 34 partijen (gemeenten, provincie, onderwijsorganisaties en werknemers- en werkgeversorganisaties) aangegeven gezamenlijk actie te ondernemen voor een werkende arbeidsmarkt in Noord-Holland Noord.

Om voldoende arbeidskrachten te hebben die over de juiste kennis en vaardigheden beschikken om de energietransitie te realiseren is er actie nodig. Wie gaat het 'doen'? Er is aandacht nodig voor de transfer van kennis en kennisontwikkeling naar het onderwijs zodat onderwijsontwikkelingen gelijke tred kunnen houden met de ontwikkeling van de energietransitie. Dit zodat studenten afstuderen met kennis die op het moment van afstuderen zo recent mogelijk is.

Daarnaast is focus nodig op beroepsgericht onderwijs: welke richting, met welke middelen en met welk resultaat. De markt moet dit in eerste aanleg definiëren.

7.2.2. Activiteiten

Via deze activiteiten wordt in Noord-Holland ingezet op voldoende arbeidskrachten die over de juiste kennis en vaardigheden beschikken.

	Wat	Wanneer	Wie
	Op basis van de Human Capital agenda werken stakeholders samen aan de uitvoering van het Klimaatakkoord op het gebied van arbeidsmarkt en scholing.	2022-2030	De MRA, House of Skills, de provincies Flevoland en Noord-Holland
	Een gezamenlijke aanpak wordt ontwikkeld aan de hand van een governancemodel vanuit de provinciale visie Arbeidsmarkt & Onderwijs[4].	Q1-2022	Provincie, gemeenten, UWV, netbeheerder, Techniek NL, Bouwens NL, FNV en onderwijsinstellingen (mbo, hbo, wo)
	Afspraken worden gemaakt over de samenwerking en de ontwikkeling van instrumenten waarin de arbeidsmarktopgaven die voortvloeien uit de RES'en worden meegenomen.	Q1- 2022	Provincie, gemeenten, UWV, netbeheerder, Techniek NL, Bouwens NL, FNV en onderwijsinstellingen (mbo, hbo, wo)

[4] Dit model wordt momenteel getoetst, onder andere vanuit het samenwerkingsverband MRA en stakeholders vanuit de provincie

7.3. Gezonde leefomgeving

Bij het opstellen van de RES 1.0 is rekening gehouden met het streven naar een schonere en duurzamere leefomgeving en het in acht nemen van gezondheidsrisico's. Dit is ook aan de orde gekomen in de thematafels die zijn georganiseerd. Onder andere de minimale afstand van windturbines tot woningen kwam terug als een zorgpunt.

De provincie heeft hiertoe een aantal handreikingen en leidraden ontwikkeld. Momenteel speelt het zogeheten Nevele-arrest en de Delfzijluitspraak een rol bij wind. Gemeenten dienen eigen normen vast te stellen voor geluid. NPRES vervult hierbij een ondersteunende rol. Het betekent wel dat een project-MER bij een windproject voldoende duidelijkheid dient te geven over de invulling van de leefbaarheidsnormen.

Er is groeiende aandacht voor en onrust over de mogelijke gezondheidseffecten van windturbines (geluid en slagschaduw). EZK heeft het RIVM verzocht om een Expertisepunt Windenergie en Gezondheid op te richten en om de mogelijkheden voor aanvullend gezondheidsonderzoek te verkennen.

Gemeentes, Provincies, GGD'en en NP RES krijgen vragen uit de regio's over gezondheid en windenergie, zeker nu de RES'en 1.0 met daarin zoekgebieden voor windenergie zijn vastgesteld. Gemeenten, provincies en ministeries krijgen vragen vanuit de politiek. Deze partijen hebben behoefte aan een samenwerkingsvorm om elkaar te informeren over ervaringen en nieuwe ontwikkelingen en om gezamenlijk acties te formuleren en op te zetten. Hiertoe wordt het 'Procesteam Windenergie en Gezondheid' opgericht.

CONCEPT

8. Monitoring

Het belangrijkste doel van monitoren is om gezamenlijk zicht te houden op de voortgang in de realisatie van de RES-ambities en de daaraan gerelateerde afspraken.

De verkregen inzichten dienen:

1. Als startpunt voor het bestuurlijk gesprek: om knelpunten te agenderen, het lopende proces te evalueren en waar nodig bij te sturen
2. Om in te zetten als communicatiemiddel over de voortgang
3. Als input voor andere trajecten, die gerelateerd zijn aan doelstellingen van de RES, zoals kennisdeling, participatie en de Taskforce Energie-infrastructuur.

In dit uitvoeringsprogramma maken de RES-partijen afspraken om tot deze gezamenlijke monitoringssystematiek te komen. Cijfers, data en informatie komen van verschillende bronnen. Cijfers dienen eenduidig, vergelijkbaar en optelbaar te zijn en elke partij dient tijdig de benodigde informatie aan te leveren of te actualiseren, om tot een compleet overzicht te komen. Daarbij is het van belang dat ook de kaarten kloppend zijn met de laatste stand van zaken. De uitkomsten van monitoringsrapportages worden geagendeerd in de bestuurlijke regionale samenwerking.

De RES-partijen spreken af dat de monitoring start op basis van de informatie en instrumenten die momenteel beschikbaar zijn. Het komend jaar doet de Ergieregio ervaring op met de monitoringssystematiek. Dat betekent a) dat niet alle beoogde onderdelen in het eerste jaar gemonitord kunnen worden en b) dat de monitor zich de komende jaren zal ontwikkelen in termen van inzichtelijkheid en toegankelijkheid. In Q4-2022 evalueren we en maken we afspraken over de volgende punten om op te pakken in de monitor van 2023. Datzelfde herhalen we in 2023, 2024 en 2025, zodat er een proces van continue verbetering ontstaat.

Een belangrijk uitgangspunt is dat we zo goed mogelijk aangehaakt blijven op de landelijke monitoringssystematiek zoals ontwikkeld door NPRES. Op die manier kan ook de door NPRES/PBL gevraagde informatie op gezette momenten eenvoudig geleverd worden.

8.1. Voortgang realisatie RES-ambitie

Om te kunnen monitoren, moeten we weten wanneer we op koers zijn. De periode tot 2030 is daarvoor erg lang. Dat betekent dat de RES-partijen afspraken maken over tussendoelen voor 2023 en 2025, zodat het mogelijk is voor bestuurders om tijdig bij te sturen. De regio monitort tussendoelen en activiteiten. In Q4-2022 beziet de regio de mogelijkheid om te monitoren op de effecten van de activiteiten (bereiken deze het gewenste doel?), als onderdeel van de evaluatie.

In Q1-2022 organiseert de regio het bestuurlijk gesprek over de vraag: wanneer is de regio tevreden? Is dat bij het behalen van de doelstelling of betreft het meer, zoals realisatie van koppelkansen? Dat biedt verdere sturing aan het inrichten van de monitor.

De monitoring in 2022 richt zich daarmee op de volgende punten:

Cijfers

CONCEPT

Wat?	Door wie informatie aanleveren?	Databron	Frequentie
Zon/wind *(uitgesplitst in zon op land, zon op dak en wind (> 15 KWp)* a. te onderzoeken nieuwe opwek in de zoekgebieden [GWh] b. planning voor realisatie [fase aangeven* en planning in jaartal] c. geplande opbrengst projecten 'pijplijn' (vergund en SDE) [GWh] d. opbrengst gerealiseerde projecten (operationeel) [GWh]	a. Gemeenten (via RES-viewer) b. Gemeenten (via RES-viewer) c. Provincie d. Provincie	a. Gebiedspaspoorten (RES-viewer) b. Gebiedspaspoorten (RES-viewer) c. SDE en WOL-monitor (RVO) d. Liander, RVO, Windstatt	2x per jaar 2x per jaar 1x per jaar 1x per jaar
Duiding bij de cijfers: a. 'geplande nieuwe opwek, pijplijn en gerealiseerd' vs ambitie RES 1.0 b. trend / autonome ontwikkelingen (opwekcijfers (kleinschalig) zon op dak en efficiëntie slag van techniek) c. te saneren d. andere vormen van duurzame elektriciteits-opwek in de regio	Provincie	a. Analyse info gebiedspaspoorten (RES-viewer) b. Zonnedakje en Liander, later via PBL/NP RES c. RVO/RWS (WOL-monitor) d. Klimaatmonitor	1x per jaar
Elektriciteitsvraag a. gebouwde omgeving (huidig en ontwikkeling) b. totaal (huidig en ontwikkeling)	Provincie	Dashboard ET PNH (Klimaatmonitor), Liander	1x per jaar

Voortgang zoekgebieden (proces)

Wat?	Door wie informatie aanleveren?	Databron	Frequentie
Maatschappelijk draagvlak a. Participatie (trede op de participatieladder, planning) b. Mate van draagvlak (obv bezwaren/zienswijzen) c. Lokaal eigendom (borging in beleid/contracten? % per project)	Gemeenten (via RES-viewer)	a. Gebiedspaspoorten (RES-viewer) b. Gebiedspaspoorten (RES-viewer) c. Gebiedspaspoorten icm RVO Landelijke monitor Participatie Hernieuwbare energie op land en/of 'dynamische LEM' van Energiesamen	2x per jaar
Ruimtelijke inpassing a. Koppeling met andere opgaven? (o.a. biodiversiteit, waterberging, landschap, natuur, recreatie) b. Wordt voldaan aan landelijke gedragscodes zon en wind op land, of aan evt maatschappelijke eisen SDE++? c. Ruimtelijke beperkingen voor nadere uitwerking (o.a. hinder, veiligheid, vliegverkeer, natuur)	Gemeenten (via RES-viewer)	Gebiedspaspoorten (RES-viewer)	2x per jaar

CONCEPT

d. Wordt er op projectniveau onderzoek gedaan naar / gemonitord op omgevingseffecten? (biodiversiteit, hinder, gezondheid, etc.)			
Energie-infrastructuur a. Per zoekgebied: mogelijkheden (wat past op dit moment), knelpunten (wat past nog niet, reden), oplossingsrichtingen (o.a. systeem efficiëntie) en planning realisatie. b. Per deelregio: Relevante ontwikkelingen totale energiesysteem	Liander Taskforce Energie-infra NH (PNH, Liander, Tennet)	a. Analyse Liander (evt invoeren in gebiedspaspoorten) b. Programma 'programmeren irt de energie-infrastructuur'	**2x per jaar** **2x per jaar**
Borging in omgevingsbeleid a. Borging in beleid? (Omgevingsvisie/plan, MER nodig?) b. Initiatieven in vergunningsprocedure (bij vergunning wordt het meegenomen in 'pijplijn' bij cijfers)	Gemeenten (via RES-viewer)	Gebiedspaspoorten (RES-viewer)	
Ontwikkeling van de zoekgebieden tov RES 1.0 a. Geografische veranderingen / ontwikkeling van zoekgebieden (+ waarom) b. Nieuwe zoekgebieden (+ besluit) c. Afgevallen zoekgebieden (+ waarom) d. Overzicht (nieuwe) initiatieven buiten zoekgebieden	Gemeenten vullen waar nodig rapportage aan	RES-kaarten en gebiedspaspoorten (RES-viewer)	

Warmte

Wat?	Door wie informatie aanleveren?	Databron	Frequentie
Warmtevraag gebouwde omgeving a. huidig b. ontwikkeling	Provincie	Dashboard ET PNH en onderliggende databronnen	1x per jaar
Warmte-aanbod voor gebouwde omgeving a. Bovenlokaal en lokaal b. Huidig c. ontwikkeling	Provincie	Warmtedataregister	

CONCEPT

Warmtenetten a. aantal wooneenheden aangesloten b. uitbreiding netten	Provincie	a. Klimaatmonitor, warmtebedrijven b. Warmtedataregister PNH	1x per jaar
Wijkaanpak TVW a. aantal woningen van gas af b. Gebruikt duurzaam warmte-alternatief c. Volgorde wijken van het gas af	Provincie	Liander, TVW (Warmte) Viewer	1x per jaar
Uiteindelijk ook (onderdeel evaluatie Q4-2022): a. relatie elektrificatie warmtevraag en opwek duurzame stroom		RES-viewer en warmtedata-viewer	

Een aantal zaken wordt landelijk gemonitord. Deze vormen input voor onze monitor, maar worden niet door de RES-partijen zelf gemonitord. Het betreft onderzoek naar biodiversiteit bij zonneparken (WUR), Lokaal eigendom (RVO, EnergieSamen).

Niet elk onderwerp zal in het eerste jaar even diepgaand worden gemonitord: 2022 geldt vooral als een ervaringsjaar. Voor het onderdeel participatie spreken de RES-partijen af om in 2022 te onderzoeken hoe dit kwalitatief gemonitord kan worden. De regio-organisatie initieert dit gesprek; te betrekken stakeholders zijn in elk geval gemeenten, de Participatiecoalitie en de energiecoöperaties.

8.2. In te zetten instrumenten

De RES-partijen spreken af twee keer per jaar te monitoren.

Volledige rapportage, 1x per jaar (voorjaar)
Voor deelregio en Ergieregio

- ✓ Voortgang zoekgebieden
- ✓ Cijfers zon en wind
- ✓ Energie-infrastructuur
- ✓ Uitvoering warmte
- ✓ Voortgang activiteiten Uitvoeringsprogramma

Light versie, 1x per jaar (najaar)
Voor deelregio

- ✓ Voortgang zoekgebieden

De monitoring richt zich met name op het in beeld brengen van de mutaties, teneinde de workload behapbaar te houden.

8.3. Rolverdeling

Voor de monitoring worden de volgende activiteiten afgesproken:

Partij	Actie
Gemeenten	Actueel houden (min 2x per jaar) van de informatie in de RES-viewer (zoekgebieden en gebiedspaspoorten) en RSW-viewer

CONCEPT

Provincie	Beheer en ontsluiten van data via de RES-viewer Ondersteuning gemeenten bij RES-viewer (werksessies, GIS-capaciteit, ...); uitvraag gemeenten update RES-viewer en gebiedspaspoorten Doorontwikkelen RES-viewer: het vereenvoudigen van kaartlagen, downloadfunctie, rapportagetool en inlogfunctie Ontwikkelen RSW-viewer Afstemming met landelijke ontwikkelingen m.b.t. data en monitoring Uitvraag bij gemeenten en Liander
Programma-organisatie RES	Trekker monitoringscyclus Koppeling met landelijke RES-monitoring Communicatie over voortgang uitvoering RES Onafhankelijke blik op aangeleverde cijfers door gemeenten
Liander	Cijfers, voortgang zoekgebieden in relatie tot netcapaciteit
VEINH	Lokaal eigendom (o.a. via lokale energiemonitor)
Taskforce Energie-infrastructuur	Programmeren energiesysteem

De programma-organisatie RES richt een ambtelijke werkgroep monitoring in, bestaande uit een afvaardiging van de verschillende RES-partijen, teneinde de jaarlijkse cyclus op te starten, de voortgangsrapportage op te stellen, te signaleren wat wel en niet goed loopt en gezamenlijk te werken aan verbeterpunten voor de monitoringssystematiek.
De werkgroep monitoring maakt in elk geval afspraken over:

- Welke informatie uit de gebiedspaspoorten gepresenteerd wordt in de monitoringsrapportages. Zie hiervoor tevens het voorstel voor 2022.
- Inrichting van de benodigde werkprocessen

De monitoringsrapportage verschijnt twee keer per jaar. Deze wordt opgedeeld in een eenvoudig toegankelijke versie (de management samenvatting) en de uitgebreide monitoringsrapportage (PDF), zodat de monitor voor eenieder vlot te doorgronden is en inzicht verschaft aan stakeholders van de Ergieregio. De programma-organisatie RES draagt er zorg voor dat de monitor wordt aangekondigd via de eigen communicatiemiddelen. De werkgroep Communicatie maakt nadere afspraken over de communicatie rondom de monitoring.

Voor de monitoring leidt dit tot de volgende planning:

CONCEPT

Maand	Jan	Feb	Mrt	April	Mei	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec
Uitgebreide rapportage (mei opleveren)												
Uitvraag update gebiedspaspoorten			Medio maart									
Updaten informatie gebiedspaspoorten (4 weken) – *Gemeenten en Liander*			Maart / April									
Overige data verzamelen (zie 'wat' monitoren)			Maart / April									
Opstellen concept rapportage				2e helft April								
Feedbackronde ambtelijk					1e week Mei							
Opleveren rapportage					Medio Mei							
Bestuurlijk bespreken					Eind Mei							
Light rapportage (nov opleveren)												
Uitvraag update gebiedspaspoorten									Medio sept			
Updaten informatie gebiedspaspoorten (4 weken) - *Gemeenten en Liander*									Sept/okt			
Opstellen concept rapportage										2e helft Okt		
Feedbackronde ambtelijk											1e week Nov	
Opleveren rapportage											Medio Nov	
Bestuurlijk bespreken											Eind Nov	

Figuur xx: Planning monitoring

Daarnaast spreken de RES-partijen de volgende activiteiten af:

	Wat	Wanneer	Wie
	Bestuurlijk gesprek: wanneer is de regio tevreden?	Q1-2022	Programma-organisatie RES initieert
	Vervolg werkgroep monitoring. Afspraken over bevoegdheden, werkprocessen, te presenteren informatie.	Q1-2022	Programma-organisatie RES initieert.
	Afspraken communicatie & verspreiding monitoringsinformatie	Q1-2022	Programma-organisatie RES initieert.
	Onderzoek kwalitatief monitoren Participatie	Q2-2022	Programma-organisatie RES initieert. Tevens minimaal betrokken: werkgroep monitoring, participatiecoalitie, energiecoöperaties
	Evaluatie monitor & verbeterpunten. Incl. monitoring effecten activiteiten en relatie elektrificatie warmtevraag en opwek duurzame elektriciteit	Q4-2022	Werkgroep monitoring, Programma-organisatie RES initieert
	Evaluatie monitor & verbeterpunten	Q4-2023	Werkgroep monitoring, Programma-organisatie RES initieert
	Evaluatie monitor & verbeterpunten	Q4-2024	Werkgroep monitoring, Programma-organisatie RES initieert
	Evaluatie monitor & verbeterpunten	Q4-2025	Werkgroep monitoring, Programma-organisatie RES initieert

Uitvoeringsorganisatie

Met het afronden van de RES 1.0 is een stap gezet in een transitieproces naar hernieuwbare energie en duurzame warmte voor de bebouwde omgeving. Een stap in een proces dat nog zeker de komende 30 jaar in beslag zal gaan nemen.

Om dit proces te kunnen vervolgen continueren we de samenwerkingsrelaties en –activiteiten. Ook continueren we van de gelijkwaardige samenwerking tussen de partijen. Hiervoor richten we een vergelijkbare samenwerkingsstructuur in als die gehanteerd is bij het opstellen van de RES 1.0 en die erop gericht is om dit uitvoeringsprogramma ter hand te nemen.

De onafhankelijke RES-programma-organisatie wordt in stand gehouden. De organisaties RES NHN en RES NHZ blijven samenwerken i.v.m. efficiëntie, maar hebben elk een eigen werkgroep, ambtelijke opdrachtgevers en stuurgroep.

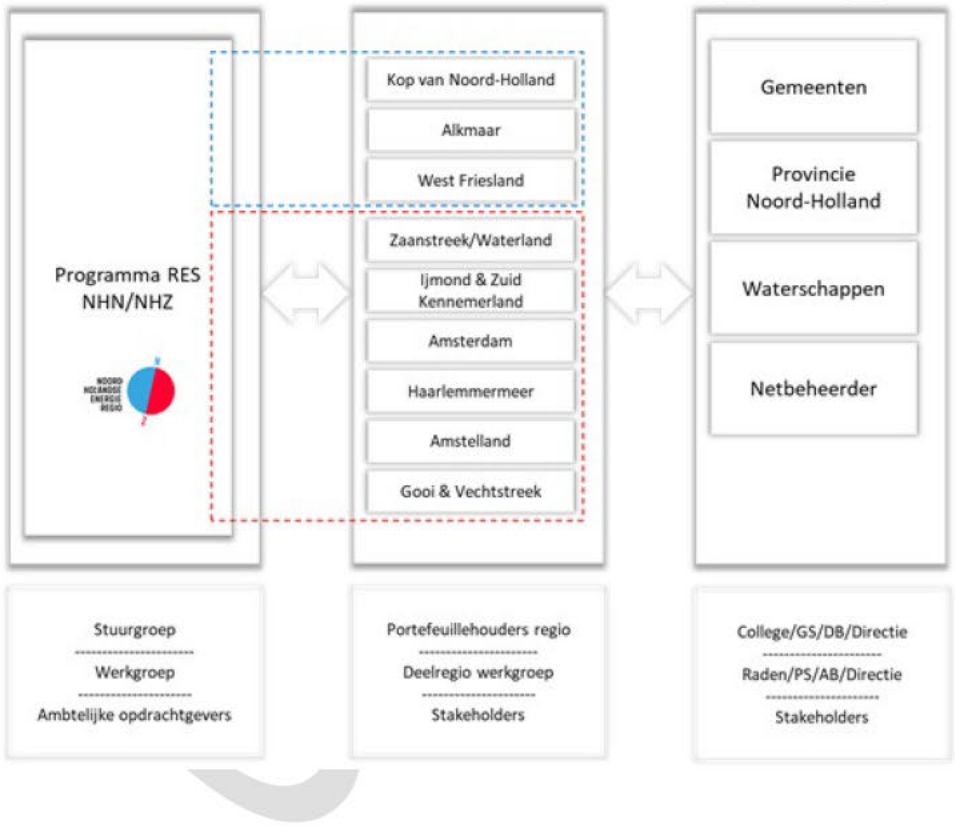

Figuur: Structuur van de RES-organisatie na RES 1.0

Benodigde middelen

- Benodigde capaciteit:
    - 1 Programmamanager NHN (schaal 14-15) -> € 140.000,-
    - 1 Programmamanager NHZ (schaal 14-15)-> € 140.000,-
    - 1 Communicatieadviseur (schaal 12) -> € 125.000,-
    - 0,5 Programmasecretaris (schaal 11) -> € 55.000,-
    - 0,5 Programma-ondersteuner (schaal 8) -> € 45.000,-

  Tijdelijk opschalen bij pieken in proces

- Benodigde middelen voor communicatie, ICT (website), materiele kosten voor onder meer onderzoek (technisch en beleidsmatig), ondersteuning participatie en communicatiematerialen -> € 350.000,-
- Begeleiding RES 2.0 en ondersteunen ondersteuning bij uitwerking zoekgebieden -> € 300.000,-
- Benodigd budget: € 1.150.000,-- per jaar

Ondersteuning vanuit het Nationaal Programma RES

Bovenstaand benodigd benodigd budget wordt gefinancierd vanuit de middelen die beschikbaar komen vanuit het rijk voor het continueren van het RES proces. Hiervoor zijn in de rijksbegroting middelen opgenomen welke via de provincie worden uitgekeerd.

Aanvullende ondersteuning voor het participatieproces

Naast middelen voor de programmaorganisatie is het voorstel om gemeenten te ondersteunen bij de verdere uitwerking van de zoekgebieden. Een nog nader te onderzoeken mogelijkheid hiervoor is om te komen tot een provinciale bijdrage gericht op het ondersteunen van het participatieproces door de gemeenten.

Looptijd programma-organisatie

Het bereiken van de doelstelling in 2030 vanuit de RES vraagt om doorpakken. In de tijd zijn een aantal momenten daarbij van belang. De besluitvorming over de RES 2.0, RES 3.0 etc, maar ook de datum waarop de ondersteuning van de SDE-subsidie vervalt. Deze laatste is van belang om de businesscase van de te nemen initiatieven betaalbaar te maken, wat een direct effect heeft op de haalbaarheid.

Daarom houden we de programma organisatie tot halverwege 2025 (vaststelling RES 3.0) in stand. Daarbij gebruiken we het moment van vaststelling RES 2.0 halverwege 2023 als evaluatie moment.

Randvoorwaarden voor de voortzetting van het RES-programma

- regiocoördinator per deelregio
- ambtelijk en bestuurlijk trekker per gemeente, provincie en waterschap (RES én RO)

CONCEPT

- ondersteuning vanuit provincie voor databeheer, onderzoek, communicatie, participatie, kennisdeling
- capaciteit en budget bij gemeenten (omdat nog onduidelijk is of er middelen vanuit het rijk zullen worden gedecentraliseerd conform het uitgevoerde artikel 2 onderzoek wordt op de uitvoering van de gemeentelijke en provinciale taken gekoppeld aan de uitvoering van het klimaatakkoord, waaronder de RES, een voorbehoud gemaakt)

Waar de taken belegd worden (landelijk, programma organisatie, deelregio, gemeente/provincie/waterschap) wordt weergegeven in onderstaande tabel.

Werkzaamheden / rol / Trekker (bij meerdere rolhouders)	Landelijk	Provincie	Op schaal van Ergieregio	Op schaal van deelregio	Lokaal
Activiteiten na RES 1.0 (proces)					
Strategie - ontwikkeling en uitvoering van het proces - Proces en planning RES 2.0 opzetten + uitvoeren - Afstemming opdrachtgever (stuurgroep) – opdrachtnemer - Budget (afhankelijk van rijksbijdrage)	X	X	X X	X	(X)
Regionale besluitvorming RES 2.0 - Planning en proces opzetten + uitvoeren - (Regionaal) informeren volksvertegenwoordigers - Bestuurlijke afstemming NHZ (+ stakeholders)		X (rol PS?) X	X X	X	
Regionale samenwerking - Deelregio: coördineren samenwerking binnen en tussen deelregio's (regio coördinator) - Energieregio: samenwerking tussen overheden (gemeente, provincie, andere Energieregio's, Rijk) - Samenwerking met regionale stakeholders - Integrale benadering van het energiesysteem		X	X X	X X X	
Communicatie en participatie - Centrale, open en transparante informatievoorziening (website, nieuwsbrieven) - Ondersteuning gemeenten bij lokale participatie - Participatie zoekgebieden		X X	X X		X
Kennisdeling - Inhoudelijke kennissessies tbv uitvoering RES		X[1]	X		

- Collegiaal kennisnetwerk (oa. communicatie, data, m.e.r., omgevingswet)		X	X		
Activiteiten na RES 1.0 (inhoud)					
Regionale samenwerking tbv uitvoering - Afstemming, verder uitwerken zoekgebieden zon/wind - Regionale Structuur Warmte - Ondersteunende tools, zoals RES-viewer, park-the-sun, ed - Borging in omgevingsbeleid / vergunningen		 X X X		 X X X	 X[2] X X
Monitoren - Beheer en ontsluiten van data (RES-viewer) - Data invoeren en actueel houden (gebiedspaspoorten) - Doelgerichtheid monitoren		 X X	 X		 X
Opstellen RES 2.0 - Inhoud - Afwegingskaders	 X	 X X	 X[3]	 X X	 X X

[1] Kan ook door opdracht aan uitvoerende organisaties, zoals SPDE, ODNH, ONHN, HVC.

[2] Participatie vraagt capaciteit en budget van gemeenten. Evt participatie coalitie opdracht geven.

[3] Betreft het inhoudelijk samenbrengen van de inbreng van gemeenten, provincie en waterschappen in samenwerking met stakeholders, inwoners, etc..

CONCEPT

Deel II: Plan van aanpak (suggestie: Programma) per deelregio

CONCEPT

Bijlagen

1. **Ondersteuningsaanbod provincie bij verankering in omgevingsbeleid**

De provincie Noord-Holland biedt gemeenten ondersteuning in het verankeren in Omgevingsbeleid van duurzame energieprojecten. Onderstaand een aantal bestaande middelen.

Ruimtelijke handreiking wind op land
Deze handreiking helpt gemeenten en initiatiefnemers op weg met de gevraagde zorgvuldige ruimtelijke inpassing. De handreiking biedt een aantal ontwikkelprincipes voor het plaatsen van windturbines, zowel voor grote als kleine windturbines.

Kwaliteitsimpuls zon op land
We streven naar zonneparken met een zo hoog mogelijke bijdrage aan de fysieke leefomgeving. Het provinciaal beleid kent een aantal spelregels voor het inpassen van zonneparken in het landschap. Deze brochure laat zien hoe deze spelregels in de praktijk kunnen worden toegepast.

Leidraad landschap en cultuurhistorie
De Leidraad geeft gebiedsgerichte én ontwikkelingsgerichte beschrijvingen en biedt zo toepasbare informatie over de manier waarop ruimtelijke ontwikkelingen kunnen bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving.

Adviescommissie Ruimtelijke Ordening (ARO)
De Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling is een onafhankelijke adviescommissie die vroeg in het planproces om advies kan worden gevraagd over de ruimtelijke kwaliteit van plannen.

Taskforce Ruimtewinst (TFR)
Noord-Hollandse gemeenten die professionele hulp nodig hebben bij ruimtelijke ontwikkelingen die moeilijk van de grond komen, kunnen de Taskforce Ruimtewinst (TFR) inschakelen. Op verzoek van een gemeente kan de taskforce een 'assist' organiseren om een nieuwe impuls te geven.

Boven(deel)regionale afstemming en samenhang
Indien gewenst ondersteunt de provincie bij het uitwerken van bovenlokale zoekgebieden. Voorbeelden hiervan zijn de trajecten rondom de A7 en A9. Ook bij gebieden waar afstemming over gemeente- of provinciegrenzen belangrijk is en/of niet voldoende plaatsvindt, kan de provincie gemeenten ondersteunen (voorbeeld hiervan is de Omgevingstafel A2/A9).

2. **Ondersteuningsaanbod provincie voor ontwikkeling duurzame opwek**

Vanuit de provincie zijn verschillende instrumenten beschikbaar, ter ondersteuning van de ontwikkeling van duurzame elektriciteit.

Park the sun

De openbare tool Park the Sun genereert voor alle parkeerplaatsen in Noord-Holland gratis en eenvoudig quickscans inclusief businesscase voor Solar Carports. De tool analyseert luchtfoto's en aanvullende data, om te duiden waar het plaatsen van zonnepanelen boven parkeerplaatsen kansrijk is.

CONCEPT

Daarbij wordt niet alleen het beschikbare oppervlak beschouwd, maar bijvoorbeeld ook de schaduwwerking van bomen en gebouwen. Instructievideo's zijn ook openbaar beschikbaar.

Zonatlas en Atlas grote daken
Voor nu zijn dit nog de tools waarmee iedereen in NH inzicht krijgt in de zonpotentie van daken in Noord-Holland. Waarschijnlijk worden deze tools Q1 2022 vervangen door 'Zonnedakje', een tool ontwikkeld door Sobolt die nauwkeurig overzicht verschaft in het gerealiseerd en potentieel zonvermogen op alle daken in Noord-Holland.

Subsidie verduurzamingsinitiatieven woningcorporaties

Deze subsidie stimuleert woningcorporaties om samen te werken bij het innovatief verduurzamen van de woningvoorraad.

Subsidie verduurzaming sportaccommodaties

Deze subsidie helpt verenigingen die een accommodatie in eigendom of beheer hebben bij het verduurzamen. Denk hierbij aan LED-verlichting, isolatie en zonnepanelen.

HIRB+ ondersteuning
subsidieregeling, b.v. voor het organiseren en begeleiden van verduurzamingsmaatregelen op bedrijventerreinen

HIRB+ Duurzaamheid

Deze subsidie helpt bij de verduurzaming van bedrijven(terreinen) en is gericht op energiebesparing en opwek van duurzame energie.

Verduurzaming culturele instellingen

Deze subsidie helpt culturele instellingen te investeren energiebesparing en de opwek van duurzame energie.

Verduurzaming maatschappelijk vastgoed
Culturele instellingen te stimuleren te investeren in energiebesparings-maatregelen en/of het opwekken van energie uit hernieuwbare energiebronnen.

Subsidie Duurzaamheidsinitiatieven burgercollectieven

Een subsidie voor verenigingen, coöperaties en stichtingen met als doel duurzaamheidsinitiatieven te realiseren.

De Schooldakrevolutie
De provincie subsidieert Stichting Schooldakrevolutie, een non-profit organisatie die gemeenten en

CONCEPT

schoolbesturen namens de provincie ondersteunt in het realiseren van zonnepanelen op schooldaken. Door subsidies en opdrachten van overheden kan de stichting belangeloos adviseren vanuit het belang van het schoolbestuur.

3. Subsidies en regelingen provincie

Subsidie verduurzamingsinitiatieven woningcorporaties
Deze subsidie stimuleert woningcorporaties om samen te werken bij het innovatief verduurzamen van de woningvoorraad.

Subsidie verduurzaming sportaccommodaties
Deze subsidie helpt verenigingen die een accommodatie in eigendom of beheer hebben bij het verduurzamen. Denk hierbij aan LED-verlichting, isolatie en zonnepanelen.

HIRB+ Duurzaamheid
Deze subsidie helpt bij de verduurzaming van bedrijven(terreinen) en is gericht op energiebesparing en opwek van duurzame energie.

Verduurzaming culturele instellingen
Deze subsidie helpt culturele instellingen te investeren energiebesparing en de opwek van duurzame energie.

Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed
Er wordt gewerkt aan een regeling voor kleine maatschappelijke vastgoedeigenaren.

Subsidie Duurzaamheidsinitiatieven burgercollectieven
Een subsidie voor verenigingen, coöperaties en stichtingen met als doel duurzaamheidsinitiatieven te realiseren.

De Schooldakrevolutie
De provincie subsidieert Stichting Schooldakrevolutie, een non-profit organisatie die gemeenten en schoolbesturen namens de provincie ondersteunt in het realiseren van zonnepanelen op schooldaken. Door subsidies en opdrachten van overheden kan de stichting belangeloos adviseren vanuit het belang van het schoolbestuur.

4. Relevante documenten

- Adviesrapport Betrokken bij Klimaat (maart 2021)
- (2021) Thematafel RES in uitvoering -> met als eindproduct: Leidraad Lokaal eigendom
- (2020) Handreiking praktijk: lokale initiatieven en eigendom
- (2019) Expertsessie participatie
- (2019) Handreiking en keuzemenu voor lokale participatie RES https://energieregionhn.nl/app/uploads/2019/10/20191022-Handreiking-lokale-participatie-RES-NH.pdf. Op pagina 15 staan veel links en bronnen.

CONCEPT

[redacted]

Van: [redacted]@noord-holland.nl>
Verzonden: donderdag 21 oktober 2021 19:51
Aan: energieregio Noord-Holland Zuid [redacted]; [redacted] @rhdhv.com); [redacted] rhdhv.com; [redacted]; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: RES NHZ: concept Uitvoeringsprogramma (70% versie) en bijeenkomst 28 oktober
Bijlagen: 211021 70% versie Uitvoeringsprogramma RES Noord-Holland Noord en Zuid.docx; Programma 28 oktober 2021.pdf

Categorieën: [redacted]

Beste collega,

Bijgaand de 70% versie van het Uitvoeringsprogramma RES NHN en NHZ. Graag zien we je voor energieregio Zuid op donderdagmiddag 28 oktober van 13.00-15.30 uur, met van 12-13 uur lunch, bij de bijeenkomst in het Claus Party Centre (Bosweg 19 Hoofddorp) om deze versie gezamenlijk te bespreken. In de bijlage vinden jullie het programma.

Als voorbereiding op 28 oktober nemen we jullie reacties op deze versie mee. Ook het verzoek om deze versie uit te zetten bij je collega's. Omdat in de komende fase de rol van de RO-collega's groter wordt, is het fijn als je ook hun input vraagt.
Wij stellen het zeer op prijs als je **uiterlijk 27 oktober voor 12 uur** een inhoudelijke (niet redactionele) reactie stuurt aan [redacted]@rhdhv.com. Alvast veel dank hiervoor.

De 70% versie hebben we opgesteld op basis van:
- Output zeven Uitvoeringstafels
- De al in de RES 1.0 opgenomen verwijzingen naar de uitvoering
- Input en reacties van de leden van de werkgroepen NHN en NHZ en de raadpleging van hun achterban
- Handreiking 2.0 NP RES

Verder zijn de belangrijkste strategische uitgangspunten van het Uitvoeringsprogramma besproken in de stuurgroepen NHN en NHZ.
Het Uitvoeringsprogramma is nu nog een gezamenlijk document, maar wordt uiteindelijk gesplitst in een NHN en NHZ versie.

Mocht je nog vragen hebben, aarzel niet en stel ze.
We hopen jullie te zien de 28e!

Hartelijke groet, mede namens programmamanagers [redacted] en [redacted] [redacted] en [redacted]

p.s. 1 Het kan zijn dat je ook een mail ontvangt als deelnemer van een uitvoeringstafel. Deze kun je negeren.
p.s. 2 Je kunt je nog aanmelden voor de bijeenkomst op 28 oktober door te klikken op de zwarte aanmeldbutton:

Ja, ik meld mij aan

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Programmasecretaris Regionale Energie Strategie (NHZ)

023 [redacted]
06 [redacted]
Houtplein 33 2012 DE Haarlem

afwezig; woensdagmiddag en vrijdag

[redacted]@noord-holland.nl
www.energieregionhz.nl

Volg ons op LinkedIn en Twitter!

Aan dit bericht en eventuele bijlagen kunnen geen rechten worden ontleend. Het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

Programma 28 oktober

1. Opening door [redacted]
2. Werkstromen Uitvoeringsprogramma, operationele doelen en activiteiten, door [redacted]
3. Menti: voor welk thema heb je het meest belangstelling?
4. Per thema bespreken:

- Zon op dak, parkeerplaatsen en infra
- Wind en zon op land

• *Pauze*

- Regionale Structuur Warmte
- Verankering in omgevingsbeleid
- Participatie en communicatie en kennisdeling
- Proces naar RES 2.0

5. Terugkoppeling: Rode draden en samenhang
6. Vervolgproces en afsluiting, door [redacted]

[redacted]

Van: [redacted]@noord-holland.nl> namens [redacted]@noord-holland.nl>

Verzonden: dinsdag 26 oktober 2021 14:38

Aan: [redacted]; [redacted]@purmerend.nl; [redacted]@velsen.nl; [redacted]@zaanstad.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@hilversum.nl; Doorninck, Marieke van; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@alliander.com; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]@energieverbonden.nl; [redacted]@mnh.nl; [redacted]@nvde.nl

CC: [redacted]@purmerend.nl; [redacted]@velsen.nl [redacted]@zaanstad.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@hilversum.nl; Secretariaat Wethouder Doorninck; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@alliander.com; [redacted]; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]; [redacted]@regiogv.nl; [redacted]r@rijnland.net; [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@Zaanstad.nl; [redacted]@npres.nl; [redacted]; [redacted]@rhdhv.com; [redacted]@rhdhv.com

Onderwerp: RES NHZ: Nagezonden stuk en Agenda overleg Stuurgroep RES NHZ dd 29 oktober 2021

Bijlagen: 211021 70% versie Uitvoeringsprogramma RES Noord-Holland Noord en Zuid.docx; agenda stuurgroep RES NHZ 29 oktober 2021.docx

Beste Stuurgroepleden,

Aankomende vrijdag 29 oktober is er Stuurgroepoverleg RES NHZ van 10-12 uur.
Zoals aangegeven zou er nog 1 stuk worden nagezonden. Bijgevoegd vindt u de bijlage bij agendapunt 2: de 70% versie van het Uitvoeringsprogramma.

Graag tot vrijdag, mede namens [redacted]

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Programmasecretaris Regionale Energie Strategie (NHZ)

023[redacted]
06[redacted]
Houtplein 33 2012 DE Haarlem

afwezig; woensdagmiddag en vrijdag

[redacted]@noord-holland.nl
www.energieregionhz.nl

Volg ons op LinkedIn en Twitter!

Van: [redacted]@noord-holland.nl> **Namens** [redacted]
Verzonden: maandag 18 oktober 2021 15:30
Aan: [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@purmerend.nl; [redacted]l@velsen.nl; [redacted]@zaanstad.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@hilversum.nl; [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@alliander.com; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@energieverbonden.nl; [redacted]@mnh.nl; [redacted]@nvde.nl
CC: [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@purmerend.nl; [redacted]@velsen.nl; [redacted]@zaanstad.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@hilversum.nl; [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]@Noord-Holland.nl>; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@alliander.com; [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@noord-holland.nl> [redacted]@regiogv.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@Zaanstad.nl; [redacted]@npres.nl; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@noord-holland [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@rhdhv.com; [redacted]@rhdhv.com
Onderwerp: RES NHZ: Agenda overleg Stuurgroep RES NHZ dd 29 oktober 2021

Beste Stuurgroepleden,

Bijgevoegd vindt u de agenda voor het stuurgroepoverleg RES NHZ op vrijdag 29 oktober van 10.00-12.00 uur.
Via een nazending ontvangt u nog een bijlage bij agendapunt 2.

Graag tot dan!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Programmamanager Regionale Energie Strategie (NHZ)

T (023) [redacted]
M (06) [redacted]
Houtplein 33 2012 DE Haarlem

Volg ons op LinkedIn en Twitter!
www.energieregionhz.nl

Aan dit bericht en eventuele bijlagen kunnen geen rechten worden ontleend. Het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

Naam overleg	Stuurgroep RES Noord-Holland Zuid	**Uw contactpersoon**	
Locatie	Digitaal	dhr [redacted]	
		BEL/IOT	
Datum	29 oktober 2021		
Tijdstip	begin: 10:00 eind: 12:00	Telefoonnummer +31[redacted]	
		[redacted]@noord-holland.nl	

Agenda

Agendapunten

1. **Opening en mededelingen**
   - Ontwerpend onderzoek Energietransitie in het Groene Hart [redacted]

2. **Uitvoeringsprogramma**
   - 28 oktober is het concept uitvoeringsprogramma ambtelijk besproken.
     (nazending als bijlage: Uitvoeringsprogramma 70% versie)

3. **Rondvraag en sluiting**
   - Stavaza Governance Warmte/koude irt Governance RES

[redacted]

Van: [redacted]@noord-holland.nl>
Verzonden: dinsdag 2 november 2021 11:48
Aan: [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@alliander.com; [redacted]; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@regiogv.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@Zaanstad.nl; [redacted]@npres.nl; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@rhdhv.com [redacted]@rhdhv.com
CC: [redacted]@hilversum.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@bloemendaal.nl; [redacted]@heemstede.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl [redacted]@velsen.nl; [redacted]; [redacted]@heemskerk.nl; [redacted]@diemen.nl; [redacted]@minezk.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@beverwijk.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@stedin.net [redacted]@stedin.net; [redacted]@appm.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]r@haarlemmermeer.nl; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: RES NHZ: Uitnodiging bestuurlijke bijeenkomst 'samenwerken aan de energie-infrastructuur' en innovatie&realisatie roadmap NHN
Bijlagen: 20211008 Brief aan gemeenten Taskforce energieinfra - met datumstempel.pdf; 7) RES-roadmap-v5.pdf; 7) Roadmap innovaties RESsen 2022-2023.pdf

Hallo,

Graag stuur ik:

1. onderstaande mail van collega [redacted] naar jullie door (let op; **agenda-item**!)
2. ter informatie/inspiratie de Innovatie en Realisatie Roadmap NHN

Hartelijke groet,

[redacted]

T (023) [redacted]

Van [redacted]**@noord-holland.nl>**
Verzonden: dinsdag 2 november 2021 11:35

Beste collega,

Op 23 december van 10:30 tot 12:00 is er een online bestuurlijke bijeenkomst 'Samenwerken aan energie-infrastructuur'. Onderstaande uitnodiging is naar RO-, EZ- en RES-wethouders in Noord-Holland gestuurd.

Als ambtenaar kun je op de achtergrond meekijken en –luisteren. Dus zet deze bijeenkomst alvast in je agenda en stuur deze mail door naar collega's in jouw gemeente en/of regio. Aanmelden kan via dit aanmeldformulier. Uiterlijk twee weken voor bijeenkomst zullen we een vergaderlink sturen.

Bestuurders wordt gevraagd zich met een aanmeldformulier aan te melden, een link daarvoor staat in de uitnodiging die zij hebben ontvangen. Op dat formulier is ruimte voor vragen die zij alvast willen doorgeven. Ook kunnen vragen worden gesteld vanuit regionale bestuurlijke portefeuillehouders-overleggen. Bereid je een regionaal portefeuille-overleg voor dat plaatsvindt vóór 23 december, zorg dan dat dit onderwerp wordt geagendeerd en dat je de betreffende vragen invult op het aanmeldformulier.

In februari wordt ook een fysieke bestuurlijke bijeenkomst gehouden. De uitnodiging hiervoor volgt binnenkort. Vragen die na 23 december opkomen, kunnen in de aanloop naar deze tweede bijeenkomst worden meegegeven.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Beleidsadviseur Energie-infrastructuur

T 06[redacted]
Houtplein 33 2012 DE Haarlem

www.noord-holland.nl
[redacted]@noord-holland.nl

Provincie Noord-Holland

Van: [redacted]@noord-holland.nl>
Verzonden: dinsdag 2 november 2021 11:29
Onderwerp: Uitnodiging bestuurlijke bijeenkomst 'samenwerken aan de energie-infrastructuur'

Geachte collega bestuurder,

Wat zijn de gevolgen van de transportschaarste op het elektriciteitsnet in Noord-Holland? En hoe kunnen wij daarvoor samen een oplossing vinden? Daarover gaan wij graag met u in gesprek tijdens twee bestuurlijke bijeenkomsten 'samenwerken aan de energie-infrastructuur'. Wij nodigen u daarvoor graag uit op donderdag 23 december (online) en in februari op het provinciehuis in Haarlem.

Onlangs heeft u bijgevoegde brief van de provincie Noord-Holland ontvangen over de Taskforce Energie-infrastructuur. De provincie, de gemeenten, Liander en TenneT hebben elkaar hard nodig om ervoor te zorgen dat de energie-infrastructuur in Noord-Holland voldoet aan wat in de toekomst nodig is.

Online bijeenkomst - donderdag 23 december, van 10:30 – 12:00 uur

Tijdens deze online bijeenkomst geven wij graag een toelichting op de knelpunten in het elektriciteitsnetwerk in Noord-Holland. Daarnaast bespreken we hoe gewerkt wordt aan oplossingen op de korte en middellange termijn. Ook lichten we toe hoe we grote ruimtelijke opgaven in samenhang met uitbreidingen van de energie-infrastructuur kunnen gaan programmeren.

Wij kunnen ons voorstellen dat er veel vragen zijn, zoals 'Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de net-uitbreidingen tijdig plaatsvinden?', 'Wat kunnen we in de tussentijd doen?' en 'Hoe komen we tot gezamenlijke keuzes bij het programmeren van grote opgaven?'. Wij zullen uw vragen beantwoorden tijdens de bijeenkomst. [redacted] (gedeputeerde - provincie Noord-Holland), [redacted] (Chief Transition

Officer - Alliander), [redacted] (manager grid development and strategy - TenneT) en een vertegenwoordiger van EZ zijn aanwezig voor de beantwoording van uw vragen. Ook gedeputeerden [redacted] en [redacted] nemen deel aan het gesprek.

U kunt zich hier aanmelden voor de online bijeenkomst. Het definitieve programma en de online vergaderlink ontvangt u twee weken van tevoren.

Ronde tafelgesprek – februari 2022

We gaan in februari graag met u en andere stakeholders in gesprek over hoe we het samenwerken aan de opgave van de energie-infrastructuur verder kunnen vormgeven. Het gaat dan niet alleen om de bestuurlijke samenwerking, maar ook om de samenwerking met betrokken partijen. Met als doel om met elkaar te komen tot het uitvoeren van de geplande netuitbreidingen op de relatief korte termijn. Daarnaast is samenwerking nodig om te komen tot het 'integraal programmeren en prioriteren' van de grote energie-infrastructuur-uitbreidingen op de middellange en langere termijn. Wellicht zijn er nog andere onderwerpen die u graag zou willen bespreken.

Wij willen u vragen om voorafgaand aan de bijeenkomst in de portefeuillehouders-overleggen in de deelregio aandachtspunten op te halen die ook ter tafel zouden kunnen komen tijdens het ronde tafelgesprek.

Het ronde tafelgesprek vindt in februari plaats op het provinciehuis in Haarlem. Het wordt een hybride bijeenkomst, u kunt online of op locatie deelnemen. Binnenkort ontvangt u hiervoor de uitnodiging met daarbij de mogelijkheid om u aan te melden.

We kijken uit naar uw aanwezigheid!

Met vriendelijke groet,
Gedeputeerden [redacted], [redacted] en [redacted]

Aan dit bericht en eventuele bijlagen kunnen geen rechten worden ontleend. Het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Burgemeester en Wethouders van de gemeenten in Noord-Holland

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

[redacted]@noord-holland.nl

Telefoonnummer

06[redacted]

Verzenddatum

08 OKT. 2021

Kenmerk

[redacted]

Uw kenmerk

Betreft: Taskforce Energie-infrastructuur

Geacht college,

Het is u ongetwijfeld niet ontgaan: het elektriciteitsnetwerk heeft in grote delen van Noord-Holland de maximale capaciteit bereikt, zo heeft Liander bekend gemaakt. Dit heeft meerdere oorzaken, zoals de groeiende economie, de digitalisering van de samenleving, het in recordtempo bouwen van huizen en het verduurzamen van de energievoorziening. Deze ontwikkelingen zorgen voor een explosieve vraag naar transport en distributie van elektriciteit waardoor het letterlijk knelt op het elektriciteitsnet in Noord-Holland. Daarnaast veroorzaken deze ontwikkelingen ook druk op het landelijk transportnet van TenneT.

Liander werkt samen met TenneT op veel plaatsen in Noord-Holland aan uitbreidingen van het elektriciteitsnet. Het aanpassen van het stroomnet om de knelpunten op te lossen is ook een absolute prioriteit voor de provincie Noord-Holland. Wij zetten alles op alles om ervoor te zorgen dat er genoeg transport van elektriciteit mogelijk is voor nieuwe woningen, de energietransitie en economische ontwikkelingen.

Dat kunnen we als provincie niet alleen. Samen met de netbeheerders, en samen met u, willen wij ervoor zorgen dat er voldoende ruimte is om de nodige nieuwe kabelverbindingen en transformatorstations aan te leggen. Ook is het belangrijk dat we met elkaar ervoor zorgen dat de uitbreidingen tijdig gereed zijn. Waar mogelijk zoeken we naar versnellingsmogelijkheden.

Wat zijn de gevolgen van de transportschaarste?
Het bereiken van de maximale capaciteit betekent dat Liander in meerdere gemeenten in Noord-Holland nieuwe grootverbruikers van elektriciteit, zoals industrie, supermarkten, grootschalige horeca en kantoren, niet kan aansluiten. Ook partijen met een grootverbruikaansluiting die al een aansluiting hebben en meer elektriciteit gaan gebruiken, kunnen tijdelijk geen verzwaring van de netaansluiting krijgen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Op andere plekken in Noord-Holland betekent het bereiken van de maximale capaciteit dat nieuwe of grotere aansluitingen voor het terugleveren van energie tijdelijk niet mogelijk zijn.

Een overzicht vindt u op
https://www.liander.nl/transportschaarste/beschikbaarheid-capaciteit
Via uw contactpersoon bij Liander kunt u terecht voor vragen over de specifieke situatie in uw gemeente en de mogelijke gevolgen daarvan.

Oplossingen
Nieuwe grootverbruik netaansluitingen, of het verzwaren van een netaansluiting kan pas weer als het elektriciteitsnet is uitgebreid of als er oplossingen beschikbaar zijn die meer netcapaciteit creëren. Daarvoor onderzoekt Liander in gebieden waar de maximale capaciteit is bereikt, of capaciteit vrij kan komen door het toepassen van congestiemanagement. Zowel voor het leveren van energie, als het terugleveren van energie kan dit een oplossing zijn totdat het elektriciteitsnet is uitgebreid. Ook zet Liander in op mogelijke andere innovatieve oplossingen met marktpartijen, zoals het afstemmen van vraag en aanbod van elektriciteit door grootverbruikers rond een knelpunt. Tennet zoekt op dezelfde wijze naar oplossingen voor meer netcapaciteit op het landelijk transportnet.

Gezamenlijke aanpak: Taskforce energie-infrastructuur

Korte termijn: urgente knelpunten oplossen
Eind 2020 is de Taskforce Energie-infrastructuur opgericht. Hierin werken Liander, TenneT en de provincie Noord-Holland samen om als eerste de meest urgente knelpunten in het elektriciteitsnet aan te pakken. Daarbij is samenwerking met een gemeente of een andere partij nodig om de benodigde netuitbreiding te realiseren.

De Taskforce werkt aan de 'no-regret maatregelen'. Dit zijn netuitbreidingen die in de investeringsplannen van de netbeheerders zijn opgenomen, maar in de praktijk op hindernissen stuiten. Deze netuitbreidingen lossen urgente en verwachte knelpunten in het elektriciteitsnet op, zowel voor het afnemen van elektriciteit als het terugleveren van elektriciteit.

De Taskforce zet zich ervoor in dat deze netuitbreidingen tijdig worden gerealiseerd en onderzoekt, indien nodig, waar deze versneld uitgevoerd kunnen voeren. De provincie kan bijvoorbeeld een provinciaal inpassingsplan (PIP) maken. Een ander voorbeeld is de nieuwbouw van het transformatorstation in de Haarlemmermeer. Door de samenwerking in de Taskforce kon grond van de Provincie worden aangekocht voor de bouw van het nieuwe transformatorstation.

Daarnaast biedt de Taskforce waar mogelijk hulp bij oplossingen voor (korte termijn) vraagstukken uit de regio. Vanuit de Taskforce kan rondom een vraagstuk kennis en expertise worden ingebracht, of kan ondersteuning worden gegeven bij projecten. In de Haarlemmermeer en Zaanstad werken we bijvoorbeeld samen met de netbeheerders, gemeente en betrokken partijen aan innovatieve oplossingen om ruimte op het net te creëren.

Langere termijn: toekomstig energiesysteem
Daarnaast streven we ernaar om prioriteit aan te brengen in de verschillende grote opgaven die impact hebben op de energie-infrastructuur. Door deze grote opgaven te programmeren, kunnen we beter inschatten wat nodig is voor het bouwen van een toekomstig en integraal energiesysteem (2050), waarbij energieopslag, uitwisseling tussen energiedragers, distributie, vraag en productie op elkaar is afgestemd. Het is niet voldoende om alleen het elektriciteitsnetwerk te versterken. Er moet ook worden geïnvesteerd in waterstof- en warmtenetten. Die kunnen het elektriciteitsnet in de toekomst ontlasten.

Samen met Liander en TenneT bereiden we een plan van aanpak 'programmering energie-infrastructuur' voor. Daarbij hebben we natuurlijk ook uw hulp nodig. Het programmeren en toewerken naar een toekomstbestendig energiesysteem vraagt om het maken van gezamenlijke keuzes in de regio.

Overige opgaven voor de energie-infrastructuur

Afstemming met landelijke programma's
Het kabinet reserveert 1,3 miljard euro voor de energie-infrastructuurprojecten die belangrijk zijn voor de klimaat- en energietransitie. Onderdeel hiervan is een investering van 750 miljoen euro om ook in Noord-Holland delen van het bestaande gasnet van Gasunie om te bouwen voor het transport van waterstof. De provincie zorgt voor afstemming met de landelijke programma's voor de energie-infrastructuur en roept het Rijk op ook een rol te nemen in het versterken van het regionaal energiesysteem.

Technisch personeel opleiden
Ook het tekort aan technici speelt de aanleg van nieuwe elektriciteitsnetwerken parten. In Noord-Holland is veel kennis aanwezig over techniek en technologie. Om beter in te spelen op de snelle veranderingen op de arbeidsmarkt, zet de provincie een mbo-campus op waarbij de focus op techniek en technologie ligt. Op deze manier hoopt de provincie de vraag van werkgevers en de vaardigheden van de middelbaar opgeleide beroepsbevolking meer op elkaar te laten aansluiten.

Wat vragen wij van u?
We hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid in deze opgave. We nodigen u binnenkort uit voor een bestuurlijke bijeenkomst over dit onderwerp. Daarnaast geven we in de bestuurlijke overleggen van de RES Noord-Holland Noord en RES Noord-Holland Zuid een toelichting op de Taskforce Energie-infrastructuur, en wat u daar als gemeente aan kunt bijdragen. Want de provincie, de gemeenten, Liander en TenneT hebben elkaar hard nodig om ervoor te zorgen dat de energie-infrastructuur in Noord-Holland voldoet aan wat in de toekomst nodig is. De eerste verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt uiteraard bij de netbeheerders. Als overheden kunnen we ervoor zorgen dat ruimte voor energie-infrastructuur integraal opgenomen wordt in omgevingsbeleid, waardoor ruimtelijke procedures uiteindelijk sneller kunnen verlopen. Of een passend grondprijzenbeleid ten behoeve van een betaalbare energievoorziening en het beschikbaar stellen van grond voor netuitbreidingen. Ook kunnen overheden innovatieve oplossingen

ondersteunen. Tot slot kunt u als gemeente initiatiefnemers van nieuwe bouw- of energieprojecten vroegtijdig verwijzen naar Liander.

Wij gaan daarover graag met u in gesprek.

Mocht u nog vragen hebben naar aanleiding van deze brief, dan kunt u contact opnemen met [redacted]@noord-holland.nl), ambtelijk contactpersoon voor de Taskforce Energie-infrastructuur.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

[redacted]
provinciesecretaris

[redacted]
voorzitter

[redacted]

Deze beslissing is namens Gedeputeerde Staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast

Innovatie en Realisatie Roadmap RES

Advies om gestructureerd toe te werken naar een goed werkend innovatie-ecosysteem

Verbinden van landelijke en regionale netwerken
we doen het samen

Organiseer een doorlopend en lerend netwerk
we leren van en met elkaar

Werk aan organisatie en executiekracht
we brengen het in praktijk

Innovatie vragen en behoeften uit het RES Netwerk

- Een perspectief en visie op de ontwikkeling van het energiesysteem van de toekomst
- Ontwikkeling van kennis en initiatieven voor een geïntegreerd en democratisch energiesysteem
- Concrete oplossingen en pilots voor netcongestie
- Een pragmatische aanpak om aan de slag te gaan met ‘wat nu al mogelijk is’ en bijbehorende financiële middelen
- Ondersteuning vanuit het Rijk en landelijk netwerk

Landelijk netwerk wat betrokken is bij de Innovatie Roadmap

Nationaal Programma RES Regionale Energie Strategie

TOPSECTOR ENERGIE
Empowering the new economy

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

2021

Voeden en bouwen aan lerend netwerk

Praktijk maken in de regio’s (community of practice)

Koppelen van regio’s aan landelijke innovatieprogramma’s

Kennisdeling op top 5 innovaties

Ontwikkelen van energiehubs en energielandschappen

Toepassen van opslag en conversie

Multifunctionele toepassing van zonne-energie

Drastische piekverlaging in opwekprojecten

Digitalisering - ‘Digital Twins’

Werken vanuit het toekomst-perspectief ‘De Wereld van B’

2023

Ontwikkelen van regionale innovatie-ecosystemen

2030

Oplossingen voor een toekomstbestendig energiesysteem

Nationaal Programma RES Regionale Energie Strategie

TKI URBAN ENERGY
Topsector Energy

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

turn bright.

Roadmap innovaties realiseren in en vanuit de 30 RES-regio's 2022-2023

26 oktober 2021

Samenvatting

Innovaties zijn noodzakelijk voor het realiseren van de doelen uit het Klimaatakkoord. En dat geldt zeker voor de doelen waar in regionaal verband aan gewerkt wordt: de ontwikkeling van een duurzamer, meer democratisch, meer decentraal en gedigitaliseerd energiesysteem door de opwek van duurzame elektriciteit en de overgang naar duurzame warmte.

In de voorliggende rapportage doen wij verslag van onze bevindingen en presenteren wij ons advies als het gaat om de roadmap gericht op de ontwikkeling en realisatie van innovaties die bijdragen aan het tot uitvoer brengen en dus realiseren van de doelstellingen in de 30 RES-regio's.

Wat opvalt is dat de focus in de RES-regio's voornamelijk heeft gelegen op de keuzes rond grootschalige opwek van elektriciteit en dat knelpunten die om innovatie vragen daarop betrekking hebben. De behoefte aan innovatie is in RES-regio's nog voornamelijk latent en een organisatie en werkwijze om innovaties een plek te geven in de uitvoering is nog beperkt vormgegeven.

Verder zien we dat de verbinding tussen de RES-regio's en innovatieve consortia (via de Topsector Energie) beperkt is en er weinig kennis is van de innovatieagenda en de meerjarige missiegedreven innovatieprogramma's. Er is een aanzienlijk onbenut potentieel aan innovaties die de weg naar de RES-regio's nog niet hebben gevonden.

Het initiatief van NPRES, het ministerie van EZK en Topsector Energie om te komen tot een roadmap voor innovaties komt bij de gesprekspartners vanuit de RES-regio's op het juiste moment en kan op een positieve ontvangst en waardering rekenen. De noodzaak en behoefte van innovatie wordt steeds pregnanter, maar het is niet vanzelfsprekend dat de RES-regio's de route weten om hier handen en voeten aan te geven. De kernboodschap vanuit de regio's is om de roadmap 'concreet, oplossingsgericht en met heldere opvolging organiseren'.

Samenvatting

De kern van het advies om de roadmap vorm te geven is de combinatie van de volgende drie elementen:

1. Verbinden van landelijke en regionale netwerken
   → We doen het samen
2. Organiseer een doorlopend en lerend netwerk
   → We leren van en met elkaar
3. Werk aan organisatie en executiekracht
   → We brengen het in praktijk

Deze drie elementen vormen de basis voor de uitwerking in deze rapportage van de 'roadmap innovaties realiseren in en vanuit RES-regio's' voor de komende twee jaar (2022-2023).

Naast een sterk – primair – procesmatig en organisatorisch advies hebben we op basis van de gesprekken en werksessies ook een inhoudelijke focus aangebracht in ons advies voor de roadmap.

Door de oogharen kijkend zien we twee soorten innovaties die in de roadmap een plek hebben gekregen:

- Regionaal aan de slag gaan met innovaties gericht op systeemintegratie, zoals energiehubs (knooppunten) waar aanbod en vraag bij elkaar komen, waar vormen van opslag en conversie worden toegepast, waar de combinatie van zonne-energie op parkeerplaatsen met de laadinfrastructuur wordt gemaakt; waar de opwek van elektriciteit wordt verbonden met de productie van waterstof, waar sprake is van cable pooling en curtailment. En dit in verschillende contexten: op bedrijventerreinen, in het landelijk gebied, in de gebouwde omgeving, bij energie-intensieve industrie. Met onderlinge samenhang en verbinding tussen energiehubs in een gebied.
- Bij afwezigheid van een juridisch kader om 50% eigendom af te dwingen routes ontwikkelen hoe sociale innovatie en het lokaal of regionaal houden van financiële stromen rond energieopwek en energiegebruik kan worden vormgegeven. Bijvoorbeeld door publieke ontwikkeling van energiehubs vorm te geven. Daarbij routes ontwikkelen om de vorming van lokale energiegemeenschappen te stimuleren. Zo bijdragen aan het wenkend perspectief van 'de wereld van B'.

In de praktijk is het sterker deze twee soorten innovaties niet los van elkaar te zien, maar om er integraal invulling aan te geven.

Leeswijzer

Deze rapportage is als volgt opgebouwd:

- In paragraaf 1 vatten wij de kernboodschappen uit de startnotitie van NPRES, EZK en Topsector Energie samen.
- In paragraaf 2 geven wij een toelichting op onze aanpak.
- In paragraaf 3 schetsen wij de bevindingen uit gesprekken en werksessies en reflecteren op de bevindingen en het speelveld.
- In paragraaf 4 vertalen wij onze analyse van de bevindingen in bouwstenen voor de roadmap.
- In paragraaf 5 gaan wij in op het energiesysteem van de toekomst, ‘de wereld van B’.
- In paragraaf 6 schetsen wij de roadmap. Met aandacht voor de ‘startbaan’; vanuit een regionaal vraagstuk adequaat effectieve innovaties zoeken of ontwikkelen en de ‘landingsbaan’; marktrijpe innovaties die voorzien in een behoefte of passen in het toekomstbeeld effectief laten landen in de RES-regio’s.
- In paragraaf 7 gaan wij in op de contouren van de roadmap voor de komende 2 jaar (2022-2023).
- In paragraaf 8 is de roadmap gevisualiseerd.

Inhoudsopgave

Samenvatting en leeswijzer

1. Uit de startblokken (de vraag en samenvatting kernboodschappen uit de startnotitie)
2. Het reisplan (toelichting op onze aanpak)
3. Terugblik op de proefrit (bevindingen vanuit de gesprekken en werksessies en de reflectie daarop)
4. Inpakken voor de reis (bouwstenen voor de roadmap)
5. Bestemming bepaalt de mogelijke routes (wereld van B)
6. De roadmap (de bouwstenen vertaald naar een procesaanpak)
    1. de startbaan: vanuit een regionaal vraagstuk adequaat effectieve innovaties zoeken of ontwikkelen
    2. de landingsbaan: marktrijpe innovaties die voorzien in een behoefte of passen in het toekomstbeeld effectief laten landen in de RES-regio's
7. Op reis
8. Visualisatie van de roadmap

Bijlagen

Bijlage 1. Concrete vraagstukken vanuit de RES-regio's

Bijlage 2. Top 5 innovaties om actief naar de RES-regio's te brengen

Bijlage 3. Gesprekspartners interviews en werksessies

Bijlage 4. Hoofdlijnen uit verslaglegging werksessies

Bijlage 5. Innovatie agenda's RES'sen op een rij gezet

1. Uit de startblokken (1/3)

De opgave in de RES-regio's vergt innovatie. Daarbij zijn drie vragen leidend.

Nationaal Programma RES Regionale Energie Strategie

- De 30 Regionale Energie Strategie regio's (RES-regio's) in Nederland leveren de komende 10 jaar een essentiële bijdrage aan de transitie naar een 100% duurzame energievoorziening richting 2050. Zij zijn momenteel de voorhoede in het opschaalvraagstuk van hernieuwbare opwek op land.
- Het werk in de 30 RES-regio's gaat niet zonder slag of stoot. Bestaande regelgeving, manier van werken, communicatie en data technologieën en oplossingen lopen tegen hun grenzen aan. De manier van werken wordt op de proef gesteld en de regio's zijn hard op zoek naar oplossingen die passen bij hun vragen en behoeftes.
- Om de opgave in de periode tot 2030 voor elkaar te krijgen is veel meer innovatie nodig op technisch gebied, op juridisch gebied, op het benutten van ICT/digitalisering, op sociaal-maatschappelijk en cultureel gebied, op proces en organisatie (intern en qua samenwerking).
- Onder innovatie verstaan we in deze context: alles wat nog geen gemeengoed is in de RES-regio's, meer ervaring met toepassing vergt en een mogelijke bijdrage levert aan de RES-doelstellingen maar ook andere ambities zoals bijv. de aanpak van energiearmoede, de regionale economische ontwikkeling of versterking van de natuur en biodiversiteit.
- Op grond van de analyse van NPRES zijn de drie belangrijkste vragen in RES-regio's die om innovaties vragen de volgende:
  - Hoe kan een groei van duurzame energie op land vorm krijgen zonder dat dit in het energiesysteem leidt tot een mismatch met de vraag naar, onnodige congestiepunten en complexe dure systeemuitbreidingen?
  - Hoe kan dit optimaal worden ingepast in de leefomgeving en met betrokkenheid van die omgeving met aandacht voor lusten/lasten? en
  - Hoe kan de lokale/regionale elektrificatie van gebouwde omgeving, industrie en mobiliteit optimaal samen gaan met de groei van hernieuwbare energie op land?

Uit de startnotitie 21 mei 2021 'Innovatie en Realisatie Roadmap: 'de RES als landingsbaan én als startbaan voor innovaties'

1. Uit de startblokken (2/3)

Veronderstelling: de RES-regio's weten waar innovaties nodig zijn. De Topsector Energie weet welke innovaties mogelijk zijn. Samen kunnen zij oplossingen ontwikkelen.

Dit traject is gestart met de volgende veronderstelling:

- De RES-regio's staan in de voorhoede van de transitie. Zij weten als beste waar de 'schoen wringt' en waar bestaande oplossingen niet meer voldoen. De RES-regio's zijn actief op zoek naar vernieuwende oplossingen om knelpunten in hun uitvoering op te pakken.
- Samen met de regio's wil NPRES deze behoeftes aan vernieuwende oplossingen ophalen en spiegelen aan de huidige stand van zaken qua innovatie (binnen de Topsector Energie).
- Oplossingen die al in de 'innovatiepijplijn' zitten, kunnen dan aangedragen worden aan de RES-regio's. Waar kennis, inzichten en oplossingen ontbreken, kan nieuw onderzoek worden geïnitieerd en kunnen praktijkexperimenten zoals living labs worden vormgegeven, om de relevante kennis en inzichten op te doen.
- Op deze manier wordt er verbinding georganiseerd tussen regionale initiatieven en landelijke programma's en kunnen oplossingen in de praktijk verder worden gebracht.

Uit de startnotitie 21 mei 2021 'Innovatie en Realisatie Roadmap: 'de RES als landingsbaan én als startbaan voor innovaties'

1. Uit de startblokken (3/3)

Het verwachte resultaat: onderdelen van een Innovatie en Realisatie Roadmap

• Behoeften vanuit de regio's aan vernieuwende oplossingen (waarbij bestaande oplossingen niet effectief blijken te zijn).	➡ zie paragraaf 3: bevindingen uit analyse van documenten, gesprekken en werksessies
• Inzicht in waar eventuele hiaten zitten in de ontsluiting van beschikbare innovatie oplossingen voor de regio's.	➡ zie paragraaf 4: reflectie op bevindingen en analyse vertaald in bouwstenen
• Inzicht in de bestaande innovatieprogramma's die relevant zijn voor de problematiek en de oplossingen die nu in de 'innovatiepijplijn' zitten.	➡ zie paragraaf 3: bevindingen uit analyse van documenten, gesprekken en werksessies
• Zodat duidelijk wordt welke innovaties een weg naar de regio moeten vinden en welke innovatieopgaven er nog resteren.	➡ zie paragraaf 4: reflectie op bevindingen en analyse vertaald in bouwstenen
• Eerste matchmaking tussen regio's en programma's.	➡ zie paragraaf 3: bevindingen uit de werksessies
• Bepalen waarop nader onderzoek nodig is en welke living labs zijn te definiëren in de roadmap.	➡ zie paragraaf 4: analyse vertaald in bouwstenen
• *Aansluiten bij het gedachtegoed van 'de wereld van B', het energiesysteem van de toekomst.*	➡ zie paragraaf 5: een wenkend perspectief op de eindbestemming bepaalt de mogelijke routes
• Handelingsperspectief voor de RES-regio's om ook zelf actief bij te dragen aan de versnelling van gewenste oplossingen.	➡ zie paragraaf 6 en 7: roadmap start- en landingsbaan

Uit startnotitie 21 mei 2021 'Innovatie en Realisatie Roadmap: 'de RES als landingsbaan én als startbaan voor innovaties'. Het onderdeel aansluiten bij het gedachtegoed van 'de wereld van B' is later toegevoegd.

turn bright.

2. Het reisplan

Toelichting op onze aanpak: *van A naar B volgens de principes van B*

Onze aanpak - in overleg met de opdrachtgever - is als volgt vorm gegeven:

- De opdracht is verstrekt in juli 2021 waarna we zijn gestart.
- We hebben een scan gemaakt van de online beschikbare informatie over innovaties op het gebied van energie in Nederland en de organisatie en dienstverlening vanuit de Topsector Energie.
- Vervolgens hebben wij een serie interviews gehouden, in juli, augustus, september en oktober 2021. De beoogde interviews hebben geleid tot een aantal aanvullende interviews, uiteindelijk zijn 20 gesprekken gevoerd. Met enkele gesprekspartners hebben we meerdere keren contact gehad.
- Parallel aan de interviews hebben we er – in overleg met de opdrachtgever – voor gekozen een soort 'proefrit' te maken met de roadmap. Dat hebben we gedaan door via 3 werksessies de dialoog tussen gesprekspartners uit een RES-regio en een gesprekspartner vanuit de Topsector Energie te faciliteren.
- De gedachte van de werksessies was om in de praktijk te leren wat wel en niet werkt. En te kijken of er ook al aan 'matches' te maken is. De gedachte was ook dat het voor gesprekspartners beter mogelijk is om te reflecteren op een ontwerp van een roadmap als ze er al ervaring mee hebben kunnen opdoen. En daar kritisch of enthousiast over zijn.
- Deels parallel en deels na de interviews en de werksessies hebben wij gewerkt aan de reflectie en analyse om te komen tot de bouwstenen van de roadmap.
- In het kader van deze opdracht hebben wij aan een tweetal sessies over 'de wereld van B' deelgenomen, te weten op 1 en 28 september 2021 (landgoed Welna).*
- We hebben de roadmap uitgeschreven en in dialoog en met hulp van de *'visual thinker'* de roadmap gevisualiseerd.
- De ontwerp roadmap hebben we gedeeld met een selectie van de gesprekspartners uit de 3 RES-regio's. Ook hun feedback hebben wij verwerkt in overleg met de opdrachtgever.
- De conceptrapportage over de roadmap hebben wij gepresenteerd aan de projectgroep en de stuurgroep en daarop feedback ontvangen. Deze feedback hebben wij verwerkt.
- De roadmap hebben wij gepresenteerd op het RES-congres van 3 november 2021.

** Aan de hand van deze sessies zijn de uitgangspunten voor het energiesysteem van de toekomst tot stand gekomen. Zoals beschreven in 'bestemming' paragraaf 5.*

3. Lessen uit de proefrit

Bevindingen uit de gesprekken en werksessies

We hebben twintig gesprekken gevoerd en drie werksessies begeleid. Deze beschouwen we als ‘de proefrit’ van de roadmap. De sessies waren op 8 september 2021 met de RES-regio Noord-Holland Noord, op 16 september 2021 met de RES-regio West-Brabant en op 29 september 2021 met de RES-regio Drenthe. Naar aanleiding hiervan hebben we de volgende bevindingen genoteerd:

<u>Algemeen</u>

- Er is bij de gesprekspartners in de RES-regio’s veel enthousiasme over de ambitie om een roadmap vorm te geven. Kernboodschap daarbij is: ‘blijf het concreet, praktisch, oplossingsgericht en met vervolg oppakken’.
- Binnen de RES’sen heeft de focus tot nu toe vooral gelegen op het proces van bestuurlijke besluitvorming over grootschalige opwek van duurzame elektriciteit, en in mindere mate een regionale structuur warmte. Nu de fase van uitvoering van de RES 1.0 voor ligt is er ruimte en noodzaak tot innovatie.
- In principe is een RES-regio een geschikt schaalniveau voor de realisatie van vele innovaties op het gebied van energie. Op dit schaalniveau vindt bestuurlijke besluitvorming plaats, komen uitvoeringsorganisaties en –plannen tot stand en is er (ambtelijke) afstemming.
- Alleen nog niet in elke RES-regio is een ecosysteem van partijen waar innovatief denken de norm is en zijn de organisatorische randvoorwaarden op orde om innovaties verder te krijgen.
- Daarnaast is het van belang om ook breder te kijken dan alleen wat er in de context van RES-regio’s gebeurt. Provincies en grote steden hebben vaak hun eigen economische innovatiestrategie, programma’s en projecten.
- Ook regionale ontwikkelmaatschappijen hebben ontwikkelkracht en financieringsmogelijkheden
- Er is een verschil tussen innovatie op regionaal niveau en innovatie op landelijk niveau. Wat regionaal een innovatie is kan op andere plekken al worden geïmplementeerd of mee worden geëxperimenteerd.
- Overheidsprogramma’s zijn nu vooral gericht op het realiseren van innovaties via het bedrijfsleven en kennisinstellingen. Er lopen geen programma's om vanuit overheidswege regie te nemen op en sturing te geven aan de richting innovatie trajecten in lijn met het gewenste energiesysteem van de toekomst.

3. Lessen uit de proefrit

Bevindingen uit de gesprekken en werksessies

Over de verbinding tussen de RES en Topsector Energie

- De verbinding tussen de RES-regio's en Topsector Energie is beperkt. Zo zijn er zijn nog zo goed als geen bestaande contacten tussen RES'sen en Topsector Energie . Daarnaast is er is veel onbekendheid over elkaars wereld. Van persoonsniveau (bij wie moet ik zijn?) tot structuur van de organisatie (werkwijze). De regio's hangen ook vaak op inzet van ZZP-ers/bureau's met (korte) opdrachten waar geen ecosysteem op te bouwen is.
- Er lopen al veel innovatieprogramma's en er is veel kennis beschikbaar. Denk hierbij aan een webinar reeksen (b.v. over de verduurzaming van bedrijventerreinen en Uptempo!), lopende innovatie programma's en de missie innovatieteams (b.v. bouw). Deze kennis en ervaring weet alleen relatief beperkt de regios te bereiken. En komt zeker niet tot in de haarvaten.
- Het is voor de RES'sen moeilijk om zicht te krijgen op de innovatietrajecten die voor de regio relevant zijn. Dit heeft te maken met de omvang en toegankelijkheid van de database bij Topsector Energie.

Met betrekking tot de behoeftes uit de RES-regio's

- Er is behoefte aan duidelijkheid over het energiesysteem van de toekomst – waar gaan we naar toe? Het huidige systeem is niet democratisch en integraal genoeg en de energietransitie gaat niet automatisch de goede kant op.
- Er is behoefte aan experimenteerruimte op RES-regio niveau passend bij de visie op het energiesysteem.
- Er is behoefte om praktisch en pragmatisch aan de slag te gaan met 'wat nu al mogelijk is' en daarnaast te agenderen 'wat op andere tafels' moet worden opgelost. Het gaat dan bijvoorbeeld om wet- en regelgeving welke er voor zorgt dat sommige innovaties nu niet landen omdat het om bepaalde redenen niet is toegestaan.
- Netcongestie is de spreekwoordelijke 'olifant in de kamer' maar dan omgekeerd: er wordt teveel naar gekeken en over gepraat. Dit is het grote thema waar alle regio's mee worstelen, maar die ook de toegang tot en het zicht op andere innovatiebehoeften en -vraagstukken ontneemt. Het wordt ingeschat als een structurele opgave die vraagt om 'omdenken'.
- De concretisering van het instrumentarium en dus de realisatie van de 50% publiek eigendom ambitie uit het Klimaatakkoord laat te wensen over en kan niet juridisch worden afgedwongen. Hierop is een andere rolneming door de overheid nodig.
- Urgentie en bijdrage vanuit het rijk wordt door RES-regio's onvoldoende ervaren. Er wordt door het Rijk veel geïnvesteerd in centralistische en grootschalige oplossingen zoals waterstof-infrastructuur en CCS. Daarbij lijken economische belangen van gevestigde bedrijven dominant. Terwijl investeringen in decentrale energiesystemen en het stimuleren van energiegemeenschappen zou passen bij de het energiesysteem van de toekomst. Idem als het gaat om de vertaling van Clean Energy Package in de ontwerp Energiewet (en eerder de Warmtewet 2.0).

3. Lessen uit de proefrit

Bevindingen uit de gesprekken en werksessies

- Aanpassingen wet- en regelgeving voor netbeheerders is nodig voor structurele oplossingen rond netcongestie om gezamenlijk met provincies en RES-regio's aan programmeren en prioriteren te doen. Er is ook een andere houding nodig vanuit netbeheerders: meer proactief, betere analyses, meer antwoorden, beter meedenkend.
- Aanpassingen subsidie instrumentarium: het innovatie subsidie instrumentarium is nu nog onvoldoende bereikbaar voor toepassing in de context van RES-regio's.
- Het is voor de RES-regio's niet altijd mogelijk om expliciet te maken waar de innovatievraag zit. Vaak zit er een procesvraag of organisatievraag achter. Bijvoorbeeld een behoefte om kennis en capaciteit te mobiliseren of hoe aan de middelen te komen om een pilot op te zetten.
- De mensen die met innovatie bezig zijn in de regio staan vaak alleen. Er is behoefte aan het uitwisselen van kennis.
- De scope van de RES'sen gaat snel verbreden van elektriciteit naar systeemoptimalisatie en -integratie.

<u>Naar aanleiding van de werksessies</u>

- De sleutel voor een goede sessie lag in een warme introductie / oproep en goed voorbereide casussen van de verschillende samenwerkende partners in de RES-regio. Deze gedegen voorbereiding is cruciaal. De dialoog aangaan over zoiets complex als een 'innovatievraag' of 'innovatiebehoefte' in abstracte zin heeft geen zin.
- In een eerste sessie kan het nodige geagendeerd en besproken worden, echter goede opvolging (vasthoudendheid / doorzettingsvermogen, creativiteit, kennis-ondernemerschap-locaties-ideeën-geld) is noodzakelijk.
- De gedachte dat een kans of innovatieve oplossing kan worden opgeschaald of toegepast in de eigen RES-regio is voor de deelnemers aan de werksessie vanzelfsprekend. De startbaan, waarbij eigen casussen het uitgangspunt zijn, werkt vooralsnog effectiever dan de landingsbaan.
- Maar ook de startbaan is niet vanzelfsprekend een succes. Er kan van alles langs komen als je in dialoog bent. En niet alles kwalificeert zich als een vraag tot innovatie.

3. Lessen uit de proefrit

Reflectie op het speelveld rond innovaties in en vanuit RES-regio's bijdragend aan realisatie van de doelstellingen uit het Klimaatakkoord

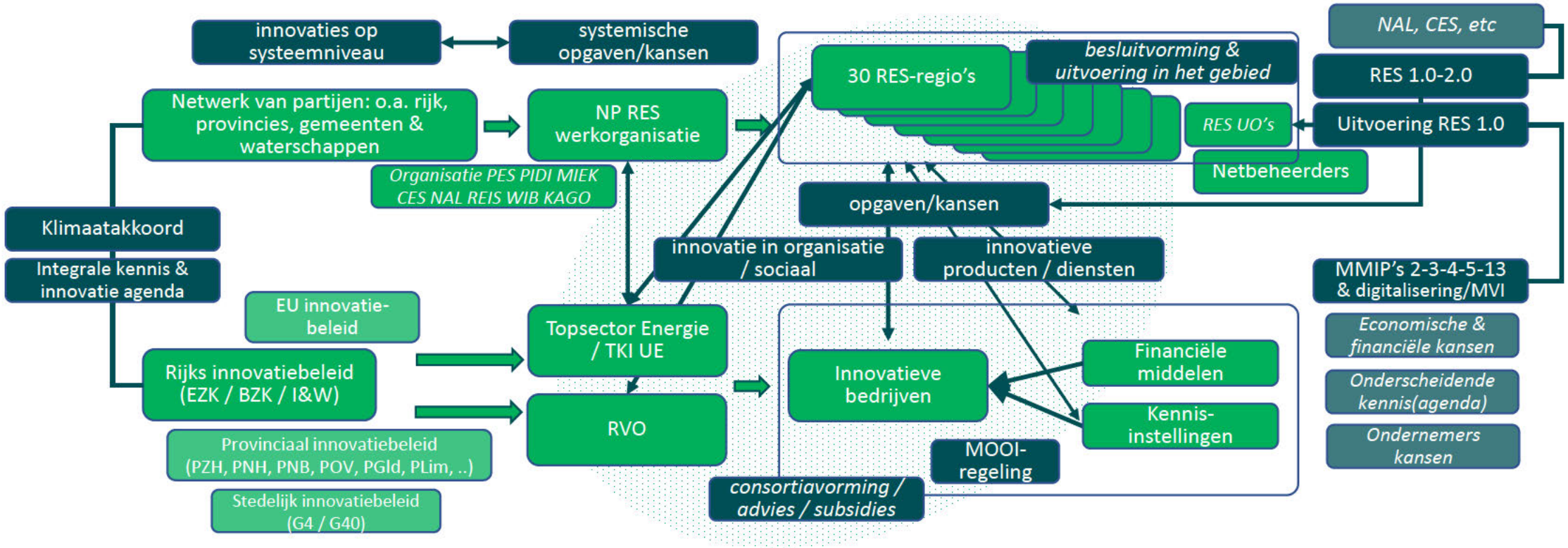

turn bright.

3. Lessen uit de proefrit

Reflectie op het speelveld rond innovaties in en vanuit RES-regio's bijdragend aan realisatie van de doelstellingen uit het Klimaatakkoord

Onze reflectie op het speelveld is het volgende:

- de energietransitie komt onvermijdelijk in een fase waarin het meer en meer gaat om een integrale systemische benadering van de opgave; de opwek van duurzame elektriciteit op land kan niet losgezien worden van de laadinfrastructuur en regionale warmtestructuur; met als consequentie dat vanuit RES-perspectief het speelveld nog complexer wordt (integraliteit maakt speelveld complexer)
- vanuit het perspectief van een RES-regio is het een groot aantal ontwikkelingen inclusief innovaties om te blijven volgen, laat staan om daar proactief op in te spelen (inhoudelijke complexiteit)
- daarbij speelt dat er bestuurlijk maar ook ambtelijk nog veel geleerd wordt over wat wel en niet werkt en kan in de energietransitie; basiskennis over innovaties in de energietransitie is vaak beperkt aanwezig (leerproces verder noodzakelijk)
- de RES-regio's maken de slag van beleidskeuzen naar uitvoering en van een programma organisatie naar een uitvoerings- of ontwikkelorganisatie; wat naar verwachting een meer praktische en pragmatische behoefte aan innovaties met zich meebrengt (uitvoeringsfase maakt kans op toepassen innovaties realistischer)
- waar we eerst hebben gekeken naar de verbinding tussen de Topsector Energie en de RES-regio's constateren we dat meer nog een verbinding nodig is tussen de Uitvoeringsorganisaties RES en innovatieve consortia die door de Topsector Energie worden aangedragen en het eigen regionaal of lokaal gevestigde bedrijven (bijv. installateurs) als kansrijk (verbinding tussen innovatieve en eigen regionaal gevestigde bedrijfsleven als volgende stap).

3. Lessen uit de proefrit

Reflectie op de overvloed aan informatie en kennis over innovaties rond energie (projectendatabase) in combinatie met de complexiteit van het speelveld rond innovaties en energie en de rolverdeling daarbinnen.

Programma
de onderliggende keuzes begrijpen

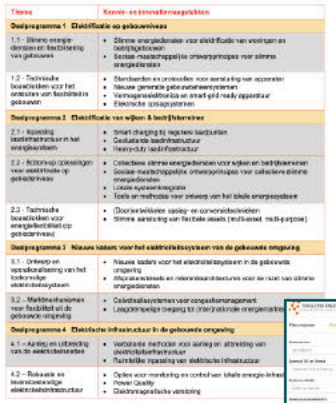

Gidsen TKI UE

Webinars & animatie-video's
Verdiepende overdracht van kennis/informatie & soms zelfs enige dialoog

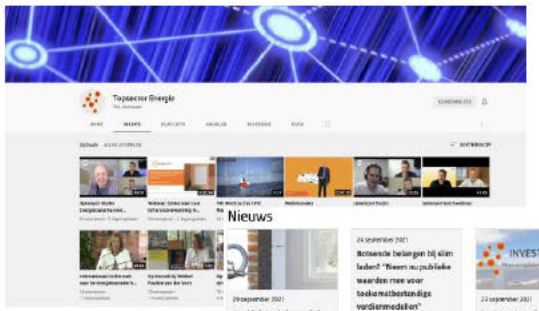

Projectendatabase (1600+)
De weg vinden in de tientallen regelingen en thema's

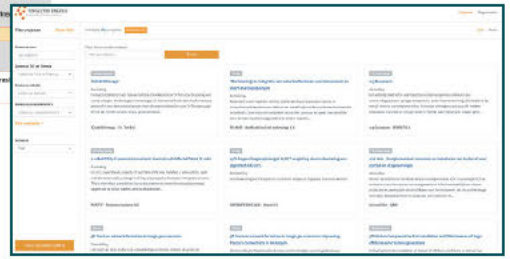

Toelichting op opdracht en rol TKI UE ook irt Topsector Energie
Realistische verwachtingen en aanbod wegwijs maken

Website / nieuwsbrief: projecten in de spotlights
Nieuwsgierig maken naar meer, tenminste een beetje meekrijgen

Rapportages van projecten
Selecteren en tijd inruimen om te lezen

We constateren dat er een rijkdom (overvloed) aan informatie en kennis is over innovaties rond energie en dat er veel meer kan dan wordt toegepast. Ook zien we dat de Topsector Energie naast vele rapporten ook de nodige nieuwsberichten en webinars verzorgt om kennis te delen. Tot slot zien we dat een aantal programmamanagers functioneert als vooruitgeschoven post en gidsen voor anderen om hen wegwijs te maken in het aanbod aan informatie.

turn bright.

4. Inpakken voor de reis

Bouwstenen voor de Roadmap

De proefrit leert ons hoe de Innovatie en Realisatie Roadmap van meerwaarde kan zijn bij het realiseren van de RES doelstellingen. De bevindingen uit de gesprekken en werksessies vertalen zich naar de volgende bouwstenen

- De noodzaak en behoefte van innovatie wordt steeds pregnanter, maar het is niet vanzelfsprekend dat de RES-regio's de route weten om hier handen en voeten aan te geven. Waar de roadmap meerwaarde kan leveren is op:
  1. het verbinden van landelijke en regionale netwerken
     → We doen het samen
  2. het organiseren van een doorlopend en lerend netwerk
     → We leren van en met elkaar
  3. het werken aan organisatie en executiekracht
     → We brengen het in praktijk
- Dit is drie-eenheid die niet los van elkaar te zien is. Alleen de overdracht van kennis (middels webinars) is onvoldoende.
- Lang niet alle innovaties zijn via het marktmechanisme tot realisatie te brengen. Een actieve overheidsrol is regelmatig noodzakelijk. Het laten landen of starten van innovaties in de RES'sen vraagt om maatwerk, kennis, capaciteit en middelen voor projectmanagement.
- Er is een actieve benadering nodig om het onbenutte potentieel aan innovaties te benutten en zo invulling te geven aan de landingsbaan. Door innovaties echt naar de regio toe te brengen. We denken hierbij aan een 'gebiedsverkenner' die per regio een scan uitvoert en vanuit concrete innovaties op zoek gaat naar (vergelijkbare) locaties waar deze toegepast kunnen worden.
- Leg proactief de verbindingen tussen RES'sen, Topsector Energie en andere relevante partijen (o.a. door kennissessies).
- Goede opvolging (vasthoudendheid / doorzettingsvermogen, creativiteit, kennis-ondernemerschap-locaties-ideeën-geld) op de sessies is cruciaal. Hiervoor zijn 'energie-innovatieversnellers' of 'webbers'* nodig die als olie-mannetje fungeren. Door regionaal de verbindingen te leggen, consortia te vormen, bedrijven en kennisinstellingen te coachen, knelpunten op te lossen en praktijk te maken.
- Werk vanuit gelaagdheid aan innovatie. Starten met focus op de onderste, meest concrete laag. En vanuit de praktijk bijdragen aan het doel op de langere termijn. Een goed functionerend ecosysteem waarbinnen innovatief denken

**Term webbers komt uit Webber Community*
https://www.topsectorenergie.nl/human-capital-agenda/webber-community

4. Inpakken voor de reis

Bouwstenen voor de Roadmap

- De verbrede scope naar systeemoptimalisatie en -integratie vraagt om meer geïntegreerde pilots (niet alleen technisch) met aandacht voor uitwisselbaarheid energievormen, ketensamenwerking, verslimmen, decentraliseren en democratiseren.
- Peer groups voor mensen in de regio die met innovatie bezig zijn, een community of practice.
- De structurele opgave van netcongestie vraagt om ‘oplossingen’ en om ‘omdenken’: om het als een gegeven te zien en daar zo creatief mogelijk mee om te gaan.
- Verbinding over de volle breedte van TKI (o.a. nieuw gas, sociale innovatie en human capital) zodat aangesloten wordt bij de brede behoefte in de RES en om innovatie trajecten op systeemintegratie te stimuleren. Topsector Energie heeft een bredere scope dan alleen de TKI Urban Energy die nu ‘aan tafel zit’.
- Het is zinvol RES-regio’s een (begeleide) zelfreflectie te laten uitvoeren naar hun ecosysteem: wat is op orde en wat ontbreekt nog? En op basis daarvan te ondersteunen met de ontwikkeling of versterking van innovatieve ecosystemen op regionaal niveau.
- Bouw, om te versnellen op innovatie, aan een ecosysteem waarin innovaties beter landen. Op verschillende niveaus (lokaal, regionaal en landelijk). Dit gaat o.a. over samenwerking tussen alle stakeholders (overheid, netbeheerder, markt en faciliterende partijen), kennisdeling en ontwikkeling en juridische en fiscale mogelijkheden
- Er is nog veel te leren om de Roadmap goed te laten functioneren. Denk hierbij aan de innovatie werksessies tussen RES-regio’s en Topsector Energie en de opvolging hiervan. Welke aan de hand van de volgende sessies aangescherpt moet worden om het effectiever te maken.

5. Bestemming bepaalt de mogelijke routes

De wereld van B: het duurzame, democratische, meer decentrale energiesysteem van de toekomst

Vanuit de RES-regio's komt duidelijk naar voren dat er behoefte aan een visie op het energiesysteem van de toekomst. We hebben niet de ambitie om met de roadmap een visie neer te zetten. We willen wel een aantal kaders schetsen welke de uitgangspunten zijn voor de invulling van de roadmap. Hiervoor putten we uit de gesprekken (o.a. TKI systeemintegratie) en de sessies die door NP RES georganiseerd zijn over "De Principes van de Wereld van B"*.

- Vertrekpunt voor de wereld van B is dat er een overvloed aan energie beschikbaar is en we – door allerlei innovaties – steeds beter worden de energievraag te beperken en de overvloed aan duurzame energie (zonder CO2 voetafdruk) te oogsten.
- De verwachting is dat het oogsten van de overvloed aan duurzame energie niet langer is aan de grote marktpartijen maar aan iedereen en tegen zeer lage kosten.
- Verwachting is ook dat als overheden een krachtige, zelfbewust proactieve en ontwikkelende rol nemen in de vormgeving van dit energiesysteem het een democratisch energiesysteem kan worden.
- Dat wil zeggen een energiesysteem waarin sprake is van een sociaal rechtvaardige verdeling van energie tegen de laagste maatschappelijke kosten en hoogste maatschappelijke baten.
- Verwachting van de wereld van B is dat er energiegemeenschappen (Clean Energy Package) zijn waarin – binnen een bepaald geografisch gebied – inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden gezamenlijk een semi-autonoom energiesysteem vormgeven.
- Hoe ze er precies uit gaan zien, bijvoorbeeld qua geografische schaal, activiteiten en rol in het energie systeem, zal nog verder uitgekristalliseerd moeten worden.
- Digitalisering en slimme infrastructuur is hiervoor essentieel

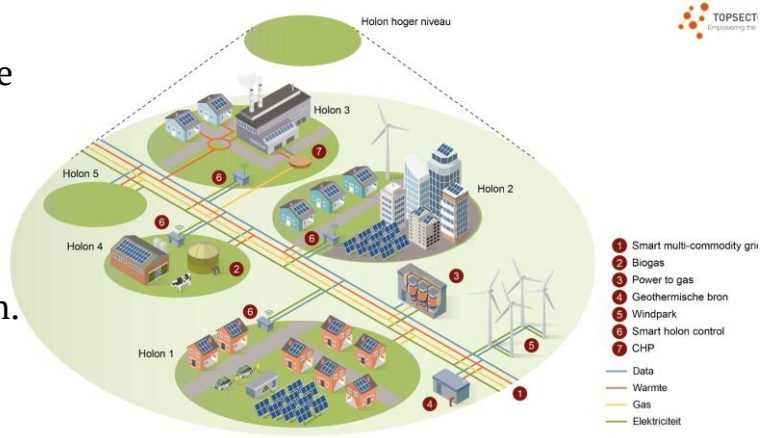

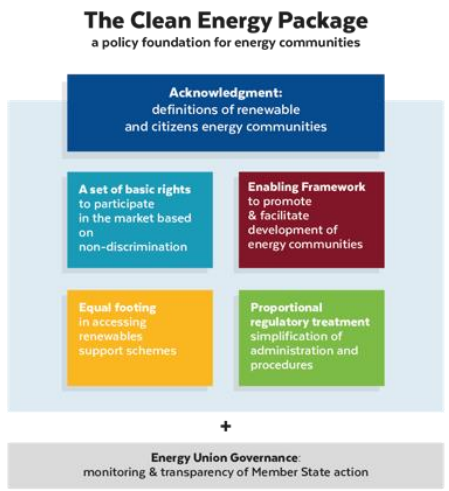

*De "Principes van de Wereld van B" is een project van NP-RES waarbij middels een aantal sessies vorm en inhoud wordt gegeven aan de principes die passen bij (het energiesysteem van) de toekomst.

5. Bestemming bepaalt de mogelijke routes

Three Horizons framework

- Vanuit de RES-regio's komt de dringende behoefte aan een wenkend perspectief, een beeld van een duurzaam energiesysteem, dat betrouwbaar, betaalbaar, sociaal inclusief is. In een sterk ontwerp van de roadmap wordt de verbinding gelegd tussen bestaande innovatieve ontwikkelingen en hoe die kunnen bijdragen aan dat wenkend perspectief. Het 'Three Horizons framework' is hiervoor een geschikt denkkader.

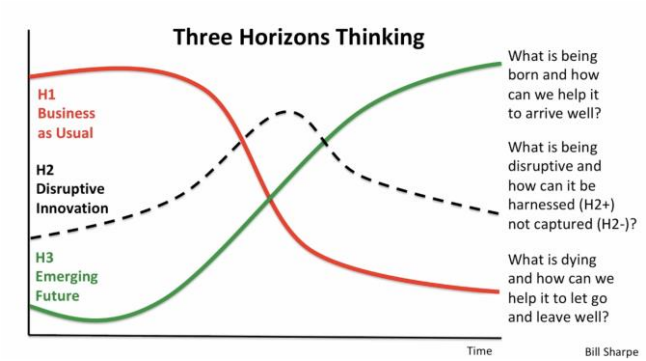

- Door vragen te beantwoorden over waar deze trends vandaan komen en hoe deze trends momenteel en in de toekomst kunnen uitwerken wordt duidelijk wat hun (potentiële) bijdrage is.

- Dit opent de weg voor een vertaling in handelingsperspectief: hoe we beschikbare innovaties kunnen inzetten.
- Innovaties dienen bij te dragen aan de beoogde duurzame toekomst (3rd horizon).
- Dat gaat niet automatisch: ontwikkelingen zoals platformisering, de inzet van blockchain of kunstmatige intelligentie maar ook de concrete uitwerking van decentralisatie van energieopwekking kan zowel bijdragen aan een versterking van 'business as usual' als de beoogde duurzame toekomst.
- Bestaande technologische ontwikkelingen (2nd horizon) kunnen zowel bijdragen aan realisatie van de duurzame toekomst (3rd horizon), *de 'H2+' route,* als versterking van de 'business as usual' (1st horizon), *de 'H2-' route*.
- De opgave voor het innovatie ecosysteem rond de energietransitie is om vanuit een gezamenlijk toekomstbeeld (3rd horizon) te bepalen wat dit vraagt aan het ontwikkelen, stimuleren en realiseren van technologische ontwikkelingen en innovaties die bijdragen aan de duurzame toekomst, de *'H2+' route*.

6. De roadmap

Praktisch, pragmatisch en resultaatgericht bijdragen aan de doelen aan de horizon

We zien een tweedeling in kansen en behoeften om innovaties te laten starten en landen in de RES-regio's:

Als eerste komen de grote vraagstukken op tafel die om een lange adem vragen en veelal boven het schaalniveau en de structuur van de RES-regio om oplossingen vragen. Denk hierbij aan beperkingen in wet- en regelgeving, de gereguleerde rol van de netbeheerder (b.v. first come, first serve), het subsidie instrumentarium en de behoefte aan beeld van het energiesysteem van de toekomst.

Als tweede liggen er op de korte termijn kansen voor marktrijpe innovaties en leven er vraagstukken binnen de RES'sen die door de juiste partijen aan elkaar te koppelen en door opvolging te organiseren kunnen worden opgelost.

De roadmap heeft meerwaarde wanneer deze praktisch, pragmatisch en resultaatgericht is ingericht op de concrete innovaties en oplosbare vraagstukken voor de komende 2 jaar. En hiermee bijdraagt aan de doelen aan de horizon.

De eerste fase (agenda roadmap 2022-2023)

- Aan de slag met waar nu al kansen liggen om innovaties te koppelen aan ervaren opgaven uit de praktijk van de RES'sen.
- Continu werken aan de ontwikkeling van het ecosysteem. Agenderen van systemische vraagstukken en hier waar mogelijk interventies op ontwikkelen en deze realiseren.
- Adaptief blijven: constante voeding vanuit gesprekken en sessies; halfjaarlijks evalueren en zo nodig aanpassen.

De tweede fase (2024-2025)

- Er is sprake van continue wisselwerking tussen de praktijk van rolneming door lokale en regionale overheden in de energietransitie en de broedplaatsen van innovatie.
- Er is sprake van een goed functionerend ecosysteem waarbinnen innovatief denken en werken de norm is. Dit ecosysteem vergroot de kans op het effectief agenderen en oplossen van meer systemische vragen met behulp van innovaties.

Aan de horizon (2030)

- Het energiesysteem is door de innovaties duurzamer, sociaal rechtvaardig, betrouwbaar en minder duur (dan verwacht) geworden. De transitie is doorgedrongen in alle relevante sectoren en domeinen en nauw verbonden met inspanningen gericht op natuur en klimaatadaptatie.

6. De roadmap

Onderscheid in de startbaan en de landingsbaan. Voor beide routes geldt: start met verbinding en borg de opvolging.

We onderscheiden twee routes die uiteindelijk leiden naar het zelfde doel; innovatieve oplossingen die een versnelling geven van de RES opgave.

- De route waarbij de RES fungeert als startbaan voor innovaties, heeft als vertrekpunt de vraagstukken die leven in de RES-regio's.
- De route waarbij de RES fungeert als landingsbaan voor innovaties, heeft als vertrekpunt innovaties die bij de Topsector Energie in de pijplijn zitten of in den lande worden ontwikkeld en marktrijp zijn of toe zijn aan een pilotfase.

Onderstaand wordt per route een routebeschrijving (procesaanpak) beschreven. De roadmap blijft echter adaptief en het invullen van de start- of landingsbaan is een proces wat de komende jaren verder vorm moet krijgen.

Overkoepelend aan deze processen:

- Voor beide routes start het proces met het leggen van de verbinding tussen de RES'sen, de Topsector Energie en relevante stakeholders in de regio. Om zicht te krijgen op de regionale vraagstukken, elkaars taal te leren spreken en om er voor te zorgen dat de lijntjes kort worden. Hiertoe kunnen vanuit de roadmap gesprekken gefaciliteerd worden. Bijvoorbeeld door sessies te organiseren in de regio's. Van belang is dat hierbij een brede vertegenwoordiging van organisaties aanhaakt (gemeenten, bedrijventerrein, waterschap, LTO, warmtebedrijf e.d.) en de sessies goed worden voorbereid. Zodat aan de hand van concrete casussen verdieping op inhoud kan plaatsvinden.
- Cruciaal is dat er ruimte is voor opvolging op de potentiële matches die tijdens de gesprekken worden gezien. Het gaat dan over kennis, capaciteit en middelen. Dit proces van opvolging kan worden getrokken door de Topsector Energie of door een 'tussenorganisatie' die zicht heeft op het brede werkveld van de verschillende TKI's en daarnaast de ondersteuning kan bieden in het opwerken van de potentiële matches richting realisatie van pilots of projecten.

6. De roadmap

Route 'startbaan' - starten vanuit een regionaal vraagstuk – een procesaanpak

De periode om tot de roadmap te komen is ook gebruik als pilot voor de uitvoering. Tijdens de verschillende gesprekken en sessies zijn al concrete vraagstukken uit de regios opgehaald (bijlage 1). Daarnaast zien we ook de achterliggende vraag om innovaties te helpen van de grond te krijgen door bijvoorbeeld een locatie, een ondernemer en financiering voor de eerste fase te vinden. De vraag gaat niet over techniek, maar over het inrichten van de pilot.

Om de vraagstukken concreet te maken en hier invulling aan te geven schetsen we de volgende procesaanpak

1. Samen met de betrokken partijen, de RES regio en TKI de innovatievraag en oplossingsrichting scherp krijgen. Hierbij zo mogelijk ook partijen betrekken van buiten de sector om actief de creativiteit op te zoeken. Waar zit precies de behoefte? Wat is eventueel de vraag achter de vraag? En aan welke innovatie is precies behoefte?
2. Hierbij wordt bij voorkeur gekozen voor innovaties die ook landelijk potentieel hebben en waarmee impact gemaakt kan worden.
3. Vanuit deze vraag op zoek naar bedrijven, kennisinstellingen, ontwikkelingsmaatschappijen en financiële instellingen die hier mogelijk een rol in kunnen spelen. B.v. omdat ze bezig zijn met de ontwikkeling van innovaties of hier de expertise voor hebben. Het netwerk van de TKI's is hiervoor uitermate geschikt.
4. Maken van een plan van aanpak voor het project/pilot en het organiseren van het consortium inclusief de benodigde samenwerkingsovereenkomsten.
5. Betrekken, organiseren of aanvragen van de benodigde kennis, capaciteit en middelen.
6. Uitvoeren van het project/pilot waarbij continue aandacht is voor het borgen en delen van de geleerde lessen en resultaten
7. Opschalen en verbinden met andere regios

Uitgangspunt is dat het eigenaarschap en het projectleiderschap in de regio, waar het vraagstuk speelt, is belegd. De inzet vanuit de roadmap is faciliterend en gericht op het invullen van de innovatie vraag en het verbinden en opschalen naar andere regios voor wie het relevant is.

6. De roadmap

Route 'landingsbaan' - marktrijpe innovaties laten landen in de regio – een procesaanpak

Wat opvalt in de gesprekken en sessies die zijn gevoerd is dat er al zo veel wordt gedaan en loopt. Alleen dat deze voorbeelden, beschikbare kennis en ervaring maar beperkt landen en gebruikt worden in de regio's.

Dit vraagt om een actievere benadering om innovaties echt naar de regio toe te brengen. We denken hierbij aan een 'gebiedsverkenner' die vanuit concrete innovaties (zie bijlage 2) op zoek gaat naar (vergelijkbare) locaties waar deze toegepast kunnen worden.

Als het gaat om innovaties gericht op de verduurzaming in de gebouwde omgeving ligt de focus o.a. op het ontwikkelen van kant-en-klare isolatie/renovatiepakketten. De verbinding met de praktijk in RES-regio's kan daarbij veel beter. Daarbij is de uitdaging om de innovatieve consortia (die subsidie krijgen via de MOOI-regeling) verbonden worden met de circa 80.000 bedrijven in de bouwsector om effectief samen te werken.

Bij het laten landen van innovaties gaat het niet alleen om de implementatie van een technische innovatie, maar ook om bijvoorbeeld sociale innovatie, opleiding en werkgelegenheid, systeemintegratie. Deze thema's zijn nu belegd bij verschillende TKI's terwijl dat mogelijk niet behulpzaam is voor het proces. Om het functioneren van de RES als landingsbaan succesvol te laten zijn moet de gebiedsverkenner werken vanuit de brede scope van de TKI. Dit kan b.v. vanuit een 'tussenorganisatie'.

6. De roadmap

Route 'landingsbaan' - marktrijpe innovaties laten landen in de regio – een procesaanpak

We stellen de volgende procesaanpak voor

1. Bepalen top 5 van innovaties die marktrijp zijn waarmee de gebiedsverkenner 'de boer op kan'.
2. Het scherp krijgen van de succesfactoren. Wat zijn de randvoorwaarden om het tot een succes te maken?
3. Maken plan van aanpak over hoe de innovaties naar de regios worden gebracht, de succesfactoren worden geborgd en er beschikbaarheid is over voldoende kennis, capaciteit en middelen.
4. Actief op zoek naar concrete locaties waar de innovaties zouden kunnen landen. Voor 3 verschillende RES-regio's uitwerken en uitproberen hoe toepassing van de kant-en-klaar renovatiepakketten kunnen worden toegepast.
5. Komen tot een lokaal/regionaal ecosysteem en daarbinnen een consortium (bestaande uit bijvoorbeeld bedrijven, kennisinstellingen, ontwikkelingsmaatschappijen en financiële instellingen) per geselecteerde innovatie, om deze innovatie op te werken en te implementeren. Waarbij aandacht is voor de koppeling tussen de innovatieve partijen van buiten en binnen de regio en meer uitvoerende partijen van binnen de regio (economische impuls)
6. Betrekken, organiseren of aanvragen van de benodigde kennis, capaciteit en middelen.
7. Uitvoeren van het project/pilot waarbij continue aandacht is voor het borgen en delen van de geleerde lessen en resultaten
8. Vanuit het ecosysteem wat ontstaat andere innovaties oppakken. Zowel volgens proces start- als landingsbaan.

7. Op reis – De contouren van de Roadmap voor de periode 2022 - 2023

Brede kennisdeling, concreet aan de slag met regio's die willen en leren voor het vervolg

We gaan er vanuit dat 'het wiel één keer uitvinden' en in andere regio's laten draaien een illusie is. Er zal in elke RES-regio met de mensen zelf een praktijk ontwikkeld moet worden. Daarnaast is regionaal eigenaarschap nodig om betrokkenheid en maatwerk te creëren welke aansluit bij de regionale context. Waarbij ook aangesloten wordt bij wat er in de regio al loopt. Voor de Roadmap betekent dit een faciliterende rol. We zien de volgende inspanningen en resultaten voor de komende 2 jaar:

- Eind 2021 voor RES-regio's zichtbare opstartfase programma Roadmap innovaties. Uitwerken en toetsen programmaplan samen met stakeholders, met aandacht voor rollen en inbreng capaciteit en kennis.
- De verhouding tussen wat in de regio ligt qua taken en rollen, wat er al loopt waarop aangesloten kan worden en hoe hier vanuit de Roadmap op ondersteund wordt dient verder uitgewerkt te worden. Om hier ervaring mee op te doen stellen we voor om dit samen met een tweetal RES-regios uit te werken in de opstartfase.
- Op basis van de opgedane ervaring worden nog maximaal 5 regio's gezocht waar interesse is en waar behoefte en draagvlak is om innovatief te denken.
- Met deze regio's wordt een plan van aanpak gemaakt voor de komende 2 jaar. Waarin aandacht is voor taken, rollen, projectleiderschap en financiële middelen.
- Het uitgangspunt is dat de regio opdrachtgever is van het traject en dat vanuit de Roadmap gefaciliteerd kan worden.
- In het plan van aanpak is zowel aandacht voor het leggen van verbindingen, het overdragen van kennis als het bevorderen van organisatiekracht. Dit is een drie-eenheid die niet los van elkaar te zien is.
- Waar nodig / mogelijk wordt aangesloten bij wat er gebeurd op het niveau van de stad/provincie

7. Op reis – De contouren van de Roadmap voor de periode 2022 - 2023

Brede kennisdeling, concreet aan de slag met regio's die willen en leren voor het vervolg

- De mogelijkheden tot faciliteren bestaan o.a. uit:
    - Een 'gebiedsverkenner' die in opdracht van de regio invulling kan geven aan de landingsbaan. Door voor de top 5 aan concrete innovaties actief op zoek te gaan naar (vergelijkbare) locaties waar deze toegepast kunnen worden (regio scan). Deze gebiedsverkenner trekt het proces om te komen tot een pilot project.
    - Invulling geven aan de startbaan door het (mede) organiseren van werksessies en bilaterale gesprekken om te verdiepen op geselecteerde innovatieopgaven
    - Matches uit de kennissessies opwerken tot concrete innovatieprojecten. Dit vraagt om actieve opvolging aangezien dit niet vanzelfsprekend is en tijd en commitment vraagt.
- De opgedane kennis- en ervaring wordt actief gedeeld met alle RES- regio's. Dit gebeurd middels kennisdossiers, peer group sessies (community of practice) en een congres. Hiervoor wordt zo veel mogelijk aangesloten bij lopende programma's en initiatieven.
- Naast de trajecten op regionaal niveau worden er kennissessies georganiseerd voor alle RES-regios over het onbenutte potentieel. Doel is om kennis naar de regio's te brengen
- RES breed wordt er een community of practice opgezet vanuit de vraag 'hoe ga je innovatieprojecten opzetten?' Hierbij is aandacht voor thema's als organisatiekracht, samenwerkingen vormgeven, uitgaan van publieke waarde (maatschappelijke businesscase) e.d.
- Het is en blijft een adaptief proces, waarbij er niet één weg is die leidt tot het gewenste resultaat. Door inzichten, ervaringen en nieuwe innovaties zullen gedurende het proces ook andere routes moet worden gezocht en gevolgd. Dit is gelijk ook input voor innovatie trajecten in regio's waarmee in eerste instantie niet aan de slag wordt gegaan.

8. Visualisatie Roadmap

Innovatie en Realisatie Roadmap RES

Advies om gestructureerd toe te werken naar een goed werkend innovatie-ecosysteem

Verbinden van landelijke en regionale netwerken
we doen het samen

Organiseer een doorlopend en lerend netwerk
we leren van en met elkaar

Werk aan organisatie en executiekracht
we brengen het in praktijk

Innovatie vragen en behoeften uit het RES Netwerk

- Een perspectief en visie op de ontwikkeling van het energiesysteem van de toekomst
- Ontwikkeling van kennis en initiatieven voor een geïntegreerd en democratisch energiesysteem
- Concrete oplossingen en pilots voor netcongestie
- Een pragmatische aanpak om aan de slag te gaan met 'wat nu al mogelijk is' en bijbehorende financiële middelen
- Ondersteuning vanuit het Rijk en landelijk netwerk

Landelijk netwerk wat betrokken is bij de Innovatie Roadmap

Nationaal Programma RES Regionale Energie Strategie

TOPSECTOR ENERGIE

Bijlagen

Bijlage 1. Concrete vraagstukken vanuit de RES-regio's

Met de gesprekken en de sessies zijn concrete vraagstukken opgehaald. Deze dienen als start voor de Roadmap. Vanuit de sessies die worden georganiseerd vanuit de Roadmap wordt dit verder aangevuld

- Energie uit zeewier – RES Goeree Overflakkee
    - Demonstratiefabriek voor de verwerking van zeewier, geteeld in de monding van het Haringvliet
    - Restfractie leent zich goed voor vergisting, waarbij gas vrijkomt.
    - Proces inrichten (locatie/organisatie) om dit stapsgewijs mogelijk te maken
- Ontwikkeling bedrijventerrein als energiehub - ontwikkelbedrijf NHN & Regio de Kempen / RES Metropoolregio Eindhoven
    - Sturen en programmeren op een slim energiesysteem. Met aandacht voor optimalisatie aansluitwaardes, curtailment en verbinden vraag en aanbod
    - Organiseren van de brede samenwerking met o.a. bedrijven (vereniging), gemeente en netbeheerder
- Het erf van de toekomst – LTO Noord / RES Noord-Holland Noord
    - Visie op het agrarische bedrijf van de toekomst. De vraag is wat er nodig is om dit in de praktijk te brengen.
    - Doorrekenen opzet en vanuit daar komen tot een methodiek welke inzicht geeft in de mogelijkheden per situatie
- Systeemintegratie
    - lokaal niveau – RES Foodvalley & RES Drenthe
        - Optimalisatie van vraag en aanbod op niveau van onderstation/buurttrafo
        - Maken *digital twin* welke inzicht geeft in de mogelijkheden en realiseren van demonstratieproject om praktijkervaring op te doen
    - Thema mobiliteit – RES Noord-Holland-Noord
        - TCO elektrische mobiliteit wordt snel beter. Voorbereid zijn op grote hoos aan grote laadvermogens die nodig zijn
        - Pilot inrichten op bedrijven terrein met veel zware logistiek
    - Thema warmte – REKS Hart van Brabant
        - Anticiperen op warmte vraagstuk en toenemende behoefte aan elektra
        - Uitwerking gebieds/wijk oplossing met aandacht voor koppeling vraag en aanbod en conversie van elektra naar warmte of andere energiedrager
        - Ontwikkeling van een *holon* - TKI systeemintegratie

Bijlage 1. Concrete vraagstukken vanuit de RES-regio's

- Energielandschap – Regio de Kempen (MRE Regio)
  - Werken vanuit een visie op het energiesysteem van de toekomst
  - Faciliteren samenwerking tussen partijen
  - Verbinding leggen met regelingen, financiering e.d.
- Burgerparticipatie – RES Foodvalley / RES NHN - Medemblik
  - Betrekken bewoners en bedrijven in de uitvoering van de RES
  - Eerlijke verdeling lusten / lasten
  - Financieren en organiseren 50% lokaal eigendom
- Grensoverschrijdende uitwisseling van energie – RES Drenthe / Emmen
  - Vraag en aanbod van duurzame energie op elkaar afstemmen, regionaal, decentraal en grensoverschrijdend.
  - Theoretisch is dit uitgewerkt binnen SEREH. Knelpunten zitten in de wet- en regelgeving.
  - Naast lobby voor de wet- en regelgeving is er een technische verdieping nodig. Bijvoorbeeld als het gaat om frequentie regulatie
- Energiegemeenschappen en de samenwerking tussen LEC en netbeheerder – RES Drenthe / Emmen
  - Experimenten toestaan met de regelgeving over de bevoegdheden van netbeheerders in relatie tot energiegemeenschappen.
  - Uitwerken maatschappelijke business case; verhouding inzet van flexibele bronnen (smart grids, batterijen, elektrolysers) irt. uitbreiding en verzwaring van het distributienet
  - Bij aantoonbaar lagere maatschappelijke kosten vormgeven samenwerking netbeheerders en energiegemeenschappen m.b.t. het samen kunnen invullen van de rollen van investeerder, eigenaar en beheerder van flexibele bronnen.
- Opwek op en in de buurt van (rijks)infrastructuur – REKS Hart van Brabant
  - Duurzame opwek van warmte door warmtecollectoren in asfalt
  - Duurzame opwek van elektriciteit doormiddel van bijvoorbeeld zonnepanelen op geluidswallen en bermen. Incl. meeliften op elektriciteitsinfrastructuur
  - Medewerking van alle partijen is nodig. O.a. ministeries, Rijkswaterstaat en het Rijksvastgoedbedrijf

Bijlage 2. Top 5 innovaties om actief naar de RES-regio's te brengen

Onderstaand een aanzet voor de top 5 aan innovaties om actief naar de RES regio's te brengen. Het advies is wel om hier nog verder op te verdiepen in de brede scope van de Topsector Energie. Zodat er een gedragen top 5 aan innovaties ligt met input vanuit elke TKI.

We hebben er voor gekozen om het te ordenen op thema. In plaats van op verschillende contexten zoals bedrijventerreinen, in het landelijk gebied, in de gebouwde omgeving en bij energie-intensieve industrie.

Deze keuze hebben we gemaakt zodat het concreet en herkenbaar is met de voorbeelden uit het land. Hierdoor zijn de innovaties van verschillende niveaus. Zoals energiehubs (knooppunten) waar aanbod en vraag bij elkaar komen, waar vormen van opslag en conversie worden toegepast, waar de combinatie van zonne-energie op parkeerplaatsen met de laadinfrastructuur wordt gemaakt; waar de opwek van elektriciteit wordt verbonden met de productie van waterstof, waar sprake is van cable pooling en curtailment.

1. Energiehubs / Energielandschappen
    - Optimaal inrichten van een energielandschap in relatie tot lokaal gebruik van de opgewekte energie.
    - Met aandacht voor ruimte (dak, grond, combi wind en zon), aansluiting (*cable pooling*), opslag (*power to heat*/gas) en slimme sturing op de lokale energievraag
    - Toepasbaar in de gebouwde omgeving (bedrijventerreinen, havens of in de buurt van woonwijken)
    - Voorbeelden
        - Hazeldonk – casus Hezelaer tijdens sessie West-Brabant
        - Smart Grid Greenparc (TKI)
        - Energielandschap de Grift (TKI)

Bijlage 2. Top 5 innovaties om actief naar de RES-regio's te brengen

2. Opslag en conversie van energie
    - Verschillende opslagsystemen zijn marktrijp of toe aan demonstratie.
    - Hiermee wordt het elektriciteitsnet ontlast en/of het gebruik van de opgewekte energie te geoptimaliseerd
    - Voorbeelden
        - Cyrus smith – groene waterstof (TKI – sessie West-Brabant)
        - Flow Battery - Elestor

3. Curtailment
    - Door *curtailment* (aftopping) toe te passen wordt het elektriciteitsnet ontlast. Op piekmomenten wordt namelijk niet het maximale vermogen wordt geleverd. Daarnaast geeft dit de mogelijkheid om meer opwekvermogen op hetzelfde netvermogen aan te sluiten
    - Het optimale percentage van curtailment is het onderzoeken waard, ook in relatie tot de toekomstige verwachting van de prijs van zonnepanelen en opslagsystemen. Radicale curtailment, tot wel 70% (oproep Gerard de Leede – hoogleraar JADS), geeft mogelijk een betere maatschappelijke businesscase dan inzetten op opslag voor momenten dat er weinig energie opwek is.

Bijlage 2. Top 5 innovaties om actief naar de RES-regio's te brengen

4. Zonnepanelen in de gebouwde omgeving
    - De druk op de beschikbare ruimte voor wind- en zonneparken is groot en de weerstand hiertegen neemt toe. Er is een behoefte om de gebouwde omgeving optimaal te benutten voor de opwek van elektriciteit.
    - Voorbeelden
        - Solar Carports – rapport 'de zonnige kant van parkeren'
        - Lichtgewicht panelen – bijvoorbeeld Solarge
        - Gevel panelen

5. Energiegemeenschappen in combinatie met digital twins
    - Energiegemeenschappen, zogenaamde Citizen Energy Communities, passen bij het energiesysteem van de toekomst met steeds meer decentraal gestuurde systemen. Dit sluit ook aan bij de holongedachte (TKI systeemintegratie)
    - Energiebronnen worden ontwikkeld en geëxploiteerd in (gedeeld) lokaal eigendom en slim verbonden met de lokale energievraag van zowel elektra en warmte.
    - Uitwerking in combinatie met een digital twin van het geografisch afgebakende gebied gekoppeld aan data van de energie infrastructuur (b.v. achter de buurttrafo), zodat verschillende scenario's kunnen worden uitgewerkt en doorgerekend in opmaat naar realisatie
    - Voorbeelden
        - Loenen Energie Neutraal
        - TEC Terheijden

Bijlage 3. Gesprekspartners interviews

- [redacted] – NP RES
- [redacted] – MinBZK
- [redacted] - MinBZK
- [redacted] – MinEZK
- [redacted] – MinEZK
- [redacted] - RVO
- [redacted] – TKI UE
- [redacted] – TKI UE
- [redacted] – TKI UE
- [redacted] – TKI Systeemintegratie
- [redacted] – EUR / DRIFT
- [redacted] – JADS-Tilburg University / Solarge
- [redacted] – prov. Noord-Brabant
- [redacted] – Enpuls / prov. Noord-Brabant
- [redacted] – RES Noord-Holland Noord
- [redacted] – RES Drenthe
- [redacted] – RES MRE – Gemeente Bladel
- [redacted] – RES Drechtsteden
- [redacted] – RES Goeree Overflakkee
- [redacted] – RES West-Brabant
- [redacted] – REKS Hart van Brabant
- [redacted] – RES Foodvalley

Bijlage 3. Gesprekspartners werksessies

Sessie Noord-Holland-Noord

- [redacted] – RES Regio NHN
- [redacted] – Ontwikkelbedrijf NHN
- [redacted] – New Energy Coalition
- [redacted] – Alliander
- [redacted] – HVC Groep
- [redacted] – LTO Noord
- [redacted] – ECW Energy
- [redacted] – Provincie Noord-Holland
- [redacted] – Gemeente Medemblik
- [redacted] – TKI UE

Sessie West-Brabant

- [redacted] – Brabantse Milieu Federatie
- [redacted] - Stichting Energietransitie Roosendaal
- [redacted] - Particulier
- [redacted] – Duurzaam STOER / Energiek Halderberge
- [redacted] – NP RES
- [redacted] – TKI UE

Sessie Drenthe

- [redacted] – Provincie Drenthe
- [redacted] – Provincie Drenthe
- [redacted] – Gemeente Emmen
- [redacted] – N-Tra
- [redacted] – TKI UE

Bijlage 4. Hoofdlijnen uit verslaglegging werksessies

- Tijdens de drie werksessies met de RES regio's Noord-Holland-Noord, West-Brabant en Drenthe waren diverse partijen aanwezig: de RES Regio, provincies, gemeenten, netbeheerders, bedrijven en belangenorganisaties;
- Tijdens de werksessies is de verbinding gelegd tussen de TKI Urban Energy en RES. TKI Urban Energy heeft tijdens de werksessies meer kunnen vertellen over de vraagstukken die binnen de Topsector Energie worden opgepakt en wat de meerwaarde kan zijn voor de RESsen. Verdere samenwerking tussen Topsector energie en RESsen wordt als nuttig gezien om wederzijdse kennisontwikkeling op gang te brengen;
- Tijdens de werksessies is er verdiepend ingegaan op een aantal casussen waarbij innovaties benodigd zijn. De casussen zijn besproken aan de hand van een beschrijving van de opgave en een beschrijving van de mogelijke innovaties voor de opgave. De scope van de casussen was variërend. Van direct toepasbare casussen zoals het realiseren van Solar Carpots naar een casus over een nieuwe prioritering en sturing van de Duur op Land Lijsten;
- Tijdens het bespreken van de casussen ontstond een creatieve dynamiek waarbij directe verbindingen werden gelegd en werd meegedacht door de verschillende deelnemers. Dit resulteerde in verdieping van casussen en de achterliggende problematiek. Daarnaast bracht het een dynamiek op gang waarbij kennisdeling op gang kwam. TKI Urban Energy gaf bij elke casussen aan of er al ervaringen waren met een soortgelijke opgave en welke kennis er al aanwezig was. Na de sessie werden documenten tussen de deelnemers gedeeld en verbindingen gelegd waardoor de werksessie meteen meerwaarde had.

Bijlage 5. Innovatie agenda's RESsen op een rij gezet

In de documenten van een aantal RES-regio's zijn concrete innovatievraagstukken vermeld of staan 'vragen aan het Rijk' die een innovatiebehoefte weerspiegelen. Onderstaand een overzicht hiervan. Met de vermelding dat we hiermee niet volledig kunnen en willen zijn. Voor de concrete vragen en vraagstukken verwijzen we naar de verschillende RES documenten.

RES Noord-Holland Noord (NHN):

Maximaal gebruik van het gasnet en het elektranet, goed samenwerken met warmtenetten

- Een deel van het aardgasnet kan worden omgezet naar een waterstofnet. (H2-Gateway backbone ontwikkeling regiodeal Kop van Noord-Holland, blauwe waterstof binnen 5 jaar, datacenters, glastuinbouw, onderstations E-net, koppeling met transport; koppeling met agribusiness: H2 in Agri Deal)
- Groen gas moet daarnaast ook het aardgas gaan vervangen. (biomassa, expertisecentrum InVesta (kritische water) vergassingstechnologieën – TAQA/TNO/NXT/Alkmaar/PNH/Alliander, Hogeschool InHolland, Ontwikkelbedrijf NHN/New Energy Coalition – voorheen Energy Valley (PG/PD/PF/PNH), locatie: Energy Innovation Park (Alkmaar), havenfaciliteit Boekelermeer)
- Er moeten oplossingen komen voor de congestieproblemen in het E-net. Ook zullen deze slimmer moeten worden door intelligentie en de inzet opslagsystemen. (smart grids / systeemintegratie op bedrijventerreinen); analyse Liander specifieker gemaakt op zoekgebiedenniveau; noodzaak tot programmering vanuit Taskforce PNH
- Daarnaast verbinding met agrarische sector (glastuinbouw/gebouwde omgeving) en subregionale innovatieprogramma's (Alkmaar, West-Friesland).
- Organisatie/governance: Rapporteert aan stuurgroep o.l.v. gedeputeerde Edward Stigter (PNH). Innovatie ecosysteem bestond al (in schaduw) ten behoeve van NHN (ontwikkelbedrijf), gekoppeld aan een manifest gemaakt in relatie tot het RES proces.

Bijlage 5. Innovatie agenda's RESsen op een rij gezet

REKS Hart van Brabant:

In de REKS Hart van Brabant worden op de volgende punten vragen aan het Rijk vragen gesteld.

- Zon op dak is een belangrijke bouwsteen in de REKS. Het past in het beleidsprincipe van zorgvuldig ruimtegebruik en brengt vraag naar en aanbod van elektriciteit dicht bij elkaar. Deze ontwikkeling vraag meer financiële prikkels en (lokale) sturingsmogelijkheden, ook vanwege de combinatie met opslag.
- Er is behoefte aan meer sturingsmogelijkheden voor een gebiedsgerichte aanpak van de energietransitie i.c. zonne- en windprojecten om vraag, aanbod en opslag beter bij elkaar te brengen en tot een efficiënter energiesysteem te komen. Daarbij moet opslag van energie door het Rijk gestimuleerd gaan worden.
- Een deel van de geplande en extra windturbines krijgt naar verwachting te maken met beperkingen vanwege de defensieradar en vanwege de nabijheid tot militaire vliegvelden.
- Voor de warmtetransitie zijn nieuwe oplossingen en afspraken nodig over verantwoordelijkheden, financiering en marktwerking. Bijvoorbeeld voor warmtenetten.
- De A58 in Brabant biedt goede kansen om te gaan functioneren als energiecorridor en kan daarmee een belangrijke bijdrage leveren aan de energietransitie in de Provincie. Medewerking van alle partijen is daarbij nodig.

RES Foodvalley:

Voor de korte en middellange termijn (2030) wordt ingezet op bewezen technieken voor grootschalige opwek: windenergie en energie uit zonnepanelen. Voor 2050 wordt potentie gezien in een breder scala aan duurzame bronnen en energiedragers. De energiemarkt ontwikkelt zich snel. Alternatieven die nu nog niet beschikbaar zijn, kunnen op termijn mogelijk wél een bijdrage leveren aan de energievoorziening van Regio Foodvalley. Zoals bijvoorbeeld onderstaande technieken voor productie of opslag van elektriciteit en/of warmte:

- Waterkracht
- Kernenergie, thorium
- Waterstof
- Superkritische watervergassing
- Biomassa en biogas
- (Ultradiepe) geothermie (UDG)
- Aquathermie uit oppervlaktewater, afvalwater en drinkwater (TEO, TEA en TED).

Bijlage 5. Innovatie agenda's RESsen op een rij gezet

RES West-Brabant

In de RES West Brabant worden vragen aan het Rijk vragen gesteld. De belangrijkste zijn:

- Stimuleer 'zon op dak' door aanpassing van nationale wetten en regels, zoals de mogelijkheid voor gemeenten om vanaf 2021/2022 zon op dak te verplichten op nieuwe gebouwen en de Vamil- en Eia-lijst (zonsystemen op bedrijfsdaken) en door voldoende financiële prikkels, binnen en buiten de SDE++.
- Optimaliseer het gebruik van het elektriciteitsnet door aanpassing van wet- en regelgeving voor onder andere het 'terugregelen' van elektriciteitsbronnen bij overbelasting en het gebruik van reservecapaciteit (redundantie).
- Zorg dat Tennet op tijd voldoende capaciteit heeft om de regionaal opgewekte elektriciteit op het hoogspanningsnet in te kunnen voeden (terugleveren).
- Stel de SDE++-categorie voor lage windturbines rondom vliegvelden ook open voor turbines rondom vliegbasis Woensdrecht.
- Een gezamenlijke regionale uitwerking van verantwoordelijkheden, financiering en marktwerking van warmtenetten, door Rijk en regio. Waaronder:
    - Zorg voor een aantrekkelijke businesscase van warmtenetten.
    - Draag bij aan kosten van (boven)regionale warmtenetten.
    - Maak afspraken over financiering, financiële risico's en marktordening.
    - Maak standaards voor open netten met meerdere leveranciers en aanbieders.
    - Ontwikkel alternatieve maatregelen voor gebouwgebonden financiering.
- Tot slot is het nodig dat het Rijk gemeenten voldoende middelen ter beschikking stelt voor de uitvoering van het Klimaatakkoord en de realisatie van de RES borgt (conform de VNG-motie en het advies van de Raad voor Openbaar Bestuur. De financiering van de RES-regio's moet een vervolg krijgen.

Daarnaast wordt in de RES nog specifiek aandacht besteed aan innovatie in relatie tot duurzame elektriciteit. Hierover is opgenomen:

Windturbines en zonnepanelen zijn op dit moment de enige technieken om grootschalig en betaalbaar duurzame elektriciteit te produceren. Ze hebben echter forse ruimtelijke invloed. Vergunningen voor wind- en zonprojecten worden daarom verleend voor maximaal 25 jaar. Vergunningen kunnen worden verlengd na een nieuwe / nadere afweging, waarbij in ieder geval aandacht is voor innovatie en ruimtelijke aspecten. De ontwikkeling en opschaling van innovatieve technieken is belangrijk, onder andere om ruimtelijke gevolgen van de energietransitie te beperken en de betaalbaarheid en betrouwbaarheid te vergroten. Innovatieve opslag van energie helpt om de flexibiliteit en belastbaarheid van het energiesysteem te versterken.

We hanteren daarom een aanvullende ambitie van 0,2 TWh boven op onze elektriciteitsdoelstelling van 2,0 TWh, te realiseren met innovatieve technieken. Zo kunnen we de regionale innovatieve kracht benutten en versterken. Dit biedt ook zicht op werkgelegenheid voor langere termijn. We denken bij innovatieve projecten bijvoorbeeld aan energieleverende gevels, transparante panelen op overkappingen, transparante zonnepanelen bij fruittelers, waterkracht, opslagtechnieken en drijvende zonnepanelen op water. Om deze doelstelling te halen voeren we in iedere gemeente innovatieve projecten voor duurzame elektriciteit uit. In het Uitvoeringsprogramma staat welke projecten dit zijn en hoe ze bijdragen aan onze ambities.

Bijlage 5. Innovatie agenda's RESsen op een rij gezet

RES Goeree-Overflakkee:

Naast het realiseren van duurzame opwek is het stimuleren van innovatie ook een onderdeel van de RES Goeree Overflakkee. De ontwikkelingen waarin ze kansen zien en graag aan willen bijdragen zijn onder meer:

- Waterstof: Goeree-Overflakkee wekt aanzienlijk meer hernieuwbare elektriciteit op dan het eiland zelf gebruikt. Een van de mogelijkheden voor benutting van de overproductie is omzetting in waterstof. Dit kan verschillende doelen dienen: als vervanger van aardgas, opgeslagen als buffer van energie, of als brandstof voor schone mobiele toepassingen.
- Getijdenenergie: De waterkwaliteit van de Grevelingen gaat langzaam achteruit. Het deels terugbrengen van het getij kan deze ontwikkeling keren. De natuurwaarde neemt dan toe en er komen meer kansen voor recreatie en visserij. Met het terugkeren van het getij komen er ook kansen voor het opwekken van getijdenenergie. Anders dan bij zon en wind is deze vorm van duurzame energie niet afhankelijk van het weer. De opwek is gelijkmatig en voorspelbaar.
- Eiwitten en energie uit zeewier: Nadat de waardevolle componenten, zoals eiwitten, uit het zeewier zijn gehaald, blijft er een restfractie over. Deze leent zich goed voor vergisting, waarbij gas vrijkomt. Dit groene gas is een alternatief voor aardgas.

Voor een bredere toelichting op deze en andere vraagstukken verwijzen we graag naar het RES document

Onze missie is: eerlijke transities realiseren

TurnBright
Turn staat voor een omslag in ons denken en handelen als het gaat om deze grote maatschappelijke opgaven. *Bright* staat voor helder zien waar we naar toe gaan en wat daarvoor nodig is.
TurnBright is een statement, een oproep om samen te ontdekken helder te zien wat een regeneratieve en redistributieve toekomst is die goed is voor mensen en voor onze planeet en welke transities daarvoor nodig zijn.

[redacted] [redacted]@turnbright.nl 06 [redacted]
[redacted] [redacted]@turnbright.nl 06 [redacted]
[redacted] [redacted]@turnbright.nl 06 [redacted]

[redacted]

Van: [redacted]@noord-holland.nl>
Verzonden: dinsdag 12 oktober 2021 17:41
Aan: [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@alliander.com; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]; [redacted]@regiogv.nl; [redacted]@rijnland.net [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@Zaanstad.nl [redacted]@npres.nl; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@rhdhv.com; [redacted]@rhdhv.com
CC: [redacted]@hilversum.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@waternet.nl; [redacted]@waternet.nl [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@bloemendaal.nl; [redacted]@heemstede.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl [redacted]@velsen.nl; [redacted]@heemskerk.nl; [redacted]s@heemskerk.nl; [redacted]@diemen.nl; [redacted]@minezk.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@beverwijk.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@stedin.net; [redacted]@stedin.net; [redacted]t; [redacted]@appm.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl
Onderwerp: RES NHZ: verslag en actiepunten overleg Werkgroep dd 11 oktober
Bijlagen: verslag werkgroep 11 oktober RES NHZ.docx; 20210916 opzet monitoringsstrategie RES (1).pptx; 2021011 aanmeldingen bespreking concept uitvoeringsprogrammas RES 28 okt.xlsx

Allen,

Bijgesloten het verslag en presentatie van het overleg van gisteren

Actiepunten:

- Graag je reactie op voorstel Governance W/K. Okay of wat zou jij anders voorstellen?
- Verzoek om naar de 50% versie Uitvoeringsprogramma te kijken en de sheets met operationele doelen (Zie mail [redacted]). Geef hier aub je input op. **Graag uiterlijk 15 oktober**. 21 oktober is 70% versie klaar.
- Meld je graag aan voor deelname bijeenkomst 28 oktober, bespreken concept UP. Schakel eventueel een vervanger in. In bijlage de aanmeldingen tot nu toe.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Programmasecretaris Regionale Energie Strategie (NHZ)

023 [redacted]
06 [redacted]
Houtplein 33 2012 DE Haarlem

afwezig; woensdagmiddag en vrijdag

[redacted]@noord-holland.nl
www.energieregionhz.nl

Volg ons op LinkedIn en Twitter!

Aan dit bericht en eventuele bijlagen kunnen geen rechten worden ontleend. Het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

Verslag werkgroep RES NHZ dd 11 oktober 2021

1. Opening & mededelingen
   - A9 noord en A9 zuid opgenomen in Oerprogramma
   - Weesp gaat in UP en RES 2.0 mee met Amsterdam niet meer met G&V.
   - Reflectiefase Amsterdam loopt door tot voorjaar

2. Governance RSW

   Warmte op SG(bestuurlijk) & AOG-niveau bij elkaar, ambtelijk (werkgroep) scheiden. Regie blijft bij 'warmteregio' (deze regio is nog te vormen), met een overkoepelende warmtecoördinator/regisseur.

   [redacted]:
   warmteregisseur moet maatwerk zijn. Hoe past bestaande structuur op wat we nieuw bouwen.

   [redacted]
   Rol bedrijfsleven?
   Belangenverenigingen plaats in SG. Eventueel woning coöperaties toevoegen. Erbij laten voor adviserende rol. In SG XXL kunnen aanvullende (bredere) partijen aanschuiven voor advies.
   - Is evaluatie beschikbaar?
     Ja, die is beschikbaar en stuur ik toe.
   - Bestuurlijke druk verminderen: komt BO (bestuurlijk overleg) aardwarmte bij. Misschien ook samen te voegen?

   [redacted]
   Centreren warmtevraag blij mee
   - Houden bij Gemeentelijke taak; regionaal verdelen van warmtebronnen. Ben niet voor diverse werkgroepen. Geen capaciteit/middelen.

   [redacted]at is proces?
   In SG's bespreken, einde van het jaar een klap op geven.
   - In volgende WG bespreken als we het goed hebben doorgenomen?

   [redacted]H'meer):
   Hoe zwaar is het? Wat hebben we echt nodig? Is dit niet een stap te ver?
   Zit zwaartepunt wel op regionale opgave? Niet bij communicatie inwoner?
   TVW is grootste opgave ooit. Voordeel regio coördinatie: je bent met elkaar aan de slag, kan elkaar helpen/kennis delen.

   [redacted]
   Geld gaat in overkoepelende structuren zitten ipv uitvoering.

   [redacted] Dit voorbereiden met kleinere groep?

   Vraag aan werkgroepleden: Maak een eigen voorstel; hoe zie jij het en stuur dit toe.
   Volgende keer weer op agenda.

3. Uitvoeringsprogramma

   a. Aangepaste memo bespreken nav input vorig overleg
   Beslisboom:
   Nog open staat de keuze samenwerkingsafspraken met niet overheden nog opnemen op procesmatige wijze?
   Directeuren gaven aan dit nu niet te doen.

   [redacted] nu nog niet, maar maken wel een handreiking op in voorjaar 2022 waarin [redacted]praken met andere partijen komen. Formulering ruimte laten dat het in de toekomst wel komt.

   [redacted] hoe zien jullie de PC? Wel fijn om dichtbij te houden.

   b. terugkoppeling Uitvoeringstafels, ruwe output
   20–50 personen per tafel, zeer diverse groep (brede afspiegeling)

   [redacted]elde soms als 2e inspraakronde.
   [redacted]: zon op dak, pittige doelen, kunnen alleen stimuleren en niet afdwingen.
   [redacted]bby naar Den Haag.
   Energiesysteem: SDE heeft 2 jaar geleden energiemixen gemaakt. Actualisatie van die bronnen zou prettig zijn, maakt heel inzichtelijk. Energiemix van de toekomst.

   [redacted]: 50% eigendom in beleidskader vastleggen, kan geen verplichting zijn.
   [redacted]m UP door colleges vaststellen? Zowel SG als AOG eens met vaststellen.

   [redacted]: arbeidsmarkt graag meenemen in UP.

   c. Handreiking RES 2.0.
   Wat zijn jullie ideeën over het proces naar RES 2.0?

   RES blijft vormvrij, maar wel stappen aangegeven.

   Nog aandachtspunten? Wat meenemen in proces 2.0?

   [redacted]: UP en vervolg 2.0 dicht op elkaar.

   [redacted] bij samenwerken binnen regio of je voor elkaar wat kan betekenen als je in [redacted]lfde fase zit bij een ander zoekgebied, zodat je kennis kan uitwisselen.

   [redacted] Zorg: kennisoverdracht in Raad.
   [redacted]met griffiers over gesproken. Standaard overdrachtsdocument opstellen [redacted] programma en webinar verzorgen (op eigen tijd te bekijken)

   Bekijk de hele handreiking RES 2.0 via deze link:
   https://www.regionale-energiestrategie.nl/handreiking

Verzoek naar 50% versie UP te kijken en stuur sheets toe met operationele doelen. Geef hier aub je input op. Graag uiterlijk 15 oktober. 21 oktober 70% versie klaar.

4. Toelic[redacted]w monitoring 16.00 uur
   door [redacted]

   Zie presentatie.
   [redacted]taat een discussie over nut en noodzaak van de monitor. Doen we dingen dubbel?
   [redacted] Het is de bedoeling om te gemeenten te faciliteren, is niet voor de provincie.

[redacted] via gebiedspaspoorten worden bestaande zoekgebieden ge-update. Nieuwe gebieden worden in de RES-viewer aangemaakt.

[redacted] veel belangstelling voor zon op dak. Dit wordt gemonitord via de SDE-ikkingen.

Conclusie: Laten we een monitoringsronde afwachten. Hoeveel werk is het werkelijk en wat levert het op? Voor transparantie heel goed.

n

5. Wvttk en afsluiting

Graag bijeenkomst 28 oktober nog eens onder de aandacht brengen bij jullie en je collega gemeenten. Aanmeldingslijst toesturen.

[redacted] agenda eerder versturen, meer tijd op agenda reserveren.

Proces van monitoring

Volledige rapportage, 1x per jaar (voorjaar)

Voor deelregio en RES-regio

- ✓ Voortgang zoekgebieden
- ✓ Cijfers
- ✓ Energie infrastructuur
- ✓ Uitvoering warmte

Light versie, 1x per jaar (najaar)

Voor deelregio

- ✓ Voortgang zoekgebieden

Aandachtspunten

- Vooral de mutaties in beeld brengen (welke ontwikkelingen zijn er geweest)
- i.r.t de planning, monitoring is input voor:
  - besluitvorming RES (april/mei ‘23) en begroting/ jaarrekeningen van overheden
  - investeringsagenda Liander (in zomer opstellen)
- Afstemming met planning en opzet landelijke systematiek en landelijke monitoring RES-en (is nog in ontwikkeling)
- Zo eenvoudig mogelijk voor gemeenten
- Monitoringproces na een jaar evalueren: kan het beter/slimmer?

Momenten van monitoring

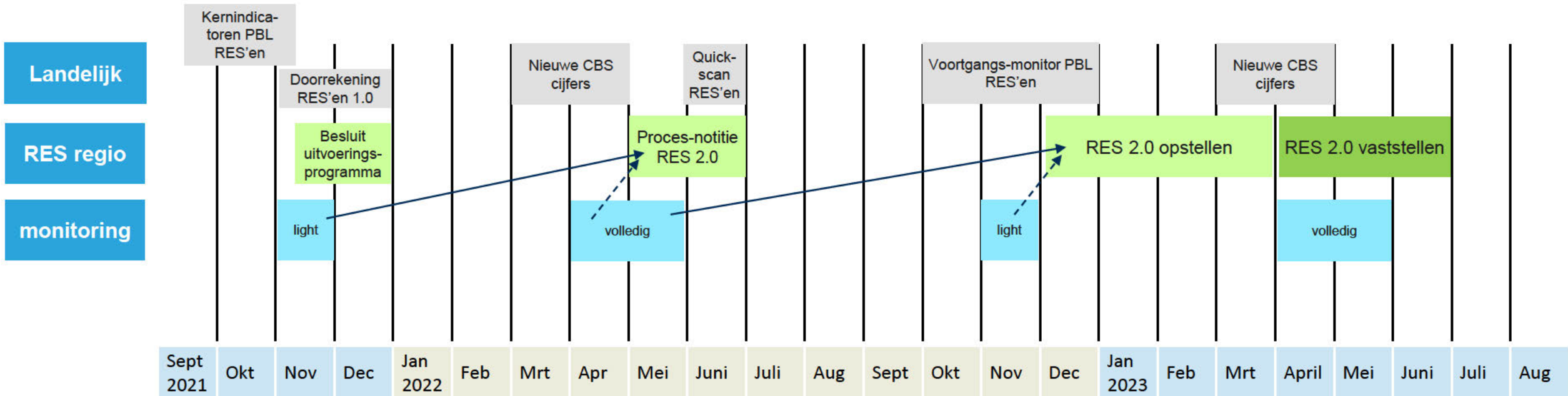

Rollen / samenwerkingsafspraken

Gemeenten

- Actueel houden (min 2x per jaar) van de informatie in de RES-viewer (zoekgebieden en gebiedspaspoorten) en RSW-viewer

Provincie

- Beheer en ontsluiten van data via de RES-viewer
- Ondersteuning gemeenten bij RES-viewer (werksessies, GIS-capaciteit, …)
- Doorontwikkelen RES-viewer
- Ontwikkelen RSW-viewer
- Afstemming met landelijke ontwikkelingen m.b.t. data en monitoring

- Hiervoor is capaciteit (budget) nodig.
- Een werkgroep monitoring hiervoor inrichten?

RES-organisatie

- Trekker monitorings-cyclus (uitvraag – opstellen – bestuurlijk bespreken)
- Koppeling met landelijke RES-monitoring
- Communicatie over voortgang uitvoering RES

Voorbehoud: Rijksbijdrage voor RES-proces miv 2022

Aanleveren informatie over…

- **Liander**: cijfers, voortgang zoekgebieden irt netcapaciteit
- **VEINH**: lokaal eigendom (oa via lokale energiemonitor)
- **Taskforce Energieinfrastructuur**: programmeren energiesysteem

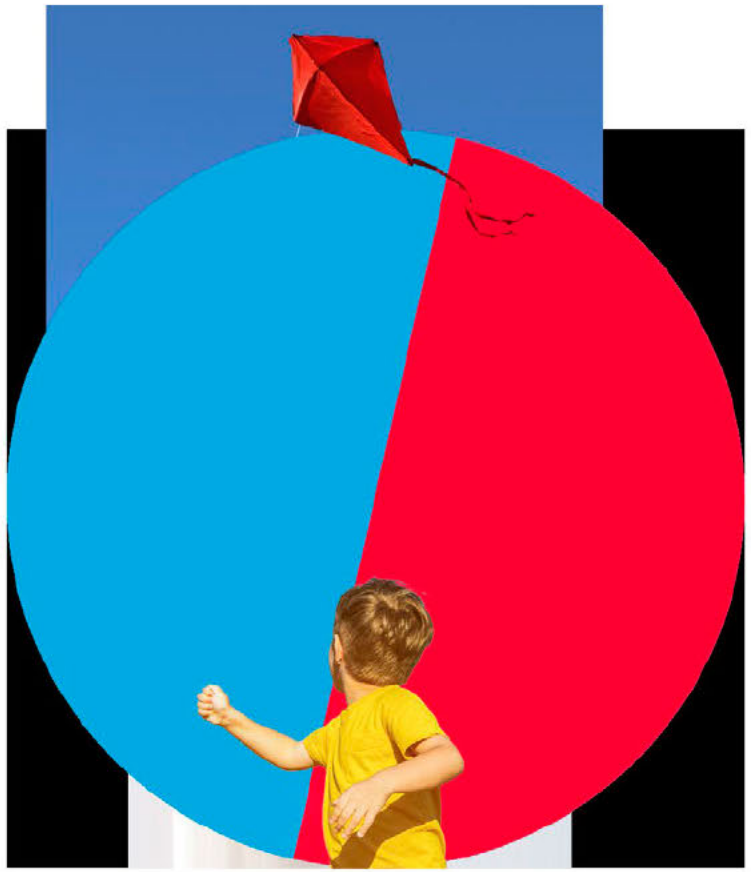

Doorontwikkeling online tools

De informatie in de **RES-viewer** en de **gebiedspaspoorten** vormt de basis voor de monitoring van de RES.

De RES-viewer en de gebiedspaspoorten worden daarom doorontwikkeld, met als doel:

- deze af te stemmen op ‘wat gaan we monitoren’ in de monitoringsstrategie
- het invoeren en verzamelen van data eenvoudig en gebruiksvriendelijk te maken
- het maken van rapportages zoveel als mogelijk te automatiseren

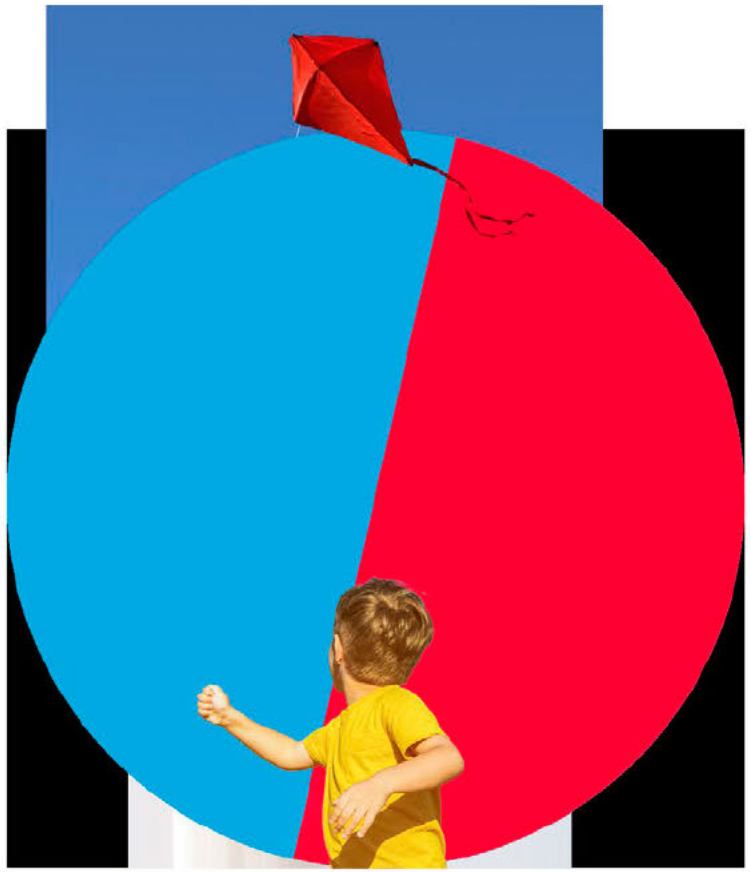

Workflows voor werkprocessen (werk achter de schermen)

1. Aanpassingen zoekgebieden
2. Aanpassingen gebiedspaspoorten
3. Opstellen monitoringsrapportage

Werkwijze **Aanpassing zoekgebieden (geografisch)**

- De gemeente is verantwoordelijk voor het toevoegen/aanpassen/actueel houden van zoekgebieden in de RES-viewer.
- Uitgangspunt: er ligt een besluit aan ten grondslag, van de betreffende gemeente (college of raad)
- Als er aandachtspunten zijn vanuit provinciaal beleid, dan heeft er afstemming plaatsgevonden met de provincie
- Er heeft afstemming plaatsgevonden met Liander
- Aanpassingen worden gedaan in de kaartlaag ‘RES Actueel’
- Om een aanpassing/toevoeging te doen, dient de gemeente een verzoek in bij de RES-programma manager voor aanpassing met cc naar regio-coordinator, met daarbij:
    - Achtergrond/aanleiding van het verzoek (incl. bestuurlijk besluit)
    - Inhoud van het verzoek
    - Evt met GIS-kaart van het aan te passen zoekgebied
    - De RES-programmamanager geeft de wijziging/toevoeging door aan de afdeling Kaart&Data van PNH.
- Afdeling Kaart&Data PNH geeft seintje als aanpassing live staat, aan regio-contactpersoon. Deze valideert de aanpassing bij de gemeente.

Werkwijze **Actualiseren gebiedspaspoorten**

- Aanpassingen kunnen continue plaatsvinden in de RES-viewer, en ten minste 2x per jaar
- Mutaties worden gedaan door door 1 a 2 contactpersonen per deelregio (deze personen hebben een account met inlog-functie).
- 2x per jaar (april, uitgebreide versie en nov, light-versie) wordt een monitoringsrapportage opgeleverd. Voorafgaand hieraan wordt door de Provincie (als data-beheerder) een uitvraag richting de gemeenten gedaan voor het updaten van de informatie in de gebiedspaspoorten:
  - Periode tussen uitvraag en deadline voor aanpassingen: 4 weken
  - De uitvraag gaat naar:
    - de RES-viewer contactpersonen per deelregio
    - de werkgroepen RES NHN en NHZ
    - voor de uitgebreide rapportage (april) stuurt de provincie een brief naar de gemeenten (net als ruimtelijkeplannen)

Werkwijze **Actualiseren gebiedspaspoorten**

- Ondersteuning vanuit de Provincie voor het actualiseren van de gebiedspaspoorten:
  - Contactpersoon voor technische hulpvragen
  - Na doorontwikkeling gebiedspaspoorten: ambtelijke werksessie (per RES-regio), om alle gebiedspaspoorten verder in te vullen en compleet te maken (najaar 2021)
  - *Nog nadenken over: 1 persoon die 2x per jaar (voorafgaand aan de rapportages) langs de deelregio's gaat om samen de aanpassingen door te voeren (als alternatief voor 1 a 2 personen vanuit de deelregio) – hiervoor benodigde middelen via RES of provincie?*

Werkwijze **Opstellen monitoringsrapportage**

Maand	Jan	Feb	Mrt	April	Mei	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec
Uitgebreide rapportage (mei opleveren)												
Uitvraag update gebiedspaspoorten			Medio maart									
Updaten informatie gebiedspaspoorten (4 weken) – *Gemeenten en Liander*			Maart / April									
Overige data verzamelen (zie 'wat' monitoren)			Maart / April									
Opstellen concept rapportage				2e helft April								
Feedbackronde ambtelijk					1e week Mei							
Opleveren rapportage					Medio Mei							
Bestuurlijk bespreken					Eind Mei							
Light rapportage (nov opleveren)												
Uitvraag update gebiedspaspoorten									Medio sept			
Updaten informatie gebiedspaspoorten (4 weken) - *Gemeenten en Liander*									Sept/okt			
Opstellen concept rapportage										2e helft Okt		
Feedbackronde ambtelijk											1e week Nov	
Opleveren rapportage											Medio Nov	
Bestuurlijk bespreken											Eind Nov	

Werkwijze **Opstellen monitoringsrapportage**

Uitgangspunten bij opstellen rapportage

- Zoveel als mogelijk automatiseren
- Focus op waar veranderingen zijn opgetreden
- Voorstel: werkgroep Monitoring RES:
  - Programma RES NHN / NHZ is opdrachtgever: capaciteit (middelen) beschikbaar stellen
  - Coördinator: opstellen monitoringsrapportage, bewaken planning, evt ondersteunen van de gemeenten bij updaten informatie.
  - Provincie doet uitvraag bij gemeenten en Liander + levert data aan mbt de cijfers
  - Liander levert data aan mbt de energie-infrastructuur

[redacted]	Gemeente Velsen	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Gemeente Edam-Volendam	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	gemeente Zaanstad	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Gemeente Diemen	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Gemeente Aalsmeer	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]n	gemeente amstelveen	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	gemeente Bloemendaal	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	NP RES	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Gemeente Zandvoort	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Gemeente Landsmeer	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	OVER-gemeenten	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Gemeente Waterland	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Provincie Noord-Holland	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Omgevingsdienst IJmond aanwezig namens Edam-Volendam	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Regio Gooi en Vechtstreek	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Gemeente Heemstede	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Gemeente Purmerend	Middag, bijeenkomst Zuid
[redacted]	Natuur en Milieufederatie NH	Ochtend en middag
[redacted]	PNH	Ochtend en middag
[redacted]	pnh	Ochtend en middag
[redacted]	Programma RES NHZ	Ochtend en middag
[redacted]	RES NHN en NHZ	Ochtend en middag
[redacted]	BUCH	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	Hollands Kroon	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	Omgevingsdienst NHN	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	Gemeente Hoorn	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	Regio Alkmaar	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	Liander	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	Werkorganisatie Langedijk & Heerhugowaard	Ochtend, bijeenkomst Noord

[redacted]	HVC	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	De BUCH	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	gemeente Schagen	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	Provincie Noord Holland	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	Gemeente Opmeer	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	Gemeente Hoorn	Ochtend, bijeenkomst Noord
[redacted]	HHNK	Ochtend, bijeenkomst Noord

[redacted]

Van: [redacted]@noord-holland.nl>
Verzonden: maandag 25 oktober 2021 18:04
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@alliander.com; [redacted]; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]; [redacted]@regiogv.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@Zaanstad.nl; [redacted]@npres.nl; [redacted]@rhdhv.com; [redacted]@rhdhv.com; [redacted]@rhdhv.com
CC: [redacted]@hilversum.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@waternet.nl; [redacted]@waternet.nl; [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@bloemendaal.nl; [redacted]@heemstede.nl; [redacted]; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@velsen.nl; [redacted]@heemskerk.nl; [redacted]@heemskerk.nl; [redacted]@diemen.nl; [redacted]@minezk.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@beverwijk.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@stedin.net; [redacted]@stedin.net; [redacted]@appm.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl
Onderwerp: RES NHZ: verslag werkgroepoverleg dd 25 oktober 2021
Bijlagen: verslag werkgroep 25 oktober 2021 RES NHZ.docx

Hallo,

Bijgevoegd het verslag van het werkgroepoverleg van vanmiddag 25/10.

Hartelijke groet,

[redacted]

T (023)[redacted]

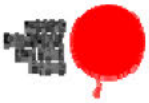

Van: [redacted]@noord-holland.nl>
Verzonden: maandag 25 oktober 2021 17:36
Aan [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@alliander.com; [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@regiogv.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@Zaanstad.nl; [redacted]@npres.nl; [redacted]@rhdhv.com; [redacted]@rhdhv.com
CC: m[redacted]@hilversum.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@waternet.nl; [redacted]@waternet.nl; [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@bloemendaal.nl; [redacted]@heemstede.nl; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@velsen.nl; [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@heemskerk.nl; [redacted]@heemskerk.nl; [redacted]@diemen.nl; [redacted]@minezk.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@beverwijk.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@stedin.net; [redacted]@stedin.net; [redacted]@Noord-

Holland.nl>; [redacted]@appm.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl
Onderwerp: RE: RES NHZ: agenda werkgroepoverleg dd 25 oktober 2021

Dag allen,
Zoals besproken tijdens de werkgroep, bijgaand het hoofdstuk Participatie en communicatie, met een aangepaste tekst voor publiekscommunicatie/nieuw narratief. Dit is per abuis niet opgenomen in de 70% versie van het Uitvoeringsprogramma dat jullie donderdag hebben ontvangen. Het omvat een volgende stap, de contouren voor de verhaallijn.
Groet
[redacted]

Van: [redacted]@noord-holland.nl>
Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 10:37
Aan: [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@alliander.com; [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@regiogv.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]r@hhnk.nl; [redacted]@Zaanstad.nl; [redacted]@npres.nl; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@rhdhv.com [redacted]@rhdhv.com
CC: [redacted]@hilversum.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@waternet.nl; [redacted]@waternet.nl; [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@bloemendaal.nl; [redacted]@heemstede.nl; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@velsen.nl; [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@heemskerk.nl; [redacted]@heemskerk.nl; [redacted]@diemen.nl; [redacted]@minezk.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@beverwijk.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@stedin.net; [redacted]@stedin.net; [redacted]@Noord-Holland.nl>; [redacted]@appm [redacted]@haarlem.nl; V[redacted]@haarlemmermeer.nl
Onderwerp: RES NHZ: agenda werkgroepoverleg dd 25 oktober 2021

Allen,

In aansluiting op onderstaande mail, hierbij de agenda voor het overleg van maandag 25 oktober.

Tot maandag!

Hartelijke groet,

[redacted]

T (023) [redacted]

Van: [redacted]@noord-holland.nl>
Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 10:26
Aan: [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@alliander [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@amstelveen.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@regiogv.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@Zaanstad.nl; [redacted]@npres.nl; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@rhdhv.com; [redacted]@rhdhv.com
CC: [redacted]@hilversum.nl; [redacted]@rijnland.net; [redacted]@waternet.nl; [redacted]@waternet.nl; [redacted]@hhnk.nl; [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@bloemendaal.nl;

[redacted]@heemstede.nl; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@velsen.nl; [redacted]@amsterdam.nl; [redacted]@heemskerk.nl; [redacted]@heemskerk.nl; [redacted]@diemen.nl; [redacted]@minezk.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl; [redacted]@beverwijk.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@stedin.net; [redacted]@stedin.net; [redacted]@Noord-Holland.nl>; [redacted]@appm.nl; [redacted]@haarlem.nl; [redacted]@haarlemmermeer.nl

Onderwerp: RES Noord-Holland Zuid: Rol warmteregisseur in nieuwe opzet governance warmte/koude

Beste collega's,

Vorige week maandag hebben wij gesproken over het nieuwe governance model en invulling van de warmte/koude opgave in de regio Noord-Holland Zuid/MRA regio. Komende maandag zullen wij dit gesprek hervatten en hoop ik dat we met elkaar tot een gedragen opzet kunnen komen.
Ter voorbereiding stuur ik jullie bijgaande brief van GS aan PS over de inzet van de warmteregisseur in de HAL regio. Zelf blijf ik dit een goed voorbeeld vinden van 3 gemeenten die een warmte/koude relatie hebben met elkaar en om die reden de handen ineen slaan. Wellicht ten overvloede, maar de rol van warmte regisseur is als lokale aanjager juist bedoeld om de uitvoering van de opgave te versnellen en komt dus niet als een extra laag over de gemeenten heen. Hij of zij kan zich, door de beperkte omvang van de samenwerkende partijen, goed voegen bij wat zich lokaal afspeelt en daarmee een trekkende kracht zijn.

Ook bestuurlijk is het de bedoeling dat de aansturing eenvoudiger wordt met het voorstel, maar ik kan mij voorstellen dat binnen de gemeenten de portefeuillehouder RES niet altijd dezelfde is als de portefeuillehouder warmte/koude. Maandag zou ik hier ook graag jullie reactie op horen en willen bekijken of het zinvol is om dit te inventariseren.

Tot slot wil ik jullie vragen om maandag ook met eventuele alternatieve ideeën te komen. Daarbij is het wel van belang dat we kijken naar samenwerking om de opgave te realiseren. Deze transitie opgave is de grootste opgave waar we de komende jaren voor staan en dat kunnen we alleen samen.

Groet,
[redacted]

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Programmamanager Regionale Energie Strategie (NHZ)

T (023) [redacted]
M (06) [redacted]
Houtplein 33 2012 DE Haarlem

Volg ons op LinkedIn en Twitter!
www.energieregionhz.nl

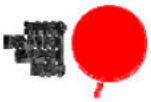

Aan dit bericht en eventuele bijlagen kunnen geen rechten worden ontleend. Het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

Agenda werkgroep RES NHZ dd 25 oktober 2021

1. Opening
   - Mededelingen bij punt 4. Beginnen met Warmte zodat extra aangesloten warmtecollega's daa kunnen verlaten.
   - Nieuwe collega PNH [redacted]
   - 10 november ZAWA [redacted] a volgt hun reactie op UP. Verzoek al zoveel [redacted] k aan te leveren.
   - [redacted] gestart met reflectiefase. Kan nog aangemeld worden voor [redacted] ordgroepen (zie website: https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/windmolens-amsterdam/klankbordgroepen-windmolens-amsterdam/).

2. Governance RSW
   Vervolg op vorig overleg. (zie ook de mail van [redacted] dd 19/10 10.26 uur)
   Verzoek om met alternatieve voorstellen te ko[redacted]

   Voorstel [redacted] Governance RSW-light:
- Verantwo[redacted] lijkheid voor TVW geheel bij gemeenten laten. Als gemeenten hiervoor willen samenwerken: prima maar belast governance RSW daar niet mee.
- Governance RSW light zodat gemeenten hun capaciteit kunnen benutten voor uitvoering van TVW.
  Governance RSW daarom alleen voor regionale afstemming over bovenlokale bronnen en netten:
  - Warmte coördinator per deelregio (indeling: zie voorstel) die deze afstemming organiseert zodat overeenkomsten tot stand komen.
  - Werkgroep per deelregio waarin gemeenten een (of eventueel samen een) aanspreekpunt hebben In de werkgroep kunnen marktpartijen, coöperaties e.d. agendalid zijn. Maar accent ligt er op als gemeenten overeenstemming te bereiken.

  Daarnaast kunnen de warmte coördinator en de werkgroep zorgen dat kennis wordt gedeeld.

  Focus RSW op bovenreg. Bronnen. Ondersteuning via SDE. Moet een coordinator aangesteld worden dan alleen voor bovenreg. Bronnen. Ook voor WG, niet ondersteuning van TVW.

  [redacted] Benaming warmteregisseur verwarrend? Dan eruit.
  [redacted] doet PNH aanbod om 40% vd kosten voor zijn rekening te nemen voor [redacted] eregisseur?
  [redacted] ja, niet vanuit overnemen door PNH.

  [redacted] intentie goed, topzwaar opgeschreven en directief. Bij kleine gemeenten zijn het [redacted] k zelfde ambtenaren, praktisch even op letten.

  [redacted] waar zit het verschil in voorstel [redacted] en uitleg [redacted] [redacted] erk graag, rekening houden met b[redacted] nde struct[redacted] Coördinator is beter woord dan regisseur.

  [redacted]:
  [redacted] n mbt ondersteunen:
  1. SDE intensiveren
  2. Meefinancieren Coördinator
  3. (Collegiale) Expertpool verzorgen/ faciliteren kennisuitwisseling

  Heb je al een goed werkende bestaande structuur, dan zo laten!

[redacted] Samenvatting voor UP:
Stukje over onderscheid tussen warmte in brede zin en afspraken bovenlokale bronnen
- SDE rol duidelijker
- Gemeente houden regie TVW
- Rekening houden met bestaande structuren
- Warmte coördinator taak: coördineren bov.reg. bronnen/netten en toedelen TVW, plus faciliteren door gemeente juiste weg te laten vinden. Basistaak.
  Bij aanvullende vragen/taken aanvullende opdracht.

[redacted] 29/10, [redacted] vertelt over toekomst W/K programma.

[redacted] waar wordt nu welk besluit genomen?
W/K moet besluit nemen dat zij aflopen en stellen voor waar het ondergebracht wordt.
2. SG RES krijgen verzoek dit over te nemen
3. SG RES besluit. Eerste vraag SG RES: richt dit in. Doen wij in UP.

[redacted] is warmte coördinator optioneel? Ja.

[redacted] wat is gemeentelijke bijdrage? Afhankelijk van inzet warmte coördinator.

[redacted] ga verwerken in UP.
[redacted] en [redacted] werken dit voorstel verder uit.

3. Uitvoeringsprogramma

- 70% versie uitvoeringsprogramma
  Al veel feedback gehad op 50% versie, dit meegenomen.

  Hoofdstuk Participatie ontbreekt stuk over publiekscommunicatie, dit stuurt [redacted] toe na dit overleg.

  [redacted] hou het dun. En w[redacted] opgaven per deelregio genoemd, dat zouden we op al niveau houden. [redacted] opgave mag er van mij uit.

  Resultaatverplichting is op Regio niveau. Inspanningsverplichting op deelregio niveau.

- [redacted] onele doelen
  [redacted] Waar komen de operationele doelen vandaan? Op drijfzand gebaseerd. Doelen bv SDE beschikkingen en kwalitatieve inspanningen.
  Hoe kunnen we het realistisch houden en meetbaar.

  [redacted] Zon/wind op land: tussendoel kan verstrekken vergunningen zijn?

  [redacted] Zon: kunnen we dingen vastleggen die we al tussentijds bereiken. Wij vermoeden wij in 2025 de helft kunnen hebben vergund.

  [redacted] tussendoelen meer actiegericht maken. En kwantitatieve doelen voor 2030. [redacted]wantitatief doel is wel handig om op tijd bij te kunnen sturen. Kwalitatief gaat om [redacted]anningsverplichting.

  [redacted] tendens in WG: Doelen uit RES hanteren, geen kwantitatieve tussendoelen, maar [redacted]atieve. Moeten wel gemonitord kunnen worden. Wij gaan hier naar kijken.

  [redacted] – [redacted] Urgentie moet wel gevoeld blijven worden.

[redacted] doelgroepenaanpak: Waarom woningcorporaties? Is te klein. Beter: noem ze grote woningcorporaties.
[redacted] bij grote daken: vastgoed eigenaren en grote VVE's als doelgroep.

[redacted] maatschappelijk vastgoed lijkt uitgangspunt dat het in eigendom van gemeente is, ook niet zo zijn.
Energie–Cooperatie als onderneming beschouwen? Wat betekent dat? Ingewikkeld aanbestedingtechnisch. Uitzoeken.

4. Wvttk, mededelingen en afsluiting

- Nav uitspraak Raad van State, is er behoefte aan hulp, bijv door een provinciale regeling oid? Bij zoekgebieden wind?

  [redacted] nog geen idee.

  [redacted] anuit landelijk ondersteuningplatform komen twee sessies mbt Nevele.
  Voor Bestuurders en volksvertegenwoordigers.
  - Wind en gezondheid: workshop op 3 november bij NPRES congres.
  - Bezig met handreiking voor gemeenten in vergunningsfase windparken alsook voor gemeenten die al een vergunning hebben verstrekt (en wat dan en).
- Reactiebrieven EZK over Opwek Energie Rijksgronden (OER). Input [redacted] len gebieden?
  [redacted]: Net ontvangen.
  r nieuwe aanvragen indienen voor 2e tranche. Begin 2022 worden daar keuzes in gemaakt. Ik ga er vanuit dat alles wat al ingediend is en nu niet meegenom daarin meegaat, maar dat verifiëren wij nog. (komen ook nog 3e en 4e tranche). Actie [redacted]

  Brief komt jullie kant op.

- [redacted] partic vanuit hen ontvang je [redacted]!

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 14 juni 2021 17:45
Aan: [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: RES reflectiefase: wh woensdag en MT morgen

Dag[redacted]
[redacted] en ik zijn bezig geweest met het afronden van de ppt voor aankomende woensdag over de reflectiefase. We komen tot de conclusie, dat we een aantal gevraagde beslispunten aan de wethouder onvoldoende kunnen onderbouwen.
Daarom komen we tot de conclusie dat een collegebesluit over het PvA voor de Reflectiefase RES niet meer haalbaar is voor het zomerreces.

- We hebben nog onvoldoende zicht op de omvang en inzet en afbakening van de activiteiten,
- We missen de onderbouwing van de capaciteit en benodigde middelen voor de activiteiten, inclusief communicatie,
- We hebben als projectteam nog onvoldoende scherp hoe het resultaat eruit moet zien en afwijkende beelden van het traject daarheen,
- Ook vanuit de regio is het beeld over een 'uitvoeringsprogramma RES" nog vaag,
- het RenD ruimtelijk kwaliteitsteam is nog niet gestart.

- We hebben wel een 75% versie van een plan van aanpak reflectiefase liggen,
- Met beide klankbordgroepen zijn we al twee keer bij elkaar geweest,
- in de gesprekken met de belanghebbenden merken we wel dat er nog een lange weg te gaan is om (in het vervolgproces) met elkaar afspraken te kunnen maken
- We denken dat we scherpere en beter onderbouwde adviezen kunnen voorleggen aan de wethouder, dat past bij de gevoeligheid van het dossier, als we nu een pas op de plaats maken.
- We hebben wel commitment van de medeoverheden voor het traject, en met Diemen afgesproken dat ook zij zich committeren aan de reflectiefase en leiderschap nemen voor het gezamenlijk zoekgebied,

We stellen voor om het gesprek woensdag a.s. met de wethouder door te laten gaan voor een stand van zaken, en vervolgens aan de raad een brief te sturen waarin we een update geven over deze stand van zaken. Hierin nemen we ook communicatie mee. We zoeken een nieuwe moment voor het bestuurlijk overleg met de portefeuillehouders, dat gepland stond op komende vrijdag 18 juni.

Daarnaast blijven natuurlijk ook continue actualiteiten spelen waarop inzet van team RES gevraagd is, o.a. NIJP/CD, OVA, afhandeling liggende raadsadressen, WOB verzoeken etc, Prov OV 2022, preadvisering moties etc.

We blijven wel doorwerken aan de trajecten die we nu in gang gezet hebben, en zullen in lijn daarmee ook voorbereidende gesprekken voeren met de stadsdelen.

De inbreng in het MT RenD van morgen hebben we in dit licht terug getrokken.
Groet, [redacted]

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam

Ruimte & Duurzaamheid

Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)
Gemeente Amsterdam
[redacted]amsterdam.nl
T. +31 6[redacted]

afspraken via[redacted]@amsterdam.nl

[redacted]

Van: RESAmsterdam
Verzonden: maandag 21 juni 2021 14:57
Aan: RESAmsterdam; [redacted]@costerabcoude.nl'; [redacted]@gmail.com'; [redacted]@eceat.nl'; [redacted]@gmail.com'; [redacted]@planet.nl' [redacted]@gmail.com'; 'info@noord-verstoord.nl'; [redacted]j@xs4all.nl'; [redacted]@gmail.com'; [redacted]@hetnet.nl'; [redacted]@woonbootverenigingamsterdam.nl'; [redacted]@gmail.com'; [redacted]@amsterdamenergie.nl'; [redacted]@westpoortondernemers.nl'; [redacted]@live.com'; [redacted]@arcadis.com'; [redacted]; [redacted]; [redacted]@public-mediation.nl'; [redacted]@public-mediation.nl'; [redacted]@mnh.nl'; [redacted]@degezondestad.org'; [redacted]@gmail.com'; [redacted]@outlook.com'; 'tuinpark.de.molen@gmail.com'; [redacted]@orion.nl'; 'info@golfbaanwaterlandamsterdam.nl' [redacted] - Public Mediation ([redacted]@public-mediation.nl)'; [redacted]; [redacted]; [redacted]@mnh.nl'; [redacted]@berenschot.nl'; [redacted]@gmail.com'; [redacted]; [redacted]@kpnmail.nl'; [redacted]'; [redacted]@online.nl'; [redacted]; [redacted]'; RESAmsterdam; [redacted]
Onderwerp: resultaten 2e online bespreking PvA Reflectiefase voor belanghebbenden- woe 9 juni 2021 (17:00-19:00)
Bijlagen: RESWIND_9juni_brainstorm invulling reflectiefase.pdf; 210616_B_chatverslag_sessie_9juni_PVA RES_belanghebben1.pdf

Geachte deelnemers en genodigden,

Hartelijk dank voor uw aanwezigheid afgelopen woensdag 9 juni 2021 bij een tweede bijeenkomst over het plan van aanpak voor de reflectiefase in het proces over de windmolens in Amsterdam.

Als bijlage ontvangt u een weergave van de "Mural" (*dat is de digitale whiteboard met daarin de ontvangen input*) van deze bijeenkomst.
Daarnaast ontvangt u hierbij ook input vanuit de "chat" van de bijeenkomst.

Public Mediation had tijdens de bijeenkomst ook aangegeven dat we aan u zouden terugkoppelen wat we hebben gedaan (en gaan doen) met de ontvangen input. Die wordt verwerkt in een plan van aanpak en we komen dan nog bij u terug met de contouren van een plan van aanpak voor de reflectiefase. Er zijn vorige week weer veel ideeën aangedragen in sessies en gesprekken. We hebben daarom meer tijd nodig om dat te verwerken in een plan.
We zullen u op de hoogte houden van de voortgang en wat er verder gebeurt met het plan van aanpak.

Nogmaals hartelijk dank voor uw deelname en inzet, we waarderen dat enorm.

Met vriendelijke groet,
ook namens het team van **Public Mediation** ([redacted] en [redacted]) en **team RES Amsterdam**

[redacted]
(project) secretaresse team RES/Wind Amsterdam
Team Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06[redacted]

E-mail [redacted]@amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam
werkdagen: ma, di, woe, do

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: [redacted] **Namens** RESAmsterdam
Verzonden: donderdag 27 mei 2021 16:28
Onderwerp: 2e online bespreking Plan van aanpak Reflectiefase voor belanghebbenden (bewoners, bedrijven, organisaties, etc.)- woe 9 juni 2021 (17:00-19:00)
Tijd: woensdag 9 juni 2021 17:00-19:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: via MS Teams (zie link in notitie)

Geachte genodigde,

We verzoeken u vriendelijk om z.s.m. door te geven of u aanwezig kan zijn of wilt dat wij een evt. vervanger uitnodigen. Graag deze uitnodiging accepteren en/of klikken op deze link: Ja, deelname aanpak reflectiefase RES 1.0. (voor belanghebbenden) op 9 juni 2021

Link naar de digitaal vergaderruimte: [Link naar de virtuele MS Teams ruimte]

Tips goede interactieve online sessie:

- De link naar de virtuele ruimte werkt niet als u werkt binnen een afgeschermde omgeving (Citrix / ADW). Open de link daarom in een browser buiten de afgeschermde werkomgeving .
- Tijdens de bespreking maken we ook gebruik van de programma Mural (*interactief online whiteboard*). MS Teams en Mural worden dus naast elkaar gebruikt.
- U kunt het beste deelnemen via een desktop computer of laptop.
- Het is handig, maar niet noodzakelijk, om met twee toestellen (2 schermen) te werken. Op het ene schermt neemt u deel aan het overleg via MS teams en op het andere (*grootste*) scherm neemt u interactief deel via het programma Mural.

Wij kijken uit naar uw komst en deelname aan het gesprek.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam

==========
Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 28 mei 2021 15:30
Aan: RESAmsterdam <RESAmsterdam@amsterdam.nl>
Onderwerp: uitnodiging 9 juni bespreking ideeën reflectiefase RES

Beste geadresseerde,

Graag nodig ik u uit om **woensdag 9 juni 2021 van 17.00 tot 19.00 uur** met ons opnieuw van gedachte te wisselen over de aanpak van de reflectiefase die volgt op de vaststelling van de RES 1.0.

Op 27 mei heeft de gemeenteraad van Amsterdam de Regionale Energie Strategie 1.0 vastgesteld. Wethouder Van Doorninck heeft toen aangekondigd dat hierna een reflectiefase van start gaat.
Op 6 mei heeft een gesprek plaatsgevonden waarin we wensen en ideeën van u en vele anderen voor deze fase hebben opgehaald. U heeft de opbrengst van die bijeenkomst eerder ontvangen, in de vorm van de Mural die de deelnemers maakten en enkele mails die wij later nog als input kregen. Op die Mural zijn ook de sheets opgenomen die toen werden gedeeld en is de chat van die bijeenkomst toegevoegd. Deze informatie (en de informatie de we uit een gelijksoortig gesprek met andere betrokkenen hebben gehad) is de basis voor een plan van aanpak voor de reflectiefase. Graag bespreken we onze ideeën voor dit plan van aanpak op 9 juni met u.

Reflectiefase
Samen bespreken we onder meer de richtlijnen die we per zoekgebied willen gaan toepassen op de onderdelen gezondheid, natuur en inpassen in de ruimte. Deze richtlijnen geven een kader voor hoe straks de beslissing over de locatie van een windmolen kan worden genomen, een zogenaamd "afwegingskader".

Klankbordgroep
Tijdens de bespreking op 6 mei is het verzoek gedaan om de stad goed te betrekken bij de reflectiefase. We willen dat op verschillende manieren doen en nodigen u graag weer uit om mee te denken over het plan van aanpak, zoals op 6 mei besproken.
Tijdens de bijeenkomst van 9 juni zullen we u nader informeren over de (toekomstige) rol van de klankbordgroep en de mogelijke samenstelling.

De bijeenkomst vindt online plaats in MS Teams. U ontvangt t.z.t. de MS Teams link.
Graag tot ziens!

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam
Afdeling Duurzaamheid
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)
Gemeente Amsterdam

Brainstorm invulling Reflectiefase RES wind - 9 juni 2021

E ndp oducten eflectiefase

Z d d d d fl

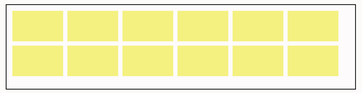

W d d d

A d

Mogelijke activiteiten stedel jk en lokaal

W d d
d

W d d

Vo mgeven p oces

W

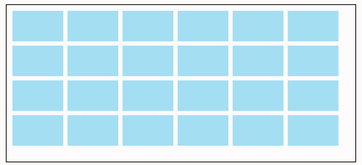

d

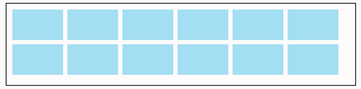

W d d fl

W

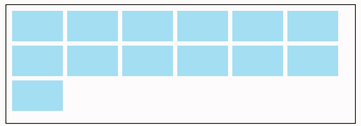

W d W

Bijlage Microsoft Teams Chat
Online bespreking Plan van Aanpak reflectiefase voor bewoners, bedrijven en andere belanghebbenden
woensdag 9 juni 2021 (17:00-19:00 uur)

Vergadering gestart 9-6 16:45

[9-6 17:01] [redacted] (gast)

[redacted] is wat verlaat

[9-6 17:02] [redacted] (Gast)\\\\\\\\\\\\\\\"\\\\\\\"\\\"\" (gast)
Ik hoor jullie goed. Ik blijf zelf even buiten beeld, excuus

[9-6 17:22] [redacted] (Gast) (gast)
Het EIB heeft rapport uitgebracht voor bouwen van woningen in het groen Voor amsterdam noord is daar groot zoek gebied aangwezen heeft dit invloed op het zoekgenied van de Windmolens gr [redacted]

[9-6 17:24] [redacted]
Ik moet helaas wat eerder afhaken vandaag

[9-6 17:31] [redacted] (Gast) (gast)
sorry viel even weg bij het antwoord van [redacted]

[9-6 17:33] [redacted] (Gast)\\\\\\\\\\\\\\\"\\\\\\\"\\\"\" (gast)
Over dit proces: waar is de term klankbordgroep uit ontstaan? Want: die suggereert een rol, positie en functie. Die wmb nog niet gaat over écht samen een proces vormgeven.

[9-6 17:34][redacted]

ik vind het bijzonder ongelukkig proces om via Mural eea vorm te geven. Deelnemers zijn onvoorbereid op de stellingen waarop je ad hoc een reactie moet geven. Het gaat om belangrijke zaken. deze wijze ondermijnt een evenwichtige input .

[9-6 17:35] [redacted] (gast)
Ik onderschrijf wat [redacted] hier schrijft.

[9-6 17:40] [redacted] (gast)
Ik onderschrijf dit ook

[9-6 17:42] [redacted] (gast)
En geef excuses door namens [redacted] van vtv Frankendael. Zij kon helaas niet komen maar sluit graag volgende keer aan.

[9-6 17:49] [redacted]

Link voor [redacted] https://energieregionhz.nl/app/uploads/2021/05/nhz-res-1-20210503.pdf

[9-6 17:50] [redacted], [redacted]

Groot document 160MB, zoekgebieden uitleg inderdaad vanaf pagina 100

[9-6 17:53] [redacted] (gast)

dank [redacted] kunnen daar ook berekeningen voor alternatieven meegenomen worden? Daarmee kunnen de doelen mogelijk ook worden bereikt.

[9-6 17:55] [redacted] (Guest) (gast)
Als doel van de reflectiefase is door de wethouder ook genoemd, op grond van aangenomen motie 43 en 73: evalueren van het participatieproces en draagvlak. De bij de reflectiefase betrokkenen geven input op het kader voor de evaluatie van het participatieproces en draagvlak. Dit kader moet dus worden gemaakt. Deze discussie hoort dus aan het begin van het proces. Dit hele punt ontbreekt op sheet 6. Zoals [redacted] aangaf hoort dat als eerste plaats te vinden.

[9-6 17:57] [redacted] (Gast) (gast)
Juist [redacted]

[9-6 17:59] [redacted] (Gast) (gast)
Vraag opnieuw aan de amsterdammer hoe men denkt over groene energie en als ze voor zijn, of zij dan op 350meter van huis of receratie /sport plek een windturbine zou willen hebben.
(Door 1 leuk gevonden)

[9-6 17:59] [redacted] (gast)
Amsterdamse ambitie kan niet los staan van regionale en landelijke ambities, dus nut en noodzaak moet een belangrijk onderdeel zijn van de reflectiefase. Reflecteren is namelijk ook nadenken en niet alleen doorgaan op een eenmaal ingeslagen weg.

[9-6 18:00] [redacted] (Gast) (gast)
De gemeenste raad krijgt nu een uitslag van een onderzoek dat veel amsterdamers voor wind energie zijn.

[9-6 18:00] [redacted] (Gast) (gast)
Dat ben ik ook

[9-6 18:03] [redacted] (Guest) (gast)
Inzicht in opbrengst energie van de windturbines in relatie tot het energieverbruik van Amsterdam en opbrengst van alternatieve oplossing moet horen bij het eindproduct van de reflectiefase. Als sprake is van relatief low opbrengst en high omgevingsimpact dan is dat belangrijk om te weten voor iedereen.
(Door 1 leuk gevonden)

[9-6 18:04] [redacted] (gast)

Geheel eens met [redacted]

[9-6 18:04] [redacted]

in het afwegingskader hoort ook de uitkomst van draagvlak onderzoek thuis. Zoals reeds door meerdere personen is genoemd dient dit onderzoek opnieuw worden gedaan. Waarbij de wijze van onderzoek (selectie en vraagstelling) niet alleen door de gemeente wordt geformuleerd maar met betrokkenheid van partijen in deze sessie

[9-6 18:04] [redacted] (gast)

in dit 'draagvlak onderzoek' is niets vermeld over loslaten van de 600 m norm, dus draagvlak is echt niet goed gemeten, aangezien de mensen niet wisten dat de afstand beperkt zou worden.

[9-6 18:09] [redacted] (Guest) (gast)
Bij afwegingskader op niveau van de stad mis ik dat windturbines veelal terecht komen in ontwikkelwijken, waar al gezondheidsissues zijn. Sociale effectrapportage hoort een onderdeel te zijn van het afwegingskader. Evenals economische effectrapportage (waardevermindering woning en subsidie benodigd om windturbines te exploiteren).

[9-6 18:10] [redacted] (gast)
We gaan zo een mural doen, maar we hebben al heel veel input geleverd de vorige keer. Ik neem aan dat we dit niet hoeven te herhalen?
(Door 1 leuk gevonden)

[9-6 18:11] [redacted] (gast)
Energietransitie is een nationaal en internationaal probleem, het beperken tot een regionaal en lokaal probleem is een vergissing. Daarom horen nationale aspecten wel degelijk bij het afwegingskader.

[9-6 18:15] [redacted] (Gast) (gast)
Heel goed [redacted] het zou wenselijk en menselijk zijn om die mee tenemen in de afwegings kader tav de volkstuinen

[9-6 18:18] [redacted] (Gast) (gast)
inderdaad [redacted]

[9-6 18:19] [redacted] (Guest) (gast)
In de eerste RES fase hadden de volkstuinen met verblijfsrecreatie INCLUSIEF de wettelijke risicozonering bijv 198 meter bij 3 MW turbines, moeten worden opgenomen. Dit zijn harde criteria, die vooraf ook bijv in het pondera haalbaarheidsrapport thuis hadden gehoord.

[9-6 18:19] Onbekende gebruiker [redacted] (Guest) (gast) heeft geen toegang meer tot de chat.

[9-6 18:19] [redacted]

https://app.mural.co/t/.....

[9-6 18:19] [redacted]

kunnen we de vragen ook per mail krijgen zodat we ook per mail kunnen reageren?

[9-6 18:20] [redacted]

ik maak een foto en stuur die in de mail

[9-6 18:20] [redacted] (Guest) (gast)
sluit mij aan bij de vraag van [redacted] graag per mail

[9-6 18:20] [redacted] (gast)
Goede vraag [redacted]

[9-6 18:21] [redacted] (gast)

Goede methodiek inderdaad van de TU; deze houdt onder andere sterk mening met representativiteit van mensen die in een gebied (bijv. gemeente) wonen en mensen die de 'enquete' invullen, en corrigeert hiervoor.

[9-6 18:28] [redacted] (Gast)\\\\\\\\\\\\\\\"\\\\\\\"\\\"\" (gast)
Wat ik zie (zal dat ook in de mural zetten): Er is en blijft in dit gesprek, net als vorige keer, echt een heel grote afstand tussen de leef- en de systeemwereld over hoe je dit samen doet. De vorige keer leek het alsof we een goed gesprek gingen voeren daarover. Echte betrokkenheid op dit grote onderwerp willen wij het liefst organiseren door mensen mede-eigenaar te laten worden door ze vanaf het begin mee te laten denken over de oplossingen. Oplossingen waar je mede-eigenaar van bent ga je ook uitvoeren of uitdragen. Met de huidige afstand blijft het vooral naar elkaar kijken. Met argumenten voor en tegen, waarbij inhoud en proces steeds door elkaar lopen. Ik zou daar vooral splitsen wb bijdrage en hulp. Beeldvorming: naar buiten brengen dat dit nu echt samen georganiseerd gaat worden.

[9-6 18:33] [redacted] (gast)

Volgens het rivm is draagvlak heel belangrijk, overigens.

[9-6 18:34] [redacted] (Gast) (gast)
via de ipad lukt het niet zo om in de mural te werken Astrid

[9-6 18:35] [redacted]

[redacted] (gast) je kunt ook in de chat je opmerkingen zetten

[9-6 18:41] [redacted] (Gast)\\\"\" (gast)
Dankjewel [redacted] Je verwoordde ook mijn gevoel en indruk.
(Door 1 leuk gevonden)

[9-6 18:42] [redacted] (Gast) (gast)
Eens met [redacted]

[9-6 18:42] [redacted] (Guest) (gast)
Ik vind dat er een totale duurzaamheidseffectrapportage moet komen, waarin alle impactanalyses zijn opgenomen (milieu gezondheid, hinder geluid, sociale en economische effectrapportage. en ook Nut en Noodzaak onderdeel van uit maakt. Daarna de reflectiefase, de deelnemers aan de reflectiefase kunnen dan GEINFORMEERD participeren.
(Door 2 leuk gevonden)

[9-6 18:44] [redacted] (gast)
fijn dat je dit toelicht [redacted] De diversiteit van Amsterdam mist nog.

[9-6 18:44] [redacted] (Gast) (gast)
Ga ook met lokale vertegenwoordigers aan het werk die in gesprek gaan met buurt bewoners en breng dat naar deze bijeenkomst en [redacted] maaktafels helpen daar bij gr [redacted]

[9-6 18:45] [redacted] (gast)
Wordt de input op de mural straks verwerkt in de sheets zoals [redacted] die in het begin heeft laten zien?

[9-6 18:45] [redacted] (gast)
Of zijn dat twee verschillende dingen?

[9-6 18:46] [redacted] (Gast) (gast)
Ik zie de mural niet

[9-6 18:46] [redacted] (Gast) (gast)
[redacted] :Neem ook de stadsdelen mee en gebiedsmanegers mee in dit gebeuren

[9-6 18:46] [redacted]
https://app.mural.co/t.....

[9-6 18:46] [redacted]

Nogmaals de link voor de Mural

RES/WIND brainstorm invulling reflectiefase

app.mural.co

[9-6 18:47] [redacted]

[redacted] we horen je niet meer

[9-6 18:47] Onbekende gebruiker [redacted] (gast) heeft tijdelijk deelgenomen aan de chat.

[9-6 18:47] [redacted] (Gast) (gast)
Evaluatie van het tot stand komen van de voorkeursgebieden en nut en noodzaak

[9-6 18:47] [redacted] (gast)
De vogelbescherming is betrokken bij het bepalen van de zoekgebieden. Ze zijn tegen wind in het IJmeer en bij de A9.

[9-6 18:49] [redacted] (Gast) (gast)
ik wil grraag dat de woonbootbewoners aan de buikslotermeerdijk benoemd worden op de mural omdat ik de indruk krijg dat wij een vergeten groep bewoners zijn, die zo ontzettend dicht op het zoekgebied wonen dat wij veel last zullen gaan ondervinden van een eventueel te bouwen mega-wind-turbine op 350 meter.

[9-6 18:52] [redacted] (Gast)\" (gast)
mijn suggestie zou toch zijn een volgende stap in het procesontwerp te presenteren. maar dan wel zo, dat we ons in een volgend gesprek hierop kunnen voorbereiden. dus heel simpel: op tijd een agenda, inclusief content.

[9-6 18:52] [redacted] (gast)
Dit is voor het post it board Welke groep heeft geen inspraak of invloed: Flora en fauna. Alle voorkeurszoekgebieden liggen in NNN'S, de duurzame woningen van onze nietmenselijke medebewoners van deze stad. Onder hen is 0% draagvlak voor windturbines. Als er zoveel mensen als insecten dood zouden gaan van windturbines, zou niemand er over denken ze te bouwen maar eerst heel gedegen onderzoek doen om deze sterfte te voorkomen. Is er ruimte voor andere duurzame energie vormen en wordt hier ook actief naar gezocht. Prioriteit voor andere (voor flora en fauna betere) vormen van duurzame energie hoogst belangrijk.

[9-6 18:53] [redacted] (Gast) (gast)
je vraagt veel te veel aan ons [redacted] ik wil heel graag aan alles meedoen, maar op deze chaotische maniert weet ik niet waar te beginnen

[9-6 18:54] [redacted] (Gast)\\\\\\\\\\\\\\\"\\\\\\\"\\\"\" (gast)
Ik moet helaas gaan. Succes nog en tot later.

[9-6 18:56] [redacted] (Guest) (gast)
[redacted] het lukt mij niet in mural. Haal jij al mijn comment uit de chat en plaats jij die in de mural? Heb ik dat goed begrepen?

[9-6 18:56] [redacted] (gast)
Ik sluit mij bij [redacted] aan Wij hadden meteen aan het werk kunnen gaan, hadden we een agenda ontvangen 1/2 dag van tevoren. Zeer inefficiënt tijd gebruik. Helaas.

[9-6 18:57] [redacted]

Jazeker [redacted] ik haal de comments voor de mural uit de chat

[9-6 18:57] [redacted] (Gast) (gast)
Graag een wat meer gestructureerd overleg

[9-6 18:57] [redacted] (gast)

Ik kom niet in de mural app, helaas. Maar ik zou nogmaals willen aangeven dat het belangrijk is dat de auteurs raadsadres gezondheid worden toe gelaten tot de HIA commissie, waar uiteindelijk de conclusies worden getrokken mbt gezondheidsrisico's. Dat is erg belangrijk voor het vertrouwen in de uiteindelijke besluiten.

[9-6 18:58] [redacted] (gast)
Ook onhandig om een half uur met m'n hand omhoog te zitten en niet gezien te worden. Wat doe ik hier dan?

[9-6 19:00] [redacted] (Gast)\" (gast)
ik moet er nu echt van door

[9-6 19:02] [redacted] (gast)

Ik moet er ook vandoor, bedankt iedereen. [redacted] graag contact over de HIA inderdaad.

[9-6 19:03] [redacted] (gast)
Ik ga ook, andere dingen te doen.

[9-6 19:03] [redacted] (gast)
Doordat mensen inbreken in het gesprek is het moeilijk en blijft het lastig om een goede structuur voor zo een bijeenkomst te vinden. Ik vind het goed dat de gemeente zo breed om input vraagt.

[9-6 19:03] [redacted]

een presentatie welke niet terug te zien is niet erg gelukkig. Te vluchtig en er achteraf er een groot risico is dat interpretatie verschillen. dus svp op papier en sessies opnemen. Transparantie is een vereiste in een democratisch proces

[9-6 19:03] [redacted] (gast)

wordt de link naar de mural dan nog gedeeld via mail?

[9-6 19:04] [redacted]

de link is al per mail verstuurd

[9-6 19:04] [redacted] (gast)

ok bedankt

[9-6 19:07] [redacted] (gast)
bedankt tot ziens

Vergadering beëindigd 2 u 35 m 9-6 19:16

[redacted]

Van: RESAmsterdam
Verzonden: dinsdag 11 mei 2021 11:47
Aan: RESAmsterdam; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: resultaten sessie - do 6 mei 2021 -plan van aanpak reflectiefase RES 1.0. voor bewoners, bedrijven en andere belanghebbenden
Bijlagen: Attachments.html

Beste genodigde,

Hierbij ontvangt u de resultaten van de brainstorm d.d. 6 mei 2021 over de reflectiefase als vervolg in het RES traject.

Mocht u iets missen of willen toevoegen omdat u niet kon deelnemen, dan ontvangen we uw reactie graag uiterlijk vrijdag 14 mei per mail aan: [redacted]@amsterdam.nl en [redacted]@amsterdam.nl

De terugkoppeling van de brainstorm vindt u in de bijlage.
Klik hier om bijlage te downloaden.

Met vriendelijke groet,
ook namens het team van **Public Mediation** ([redacted] en [redacted]) en **team RES Amsterdam**

[redacted]
(project) secretaresse RES Amsterdam
Team Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06[redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam
werkdagen: ma, di, woe, do

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 24 juni 2021 18:42
Aan: [redacted]@groenlicht.nl'; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@public-mediation.nl'; [redacted]; [redacted]@public-mediation.nl'; [redacted]@derondevenen.nl'; [redacted]@over-gemeenten.nl'; [redacted]@Zaanstad.nl'; [redacted]@diemen.nl'; [redacted]; [redacted]; [redacted]@noord-holland.nl'; [redacted]@noord-holland.nl'; [redacted]@ouder-amstel.nl'; [redacted]@landsmeer.nl'; [redacted]@noord-holland.nl'; [redacted]@waternet.nl'; [redacted]@appm.nl'; [redacted]@portofamsterdam.com'; [redacted]@odijmond.nl'; [redacted]@waterland.nl'; [redacted]@alliander.com'; [redacted]; [redacted]; RESAmsterdam; [redacted]'; [redacted]'; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: resultaten sessie – do. 10 juni 2021 PvA reflectiefase RES 1.0. t.b.v. (semi)overheden
Bijlagen: Mural Brainstorm invulling Reflectiefase RES wind 10 juni 2021.pdf; Tekst Mural invulling Reflectiefase RES wind_10jun.pdf

Geachte deelnemers en genodigden,

Hartelijk dank voor uw aanwezigheid donderdag 10 juni 2021 bij een tweede bijeenkomst over het plan van aanpak voor de reflectiefase in het proces over de windmolens in Amsterdam.

Als bijlage ontvangt u een weergave van de "Mural" (*dat is de digitale whiteboard met daarin de ontvangen input*) van deze bijeenkomst. Daarnaast ontvangt u ook een PDF met de platte tekst van de Mural.

Public Mediation had tijdens de bijeenkomst ook aangegeven dat we aan u zouden terugkoppelen wat we hebben gedaan (en gaan doen) met de ontvangen input. Die wordt verwerkt in een plan van aanpak en we komen dan nog bij u terug met de contouren van een plan van aanpak voor de reflectiefase. Er zijn weer veel ideeën aangedragen in sessies en gesprekken. We hebben daarom meer tijd nodig om dat te verwerken in een plan.
We willen u op de hoogte houden van de voortgang en wat er verder gebeurt met het plan van aanpak. We zien u daarom graag terug bij het vervolgoverleg "**afstemming PvA Reflectiefase semioverheden**" op **donderdag 1 juli (14:00-16:00 uur)**.

Bij voorbaat al dank voor het begrip om (nogmaals) de uitnodiging zo kort van te voren te sturen. In het vervolg zullen we met kleinere groepen werken, en meerdere afspraak opties voor bijeenkomsten langer van te voren versturen.

Nogmaals hartelijk dank voor uw deelname en inzet, we waarderen dat enorm.

Met vriendelijke groet,
ook namens het team van **Public Mediation** ([redacted] en [redacted]) en **team RES Amsterdam**

[redacted]
(project) secretaresse RES Amsterdam
Team Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06[redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam

Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam
werkdagen: ma, di, woe, do

==========

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: vrijdag 28 mei 2021 16:02
Onderwerp: 2e online bespreking Plan van aanpak Reflectiefase tbv (semi)overheden - do 10/6 (15:30-17:30 uur)
Tijd: donderdag 10 juni 2021 15:30-17:30 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: via ms teams zie link in notitie

Beste geadresseerde,

Graag nodig ik je uit om **donderdag 10 juni van 15.30 tot 17.30 uur** met ons van gedachte te wisselen over de aanpak van de reflectiefase die volgt op de vaststelling van de RES 1.0.

Op 27 mei heeft de gemeenteraad van Amsterdam de Regionale Energie Strategie 1.0 vastgesteld. Wethouder Van Doornink heeft toen aangekondigd dat hierna een reflectiefase van start gaat.
Op 28 april heeft een gesprek plaatsgevonden waarin we wensen en ideeën van jou en vele anderen voor deze fase hebben opgehaald. Je hebt de opbrengst van die bijeenkomst eerder ontvangen, in de vorm van de mural die we toen samen maakten. De sheets van die bijeenkomst staan ook op die mural. Deze informatie (en de informatie de we uit een gelijksoortig gesprek met andere betrokkenen hebben gehad) is de basis voor een plan van aanpak voor de reflectiefase. Graag bespreken we ons voorstel voor de hoofdlijnen van dit plan van aanpak op 10 juni met jou.

Reflectiefase
Samen bespreken we onder meer de richtlijnen die we per zoekgebied willen gaan toepassen op de onderdelen gezondheid, natuur en inpassen in de ruimte. Deze richtlijnen geven een kader voor hoe straks de beslissing over de locatie van een windmolen kan worden genomen, een zogenaamd "afwegingskader".

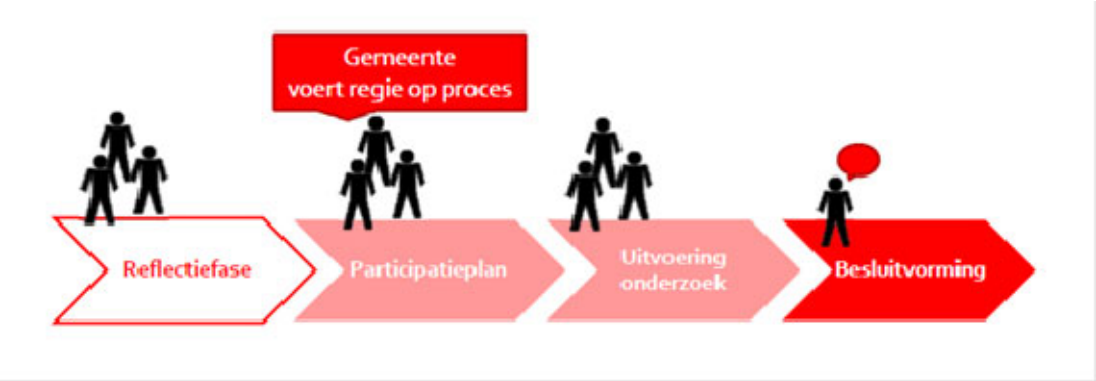

De bijeenkomst vindt online plaats in MS Teams. Je ontvangt t.z.t. de MS Teams link.
Graag tot ziens!

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam
Afdeling Duurzaamheid

Brainstorm invulling Reflectiefase RES wind - 10 juni 2021

Eindp oducten eflectiefase

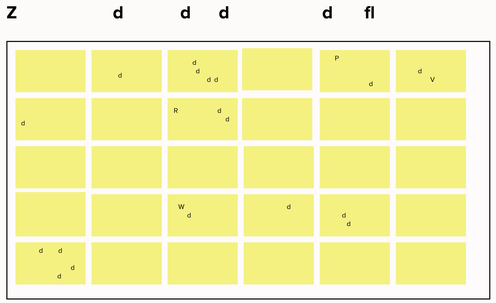

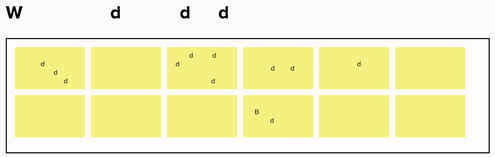

Mogelijke activiteiten

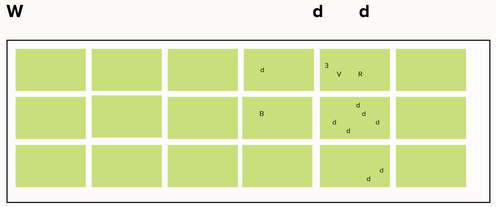

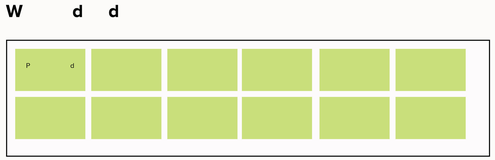

Bet okkenheid p oces

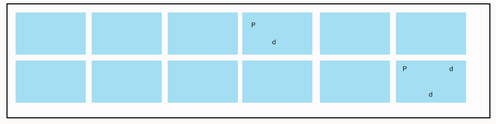

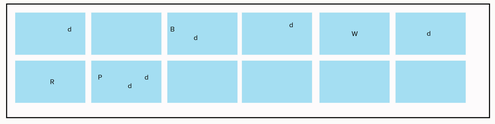

Sl des

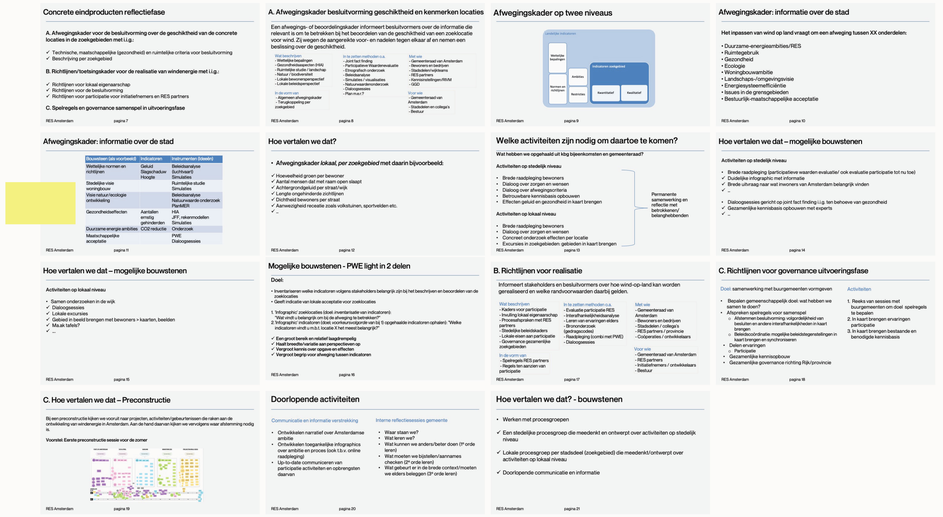

Brainstorm invulling Reflectiefase RES wind - 10 juni 2021

Eindproducten reflectiefase

Zie je nog andere eindproducten voor de reflectiefase?

- Reeks bestuurlijke gesprekken tussen gemeenten over grensgebieden
- Quickscan potentie windenergie
- Aandacht voor benodigde capaciteit vanuit stadsdeel
- Was wordt tabel/overzicht n.a.v. 'reflectiefase' (Welke veranderingen hebben de reflectiefase teweeg gebracht?)
- Planning met activiteiten, wat, wanneer, wie, wel zoekgebied
- Zeker in relatie tot verstedelijking (i.c.m. OV)
- Verschillende opstellingsvarianten die overblijven voor lokale afweging
- Duidelijk beeld wat in een volgende uitwerking "niet" of "minder' hoeft te worden uitgewerkt
- Relatie met andere opgaven in beeld brengen
- Impact op woningbouwplannen
- Participatie buurgemeenten (plus toekomstige bewoners) uitvoerig doen
- Noorder IJplas was al een zoekgebied, maar uit een 9 jaar plan. Nu zijn we veel verder en is er een heel ander plan voor verstedelijking (dus passen 3 windturbines waarschijnlijk niet)
- Koppelkansen in beeld brengen, waarom kan het juist WEL (bijvoorbeeld natuurcreatie uit revenuen duurzame energie). tot nu toe gaat het vooral over waarom het NIET kan
- Een participatieplan (contour/aanzet)?
- Integraal ontwerp/ontwikkelperspectief voor ieder windzoekgebied
- Toekomstige woningen
- Bovenwettelijke mogelijkheden schetsen bijvoorbeeld extra stilstand eisen op bepaalde momenten maar ook extra natuurmaatregelen zoals zwarte bladen (vogels)
- Bestuurlijk overleg met provincie/buurgemeenten: over opgaven
- Meer info en duidelijkheid over gezondheidseffecten
- Voordelen voor bewoner in beeld brengen, financieel en sociaal bijvoorbeeld
- Welke afweging wordt er gemaakt voor ruimtegebruik
- Afwegingskader ook voor toekomstige ontwikkelingen
- Integrale afweging windturbines in Noorder IJplas
- Helder hebben en uitdragen wat gerechterlijke uitspraken over klimaatbeleid voor effect hebben op vrijheden om 'nee' in participatieprocessen te zeggen
- Goed beeld van effect van een plaatsing: geluid, slagschaduw

Wat moeten deze eindproducten opleveren?

- Zo groot mogelijk lokaal draagvlak, al zal niet iedereen voor zijn/worden
- In ieder geval niet meer verwarring of onduidelijkheid over RF v.s. uitwerkingsfase

- Geen dingen dubbel doen ten aanzien van wat ernaar gebeurd
- Helderheid
- Inzicht in de stille lokale kennis
- Eigenlijk is het proces in diemen / Diemerscheg en ook andere gebieden, echt synchroon. Het kan niet dat een gebied sneller / eerder gedaan wordt dan de ander.
- Een goede basis om het ruimtelijke proces verder in te gaan > vergunningverlening
- Koppelkansen hernieuwbare energie en verbetering/vernieuwing in beeld
- Diversiteit en inclusiviteit, alle inwoners betrekken
- Betrekken stille middenmoot

Mogelijke activiteiten

Welke activiteiten kunnen toegevoegd worden?

- Toelichting op relatie omgevingsvisie en de uitkomsten van het RES 'Reflectieproces'
- Actieve informatie voor inwoners grensgebieden gemeenten over betrokkenheid/invulling zoekgebieden Amsterdam
- Opstellingsvarianten incl visuals lokaal bespreken met bewoners/belanghebbenden > lokale voorkeursvariant
- Stand/ bus voor op de markt ter informatie
- 3D ontwerp sessies in Virtual Reality
- Digitale sessie kunnen heel nuttig zijn om grote groepen te bereiken en mee te laten doen
- Bezoek aan windturbine locatie, ergens waar er een recentelijk is geplaatst
- Met virtual reality bril ervaren hoe het is om bij windturbine te staan
- Vergelijking windturbine met andere "obstakels/installaties" die er al zijn in zoekgebied en ook theroretisch ook voor overlast kunnen zorgen en die niet als zodanig ervaren wordt
- Bestuurlijke gesprekken
- Geluid en slagschaduw onderzoek (of is dat van de baan?)
- Om groepen te bereiken die we normaal niet bereiken, sluit aan bij bijeenkomsten/activiteiten die primair ander doel hebben waar deze doelgroep wel komt/is
- Meer duidelijkheid geven over grenzen aan vrijheden en verantwoordelijkheden
- Overleg buurgemeenten: duidelijk aangeven waar Amsterdam staat (dus bijv. vooraf aangeven dat Noorder IJ-plas geen onderdeel uitmaakt van reflectiefase.
- Effectenstudies, bijv. hoeveel mensen mogelijk hinder hebben (zie decisiostudie) en dit ook meenemen bij vervolg
- Reeks sessies tav afwegingkader met ambtenaren buurgemeentes per zoekgebied
- Afstemmen hoe je effecten vaststelt: hoe meet je geluid en slagschaduw
- Een plan van aanpak en vervolgens een uitwerking van dat algemene plan van aanpak per zoekgebied

Wat zouden deze activiteiten moeten opleveren?

- Per zoekgebied kijken

- Een gedeeld beeld van draagvlak (ook over gemeentegrenzen heen): wanneer is er draagvlak?
- Dat meer objectieve kennis lokaal doordringt, nu is de discussie vooral op gevoel/vooroordelen
- Eigenlijk een gedragen beeld, transparant hoe wordt er onderzocht en dat iedereen er achter staat

Betrokkenheid proces

(Hoe) zou jij/jouw organisatie betrokken kunnen zijn?

- Vijf strategische keuzes omgevingsvisie betrekken bij richting geven aan discussies
- Waterschap/Waternet: faciliteren, meedenken (koppelkansen), assets inbrengen
- Wij kunnen contacten met bewoners en betrokkenen leveren en willen inhoudelijke input geven voor opzet reflectiefase
- Proces: overzicht planning (wanneer periode input)
- Wanneer en over wat kunnen buurgemeenten meepraten over Noorder IJplas
- Diemen neemt een duidelijk rol in Diemerscheg. afstemming is belangrijk maar gebeurd mi momenteel helder en transparant
- Betrokkenheid bij belangrijke beslismomenten (Noorder IJ-plas is niet zomaar een gebied, maar een belangrijke schakel voor de verstedelijking).
- Stadsdeel wil vooral lokale input geven over wijken en hoe bewoners te betrekken
- Als coordinator DZH vooral op de hoogte gehouden worden over saz zodat ik dat kan doorgeven aan stadsdeel
- PFH, gebiedsmanagers/makelaars, bestuursadviseur
- Vanuit de provincie blijven we graag actief betrokken, specifiek bij zoekgebieden waar beschermingsregimes spelen (NNN / BPL / etc.)
- Portefeuillehouder kan buurtbijeenkomsten leiden

Wie moet in ieder geval nog aansluiten?/ Wie mist er nu?

- Ecoloog voor de natuurbelangen
- Economische invalshoek?
- Bepalen of aanvullen per windzoekgebied
- MAAK Zuid/Zaanoever programma
- RWS
- Marktpartijen! Of iig de brancheverenigingen
- JongRES?
- Portefeuillehouder stadsdeel
- Jongeren, naast JONG RES, lijken deze ondervertegenwoordigd te zijn

Losse sticky note by slide presentatie over het afwegingskader (informatie over de stad):

- PlanMER is niet per windzoekgebied; Economische criteria ontbreken nog

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 4 mei 2021 14:47
Aan: [redacted]@groenlicht.nl'; [redacted]@derondevenen.nl'; [redacted]@over-gemeenten.nl'; [redacted]@Zaanstad.nl'; [redacted]@diemen.nl'; [redacted]; [redacted]@noord-holland.nl'; [redacted]@noord-holland.nl'; [redacted]@ouder-amstel.nl'; [redacted]@landsmeer.nl'; [redacted]@noord-holland.nl'; [redacted]@waternet.nl'; [redacted]@appm.nl'; [redacted]@portofamsterdam.com'; [redacted]@odijmond.nl'; [redacted]@waterland.nl'; [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]; [redacted]@public-mediation.nl'; [redacted]; [redacted]@public-mediation.nl'; [redacted]; RESAmsterdam
Onderwerp: resultaten sessie - plan van aanpak reflectiefase RES 1.0. voor (semi)overheden – 28 april 2021
Bijlagen: Sessie reflectiefase RESWind.pdf

Beste genodigde,

Graag zenden we je de resultaten van de brainstorm d.d. 28 april 2021 over de reflectiefase als vervolg in het RES traject. Mocht je nog iets missen of willen toevoegen omdat je niet kon deelnemen ontvangen we deze reactie graag **voor 13 mei per e-mail aan** [redacted]@amstedam.nl of [redacted]@amsterdam.nl

De terugkoppeling van de brainstorm vind je in de Mural of in het bijgevoegde pdf.
[redacted]

Conclusies op hoofdlijnen:

1. Afstemmen besluitvorming: volgordelijkheid van besluiten en andere interafhankelijkheden in kaart brengen;
2. Beleidscoördinatie: mogelijke beleidstegenstellingen in kaart brengen en synchroniseren;
3. Ervaringen participatie delen en manier van werken zoveel mogelijk synchroniseren (hetzelfde verhaal, zelfde toon, zelfde houding t.a.v. bewoners);
4. Kennisbasis opbouwen: kennis die we hebben delen en eventueel gezamenlijk experts betrekken;
5. Gezamenlijke governance richting Rijk/Provincie.

Voorlopig tot zover.

Vriendelijke groet,
ook namens het team van **Public Mediation** [redacted] en [redacted]) en **team RES Amsterdam,**

[redacted]
(project) secretaresse RES Amsterdam
Team Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06 [redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

Bijeenkomst Reflectiefase RES/Wind

public mediation

Reflectievragen

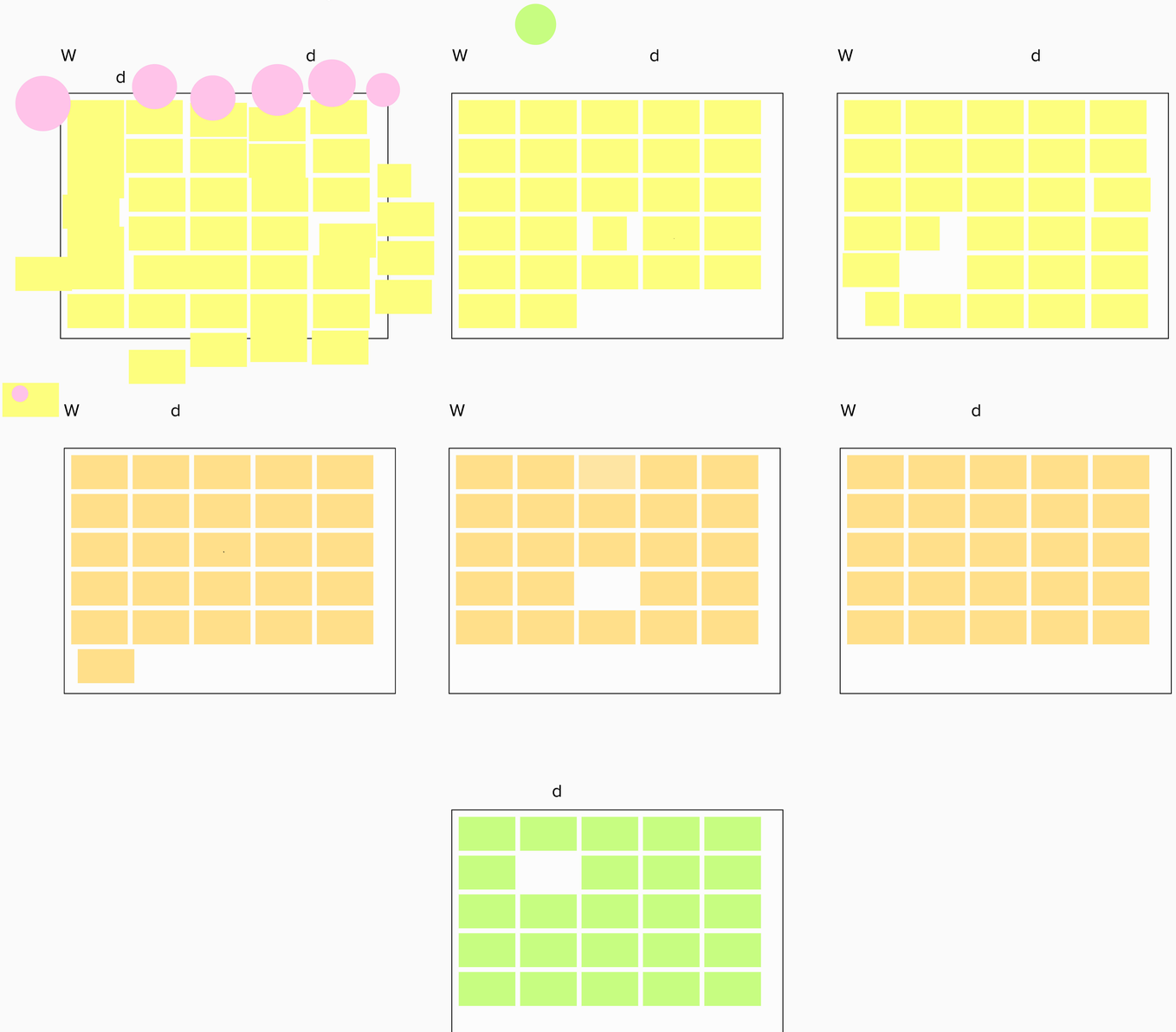

Kaart met zoekgebieden

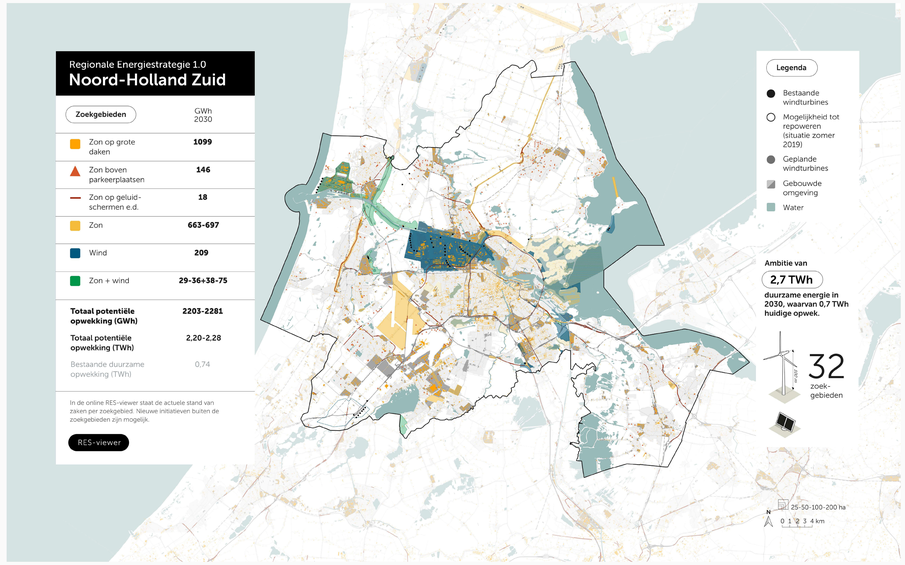

Sl des Tussenfase

Doelen van de reflectiefase 1/2

- Rust en vertrouwen terug te brengen door:
  - In verbinding te komen met bewoners/ belanghebbenden, collega's en experts
  - Mensen een stem te geven en te luisteren naar zorgen en wensen
  - Responsief te zijn door nieuwe inzichten mee te nemen
- De ambities van de stad uit te dragen door:
  - De RES dilemma's bespreekbaar te maken met inwoners,
  - Dialogen te voeren over de invulling van de stedelijke ambities.
  - Aansluiten bij de ruimtelijke ontwikkelingen.

Doelen van de reflectiefase 2/2

- Een procesaanpak te ontwikkelen voor de projectvoorbereidingsfase door:
  - Het inventariseren van technische, wettelijke, maatschappelijke en ruimtelijke afwegingscriteria voor participatie en besluitvorming.
- Commitment te krijgen op samenwerking door:
  - Samenspel met omliggende gemeenten vorm te geven
  - Kader voor initiatiefnemers vorm te geven, inclusief duidelijkheid omtrent rol gemeente

Uitgangspunten van de reflectiefase

- Lerende (reflectieve) aanpak en houding,
- Verwerken van de aangenomen moties in de aanpak (waaronder het organiseren van fysieke bijeenkomsten),
- Inzet is de dialoog en niet de discussie of het debat,
- Oog voor de diversiteit van inwoners zodat we kennis nemen van verschillende perspectieven,
- Het vertrekpunt is de wind-ambitie van de stad (en niet RES NHZ of Klimaatakkoord).

Opbrengsten/ resultaten van de reflectiefase

- Afwegingskader voor het vervolgtraject van windenergie, met o.a.
  - Technische, maatschappelijke, juridische en ruimtelijke criteria voor besluitvorming en participatie
- Input voor een uitvoeringsprogramma windenergie/ RES in afstemming met de omgevingsvisie,
- Overeenstemming met RES partners, o.a. buurgemeentes en stadsdelen over vervolgfase,
- Vergroten gevoel van legitimiteit door procedurele rechtvaardigheid bij bewoners,
- Evaluatie participatie tot RES 1.0 (bijdragen aan uitvoering moties raad).

Mogelijke activiteiten in de reflectiefase

- Dialogen over zorgen en wensen in de wijken (mogelijke vorm burgerfora?), ook met kaarten.
- Stadsbrede ronde tafel gesprekken over afwegingscriteria met diverse stakeholders en stadsdelen, buurgemeentes,
- Waarde raadplegingen van bewoners (laagdrempelig),
- Opbouwen betrouwbare kennisbasis in overleg met stakeholders (o.a. onderzoek gezondheidseffecten) (joint fact finding),
- Afstemming met buurgemeenten/stadsdelen/bewoners/ belanghebbenden.

Planning/Proces plan van aanpak RF

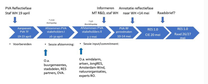

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 22 juni 2021 14:00
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: Ruimtelijke Kwaliteit & RES/Wind

Beste [redacted] en [redacted]

Overleg
Ik heb voor as donderdag 24 juni een (2e) overleg ingepland tussen 13:00-13:45 uur. (onderwerp: inhoud en structuur van studie ruimtelijke kwaliteit.)

G-schijf
Ik heb toegangsrechten voor jullie aangevraagd en een mapje aangemaakt (zie hieronder het pad voor de G-schijf en mapnaam "**Ruimtelijke Studie**".
G:\RD\Projecten_D\duurzaamheid\Programma A-'dam Klimaatneutraal\2b RES\6_inhoudelijke info_ studies\Ruimtelijke Studie
Zodra de toegangsrechten zijn verleend door gemandateerden laat het jullie weten.

Wekelijks overleg team RES/Wind
Op verzoek van [redacted] heb ik jullie toegevoegd aan onze reeks werkoverleggen van team RES/Wind (elke maandag tussen 11:00-12:00 uur). [redacted] gaf aan dat jullie niet altijd met z'n drieën hoeven/zullen deelnemen, maar dat jullie jezelf binnenkort wel een keer zullen voorstellen aan het hele team. We horen graag t.z.t. wie van jullie op regelmatige basis deel zal nemen aan dit wekelijkse teamoverleg.

Deelnemers overleggen:
Kernteam vanuit ruimtelijke kwaliteit:

- [redacted] (ontwerper/Team Nieuwe Opgaven)
- [redacted] (ontwerper/Team Metropool)
- [redacted] (planoloog/Team Stad)

Kernteam vanuit RES/Wind:

- [redacted]
- [redacted]

Whatsapp groep.
Ik heb jullie ook toegevoegd aan onze WhatsApp groep (voor updates en vragen etc.)

Voorlopig tot zover.

Voor vragen en evt. afspraken met teamleden, ben ik uiteraard graag beschikbaar.

Voorlopig tot zover.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]
(project) secretaresse team RES/Wind
Team Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06[redacted]
E-mail:[redacted]@amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 16 juni 2021 16:58
Aan [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: Vraagjes

Dag [redacted]

Volgens [redacted] kon ik contact opnemen met jou om toegang te krijgen tot de G-schijf van de RES. Zou jij dat ook kunnen regelen voor [redacted] En zou je een map kunnen aanmaken voor de ruimtelijke studie waar wij aan gaan werken? En als laatste, wil jij een nieuwe afspraak maken met dezelfde mensen voor wie jij dat vandaag had gedaan (onderwerp RES+Wind in re. Ruimtelijke Kwaliteit).

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Medewerker Beleidsondersteuning
Team Stad, Ruimte & Duurzaamheid

Gemeente Amsterdam

T 06[redacted]
[redacted]@amsterdam.nl
Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
amsterdam.nl

[redacted]

Van: [redacted]@public-mediation.nl>
Verzonden: vrijdag 25 juni 2021 17:41
Aan: [redacted];[redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: Rustig verder gesleuteld
Bijlagen: planning-RF 250621.xlsx

Dag [redacted] en [redacted]

Ik heb nog wat verder gesleuteld aan de activiteiten en organisatie. Ik heb nu ook Diemen uitgewerkt om te bedenken hoe het zou kunnen werken. Dat moet ik nog met [redacted] afstemmen, waarmee ook duidelijk wordt dat het procesontwerp in de zoekgebieden een kwestie van afstemmen is.

Voor de PWE heb ik nu al tijd geclaimd bij Populytics (van de TU Delft). Er is heel veel belangstelling vanuit verschillende RES'en en hun capaciteit is niet oneindig. We moeten dat echt in gang zetten anders worden ze voor onze neus weggekaapt. Dat zou echt zonde zijn!

Ik kreeg van de bewoners nog door dat er een motie is aangenomen over windmolens, o.a. om meer onderzoek te doen. Hebben jullie al een idee wat dat betekent voor dit proces? [redacted] concludeerde dat eerst maar eens moeten afwachten. Dat zou ik niet doen, maar wel de kanttekening plaatsen dat als er nieuwe wettelijke normen komen, die onderdeel zijn van je afwegingskader. Hebben we al een idee van wanneer initiatiefnemers zich zouden kunnen melden? Daar hangt dat namelijk ook mee samen. Als het normeringsproces nog 5 jaar gaat duren dan komt alles stil te vallen in Nederland.

Fijn weekend, [redacted]

[redacted]
Public Mediation
Unravelling public controversies
Cabralstraat 1, Amsterdam
06-[redacted]
www.public-mediation.nl

WAT FASE 1		W E of Lead	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	8	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
			jul					aug			sept					okt				nov				dec					
Procesgroep stedelijk	Proces/KBG	selectie stakeholders gericht op gehele proces reflectiefase. C.a. 15 mensen windalarm GGD RIVM -> motie TK																											
	wg gezondheid																												
inventariseren deelnemers		zoeken naar bredere representatie stede ijk																											
uitnodigen deelnemers																													
Bijeenkomsten	KBG	zomer benutten voor 1 op 1 gesprekken									kick off	scenario's		3 wekelijkse afstemming			3 wekelijks			3 weke ijks			3 wekelijks				3 wekelijks		
	wg gezondheid	GEZIEN KAMERMOTIE: WAT DOEN?									kick off	GES (evt ism RIVM)										betekenis zoekgebiede n							
Richtlijnen participatie																													
Resultaten evaluatie																				interpretatie PWE resultaten?									
Uitgangspunten participatie PM		Populitycs															al klaar												
Deskresearch		[redacted]										bronnen besch kbaar via NP RES (niet zoveel werk)																	
Rapportage		[redacted]																				Schrjven rapportage: voor raad en initiatiefnem ers							
		[redacted]																											
Raadsklankbordgroep																													
procesgroep raadsleden	SELECTIE?										kick-off		PWE scenario				Testen PWE			voortgang themasessie s			Presentatie resultaten						
Communicatiegroep		Diemen Zaanstad Weesp Amsterdam stadsdelen		0																									
Plan maken		[redacted]																											
PWE	Afstemmen gemeenten Campagne werving PWE											opzetten campage uitvoeren continueren tijdens PWE												persberichte n website					
	Publicatie resultaten																												
Ambtelijke groep	RES partners	Diemen Zaanstad Weesp etc																											
Overall coordinatie											kick-off				testen PWE			overleg governance		resultaten PWE					resultaten per zoekgebied			
	preconstructie	RES Intern																											
Richtlijnen governance																													
Preconstructie		2 bijenkomste n																											
Richtlijnen																				richtlijnen uitschrijven en afstemmen met RES partners									
PWE	Populytics																												
Ident ficeren kerndilemma's/scenario's																													
scenario's uitwerken																													
Creatieve scenariosessie met KBG											uitnodigen en programma																		
Scenarios voorlegzen aan RaadsKBG												sessie																	
Scenarios voorleggen aan Ambtelijke groep												sessie																	
Scenario's finetunen												input verwerken																	
Brondocument teksten PWE webtool schrijven													achtergrondi nfo verzamelen afstemmen met KBG																

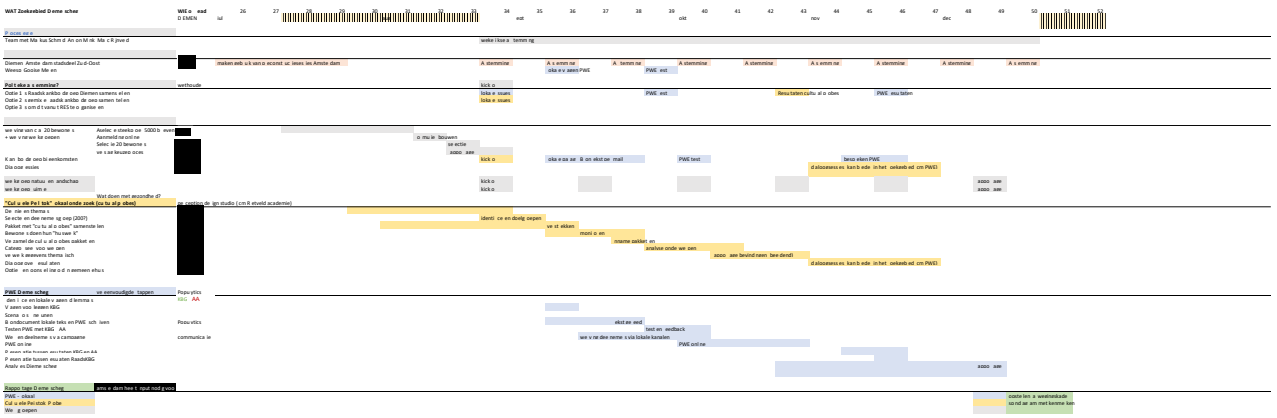

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 15 oktober 2021 18:47
Aan: [redacted]
Onderwerp: [SD Oost] FW: Nieuwe fase windmolens: start inschrijving klankbordgroepen

Beste collega's,

Hieronder ter info onderstaande mail m.b.t. de start van de inschrijving voor de klankbordgroepen.
Deze informatie is vandaag via onze Nieuwsbrief Duurzame Energie verstuurd en ook per email (vanuit RES@amsterdam) aan alle organisaties / personen van onze totale stakeholders lijst voor de 4 windrichtingen.
Deze email is **(nog) niet verstuurd naar de contacten op de stakeholderslijst vanuit SD Oost.**
Zoals afgesproken met [redacted] en [redacted] zal dat anders en/of later gebeuren ivm de samenwerking van SD Oost met Maakbank en de afspraak dat team RES/Wind eerst ook nog communiceert met een aantal omgevings-/ projectmanagers betrokken bij de zoekgebieden van windrichting Oost. (Er zal hierover dus nog nader overleg komen incl. comm. collega's).

➔FYI heeft [redacted] deze week al gesproken met [redacted], [redacted] en [redacted] (*maar* [redacted] *is volgens ons geen omgevingsmanager meer*).
Dinsdag 19 okt. staat de afspraak met [redacted]. Maandag 25 okt hebben [redacted] en [redacted] om 08:30 uur ook een afspraak met [redacted] van Maakbank.

Voorlopig tot zover.
Mede namens [redacted].

Met vriendelijke groet en een fijn weekend.

[redacted]
(project) secretaresse team RES/Wind
Team Advies, Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06 [redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

Van: RESAmsterdam
Verzonden: vrijdag 15 oktober 2021 17:28
Aan: RESAmsterdam <RESAmsterdam@amsterdam.nl>
Onderwerp: Nieuwe fase windmolens: start inschrijving klankbordgroepen

Beste Amsterdammer of belangstellende,

U bent bij team RES Amsterdam bekend als belangstellende, daarom informeer ik u dat de reflectiefase gestart is met de inschrijving voor klankbordgroepen.

Inwoners, deskundigen en belanghebbenden kunnen de komende maanden nog een keer hun mening geven. Onder andere via klankbordgroepen. **De inschrijving daarvoor is nu open en loopt tot en met 26 oktober.**

Klankbordgroepen

In mei 2021 hebben we de zoekgebieden voor de nieuwe windmolens aangewezen. Nu, in de reflectiefase, organiseren we verschillende activiteiten om ervoor te zorgen dat Amsterdammers en belanghebbenden nog een keer hun wensen en zorgen kunnen aangeven. Door mee te doen, draagt u bij aan informatie voor de gemeenteraad. Hiermee kan de raad later een goede keuze maken over de mogelijke locaties voor windmolens in Amsterdam doordat de verschillende belangen gehoord zijn.

Verschillende klankbordgroepen geven feedback in de reflectiefase. Zij geven ook aan wat zij belangrijk vinden in het proces om windmolens te plaatsen. We gaan in de reflectiefase in gesprek met één stedelijke klankbordgroep, 4 lokale klankbordgroepen en 2 thematische klankbordgroepen over natuur en gezondheid.

U kunt zich voor een klankbordgroep inschrijven, als u als bewoner een belangengroep vertegenwoordigt. De inschrijving is ook open voor bewoners van buurgemeenten.

› **Lees meer over de klankbordgroepen en aanmelden**

Andere activiteiten in november

We organiseren in de reflectiefase ook nog een online vragenlijst en workshops over de woonomgeving van windzoekgebieden. Daaraan kan elke inwoner meedoen om wensen en zorgen over de komst van windmolens in de buurt mee te geven. U kunt zich hiervoor eind oktober aanmelden via onze website. We houden u via onze Nieuwsbrief Duurzame Energie op de hoogte over deze activiteiten.

› **Meer informatie over de reflectiefase en activiteiten**

Wij kijken uit naar uw betrokkenheid! Mocht u in de tussentijd nog vragen hebben, kunt u via resamsterdam@amsterdam.nl nadere informatie vragen.

Met vriendelijke groet,
[redacted]
Coördinator team RES/Wind Amsterdam

Team Regionale Energiestrategie (RES) Amsterdam
Afdeling Duurzaamheid | Gemeente Amsterdam
Contact en vragen via : online contactformulier
Wilt u op de hoogte blijven over de RES en windenergie? Meld u aan
Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam
Volg ons via:
Website Amsterdam Windenergie
Nieuwsbrief Duurzame Energie

[redacted]

Van: [redacted]@public-mediation.nl>
Verzonden: dinsdag 25 mei 2021 9:00
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: Sheets programma van aanpak reflectiefase
Bijlagen: 240521_programma_reflectiefase.pptx

Opvolgingsvlag: Opvolgen
Vlagstatus: Met vlag

Categorieën: Categorie Rood

[redacted]

We hebben de producten en activiteiten voor de reflectiefase in de sheets gezet. Daarbij ook een eerste idee van hoe we de zaken volgordelijk kunnen aanpakken. Laten we hier snel verdre over praten (iig donderdag)

Groeten, [redacted]

[redacted]
Public Mediation
Unravelling public controversies
Cabralstraat 1, Amsterdam
06-[redacted]
www.public-mediation.nl

Gemeente
Amsterdam

Programma Reflectiefase RES / wind

Invulling periode tussen vaststelling RES 1.0 en fase dat medewerking aan initiatiefnemers start.

Concept dd 21/05/21

Vervolg windzoekgebieden Amsterdam

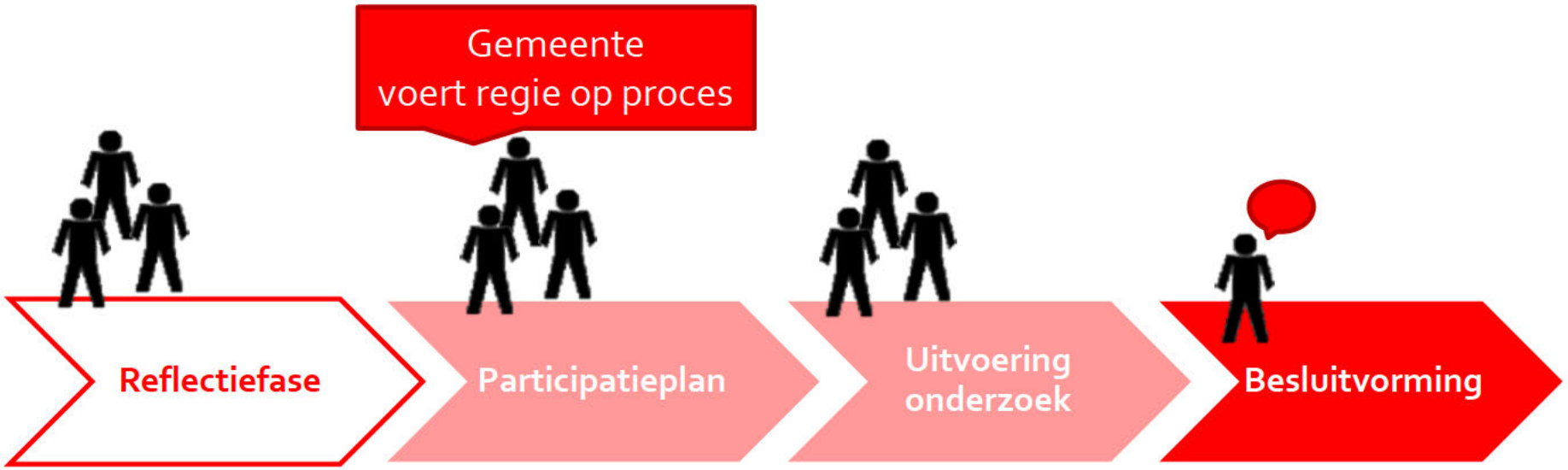

Opbrengsten reflectiefase

- Input voor een gefundeerde besluitvorming over de geschiktheid van de lokaties voor wind binnen de vastgestelde zoekgebieden
- Handvatten voor de uitvoeringsfase op participatie en governance
- Betrokkenheid van- en afstemming met stakeholders

Dat doen we door 1/2

- Rust en vertrouwen terug te brengen:
  - In verbinding te komen met bewoners/ belanghebbenden, collega's en experts (inclusief)
  - Mensen een stem te geven en te luisteren naar zorgen en wensen (giving voice)
  - Responsief te zijn door nieuwe inzichten mee te nemen

- De ambities van de stad uit te dragen:
  - De RES dilemma's bespreekbaar te maken met inwoners
  - Dialogen te voeren over de invulling van de stedelijke ambities
  - Aansluiten bij de ruimtelijke ontwikkelingen

Dat doen we door 2/2

- Een procesaanpak te ontwikkelen voor de projectvoorbereidingsfase
  - Het inventariseren van technische, wettelijke, maatschappelijke en ruimtelijkeafwegingscriteria voor participatie en besluitvorming.

- Commitment te krijgen op samenwerking door:
  - Samenspel met omliggende gemeenten vorm te geven
  - Kader voor initiatiefnemers vorm te geven, inclusief duidelijkheid omtrent r gemeente

- Transparant te zijn in communicatie en informatie
  - Toegankelijke informatie voor alle Amsterdammers (inclusief narratief ambities)
  - Up-to-date communiceren van activiteiten en opbrengsten

Uitgangspunten van de reflectiefase

- Het vertrekpunt is de wind-ambitie van de stad (en niet RES NHZ of Klimaatakkoord)
- Verwerken van de aangenomen moties in de aanpak (waaronder het organiseren van fysieke bijeenkomsten)
- Lerende (reflectieve) aanpak en houding (intern en extern)
- Zoeken naar dialoog (niet discussie of debat)
- Oog voor de diversiteit van inwoners zodat we kennis nemen van verschillende perspectieven

Eindproducten reflectiefase

A. Evaluatie van de participatie RES 1.0. (bijdragen aan uitvoering moties raad; samen met provincie)

B. Afwegingskader voor besluitvorming t.a.v concrete lokaties o.a.
- Technische, maatschappelijke, juridische en ruimtelijke criteria voor besluitvorming en participatie

C. Richtlijnen voor governance van de uitvoeringsfase windenergie (samenwerking buurtgemeenten/ provincie/stadsdelen)

D. Richtlijnen voor participatie voor ontwikkelaars in uitvoeringsfase (participatieplan)

Werkwijze

We komen tot de eindproducten door:

- Governance in de reflectiefase gericht op samenspel
  - Binnen de RES met buurtgemeenten en provincie
  - Binnen de gemeente met andere beleidsdomeinen en stadsdelen

- Participatie belanghebbenden in reflectiefase op proces en inhoud
  - Op locatie in de verschillende zoekgebieden (starten met Haven/Diemerscheg/Noorder IJplas?)
  - Op stedelijk niveau met stedelijke belangengroepen (klankbordgroep)

- Interne afstemming en reflectie

Acties in de reflectiefase

A. Evaluatie participatie
   - Kader bepalen: waar moet evaluatie aan voldoen?
   - Afstemmen met provincie
   - Input ophalen van klankbordgroep: welke vragen moeten worden gesteld?
   - Uitvoerder bepalen: aanbeveling externe kennisinstelling (RUL/ TUD/UvA)

Acties in de reflectiefase

B. Afwegingskader besluitvorming locaties

Een afwegings- of beoordelingskader vervangt niet de beslissing, maar informeert besluitvormers over de informatie die relevant is om te betrekken.

- Bepalen issues (ism stakeholders)
- Bepalen gewenste kennisbasis
- Bepalen criteria
  - Wettelijke bepalingen
  - Gezondheidsaspecten
  - Lokale criteria
  - Andere beleidsterreinen en ambities
  - Invloed op buurgemeenten

Acties in de reflectiefase

C. Richtlijnen voor governance uitvoeringsfase

- Bepalen gemeenschappelijk doel: wat hebben we samen te doen?
- Afspreken spelregels voor samenspel
  - Afstemmen besluitvorming: volgordelijkheid van besluiten en andere interafhankelijkheden in kaart brengen
  - Beleidcoördinatie: mogelijke beleidstegenstellingen in kaart brengen en synchroniseren
- Delen ervaringen
  - Participatie
- Gezamenlijke kennisopbouw
- Gezamenlijke governance richting Rijk/provincie

Acties in de reflectiefase

D. Richtlijnen voor participatie uitvoeringsfase (participatieplan)

- Wettelijke kaders en normen
- Kaders klimaatakkoord
- Stedelijke beleidskaders
- Input belanghebbenden stedelijk en op locatie: wat is belangrijk voor participatie?

Activiteiten in de reflectiefase gekoppeld aan eindproduct

A. Evaluatie participatie

- Kader bepalen: waar moet evaluatie aan voldoen?
- Afstemmen met provincie
- Input ophalen van klankbordgroep: welke vragen moeten worden gesteld?
- Uitvoerder bepalen: aanbeveling externe kennisinstelling (RUL/ TU Delft/UvA)

Activiteiten

1. Sessie met klankbordgroep
2. Overleg binnen RES NHZ
3. Opdracht uitschrijven
    - Evt. combineren met online raadpleging /waardenevaluatie

Activiteiten in de reflectiefase gekoppeld aan eindproduct

B. Afwegingskader besluitvorming locaties

- Bepalen issues
- Bepalen gewenste kennisbasis
- Bepalen criteria
  - Wettelijke bepalingen
  - Gezondheidsaspecten
  - Lokale criteria
  - Andere beleidsterreinen
  - Invloed op buurgemeenten
  - uitwerken issues die spelen in grensgebieden

Activiteiten

1. Initiëren onderzoek naar gezondheidsaspecten NPRES (gezamenlijke brief)
2. Ethnografisch onderzoek op lokaties (buurtexpedities) (wat is lokaal belangrijk?/ welke indicatoren halen we hieruit?)
3. Dialoogsessies stedelijk / JFF/participatie)
4. Dialoogsessies lokaal / JFF/participatie) evt. Ma.ak sessies
5. Inloopmogelijkheden lokaal (fysiek) (informatie/participatie)
6. Online raadpleging/waardenevaluatie (informatie/participatie)
7. Interne sessie(s) andere beleidsterreinen > waar moeten we rekening mee houden/waar liggen kansen?
   - Natuur
   - Woningbouw
   - Landelijk gebied
   - Gebiedsontwikkeling
   - …
8. Sessie (s) met buurtgemeenten
   - Wat speelt in de grensgebieden?

Activiteiten in de reflectiefase gekoppeld aan eindproduct

C. Richtlijnen voor governance uitvoeringsfase

- Bepalen gemeenschappelijk doel: wat hebben we samen te doen?
- Afspreken spelregels voor samenspel
  - Afstemmen besluitvorming: volgordelijkheid van besluiten en andere interafhankelijkheden in kaart brengen
  - Beleidcoördinatie: mogelijke beleidstegenstellingen in kaart brengen en synchroniseren
- Delen ervaringen
  - Participatie
- Gezamenlijke kennisopbouw
- Governance met Rijk/provincie/buren

Activiteiten

1. Reeks van sessies met buurtgemeenten om doel spelregels te bepalen
2. In kaart brengen ervaringen participatie
3. In kaart brengen bestaande en benodigde kennisbasis

Activiteiten in de reflectiefase gekoppeld aan eindproduct

D. Richtlijnen voor participatie uitvoeringsfase

- Wettelijke kaders en normen
- Kaders klimaatakkoord (o.a. lokaal eigendom, NWEA gedragscode)
- Stedelijke beleidskaders
- Input belanghebbenden stedelijk en op locatie: wat is belangrijk?

Activiteiten

1. In kaart brengen verschillende kaders
2. Dialoogsessies stedelijk en lokaal: wat is belangrijk bij participatie?
3. Werksessies met initiatiefnemers: wat hebben zij nodig?
4. N.a.v 2/3: Interne sessie afstemming: wat wordt gevraagd en verwacht van gemeente?

Doorlopende activiteiten

Communicatie en informatie verstrekking

- Ontwikkelen narratief over Amsterdamse ambitie
- Ontwikkelen toegankelijke inforgrapics over ambitie en proces (ook t.b.v. online raadpleging)
- Up-to-date communiceren van participatie activiteiten en opbrengsten daarvan

Doorlopende activiteiten

Interne reflectiesessies gemeente

- Waar staan we?
- Wat leren we?
- Wat kunnen we anders/beter doen (1e orde leren)
- Wat moeten we bijstellen/aannames checken (2e orde leren)
- Wat gebeurt er in de brede context/moeten we elders beleggen (3e orde leren)

Planning

1e idee ordening van activiteiten per doelgroep

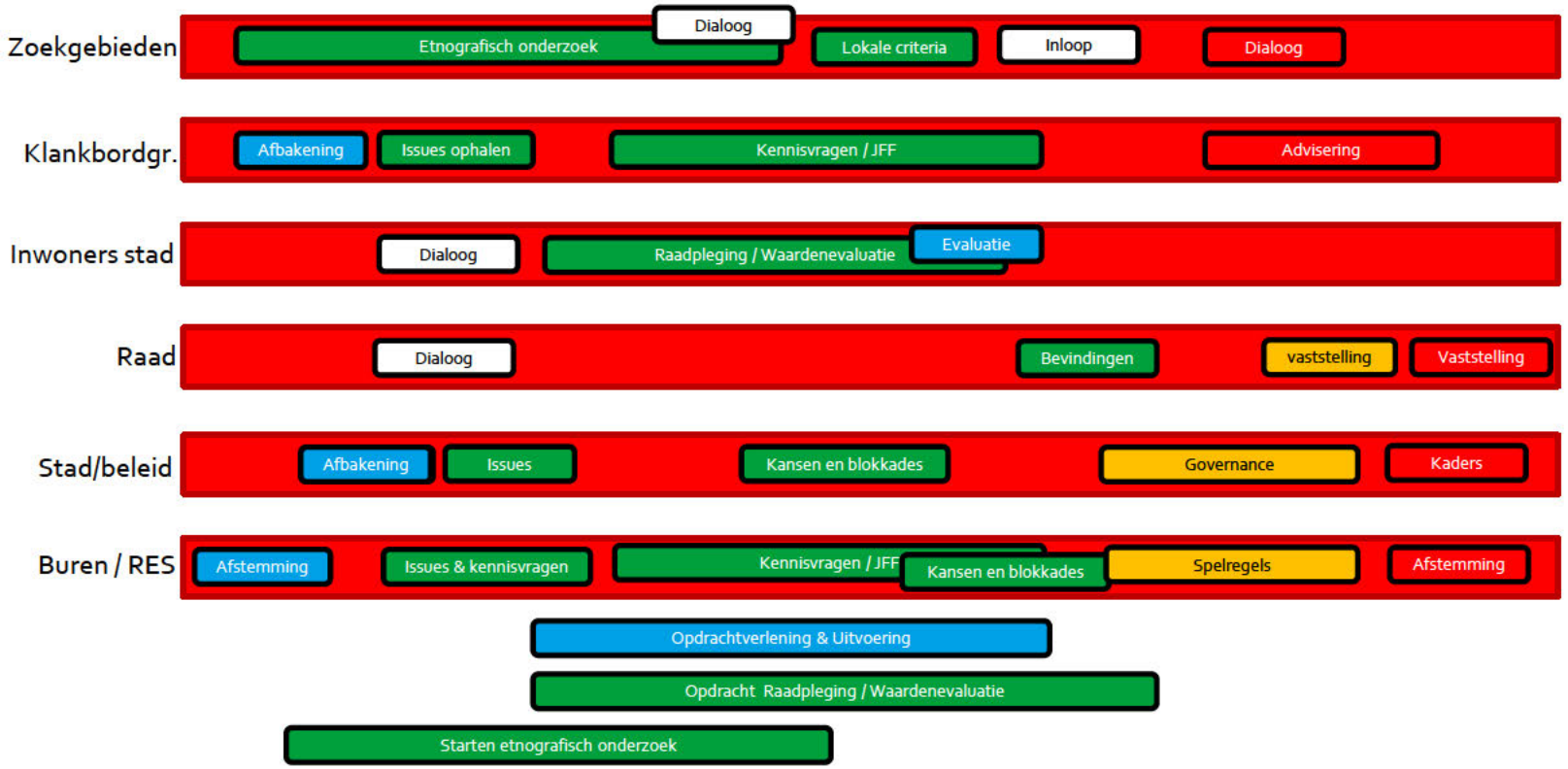

Evaluatie Participatie

Afwegings-kader

Richtlijnen governance

Richtlijnen Participatie

Inzet

Begroting / capaciteit

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 29 juni 2021 17:41
Aan: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: sheets tbv PH overleg 30 juni (Organisatie Reflectiefase2)
Bijlagen: 210624_Organisatie Reflectiefase2.pdf

Urgentie: Hoog

Hoi [redacted] en [redacted]

Kan ik deze sheet 2 pagina's (staaf diagram proces + toelichting) mee sturen tbv overleggen met PH's Ronald Mauer en Dirk de Jager?
Ik hoor graag zsm dan kan ik die ook toevoegen als stuk bij het overleg.
Dank
[redacted]

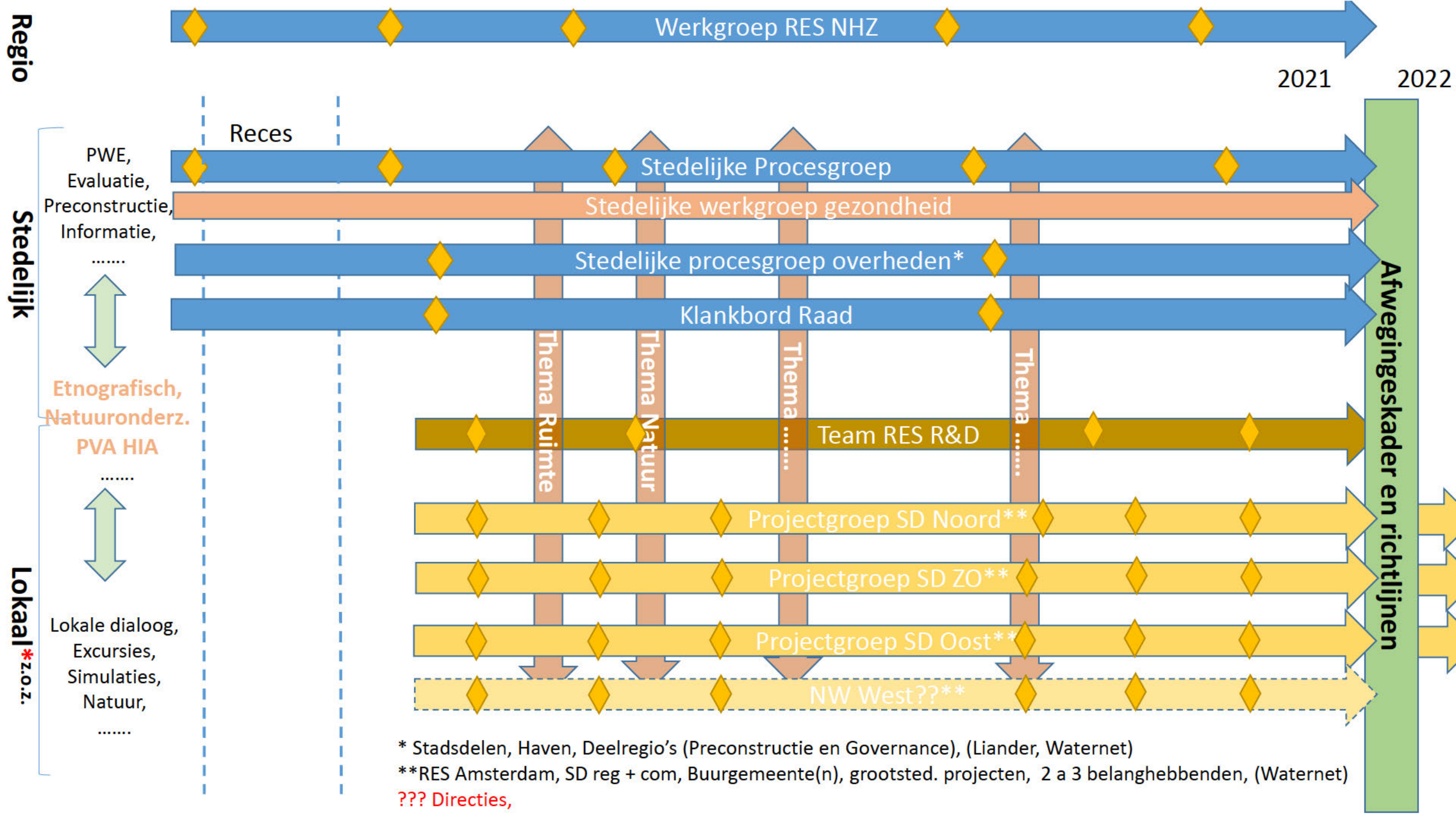
Regio
Werkgroep RES NHZ
2021
2022
Reces
Stedelijk
PWE,
Evaluatie,
Preconstructie,
Informatie,
.....
Stedelijke Procesgroep
Stedelijke werkgroep gezondheid
Stedelijke procesgroep overheden*
Klankbord Raad
Thema Ruimte
Thema Natuur
Thema .....
Thema .....
Afwegingeskader en richtlijnen
Etnografisch,
Natuuronderz.
PVA HIA
.....
Team RES R&D
Lokaal*z.o.z.
Lokale dialoog,
Excursies,
Simulaties,
Natuur,
.....
Projectgroep SD Noord**
Projectgroep SD ZO**
Projectgroep SD Oost**
NW West??**
* Stadsdelen, Haven, Deelregio's (Preconstructie en Governance), (Liander, Waternet)
**RES Amsterdam, SD reg + com, Buurgemeente(n), grootsted. projecten, 2 a 3 belanghebbenden, (Waternet)
??? Directies,

*Mogelijke-/gevraagde rollen stadsdelen in Reflectiefase

Algemeen: eigenaarschap van het winddossier in de stadsdelen, waaronder het zorgen voor lokale inbreng en zorgen die een rol moeten spelen bij de definitieve besluitvorming over windturbines. Hulp bij het organiseren en bereiken van de doelgroep in deze fase door:

- Vanuit lokale kennis meedenken over opzet en uitvoering reflectiefase
- Praktische ondersteuning bij het organiseren van lokale dialogen, buurtexcursies, etnografisch onderzoek, natuur- en ruimtestudies,….
- Zoeken naar mogelijkheden om gewenste overleggen/gesprekken te laten meeliften op bestaande netwerken en gesprekken.
- Ondersteunen van de communicatie door o.a. informeren, kanaliseren van vragen, bereiken van een brede doelgroep, informeren over mogelijkheid deelname lokale sessies, ….
- Ambassadeurschap van een zorgvuldig reflectiefase proces in de stadsdelen

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 14 juni 2021 11:34
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: slides communicatie
Bijlagen: 210611 Communicatie Reflectiefase Hoofdlijnen (1).pptx

hai, bij deze mijn slides voor communicatie die in het geheel kunnen worden gevoegd, afgestemd met Nick.

groet [redacted]

Communicatie

Uitgangspunten voor communicatie :

Het plan van aanpak is de onderlegger voor de communicatie.

We leggen continu uit waarom wind op land nodig is en waarom we dit doen

1) ***Betrekken:*** we nodigen bewoners en stakeholders uit voor diverse participatietrajecten

2) ***Zichtbaar en voelbaar maken:*** we laten bewoners en stakeholders een realistisch beeld zien van de effecten van windturbines

3) ***Informeren:*** we brengen bewoners en stakeholders in de gehele stad en buurtgemeenten op de hoogte van de activiteiten in het proces en de resultaten hiervan.

Communicatie

Drie lijnen:

A. Wervingscommunicatie: ter ondersteuning van de participatie reflectiefase

B. Externe communicatie: zichtbaar maken van de activiteiten en resultaten naar bewoners en stakeholders die niet direct deelnemen aan de participatie, informeren van groepen/wijken die nog niet goed zijn bereikt

C. Interne communicatie: naar gemeentelijke directies en buurtgemeenten

Communicatie

Kernboodschap windtubines in Amsterdam

Om bij te Daarom wil Amsterdam circa 17 extra windturbines plaatsen bindragen aan de klimaatdoelstellingen is een omslag naar schone energie nodig. Amsterdam heeft de ambitie om de elektriciteitsproductie door windenergie op eigen grondgebied met 50 MW opgesteld vermogen uit te breiden voor 2030. nen de gemeentegrens.
In zeven gebieden wordt gezocht naar geschikte locaties. Samen met experts, omwonenden en andere stakeholders kijken we waar windmolens geplaatst kunnen worden. Amsterdammers kunnen ook profiteren van de plaatsing van deze windmolens; het doel is dat minimaal 50% van de (wind)productie in lokaal eigendom komt.

Communicatie

Kernboodschap reflectiefase

Het college neemt haar verantwoordelijkheid om de klimaatdoelstellingen te halen, maar voelt ook de verantwoordelijkheid om de zorgen die mensen hebben over de komst van 17 windturbines zoveel mogelijk weg te nemen. Nog voordat initiatiefnemers die windmolens willen plaatsen zich kunnen melden, vindt er daarom een ‘reflectiefase’ plaats. Er wordt meer tijd genomen om in de zoekgebieden het gesprek aan te gaan. In de reflectiefase wordt een afwegingskader vormgegeven samen met bewoners, stadsdelen, buurgemeenten en andere belanghebbenden. Dit kader moet onder meer uitspraken doen over criteria ten aanzien van gezondheid, natuur en ruimtelijke voorkeuren.

Communicatie

A. Communicatie ter ondersteuning van participatie reflectiefase

Werven van diverse deelnemers met gebruik van de kernboodschappen, zichtbaar maken resultaten, via

- Gemeentelijke kanalen zoals stadskrant, website, nieuwsbrieven stedelijk, duurzaam020, Duurzame Energie, nieuwsbrieven stadsdelen en gebiedspagina's.
- Social media kanalen van de gemeente, waaronder ook duurzaam020 en de stadsdelen, zowel organisch als gesponsord.
- Bewonersbrieven
- Advertenties in lokale print media, stedelijk en stadsdeelspecifiek.
- Persberichten bij activiteiten/resultaten die een nieuwswaarde hebben
- Lokale fysieke locaties en social media platforms zoals FB accounts van buurten en organisaties buiten gemeente voorzien van posters en posts

Communicatie

B. Communicatie naast participatiecommunicatie

Zichtbaar en voelbaar maken, nuanceren, informeren diverse doelgroep via

- Infographics/animaties/ filmpjes
- Excursies naar andere steden/gebieden waar windmolens staan, gesprekken met bewoners van andere steden/gebieden waar windmolens staan, wandelingen in zoekgebieden
- Simulatoren
- Visuele verslagen bovenstaande excursies
- Stadskrant, nieuwsbrieven stedelijk, duurzaam020, Duurzame Energie, stadsdelen en gebiedspagina's.
- Social media kanalen van de gemeente, waaronder ook duurzaam020 en de stadsdelen, zowel organisch als gesponsord.
- Lokale zenders zoals RTVNH en AT5 voorzien van content.
- Persberichten /artikelen / brengen van een positief/genuanceerd verhaal bij specifieke media
- Lokale social media platforms zoals FB accounts van buurten en organisaties buiten gemeente.
- Bewonersbrief

Communicatie

C. Interne communicatie

Gemeentelijke directies betrekken bij het proces

- Belangrijkste doelgroepen: Stadsdelen, G&O, buurtgemeenten

- Interne bijeenkomsten zoals R&D online en toelichten op vergaderingen
- Directe persoonlijke en mailcontacten
- Intranetpagina
- Tamtampagina
- Interne nieuwsbrieven

[redacted]

Van: info <info@public-mediation.nl>
Verzonden: donderdag 15 juli 2021 10:50
Aan: [redacted]
Onderwerp: spelregels
Bijlagen: Informatie over stedelijke procesgroep.docx

Is dit een idee om te maken per procesgroep?

Groeten, [redacted]

Informatie over stedelijke procesgroep

Achtergrond
Amsterdam staat voor een grote opgave. In onze stad moeten we ruimte maken voor een ingrijpende transitie. We moeten de overstap maken van fossiele brandstoffen naar duurzame groene, energiebronnen en zoeken die ook in onze stad. Na de vaststelling van de Regionale Energiestrategie op 27 mei is een reflectiefase ingesteld waarin gaan onderzoeken hoe we windturbines kunnen realiseren zonder onaanvaardbare risico's te nemen.
De betrokkenheid van onze inwoners is onmisbaar. Stadsbreed en in de zoekgebieden organiseren we procesgroepen, themagroepen en dialoog. Deze informatie heeft betrekking op de stedelijke procesgroep

Doel van de stedelijke procesgroep
Meedenken over de inrichting en de aanpak van de reflectiefase, waaronder

- Participatieve Waardenevaluatie
    - Medeontwerpen van de vraagstelling
    - Testen van de raadpleging
    - Interpretatie van de resultaten
- Evaluatie RES
    - Aanscherpen evaluatievraagstelling
    - Interpretatie van de resultaten
- Producten Reflectiefase
    - Advies over afwegingskader en richtlijnen participatie

Samenstelling van de stedelijke procesgroep
15-20 deelnemers afkomstig uit belangenorganisaties, instellingen, geïnteresseerde bewoners, coöperaties, etc. Het gaat niet om de formele representatie van achterbannen maar om een brede variëteit aan perspectieven op het vraagstuk van windenergie in de stad.

- 1 afgevaardigde per organisatie/stadsdeel

Spelregels

- *Tijdsbesteding*: c.a. 8 bijeenkomsten van 2 uur in de periode september-november. Tussendoor vragen we ook om inhoudelijke informatie te beoordelen.
- *Onkostenkostenvergoeding: XX*
- *Gespreksregels*
    - *De Chatham Houserules zijn van toepassing op alle bijeenkomsten.* Dat wil zeggen dat informatie in de bijeenkomsten wel gebruikt mag worden maar niet tot de persoon herleidbaar.
    - *Openbaarheid:* van de bijeenkomsten zullen verslagen worden gemaakt. Na vaststelling door de groep zijn deze openbaar.
    - *Open en eerlijk:* Laten we ongemak met elkaar delen, bijvoorbeeld als je merkt dat je begint af te haken, een ander tempo of gesprek verwacht, etc. Zo houden we elkaar 'aan boord'.
    - *Besluitvorming:* we hoeven het niet unaniem eens te worden over de adviezen die we in de reflectiefase inbrengen.

Agenda

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 18 mei 2021 14:14
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted]a
Onderwerp: spoed: aanvullende vragen CIE PvdA, SP en D66

Allen,
Zie onderstaand nog een aantal raadsvragen voor de CIE
In overleg met [redacted] jullie namen er bij gezet.
Kunnen jullie waar mogelijk vandaag een (kort!) antwoord voor de annotatie formuleren?
Groet,
[redacted]

-----Oorspronkelijk bericht-----
Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 18 mei 2021 14:03
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: PvdA, SP en D66

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam
Programmateam Amsterdam Klimaatneutraal (AKN) Gemeente Amsterdam
+31 6 [redacted]

-----Oorspronkelijk bericht-----
Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 18 mei 2021 13:49
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]
[redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: PvdA, SP en D66

Hoi,
Ik heb drie partijen gesproken over RES.
Graag allemaal meenemen in anno.

Tiers Bakker SP
Ik weet nog niet wat ik ga doen, stuur me mijn inbreng zodra ik die heb.

Lian Heinhuis PvdA
* Amsterdam staat nu in het middelpunt van de belangstelling, maar eigenlijk is het een regionale opgave. Kan Amsterdam een poging doen dit verhaal dan ook trekken en het gesprek met burgers ook in die regio aan te gaan? [redacted]
* Het kan erg helpen als mensen zelf het geluid van een windmolen kunnen ervaren. Waarom organiseren we geen uitstapje voor burgers naar plekken waar al molens staan? Wil de wethouder dat gaan faciliteren? [redacted]
* welke rol heeft de GGD precies? [redacted]

Timman (komt ook nog met technische vragen) D66
* behoorlijke tevreden over hoe wensen raad verwerkt zijn.
* oplossing tussenfase is elegant

* Constateer wat meer rust in het debat
* hoe wordt de betrokkenheid van de medici van de brandbrief bij de commissie vormgegeven? [redacted] (In de reflectiefase worden medici betrokken, HIA, …)
* hoe garandeert het college dat de commissie die wordt ingesteld kan rekenen op draagvlak en vertrouwen van burgers? [redacted] (Join fact finding, nationaal fact finding)
* hebben de zoekgebieden eigenlijk een wettelijke of juridische status? [redacted]
* is het mogelijk de Raad voor de Volksgezondheid nog om een advies over de molens te vragen? [redacted]

[redacted]

Verstuurd vanaf mijn iPad

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

Van: [redacted]@amsterdam.nl namens [redacted]
Aan: [redacted]@groenlicht.nl"; [redacted]
Onderwerp: Stadsdeel Nieuw-West - Gesprekken over Windmolens (online informatiebijeenkomst) - (19:00-20:30 uur)

RD 16/4/21 – update: link om de bijeenkomst via livestreaming te volgen: www.Amsterdam.nl/bijeenkomstenwindenergie <http://www.Amsterdam.nl/bijeenkomstenwindenergie>

21 april 2021 – Stadsdeel Nieuw-West - Gesprekken over Windmolens (online informatiebijeenkomsten)

Zoekgebieden Nieuw-West: Havengebied en Havengebied Zuid

Opzet

Elk gesprek is live vanuit een studio en wordt direct gestreamd zodat kijkers thuis kunnen meekijken. Onder regie van een gespreksleider komen veelgestelde vragen en zorgen aan de orde. Aan tafel zijn, naast een bestuurder van het stadsdeel en experts, enkele bewoners aanwezig die de vragen, zorgen en belangen van zoveel mogelijk bewoners vertegenwoordigen.

Uitzending

De uitzending van het gesprek is te volgen via livestreaming: www.Amsterdam.nl/bijeenkomstenwindenergie <http://www.Amsterdam.nl/bijeenkomstenwindenergie>

Elk gesprek is zo spoedig mogelijk na afloop terug te zien, voorzien van ondertiteling.

Live aanwezig:

I.v.m. de corona maatregelen zijn slechts een beperkt aantal personen live aanwezig op locatie (zij hebben een extra/andere outlook uitnodiging met nadere gegevens)

persoonlijk aanwezig (op locatie):

- Opening + afsluiting: Ronald Mauer (Stadsdeelbestuurder Amsterdam Nieuw-West) – Portefeuillehouder Duurzaamheid

- [redacted] / [redacted] / [redacted] [redacted]

Alle andere kunnen alleen digitaal de bijeenkomst bijwonen via de link hierboven!

Tijd:

Ø 19:00 en 20:30 uur – duur bijeenkomst (inclusief uitloop)

Met vriendelijke groet,

Namens [redacted] & [redacted]

[redacted]

Secretaresse Programma Amsterdam Klimaatneutraal

Project-assistent RES

Ruimte en Duurzaamheid

Gemeente Amsterdam

M +31 06 [redacted]

E-mail: [redacted] @amsterdam.nl [redacted] @amsterdam.nl>

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam

Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

Van: [redacted]@amsterdam.nl namens [redacted]
Aan: [redacted]@groenlicht.nl"; [redacted]
Onderwerp: Stadsdeel Nieuw-West - Gesprekken over Windmolens (online informatiebijeenkomst) - (19:00-20:30 uur)

RD 16/4/21 – update: link om de bijeenkomst via livestreaming te volgen: www.Amsterdam.nl/bijeenkomstenwindenergie <http://www.Amsterdam.nl/bijeenkomstenwindenergie>

21 april 2021 – Stadsdeel Nieuw-West - Gesprekken over Windmolens (online informatiebijeenkomsten)

Zoekgebieden Nieuw-West: Havengebied en Havengebied Zuid

Opzet

Elk gesprek is live vanuit een studio en wordt direct gestreamd zodat kijkers thuis kunnen meekijken. Onder regie van een gespreksleider komen veelgestelde vragen en zorgen aan de orde. Aan tafel zijn, naast een bestuurder van het stadsdeel en experts, enkele bewoners aanwezig die de vragen, zorgen en belangen van zoveel mogelijk bewoners vertegenwoordigen.

Uitzending

De uitzending van het gesprek is te volgen via livestreaming: www.Amsterdam.nl/bijeenkomstenwindenergie <http://www.Amsterdam.nl/bijeenkomstenwindenergie>

Elk gesprek is zo spoedig mogelijk na afloop terug te zien, voorzien van ondertiteling.

Live aanwezig:

I.v.m. de corona maatregelen zijn slechts een beperkt aantal personen live aanwezig op locatie (zij hebben een extra/andere outlook uitnodiging met nadere gegevens)

persoonlijk aanwezig (op locatie):

- Opening + afsluiting: Ronald Mauer (Stadsdeelbestuurder Amsterdam Nieuw-West) – Portefeuillehouder Duurzaamheid

- [redacted] / [redacted] / [redacted]

Alle andere kunnen alleen digitaal de bijeenkomst bijwonen via de link hierboven!

Tijd:

Ø 19:00 en 20:30 uur – duur bijeenkomst (inclusief uitloop)

Met vriendelijke groet,

Namens [redacted] & [redacted]

[redacted]

Secretaresse Programma Amsterdam Klimaatneutraal

Project-assistent RES

Ruimte en Duurzaamheid

Gemeente Amsterdam

M +31 06 [redacted]

E-mail: [redacted] @amsterdam.nl [redacted] @amsterdam.nl>

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam

Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 15 april 2021 15:23
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: stakeholders / belanghebbende RES/Wind

Hoi allemaal,

Bijgaand lijst stakeholders (In Excel) - = kleur groen=betekent: ambtenaren collega's.
(het gaat om belanghebbenden organisaties niet zijnde buurgemeenten / stadsdelen; die volgt zsm).
Ik heb de eerdere lijsten van [redacted] en [redacted] vergeleken en zondig toegevoegd.

Zouden jullie svp de lijst kunnen nalopen kijk of we wat missen.
Wellicht kunnen degenen die uitgenodigd moeten worden een kleurtje geven.

Ik hoor graag.
Groeten.
[redacted]

belanghebbende organisaties Si...

-----Oorspronkelijk bericht-----
Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: donderdag 15 april 2021 10:07
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: Namen

Van [redacted]

Ik denk aan: spaar het gein/ Zuidoost, evt nog andere groep van buiten A'dam, Windalarm, Noord gestoord, Amsterdam Wind, Natuur en Milieufederatie, JongRES, Amsterdamwilwind.
Aub check bij [redacted] en [redacted] of dit de belangrijkste zijn.

Qua buurgemeentes: Zaanstad, evt Oostzaan/ Landsmeer, Weesp, Diemen, ouder Amstel. HMM.
SD Nrd, Zo, Oost, NW.

Qua collega's: [redacted], [redacted], [redacted].
Check of deze als experts bij sessie met stakeholders of bij collega's moeten.
En [redacted]

Qua Res regio: [redacted]/[redacted], [redacted] PNH.

belanghebbende
organisaties Si...

Van: Secretariaat Wethouder Doorninck
Aan: Doorninck, Marieke van; [redacted]
Onderwerp: Stand van zaken reflectiefase RES

7/10/21 [redacted] – Allen, zie bijgaande uitnodiging op korte termijn. Hopelijk lukt het een ieder hier ruimte voor vrij te maken. Alvast veel dank.

Link: [Link naar de virtuele MS Teams ruimte] <https://teams microsoft.com/l/meetup- [redacted]

Dag [redacted] of [redacted]

Zouden jullie dinsdag 12 oktober van 16.15 tot 16.45 een afspraak in willen plannen over de reflectiefase van de RES?

Onderwerp afspraak: stand van zaken reflectiefase RES

Genodigden: stadsdeelbestuurders Dirk de Jager, Saskia Groenewoud, Ronald Mauer, Rick Vermin. Tevens uitnodigen: [redacted], [redacted], [redacted] en ik.

Datum: dinsdag 12 oktober

Duur: half uur, van 16.15 tot 16.45u. Of als dat echt niet gaat, van 16.00 tot 16.30u

Het kan zijn dat dit lastig past in de agenda's van de DB-ers, maar vraag maar wat coulance, omdat de rest van de week zo vol zit en [redacted] er wel aan hecht de DB-ers nog voor het reces mee te nemen. Als het spaak loopt, trek dan even aan de bel.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Bestuursadviseur

Directie Bestuursadvisering & Strategie

Bestuur en Organisatie

Bezoekadres Amstel 1, 1011 PN
Postbus 202, 1000 AE Amsterdam
Telefoon: 020 [redacted] / 06 [redacted]

Fax: 020 - 552.2163
Email [redacted] @amsterdam nl [redacted] @amsterdam.nl>

Van: RESAmsterdam
Aan: [redacted]@public-mediation.nl"; [redacted]"; "[redacted]@public-mediation.nl"; "[redacted]@public-mediation.nl"; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: start Nieuw-West: Lokale Klankborgroep Reflectiefase Windmolens
Bijlagen: image001.wmz
image004.png
image002.wmz
image003.png
image001.png

RD 27/10/21

<https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/windmolens-amsterdam/kaart-windzoekgebieden/>

Start Nieuw-West Lokale Klankborgroep Reflectiefase Windmolens.

Locatie volgt nog (waarschijnlijk Stadsdeelkantoor of bij Gebouw MidWest (2e etage).

Graag tot ziens.

Mede namens [redacted]

[redacted]

Team Regionale Energiestrategie (RES) Amsterdam

Afdeling <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/volg-beleid/duurzaamheid/klimaatneutraal/> Duurzaamheid | Gemeente Amsterdam

Contact en vragen via : online contactformulier <https://formulier.amsterdam.nl/thema/wonen/contact-regionale-energiestrategie/Uw-gegevens/>

Wilt u op de hoogte blijven over de RES en windenergie? Meld u aan <https://formulier.amsterdam.nl/thema/wonen/duurzame-energie-blijf-hoogte!/Aanmelden/>

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam

Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

Volg ons via:

Website Amsterdam Windenergie <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/windmolens-amsterdam/>

Nieuwsbrief Duurzame Energie <https://www.amsterdam.nl/nieuwsbrieven/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/mailinglist-nieuwsbrief-duurzame-energie/>

www.facebook.com/duurzaam020 <http://www.facebook.com/duurzaam020>

www.twitter.com/duurzaam020 <http://www.twitter.com/duurzaam020>

Van: RESAmsterdam
Aan: [redacted]@public-mediation.nl"; [redacted]"; "[redacted]@public-mediation.nl"; "[redacted]@public-mediation.nl" [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Start Noord Lokale Klankborgroep Reflectiefase Windmolens
Bijlagen: image001.wmz
image004.png
image002.wmz
image003.png
image001.png

RD 27/10/21

<https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/windmolens-amsterdam/kaart-windzoekgebieden/>

Start Noord Lokale Klankborgroep Reflectiefase Windmolens.

Locatie volgt nog (waarschijnlijk Stadsdeelkantoor).

Graag tot ziens.

Mede namens [redacted]

[redacted]

Team Regionale Energiestrategie (RES) Amsterdam

Afdeling <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/volg-beleid/duurzaamheid/klimaatneutraal/> Duurzaamheid | Gemeente Amsterdam

Contact en vragen via : online contactformulier <https://formulier.amsterdam.nl/thema/wonen/contact-regionale-energiestrategie/Uw-gegevens/>

Wilt u op de hoogte blijven over de RES en windenergie? Meld u aan <https://formulier.amsterdam.nl/thema/wonen/duurzame-energie-blijf-hoogte!/Aanmelden/>

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam

Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

Volg ons via:

Website Amsterdam Windenergie <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/windmolens-amsterdam/>

Nieuwsbrief Duurzame Energie <https://www.amsterdam.nl/nieuwsbrieven/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/mailinglist-nieuwsbrief-duurzame-energie/>

www.facebook.com/duurzaam020 <http://www.facebook.com/duurzaam020>

www.twitter.com/duurzaam020 <http://www.twitter.com/duurzaam020>

Van: RESAmsterdam
Aan: [redacted]@public-mediation.nl"; [redacted]"; "[redacted]@public-mediation.nl"; "[redacted]@public-mediation.nl"; [redacted]
Onderwerp: Start Oost Lokale Klankborgroep Reflectiefase Windmolens ism Ma.ak020
Bijlagen: image001.wmz
image004.png
image002.wmz
image003.png
image001.png

RD 27/10/21

<https://ma.ak020.nl/>

Start Oost Lokale Klankborgroep Reflectiefase Windmolens in samenwerking met Ma.ak020. Lees meer over Ma.ak020 <https://ma.ak020.nl/> .

Locatie en def. tijd volgt nog

Graag tot ziens.

Mede namens [redacted]

[redacted]

Team Regionale Energiestrategie (RES) Amsterdam

Afdeling <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/volg-beleid/duurzaamheid/klimaatneutraal/> Duurzaamheid | Gemeente Amsterdam

Contact en vragen via : online contactformulier <https://formulier.amsterdam.nl/thema/wonen/contact-regionale-energiestrategie/Uw-gegevens/>

Wilt u op de hoogte blijven over de RES en windenergie? Meld u aan <https://formulier.amsterdam.nl/thema/wonen/duurzame-energie-blijf-hoogte!/Aanmelden/>

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam

Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

Volg ons via:

Website Amsterdam Windenergie <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/windmolens-amsterdam/>

Nieuwsbrief Duurzame Energie <https://www.amsterdam.nl/nieuwsbrieven/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/mailinglist-nieuwsbrief-duurzame-energie/>

www.facebook.com/duurzaam020 <http://www.facebook.com/duurzaam020>

www.twitter.com/duurzaam020 <http://www.twitter.com/duurzaam020>

Van: RESAmsterdam
Aan: [redacted]@public-mediation.nl"; [redacted]@public-mediation.nl"; [redacted]@public-mediation.nl"; [redacted]
Onderwerp: start Zuidoost: Lokale Klankborgroep Reflectiefase Windmolens
Bijlagen: image001.wmz
image004.png
image002.wmz
image003.png
image001.png

RD 27/10/21

<https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/windmolens-amsterdam/kaart-windzoekgebieden/>

Start Zuidoost Lokale Klankborgroep Reflectiefase Windmolens.

Locatie volgt nog (waarschijnlijk Stadsdeelkantoor).

Graag tot ziens.

Mede namens [redacted]

[redacted]

Team Regionale Energiestrategie (RES) Amsterdam

Afdeling <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/volg-beleid/duurzaamheid/klimaatneutraal/> Duurzaamheid | Gemeente Amsterdam

Contact en vragen via : online contactformulier <https://formulier.amsterdam.nl/thema/wonen/contact-regionale-energiestrategie/Uw-gegevens/>

Wilt u op de hoogte blijven over de RES en windenergie? Meld u aan <https://formulier.amsterdam.nl/thema/wonen/duurzame-energie-blijf-hoogte!/Aanmelden/>

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam

Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

Volg ons via:

Website Amsterdam Windenergie <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/windmolens-amsterdam/>

Nieuwsbrief Duurzame Energie <https://www.amsterdam.nl/nieuwsbrieven/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/mailinglist-nieuwsbrief-duurzame-energie/>

www.facebook.com/duurzaam020 <http://www.facebook.com/duurzaam020>

www.twitter.com/duurzaam020 <http://www.twitter.com/duurzaam020>

Van: [redacted] namens [redacted]
Aan: [redacted] ; [redacted]
Cc: [redacted]
Onderwerp: STaVaZa + acties PWE Reflectiefase RES/Adam

RD 4/14/21/

[Link naar de virtuele MS Teams ruimte] <https://teams.microsoft.com/l/meetup-[redacted]

Graag plan ik op verzoek van team RES/Wind een wekelijks overleg om te praten over de stand van zaken / actiepunten rondom PWE reflectiefase Amsterdam.

Mocht het overleg niet nodig zijn, of als het overleg korter kan dan 1 uur, dan wordt de afspraak dusdanig aangepast (vervallen of korter)

Groeten

[redacted]

[redacted]

(project) secretaresse team RES/Wind

Team Advies, Dienstverlening & Ondersteuning

Afdeling Duurzaamheid

Gemeente Amsterdam

M +31 06 [redacted]

E-mail [redacted] @amsterdam.nl [redacted] @amsterdam nl>

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam

Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: maandag 19 juli 2021 15:54
Aan: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: stukken tbv afspraak 21/7 MER commissie

Hoi [redacted] en [redacted]

Ik heb een overleg met [redacted] ingepland voor as. Donderdag 21 juli -13:00 14:00 uur

Stukken/achtergrond info
[redacted] vroeg wel of er stukken zijn en/of extra info mbt. doel/opzet/vragen zodat hij zich alvast kan voorbereiden op het gesprek, zodat jullie mogelijk sneller naar de kern(vragen) van het overleg kunnen komen.

Ik hoor het graag van jullie dan stuur ik de info door naar [redacted] en/of voeg die toe aan die outlook meeting.

Groeten
[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: donderdag 15 juli 2021 16:29
Aan [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: contactgegevens MER commissie

Ho [redacted],
Kan jij voor volgende week een uurtje met [redacted] (hieronder) [redacted] en ik proberen te prikken?
Gaat over gezondheidswerkgroep RES/wind Amsterdam.
Groet en dank!
[redacted]

Van: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Verzonden: donderdag 15 juli 2021 12:29
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: contactgegevens MER commissie

Hallo [redacted]

Contactpersoon bij de Commissie MER is [redacted]:

E-mail [redacted]@eia.nl
Website: www.commissiemer.nl
Telefoon: +31 (0)30 [redacted]

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020[redacted]
M 06[redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 15 juli 2021 12:14
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp:

E-mail [redacted]@eia.nl
Website: www.commissiemer.nl
Telefoon: +31 (0)30[redacted]

[redacted]
Afdelingsmanager
Leefomgeving

GGD Amsterdam

T 020[redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 5 juli 2021 16:23
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted]'
Onderwerp: tekst tbv veegsessie
Bijlagen: 210705_Concept_uitnodingstekst veegsessies_rd.docx; Deelnemers RES Wind Amsterdam preconstructie (semi)overheden 1 juli 2021.docx

Hoi allen,

Ik wil graag datumprikken zsm uitzetten en begeleidende tekst mailen.
Vraag: Alleen mailen naar degenen die niet aanwezig waren of naar alle genodigden?
(uit de aanwezigheidslijst kan je niet opmaken wie deel aanwezig was).

Ik hoor graag jullie reactie.
Groeten
[redacted]

[redacted]
(project) secretaresse
Team Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06 [redacted]
E-mail: [redacted] @amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

Beste collega's,

Afgelopen donderdag (1 juli, 14:00-16:00 uur) hebben we de meeste collega's weer "virtueel" ontmoet voor een 3e sessie over de plan van aanpak Reflectiefase RES Amsterdam t.b.v. (semi)overheden met als subtitel: "**preconstructie"**.

Helaas kon niet iedereen deelnemen en sommige konden alleen deels aanwezig zijn.
We willen graag zoveel mogelijk genodigden blijven betrekken bij de brainstormsessies en daarom willen we graag nog een zogenaamde "veegsessie" bijeenkomst inplannen voor degenen die niet of deels aanwezig waren.
We zullen een datum hiervoor bepalen met behulp van een datumprikker.
Zouden jullie de datumprikker s.v.p. zo gauw mogelijk willen invullen dan kunnen we z.s.m. een definitieve datum inplannen.
Opties:

optie 1	dinsdag	13-jul	14:00-16:00 uur
optie 2	donderdag	15-jul	10:00-12:00 uur
optie 3	donderdag	15-jul	11:00-13:00 uur
optie 4	donderdag	15-jul	13:00-15:00 uur
optie 5	donderdag	12-aug	10:00-12:00 uur

We hebben opnieuw een interactief programma gepland waar iedereen actief aan bijdraagt! Tijdens deze bijeenkomst willen we met jullie samen een "preconstructie" doen, langs de windrichtingen van de zoekgebieden van Amsterdam met jullie actieve inbreng. Dit doen we door met elkaar toekomstige gebeurtenissen (zgn. 'critical moments') te inventariseren en hiermee processtappen in de tijd te zetten.

Het doel van de bijeenkomst is om gezamenlijk een procesontwerp te maken voor de reflectiefase. Door deze perspectieven bij elkaar te brengen werken we toe naar synergie en afstemming van (beoogde) acties. En creëren we een gedeeld beeld van wat er nog gebeuren moet. Tijdens het reces zullen we de input verwerken en in augustus/ begin september de reflectiefase officieel starten.

Voor vragen graag contact opnemen met ondergetekende of [redacted] [redacted]@amsterdam.nl)

Met vriendelijke groet.
Namens [redacted]

[redacted]
(project) secretaresse team RES/Wind
Team Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06 [redacted]
E-mail [redacted] amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

Gemeente
voert regie op proces
Reflectiefase
Participatieplan
Uitvoering
onderzoek
Besluitvorming

Deelnemers Preconstructie 1 juli 2021

- [redacted] @public-mediation.nl
- [redacted]wer [redacted] @public-mediation.nl
- [redacted] @public-mediation.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @balance.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @over-gemeenten.nl
- [redacted] @ouder-amstel.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @noord-holland.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @waterland.nl
- [redacted] @waternet.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @public-mediation.nl
- [redacted] @diemen.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @amsterdam.nl
- [redacted] @diemen.nl

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 12 oktober 2021 8:58
Aan: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Telnrs voor vz RES cie

Zie hieronder

---------- Original Message ----------
From: [redacted]@gmail.com>
To: [redacted]@ziggo.nl>
Date: October 11, 2021 at 9:44 PM
Subject: Re: FW: Hulpvraag - onafhankelijke voorzitter uit je netwerk voor RES reflectiefase

[redacted]

Ik heb [redacted] beknopt in kennis gesteld van jouw vraag. Ze is belangstellend. Haar nummer is 06-[redacted].

[redacted] is bereikbaar op 06-[redacted]

Succes met de procedure.

Groet
[redacted]

Op ma 11 okt. 2021 om 12:20 schreef [redacted]@ziggo.nl>

> Dag [redacted]
>
> Er is bij ons interesse om met beide personen in contact te treden. Het zou inderdaad goed zijn als jij [redacted] even kan benaderen of wij contact kunnen opnemen voor verdere toelichting. Bij [redacted] is dat lees ik niet meer nodig.
>
> Laatste vraag: heb jij ook van beide personen contactgegevens?
>
> Nogmaals dank voor je support!
>
> Groeten
>
> [redacted]

On October 9, 2021 at 7:22 PM [redacted]@gmail.com> wrote:

[redacted]

Ik denk aan 2 namen:
- [redacted], voorzitter Glastuinbouw Nederland en oud gedeputeerde ZH met oa RO in de portefeuille. Vanuit die rol de nodige ervaring met windlocaties en de dilemma's daarvan. Verbindend type. CDA
- [redacted]. Ik ken haar zelf niet maar kreeg haar naam van mijn neef, oud burgemeester Beverwijk, door. [redacted] is oud wethouder Stichtse Vecht en oud journalist bij oa Avro/Tros en ervaren in voorzitten. Groen Links.

Mocht je belangstelling hebben dan moeten we even zien hoe je ze wil benaderen. [redacted] heb ik nog niet benaderd maar [redacted] is via mijn contact wel op de hoogte en concreet gevraagd of ze belangstelling had.

Groeyt
[redacted]

Op za 2 okt. 2021 om 20:46 schreef [redacted] [redacted]@ziggo.nl>

Beste [redacted]

Hieronder en in de bijlage wat meer achtergrond over de vraag mbt de onafhankelijk voorzitter.

Groeten

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 29 september 2021 14:15
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: Hulpvraag - onafhankelijke voorzitter uit je netwerk voor RES reflectiefase

Beste [redacted]

Vanuit de RES reflectiefase willen we een beroep doen op jullie uitgebreid netwerk. We zoeken een onafhankelijke voorzitter voor een expertcommissie over gezondheidseffecten van windturbines die nog dit najaar moet starten. Hiervoor hebben we eerder

het Overlegorgaan fysieke leefomgeving (OFL) benaderd. Zij geven aan op deze korte termijn geen voorzitter te kunnen leveren.

Zouden jullie vanuit jullie eigen netwerk een geschikte voorzitter kunnen voorstellen en benaderen?

Achtergrond: In de reflectiefase RES windenergie zal een groep van experts nader uitwerken hoe een gezondheidseffectanalyse (GEA) ten behoeve van windturbines uitgevoerd kan worden. Deze GEA is toegezegd onder leiding van een onafhankelijke voorzitter aan de gemeenteraad tijdens het vaststellen van de RES 1.0. Voor de leden van de commissie/ expertgroep voor de GEA zullen we als gemeente een voorstel doen. Een nadere uitleg over de gezondheidscommissie vindt je in de bijlage. Deze schets wordt met de voorzitter besproken en in de eerste bijeenkomst met de leden van de expertgroep.

Eerder heeft mevr. [redacted], manager OFL, MT lid directie Participatie Ministerie Infrastructuur & Waterstaat dit voorstel bij OFL besproken. Zij vinden het een interessante uitdaging en een belangrijk onderwerp, maar ze zitten te krap in de tijd om dit erbij te doen. [redacted] heeft ook verschillende oud - voorzitters benaderd, die helaas negatief gereageerd hebben in verband met de korte termijn (dhr. Job Cohen, Pieter Jan Biesheuvel of Jacques Wallage).

Ik hoor graag snel van jullie terug of jullie denken dat er binnen jullie netwerk een voorzitter te vinden is!

Voor meer informatie zijn [redacted] [redacted]@amsterdam.nl procesmanager RES/wind) en ik altijd te bereiken.

Alvast bedankt voor jullie moeite!

Hartelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Coördinator RES Amsterdam

Ruimte & Duurzaamheid

Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)

Gemeente Amsterdam

E. [redacted]@amsterdam.nl

T. +31 6 [redacted]

afspraken via [redacted]@amsterdam.nl

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

[redacted]

[redacted]

M +31 (0)6 [redacted]

[redacted]

Van: [redacted]@dzp.nl>
Verzonden: dinsdag 26 oktober 2021 15:22
Aan: [redacted]
Onderwerp: Tentative: Werkgroep Reflectiefase RES 1.0

Ik kan eventueel het eerste halfuur aanwezig zijn.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Spuistraat 10 | 3087 BS ROTTERDAM
T: 010 462 14 97 | M: 06[redacted] | E:[redacted]@dzp.nl
Volg ons op: www.dzp.nl | linkedin DZP

Deze e-mail is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Verstrekking aan en gebruik door anderen is niet toegestaan. DZP sluit iedere aansprakelijkheid uit die voortvloeit uit elektronische verzending. Als u deze e-mail per abuis heeft ontvangen verzoeken wij u ons telefonisch of per e-mail te waarschuwen en deze e-mail te verwijderen.

This e-mail is intended exclusively for the addressee(s), and may not be passed on to, or made available for use by any person other than the addressee(s). DZP rules out any and every liability resulting from any electronic transmission. If you received this e-mail in error, please notify us immediately by e-mail or telephone and delete this e-mail.

[redacted]

Van: [redacted]@rivm.nl>
Verzonden: maandag 12 april 2021 20:38
Aan: [redacted]
Onderwerp: Ter info Doorst: Melding nr. M2103 16373 onderwerp: brandbrief gezondheidseffecten en windturbines Amsterdam

Opvolgingsvlag: FollowUp
Vlagstatus: Voltooid

Hoi,

Goede bijdrage!

Het procesdeel heb ik niet meer helemaal meegekeken maar daarin zit een groot deel van de crux.

Onderstaand, ter informatie, onze reactie op de vervolgvraag van groep medici (waarover ik vorige week belde).

Groet,

[redacted]

[redacted]
Milieu & Gezondheid
Environment & Health
RIVM - DMG
+31 6 [redacted]

Van: [redacted]@rivm.nl>
Datum: 12 april 2021 om 16:58:15 CEST
Aan: Info-RIVM <info@rivm.nl>
Onderwerp: RE: Melding nr. M2103 16373 onderwerp: brandbrief gezondheidseffecten en windturbines Amsterdam

Dag ,
Graag als volgt reageren:
"'Naar aanleiding van uw verzoek van 9 april laat ik u weten dat wij de GGD Amsterdam inmiddels behulpzaam zijn geweest in haar reactie op uw brief. De gemeente Amsterdam zal hierover nader mededelingen doen. Mochten daarover er vragen zijn dan kunt u deze met de GGD Amsterdam opnemen. Mochten er daarna nog vragen zijn van uw kant dan horen wij die graag.
Met vriendelijke groet,
Namens het Expertise Centrum Geluid (ECG), RIVM"
Groet,

[redacted]
+316[redacted]

From: info@rivm.nl <info@rivm.nl>
Sent: vrijdag 9 april 2021 12:38
To: [redacted]@rivm.nl>
Subject: Melding nr. M2103 16373 onderwerp: brandbrief gezondheidseffecten en windturbines Amsterdam
Beste collega,

Onderstaande mail is binnengekomen bij het RIVM Infopunt. Deze mail heeft het volgende kenmerk gekregen: M2103 16373.

Kun jij een inhoudelijke reactie geven zodat wij deze vraag/melding kunnen beantwoorden?
Graag ontvangen wij een reply met reactie op deze mail binnen 5 werkdagen. Zorg ervoor dat je de onderwerpregel niet aanpast.

Met kleur gearceerde teksten zijn in ons systeem niet leesbaar.

Alvast bedankt voor je medewerking!

Met vriendelijke groet,

[redacted]
RIVM Infopunt

Date sent: Apr 9, 2021 12:09 PM
To: "info@rivm.nl" <info@rivm.nl>
Subject: Afspraak na raadsadres en rapport RIVM (via Melding nr. M2103 16373)

Geachte RIVM

Graag wil ik namens de ondergetekenden van het bijgevoegd raadsadres gemeente Amsterdam over windturbines en gezondheid in contact komen om een afspraak
te maken om te spreken over ons raadsadres en hoe deze zich verhoudt tot het RIVM rapport uit 2020 (Health and windturbines an update). Aangezien ons
raadsadres veel media aandacht genereert en wij begin maart jl. een gesprek gehad hebben met Dhr. [redacted] (een van de auteurs van het rapport), is het
ons inziens wijs om met elkaar in gesprek te komen. Ik heb geprobeerd om met de desbetreffende afdeling en/of persoon telefonisch te spreken maar dat blijkt
moeilijk.

Aangezien het besluitvormingsproces over plaatsing van windturbines dichtbij grote woonwijken in Amsterdam in volle gang is, zouden wij graag zo snel mogelijk
met het RIVM in contact treden. En mogelijk is een gesprek met ons, de GGD Amsterdam en het RIVM wenselijk. We kijken uit naar een spoedige reactie. Kunt u dan
ook de contactgegevens vermelden van desbetreffende afdeling en persoon zodat het contact iets vlotter verloopt?

Hartelijke groet, mede namens de ondergetekenden van het raadsadres,
[redacted]
telefoon 06-[redacted]

Van: info@rivm.nl <info@rivm.nl>
Verzonden: donderdag 8 april 2021 08:31
Aan: [redacted]@hotmail.com [redacted]@hotmail.com>
Onderwerp: Melding nr. M2103 16373

Geachte dames, heren,

Dank voor uw brief. Wij hebben deze in goede orde ontvangen.

GGD-en kunnen het RIVM om ondersteuning vragen bij, inhoudelijke, vragen van bijvoorbeeld hun bestuur. De gemeenteraad van Amsterdam heeft de GGD-
Amsterdam om advies gevraagd naar aanleiding van uw brief. De GGD-Amsterdam heeft het RIVM gevraagd ondersteuning te verlenen bij dit advies. Het RIVM zal
hierbij behulpzaam zijn.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijk groet,

Het ExpertiseCentrum Geluid (ECG)
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
Telefoon: 030-2749111
E-mail: info@rivm.nl
Website: www.rivm.nl

U stelde de volgende vraag aan ons:

Verzoek:
Date sent: Mar 29, 2021 11:01 AM
To: "info@rivm.nl" <info@rivm.nl>, "persvoorlichting@rivm.nl" <persvoorlichting@rivm.nl>, "dm&v@rivm.nl" <dm&v@rivm.nl>
Subject: brandbrief gezondheidseffecten en windturbines Amsterdam

Geachte directie van het RIVM,

Graag willen we u op de hoogte brengen van het versturen van een raadsadres over windturbines en gezondheidseffecten (zie bijlage) aan de gemeenteraadsleden
van de gemeente Amsterdam.

Met meer dan 100 medici en paramedici geven we een noodsignaal af dat plaatsing van windturbines in de nabijheid van woningen onverantwoord en onveilig is. De
conclusies van het RIVM-rapport “Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update” uit juli 2020 zijn niet toepasbaar voor de Amsterdamse zoekgebieden.
Wij hebben op 10 maart jl. een uitgebreid online meeting gehad met Dhr. [redacted], mede-auteur van het rapport. Ondanks de toelichting op het rapport die

we toen in goed gesprek hebben ontvangen, blijven wij van mening dat de conclusies van het rapport niet passen bij de situatie in Amsterdam.

Wij pleiten voor uitstel van plaatsing van windturbines in de nabijheid van woningen niet alleen in Amsterdam maar in heel Nederland tot de effecten op de
volksgezondheid goed zijn onderzocht.

Uiteraard zijn we te allen tijde bereid de inhoud van het raadsadres verder toe te lichten.

Hoogachtend,

[redacted], verloskundige en klinisch epidemioloog
[redacted], internist
[redacted], kinder- en jeugdpsychiater
[redacted], cardioloog
[redacted], kno-arts

[redacted], moleculair farmacoloog

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht
dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met
risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl De zorg voor morgen begint vandaag

Verzoek:
E-mail [redacted]@hotmail.com
Date sent: Mar 29, 2021 11:01 AM
To: "info@rivm.nl" <info@rivm.nl>, "persvoorlichting@rivm.nl" <persvoorlichting@rivm.nl>, "dm&v@rivm.nl" <dm&v@rivm.nl>
Subject: brandbrief gezondheidseffecten en windturbines Amsterdam

Geachte directie van het RIVM,

Graag willen we u op de hoogte brengen van het versturen van een raadsadres over windturbines en gezondheidseffecten (zie bijlage) aan de gemeenteraadsleden van de gemeente Amsterdam.

Met meer dan 100 medici en paramedici geven we een noodsignaal af dat plaatsing van windturbines in de nabijheid van woningen onverantwoord en onveilig is. De conclusies van het RIVM-rapport “Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update” uit juli 2020 zijn niet toepasbaar voor de Amsterdamse zoekgebieden. Wij hebben op 10 maart jl. een uitgebreid online meeting gehad met Dhr. [redacted], mede-auteur van het rapport. Ondanks de toelichting op het rapport die we toen in goed gesprek hebben ontvangen, blijven wij van mening dat de conclusies van het rapport niet passen bij de situatie in Amsterdam.

Wij pleiten voor uitstel van plaatsing van windturbines in de nabijheid van woningen niet alleen in Amsterdam maar in heel Nederland tot de effecten op de volksgezondheid goed zijn onderzocht.

Uiteraard zijn we te allen tijde bereid de inhoud van het raadsadres verder toe te lichten.

Hoogachtend,

[redacted], verloskundige en klinisch epidemioloog
[redacted], internist
[redacted], kinder- en jeugdpsychiater
[redacted], cardioloog
[redacted] kno-arts

[redacted], moleculair farmacoloog

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl *De zorg voor morgen* begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en Committed to *health and sustainability*

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 9 april 2021 17:13
Aan: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Ter info: In gesprek over windmolens in Amsterdam

Beste [redacted] en [redacted]

Ter info.
Vanaf volgende week maandagavond vindt een vijftal gespreksavonden plaats over windenergie. De avonden worden georganiseerd door het RES team (Regionale Energie Strategie) van de gemeente en zijn live te volgen.
Ik zit een aantal bijeenkomsten als expert in de zaal namens de GGD. [redacted] neemt ook een aantal avonden voor zijn rekening.

Hieronder de aankondiging en het programma.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: Gemeente Amsterdam, Regionale Energiestrategie <RESAmsterdam@amsterdam.nl>
Verzonden: donderdag 8 april 2021 16:33
Aan: RESAmsterdam@amsterdam.nl
Onderwerp: In gesprek over windmolens in Amsterdam

Bekijk de online versie.

Gemeente Amsterdam

Nieuwsbrief Duurzame Energie

Online gespreksavonden windenergie

Om u te informeren over alle aspecten van windmolens, organiseren we online gespreksavonden over windmolens in Amsterdam. Er zijn bijeenkomsten voor bewoners van de stadsdelen met windzoekgebieden: Oost, Nieuw-West, Noord en Zuidoost. Tevens is er één bijeenkomst voor heel Amsterdam en energieregio Noord Holland-Zuid organiseert een informatieavond.

Experts van onder andere de GGD, bestuurders en een aantal bewoners praten met elkaar over de voorgestelde windzoekgebieden. Het gesprek gaat over waarom we windenergie nodig hebben, over de keuze van zoekgebieden in Amsterdam, over de mogelijke effecten van windmolens op de gezondheid en de natuur en over de besluitvorming nu en straks.

Bij de gesprekken van de stadsdelen zullen bestuurders van stadsdelen aan tafel zitten. Bij de stadsbrede bijeenkomst zal de wethouder aanwezig zijn.

Data en tijden

De gespreksavonden zijn op de volgende data van 19.00 tot 20.15 uur

- Maandag 12 april: stadsdeel Oost
- Maandag 19 april: algemeen/gemeentebreed
- Dinsdag 20 april: stadsdeel Zuidoost
- Woensdag 21 april: stadsdeel Nieuw-West
- Donderdag 22 april: stadsdeel Noord

U hoeft zich voor deze bijeenkomsten niet aan te melden. U kunt de uitzending volgen via onze website.

De informatieavond van energieregio Noord Holland-Zuid is op woensdag 28 april van 20.00 tot 21.00 uur.

› Bekijk het programma / de uitzendingen

Inspreken in de raad

In mei vindt naar verwachting de besluitvorming plaats over de RES 1.0 in de gemeenteraad. U kunt in de gemeenteraad digitaal inspreken over de zoekgebieden voor windmolens die de gemeente voorstelt. Meer informatie over het aanmelden om in te spreken vindt u op de pagina gemeenteraad.

› Gemeenteraad

Kaart windzoekgebieden nu met inzoomfunctie

Vanaf nu staat er ook een kaart op de website waar u nog beter kunt zien wat de windzoekgebieden zijn. Op de kaart kunt u de voorkeursgebieden, de reservezoekgebieden en de extra reservegebieden bekijken. Uitleg van de kaart staat op de website.

› **Bekijk de kaart**

Colofon

Redactie: Gemeente Amsterdam,
Duurzame Energie.

- **www.amsterdam.nl/windenergie**
- **Hebt u een vraag**?
- Praat mee op **Facebook**
- Twitter: **@duurzaam020**
- **In- en uitschrijven nieuwsbrief**

[redacted]

Van: [redacted]@noord-holland.nl>
Verzonden: dinsdag 25 mei 2021 7:03
Aan: [redacted]
Onderwerp: toepassen HIA bij windturbineprojecten

Opvolgingsvlag: Opvolgen
Vlagstatus: Voltooid

Beste [redacted]

De gemeente Amsterdam is voornemens om een Health Impact Assessment te gaan uitvoeren. N.a.v. een vraag van [redacted] ben ik wat op zoek gegaan naar wat meer achtergrondinformatie over het toepassen van een HIA. Is een HIA nu gelijk aan het toepassen van de GES? Of is een HIA uitgebreider? En wat is het verschil dan met een normale MER?

Alvast dank voor je reactie.

Met vriendelijke groeten,

[redacted]

Beleidsmedewerker geluid en leefbaarheid

Werkdagen ma t/m vrij (roostervrij: woensdag- en vrijdagmiddag)

T (023) [redacted]
M (06) [redacted]
Houtplein 33 2012 DE Haarlem

www.noord-holland.nl
[redacted]@noord-holland.nl

Provincie Noord-Holland

Van: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 18 mei 2021 12:21
Aan: [redacted]@Noord-Holland.nl>
CC: [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: RE: bijdrage reflectiebijeenkomst 19-5

Hallo [redacted]

Meteen pittige vragen voorafgaand aan de bijeenkomst.

De GGD Amsterdam is niet van mening dat windturbineprojecten moeten worden stopgezet totdat nader onderzoek alle gezondheidseffecten in beeld heeft gebracht. Er wordt al enkele decennia onderzoek gedaan naar omgevingsgeluid waardoor de effecten op het welzijn en de gezondheid al goeddeels bekend zijn. Er is minder onderzoek gedaan naar de effecten van windturbines omdat dat een relatief nieuwe geluidbron is, maar de uitkomsten van onderzoek tonen wel een consistent beeld. Dat bevestigt het RIVM ook in haar laatste literatuurreview uit 2020. Tegenstanders vergroten momenteel de gezondheidseffecten die windturbines veroorzaken. Dat is logisch, net als voorstanders aangeven dat het geluidsniveau van windturbines veel lager is dan van ander omgevingsgeluid, zoals wegverkeer.

Dat neemt niet weg dat de introductie van een nieuwe geluidbron bij een (klein) deel van de omwonenden tot geluidhinder en mogelijk slaapverstoring zal leiden, ook als aan de geluidsnormen wordt voldaan. De mate van hinder en het aantal gehinderden hangt af van het geluidsniveau waar omwonenden mee te maken krijgen, maar ook van andere factoren zoals het gevolgde participatieproces. De GGD'en komen hierbij op voor het gezondheidsbelang en pleiten ervoor om de advieswaarden van de WHO te gebruiken (net als we dat doen voor wegverkeer, railverkeer, vliegverkeer).

De rol van de gemeenten is om een afweging te maken tussen de voor- en nadelen van verschillende opties om de energietransitie mogelijk te maken. Het welzijn en de gezondheid en de zorgen die bewoners zich daarover maken is daarbij natuurlijk belangrijk. Effecten op de gezondheid kunnen samen met andere milieueffecten in beeld worden gebracht met bv. een MER onderzoek. Maar ook – zoals nu in Amsterdam gebeurt – extra nadruk gegeven worden door een aparte health impact assessment. Ik verwacht niet dat een HIA meer info gaat opleveren dan de 'standaard' MER, maar begrijp waarom bestuurders dit instrument kiezen om tegemoet te komen aan de zorgen van omwonenden. De GGD'en kunnen gemeenten ondersteunen bij het opstellen en/of uitvoeren van een HIA, maar het heeft mijn voorkeur dat toegewerkt wordt naar een landelijk format voor een HIA zodat er duidelijkheid gecreëerd wordt. Daar zou ook uit de inventarisatie kunnen komen waar Edward Stigter om vraagt.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Van: [redacted]@Noord-Holland.nl>
Verzonden: maandag 17 mei 2021 15:22
Aan: [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
CC: [redacted]@noord-holland.nl>
Onderwerp: bijdrage reflectiebijeenkomst 19-5

Dag [redacted],
Woensdag a.s. lever jij bijdrage aan reflectiebijeenkomst RES.
In de voorbereiding vanochtend met gedeputeerde Edward Stigter gaf ik aan dat jij/GGD Amsterdam achter de strengere WHO normen staat.
Dat zal de vraag oproepen bij aanwezige volksvertegenwoordigers wat dat betekent.
We krijgen al moties met de oproep om windparken stop te zetten tot alle gezondheidsrisico's in beeld zijn. De roep om nader/meer onderzoek zwelt aan.

Edward Stigter zal aangeven dat we in IPO verband inventariseren waar provincies behoefte aan hebben qua nader onderzoek. En dat we waar nodig daarvoor gaan lobbyen bij Rijk; RIVM moet ons inziens de centrale, toonaangevende bron van actuele inzichten blijven.

Mijn vraag aan jou is wat wat jou betreft de rol van de gemeenten is waar het gaat om in beeld brengen hinder/risico's op lokaal niveau.
Is dat in de lijn van wat Amsterdam nu voor wil gaan schrijven aan initiatiefnemers – de health impact assesment. En/of geluidssimulatie en/of..
En wat rol GGD daarbij is.
En of jij vindt dat er eerst nader onderzoek nodig en we tot dan toe zoekgebieden /locaties wind stop moeten zetten
Dat helpt m.n. de aanwezige lokale volksvertegenwoordigers om te zien wat hun rol is . Maar ook of windlocaties stopzetten nu echt nodig is

Ik hoor graag van je
Grtz [redacted]

mw. [redacted]
procesmanager Transitie energie en grondstoffen
organisator Energielabs

Volg nu ook Duurzaam Noord-Holland op: *LinkedIn*

T (023) [redacted]
Houtplein 33 2012 DE Haarlem

www.noord-holland.nl
[redacted]@noord-holland.nl

Aan dit bericht en eventuele bijlagen kunnen geen rechten worden ontleend. Het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

GGD Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als een e-mail niet voor u is bestemd, verzoekt de gemeente u vriendelijk ons van de juiste adressering op de hoogte te stellen en de e-mail te verwijderen zonder de informatie te gebruiken en te delen met anderen. Voor verdere informatie over de rechten op informatie, zie www.ggd.amsterdam.nl/proclaimer

Aan dit bericht en eventuele bijlagen kunnen geen rechten worden ontleend. Het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 6 april 2021 10:09
Aan: 'cgm@rivm.nl'
CC: [redacted]
Onderwerp: toonbankvraag over raadsadres windmolens
Bijlagen: Raadsadres Gezondheidseffecten windturbines definitief.pdf

Beste cGM medewerker,

Bij de GGD Amsterdam is een raadsadres binnengekomen van een groep bezorgde medici en paramedici over de vermeende gezondheidseffecten van windturbines. De brief is bijgevoegd. In de brief stellen zij een aantal vragen die rechtstreeks ingaan op het RIVM rapport van [redacted] en [redacted] dat in oktober 2020 is verschenen (https://www.rivm.nl/publicaties/health-effects-related-to-wind-turbine-sound-update).

[redacted] is inmiddels bezig met de beantwoording van deze vragen, maar het lijkt ons goed om de beantwoording onder te brengen in een toonbankvraag van het cGM.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020[redacted]
M 06[redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Amsterdam, 29 maart 2021

Raadsadres Gemeente Amsterdam

Aan de Gemeenteraad van de Gemeente Amsterdam

Geachte leden van de Gemeenteraad,

Er is de laatste maanden veel te doen om de zoekgebieden voor de plaatsing van windturbines in en rondom Amsterdam. Het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie, de Nederlandse vertaling van de internationale klimaatafspraken van Parijs (2015), speelt behalve in de energieregio Noord-Holland Zuid met daarbinnen deelregio Amsterdam, ook in de andere 29 energieregio's in Nederland. Niet alleen met het oog op klimaat, maar ook voor de gezondheid is schone energie onontbeerlijk.

In Amsterdam wordt gezocht naar mogelijkheden voor plaatsing van windturbines met een hoogte van 146 tot 200 meter op afstand vanaf 350 meter van bewoning. In dit raadsadres willen we als medici en paramedici op basis van wetenschappelijke literatuur onze ernstige zorgen uiten over de nadelige gezondheidseffecten van windturbines in de directe nabijheid van woningen.

1. Het college, ten aanzien van dit onderwerp vertegenwoordigd door wethouder M. van Doorninck, hecht veel waarde aan de uitkomsten van het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update" uit 2020[1]. Om de navolgende redenen is dit rapport echter niet toepasbaar op de Amsterdamse zoekgebieden:

   A. In het RIVM-rapport[1] wordt verwezen naar 102 wetenschappelijke studies.[o.a.2-21] Het merendeel gaat over overlast en acceptatie van windturbines. Slechts 15 studies gaan over gezondheidseffecten en windturbines. Opvallend in deze studies is dat vrijwel alle windturbines in dunbevolkt gebied gelokaliseerd zijn en een maximale tiphoogte van 120 meter hebben. Daarnaast woont het overgrote deel van de omwonenden in de studies op meer dan 500 meter afstand van de windturbines en is de geluidsbelasting lager dan 42 dB.

   B. In de veel besproken Deense studies (The Danish Wind turbine Study,[5-9]) is onderzoek gedaan naar de gezondheidsrisico's bij 711.000 inwoners die in dunbevolkt gebied binnen een straal van 10 km van windturbines wonen. Slechts 1100 inwoners wonen binnen 500 meter van windturbines met een tiphoogte tot 100 meter en een geluidsbelasting van 42 dB en hoger. In deze kleine groep (minder dan 1% van het totaal aantal onderzochte bewoners) is wel degelijk een verhoogd risico op hart- en vaatziekten[9], slapeloosheid, depressie en toename gebruik van antidepressiva en slaapmedicatie aangetoond[8].

C. In diezelfde Deense studies is een significant verhoogd risico op hypertensie aangetoond bij mensen ouder dan 65 jaar die in de nabijheid van windturbines wonen met een geluidsbelasting buitenshuis van 42 dB en meer; binnenshuis 15 dB en meer[5].

D. Er zijn geen wetenschappelijke studies beschikbaar over de gezondheidseffecten van windturbines met een tiphoogte hoger dan 120 meter, die binnen 2000 meter van omwonenden staan met 42dB geluidsbelasting of hoger. De hoofdonderzoeker van de Deense studies (Mw. dr. M. Sørensen[5-9]) en ook de auteur van het RIVM-rapport (Dhr. dr. F. van den Berg[1]) bevestigen dit. De conclusies van het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update" uit 2020 zijn daarom niet van toepassing op de situatie, zoals in en rondom Amsterdam gepland is.

E. In het WHO-rapport Environmental Noise Guidelines for the European Region[15] wordt in de bespreking van geluidsoverlast door windturbines bevestigd dat de onderzoeken plaats hebben gevonden in dunbevolkte gebieden.

2. Er is vooralsnog geen wetenschappelijk onderzoek gedaan naar negatieve gezondheidseffecten bij kinderen die opgroeien in de buurt van windturbines. Het eerder aangehaalde RIVM-rapport vermeldt niet welke betekenis er toegekend moet worden aan het gegeven dat hierover geen kennis beschikbaar is. Helaas zijn in de Deense Studies bewoners van jonger dan 18 jaar uitgesloten van deelname. Wel is bekend dat geluid van weg- en vliegverkeer significant negatieve gevolgen heeft op de leerprestaties en geheugenfuncties van kinderen [20]. Hoewel een dergelijk verband m.b.t. turbinegeluid aannemelijk lijkt, ontbreekt wetenschappelijk onderzoek hieromtrent. Er is bovendien veel onderzoek gedaan naar de effecten van slaapstoornissen op de hersenontwikkeling van kinderen. Slaapstoornissen bij kinderen, waarvan kan worden aangenomen dat die ten gevolge van windturbinegeluid kunnen ontstaan, kunnen leiden tot neuronen-verlies, verlies van geheugenfunctie, stagnerende cognitieve vermogens, toename van gedragsproblemen en verminderd welbevinden [16-19]. Tenslotte is verstoorde slaap bij kinderen geassocieerd met overgewicht en metabole ontregeling.

3. Er is veel wetenschappelijk bewijs dat geluidsoverlast door verkeer en vliegvelden geassocieerd is met een verhoogd risico op hart- en vaatziekten[10-13, 20, 22]. Geluidsoverlast veroorzaakt door windturbines wordt ongeveer even hinderlijk ervaren als geluidsoverlast door vliegverkeer en 3 maal hinderlijker ervaren dan weg- en railverkeer bij een vergelijkbaar geluidsniveau[14].

4. In verschillende wetenschappelijke studies is aangetoond dat omwonenden vanaf 35dB(A) hinder tot ernstige hinder ervaren. Dat is ook af te lezen uit bovenstaande schematische weergave van de resultaten van de review van geluidsexperts R.W. Rand en S.E. Ambrose uit 2013. Ook valt uit deze weergave op te maken dat de huidige Nederlandse geluidsnormen voor windturbines leiden tot ernstige hinder bij een veel grotere groep omwonenden dan op basis van de berekeningen van TNO en RIVM wordt aangenomen.

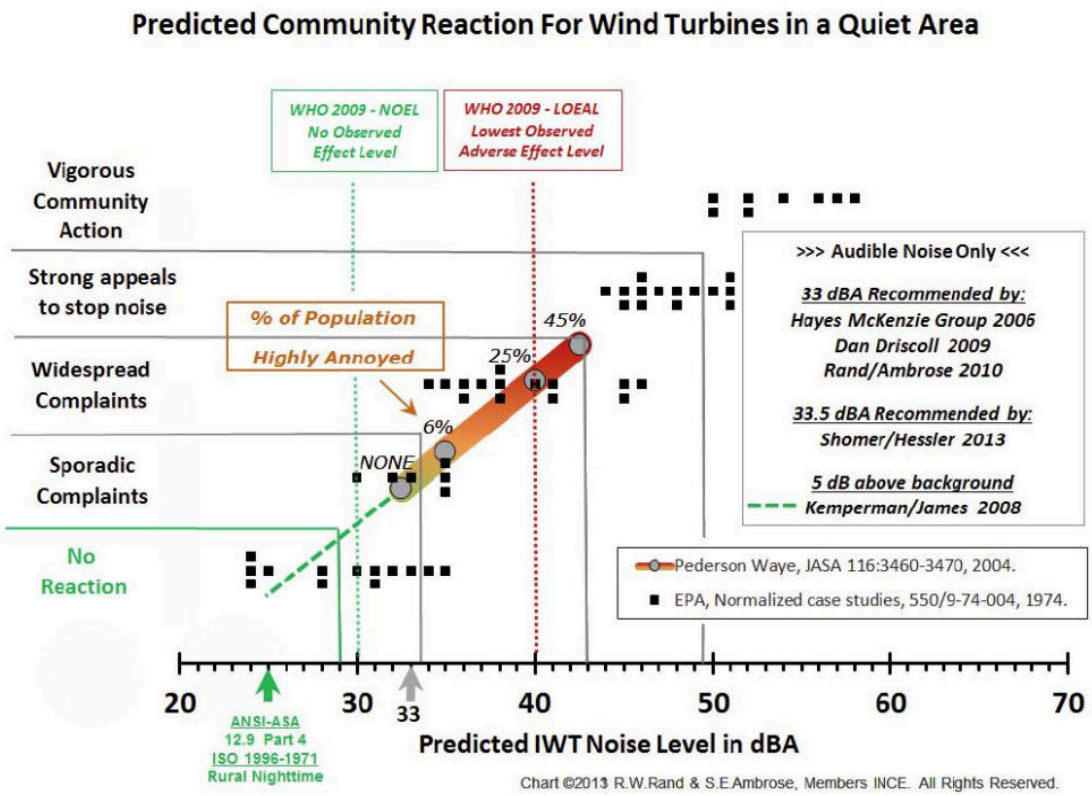

Tijdens de expertsessie presenteerde dr. ir. De Laat bovenstaande figuur, waarin de relatie tussen het geluidsniveau van windturbines en overlast ervan wordt weergegeven. Ook legde hij uit dat een geluidsniveau van 35dB(A) overeenkomt met een afstand van 10x de ashoogte van een moderne windturbine. Een windturbine met een tiphoogte van 200 meter heeft een ashoogte van ongeveer 150 meter. Dit type windturbine zal daarom op een afstand van minimaal 1500 meter tot woonhuizen, scholen, zorgcentra en andere gevoelige bebouwing moeten worden geplaatst om geluidshinder en secundaire gezondheidseffecten te minimaliseren. Bij plaatsing van een windturbine op of nabij water zou deze afstand minimaal 1,5x groter moeten zijn, gezien het feit dat geluid over water veel verder draagt dan over land.

De volgende figuur van de Amsterdamse zoekgebieden toont het bereik van de invloedsfeer van 1500 meter binnen en buiten de zoekgebieden. Geschat wordt dat tienduizenden Amsterdammers gezondheidseffecten zullen ondervinden.

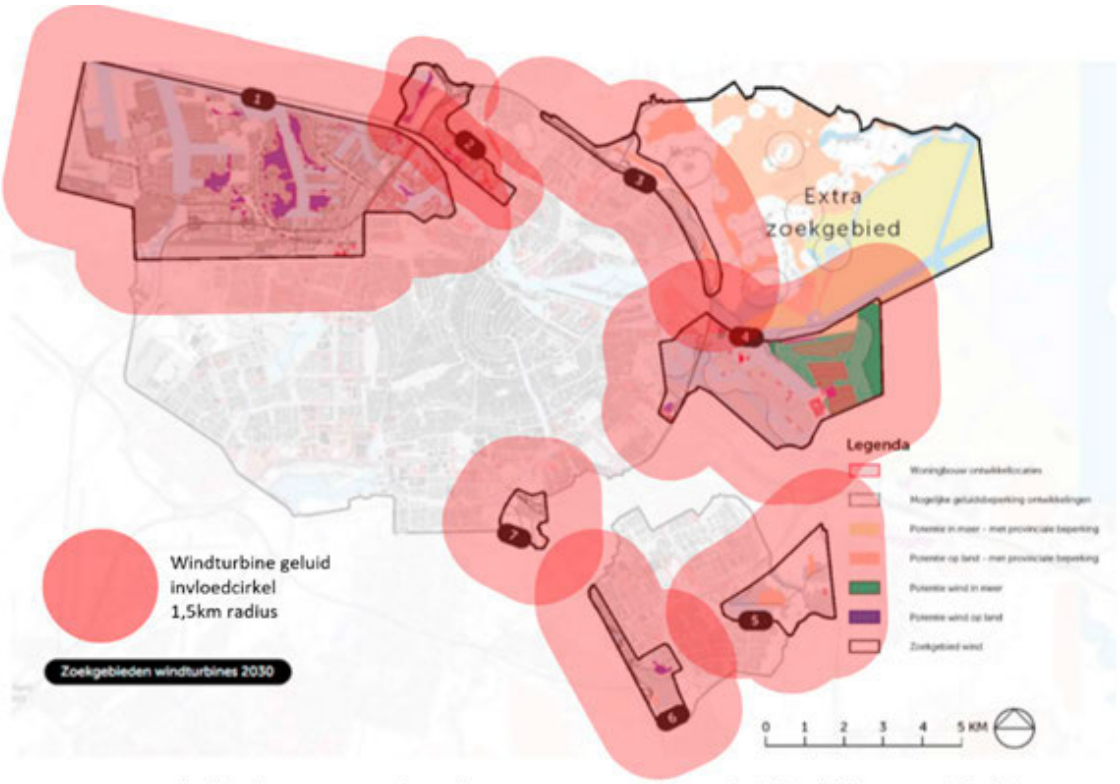

Figuur. De zeven zoekgebieden van Amsterdam, door auteurs aangevuld met de invloedssfeer van windturbines van 1500 meter in en rondom elk zoekgebied.

5. De WHO stelt vast dat bronnen van geluidsoverlast, waaronder windturbines, een belangrijke bedreiging voor de volksgezondheid zijn en adviseert een striktere geluidsnorm dan de Nederlandse wettelijke geluidsnorm voor windturbines [15].

6. Het RIVM adviseerde in 2009 een lagere geluidsnorm met een voorkeurswaarde van 40dB Lden én een maximale waarde van 45dB Lden om de ernstige hinder van windturbines tot een minimum te beperken. Dit advies is destijds niet opgevolgd door de landelijke politiek en er is gekozen voor uitsluitend een maximale waarde van 47dB Lden.

7. Windturbinegeluid wordt in de nacht niet gemaskeerd door het geluid van verkeer zoals dit overdag wel het geval kan zijn[4]. Daardoor leidt geluidsoverlast door windturbines ook langs (snel)wegen tot een toename van slapeloosheid. Het is al langer bekend dat chronische slapeloosheid leidt tot hypertensie, depressie, overgewicht en diabetes. Deze ziektebeelden hebben reeds een hoge incidentie in de zoekgebieden in dichtbevolkte volkswijken[24]. Deze ziektebeelden zullen naar verwachting door plaatsing van windturbines nog verder toenemen.

8. Bovendien zijn er aanwijzingen dat laagfrequent en infrasoon geluid (zowel hoorbaar als niet hoorbaar) door windturbines voor een aanzienlijke groep omwonenden hinderlijk is en een negatieve invloed kan hebben op de gezondheid. Tijdens de expertsessie in de gemeenteraad heeft Dr. ir. de Laat u hierover uitleg gegeven. Hij baseert zijn conclusies op een studie van meer dan 300 wetenschappelijke artikelen over dit onderwerp, welke binnenkort gepubliceerd zal worden. Daarnaast geeft een recente studie gepubliceerd in Nature Scientific Reports aanwijzingen voor volumeverlies van grijze stof in enkele

gebieden in het brein bij proefpersonen die aan infrasoon geluid waren blootgesteld. Deze onderzoekers vinden hun bevindingen een plausibele casus voor verder onderzoek[25].

Op basis van het voorgaande zijn wij ernstig bezorgd over de nadelige gezondheidseffecten van windturbines in de directe nabijheid van woningen. Deze zorgen worden niet weggenomen door het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update", aangezien dit rapport onvolledig is en niet op alle relevante aspecten van dit probleem is toegesneden. Bovendien zijn de conclusies ervan niet op de Amsterdamse situatie van toepassing. Om deze reden vormt dit rapport geen bruikbaar uitgangspunt voor verantwoorde besluitvorming door de gemeenteraad over de plaatsing van windturbines in de Amsterdamse zoekgebieden.

Daarom stellen wij de volgende vragen:

I. We vragen u om een reactie te geven op bovengenoemde punten. Wij zouden graag zien dat u per punt aangeeft wat dit betekent voor het Amsterdamse voornemen om windturbines van 146 tot 200 meter hoogte nabij woningen te plaatsen.

II. Deelt u onze mening dat het op grond van het RIVM-rapport niet te verantwoorden is om de voorgenomen plannen om windturbines te plaatsen nabij woonwijken ten uitvoer te brengen? Zo nee, waarom niet?

III. Bent u inmiddels op de hoogte van het feit dat juist kinderen met een zich nog ontwikkelend brein bijzonder kwetsbaar zijn voor slaapverstoring en dat dit negatieve gevolgen voor de hersenontwikkeling kan hebben en dat windturbines een bijkomende bron zijn van slaapverstoring?

IV. We vragen u opdracht te geven aan het RIVM om gedegen onderzoek te doen naar de specifieke gezondheidsrisico's met betrekking tot de Amsterdamse zoekgebieden voor windturbines met een hoogte van 146 meter en hoger, binnen 2000 meter van woningen, en/of met een geluidsbelasting van 42 dB en hoger.

V. Wij vragen u om het onderzoek onder punt IV niet te beperken tot de effecten op volwassenen, maar ook de gezondheidseffecten op kinderen mee te nemen.

VI. a. Op welke wijze denkt u invulling te geven aan uw verantwoordelijkheid als volksvertegenwoordiger om het voorzorgprincipe te hanteren en uw inwoners te beschermen tegen eerdergenoemde gezondheidsrisico's?

b. Bent u, net als wij, van mening dat u pas tot uitvoering van de voorgenomen plannen kunt besluiten, als overtuigend is aangetoond dat deze geen gezondheidsrisico's opleveren en bovendien te allen tijde niet ten nadele van de omwonenden zullen uitpakken? Zo nee, waarom niet?

VII. Ziet u het als uw verantwoordelijkheid om geluidsoverlast in de stad zoveel mogelijk te beperken en daarom te zoeken naar groene (energie) alternatieven, die geen negatieve gezondheidseffecten opleveren? Zo nee, waarom niet?

Graag ontvangen wij de beantwoording van onze vragen binnen de daarvoor gestelde termijn.

Hoogachtend,

[redacted], kinder- en jeugdpsychiater

[redacted], cardioloog

[redacted], internist

[redacted], verloskundige en klinisch epidemioloog

[redacted], kno-arts

[redacted], moleculair farmacoloog

Ondertekend door:

Totaal:	**104**
Auteurs	6
Mede-ondertekenaars	98

Per specialisme:

Cardiologen	3
Huisartsen	20
Internisten	8
Kinderartsen	5
Kno-artsen	8
Psychiaters	6
Chirurgen	11
Radiologen	9
Psychologen	15
Anesthesiologen	2
Neurologen	2
Gynaecologen	2
Artsen, overig	6
Paramedici, overig	7

Een afschrift van dit raadsadres wordt verzonden aan:

Het College van de gemeente Amsterdam

GGD Amsterdam

RIVM

Provincie Noord-Holland

Relevante woordvoerders Tweede Kamer, w.o. Volksgezondheid en Duurzaamheid

Referenties

1. RIVM rapport “Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update”

Literatuurlijst:
2. Bräuner, (2019b). Association Between Long-Term Exposure to Wind Turbine Noise and the Risk of Stroke: Data From the Danish Nurse Cohort. Journal of the American Heart Association, 8(14)

3. Michaud, (2018a). Clarifications on the design and interpretation of conclusions from health Canada’s study on wind turbine noise and health. Acoustics Australia, 46(1), 99-110

4. Pedersen et al, (2010) Can road traffic mask sound from wind turbines? Response to wind turbine sound at different levels of road traffic sound. Energy Policy Vol. 38 no. 5, 2520-2527.

5. Poulsen, (2018a). Long-term exposure to wind turbine noise and redemption of antihypertensive medication: a nationwide cohort study. Environment international, 121, 207-215.

6. Poulsen, (2018b). Long-term exposure to wind turbine noise at night and risk for diabetes: a nationwide cohort study. Environmental research, 165, 40-45.

7. Poulsen, (2018c). Pregnancy exposure to wind turbine noise and adverse birth outcomes: a nationwide cohort study. Environmental research, 167, 770-775.

8. Poulsen, (2019a). Impact of long-term exposure to wind turbine noise on redemption of sleep medication and antidepressants: a nationwide cohort study. Environmental health perspectives, 127(3).

9. Poulsen, (2019b). Long-term exposure to wind turbine noise and risk for myocardial infarction and stroke: a nationwide cohort study. Environmental health perspectives, 2019(3).

10. van Kamp, (2020a). Evidence Relating to Environmental Noise Exposure and Annoyance, Sleep Disturbance, Cardio-Vascular and Metabolic Health Outcomes in the Context of IGCB (N): A Scoping Review of New Evidence. International journal of environmental research and public health, 17(9), 3016.

11. van Kamp, I, (2020b). Review of Evidence Relating to Environmental Noise Exposure and Annoyance, Sleep Disturbance, Cardio-Vascular and Metabolic Health Outcomes in the Context of the Interdepartmental Group on Costs and Benefits Noise Subject Group (IGCB (N)). RIVM Report 2019-0088; Netherlands.

12. Van Kempen, (2012), The quantitative relationship between road traffic noise and hypertension: a meta-analysis. J Hypertens, 30, 1075-1086.

13. Van Kempen, (2018). WHO environmental noise guidelines for the European region: a systematic review on environmental noise and cardiovascular and metabolic effects: a summary. International journal of environmental research and public health, 15(2), 379.

14. Verheijen et al, (2009). Evaluatie nieuwe normstelling windturbinegeluid. Invloed van verschillende grenswaarden op blootstelling, hinder en mogelijkheden ontwikkelingslocaties. RIVM Rapport 680300007

15. WHO, Environmental Noise Guidelines for the European Region (2018) WHO, Bonn.

16. Kiran P.Maski et al, (2013) Sleep deprivation and neurobehavioral functioning in children, International Journal of Psychophysiology, Volume 89, Issue 2, Pages 259-264

17. James E.Jan et al, (2010) Long-term sleep disturbances in children: A cause of neuronal loss European Journal of Paediatric Neurology, Volume 14, Issue 5, Pages 380-390

18. Leila Tarokh et al, (2016) Sleep in adolescence: physiology, cognition and mental health, Neurosci Biobehav Rev; 70: 182–188.

19. Lercher, P. et al, (2003) Ambient noise and cognitive processes among primary school children. Environment & Behavior, 35 (6): 725-735

20. Kempen, E. et al (2010), The effects of road and aircraft noise exposure on children's episodic memory. Noise & Health, 12 (49): 244-54

21. Basner, M et al, (2014) Auditory and non-auditory effects of noise on health. The Lancet, 2014 383 (9925):1325-1332

22. Hahad O et al (2020), Midregional pro atrial natriuretic peptide: a novel important biomarker for noise annoyance-induced cardiovascular morbidity and mortality? Clinical Research in Cardiology 110(1): 29-39.

23. J. de Laat et al, Health Effects of Sounds produced by Wind Turbines: a systematic review. publication under review. Bron Argos: https://www.vpro.nl/argos/lees/onderwerpen/windmolens/2020/onhoorbaar-geluid-schadelijk-voor-gezondheid.html

24. https://amsterdam.ggdgezondheidinbeeld.nl/opdekaart

25. Ascone, L., Kling, C., Wieczorek, J. et al. A longitudinal, randomized experimental pilot study to investigate the effects of airborne infrasound on human mental health, cognition, and brain structure. Sci Rep 11, 3190 (2021). https://doi.org/10.1038/s41598-021-82203-6

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 27 oktober 2021 10:29
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: tot en met 26 okt

Hoi, ik ga nu die klankbordgroepen sluiten. Akkoord?

Voor de redactie zometeen:
-Link weghalen klankbordgroepen op windenergie
-bij reflectiepagina zin aanpassen in U kunt zich niet meer inschrijven voor de klankbordgroepen. En button aanpassen Meer informatie over de klankbordgroepen
-klankbordgroepen infopagina aanpassen:

onder kopje **belangenroepen**: Leden van belangenorganisaties konden zich aanmelden om mee te doen in klankbordgroepen tot en met 26 oktober.

Bij: **Bijeenkomsten**
Afhankelijk van de specifieke klankbordgroep kan het meedoen in totaal ongeveer 6 tot 10 uur van uw tijd vragen. ~~Houd hier rekening mee voordat u zich opgeeft~~. Er zijn ongeveer 3 tot 5 bijeenkomsten per groep. De bijeenkomsten zijn vanaf half november tot begin maart en vinden zoveel mogelijk buiten kantooruren plaats. Op welke dagen of locaties is nog niet bekend.
~~Bent u lid van een belangengroep en wilt u meedoen aan een van de klankbordgroepen?~~ Op deze pagina vind u meer informatie over de klankbordgroepen. ~~en via onderstaande link kunt u zich aanmelden.~~

~~Meld u aan voor een klankbordgroep!~~
Bij: **meedoen via andere activiteiten**
en via workshops in de zoekgebieden.

-formulier verbergen

Groeten,

[redacted]
Communicatieadviseur
Afdeling Duurzaamheid, R&D
M: 06-[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Gemeente Amsterdam

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 22 april 2021 9:38
Aan: [redacted]
CC:
Onderwerp: uitnodiging 2e sessie pva reflectiefase
Bijlagen: 20210422 voorstel genodigden 2e overleg PvA reflectiefase GS.docx

Hoi [redacted],
Gister mailde ik je al de tekst voor de uitnodiging die [redacted] heeft goedgekeurd (zie mail 15.02 uur).
Ik heb vanochtend de lijst met genodigden bijna compleet gemaakt. Zie bijlage: staat ook in RES-map reflectiefase
Over een collega-genodigde zegt [redacted] nog iets over "checken met…": misschien kan jij dat doen? (of doet [redacted] dat? Is mij niet duidelijk)
Ik denk dat we hiermee rond zijn…

Met vriendelijke groeten,

[redacted]
Adviseur

Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl
Ik werk op ma, di, do en vr
Dus niet op woensdag

Uitnodigen voor 2e sessie meedenken over PvA reflectiefase
Bewoners, bedrijven en andere belanghebbenden

	Natuur en milieu		
1	Natuur en Milieufederatie Noord-Holland	[redacted]	[redacted]@mnh.nl
2	De Gezonde stad	[redacted]	[redacted]@degezondestad.org
	Anti windmolengroepen		
3	Spaar het Gein	[redacted]	[redacted]@gmail.com
4	Windalarm	[redacted]	[redacted]@eceat.nl
5	Bezorgde artsen	[redacted]	[redacted]@outlook.com
	Bewonersgroepen		
6	Bewonerscommissie Eigen Haard, 'HoefijzerPlus'	[redacted]	[redacted]@gmail.com
7	Noord Verstoord		info@noord-verstoord.nl
	Recreatie: Volkstuinders en woonbootbewoners, Golfbaan		
8	Tuinpark De Molen		tuinpark.de.molen@gmail.com
9	Woonbootverenging Amsterdam	[redacted]	[redacted]@woonbootverenigingamsterdam.nl
	Windcorporaties		
10	Amsterdam Wind	[redacted]	[redacted]@gmail.com
	Golfbaan Waterland Amsterdam		info@golfbaanwaterlandamsterdam.nl
	Bedrijven		
12	Aliander	[redacted]	[redacted]@alliander.com
13	Ondernemersvereniging Westpoort	[redacted]	[redacted]@westpoortondernemers.nl als di mailadres niet klopt: navragen bij secretariaat van [redacted])
	Windmolenvoorstanders		
14	02025 of MA.AK	[redacted]	[redacted]@hotmail.com
15	Jong RES	[redacted]	[redacted]@arcadis.com
	Collega's		
16	[redacted] (Natuur)		
17	[redacted] (stedenbouw)		
18	[redacted] (energie)		
	RES-team		
19	[redacted]		
20	[redacted]		
21	[redacted] of [redacted]		
	Public Mediation		
22	[redacted]		
23	[redacted]		

Met opmerkingen [redacted] Nog afstemmen met [redacted] naam volgt.

[redacted]

Van: RESAmsterdam
Verzonden: dinsdag 20 april 2021 16:10
Aan: RESAmsterdam
Onderwerp: uitnodiging deelname online bespreking Plan van aanpak Reflectiefase - woe 28 april 2021 (17:00-19:00)

Geachte heer/mevrouw,

Naar verwachting stelt de gemeenteraad van Amsterdam binnenkort de Regionale Energie Strategie 1.0 vast. Jij was bij de totstandkoming van die RES 1.0 betrokken.

Graag nodig ik je uit om met ons te bespreken hoe we, nadat de gemeenteraad de RES 1.0 heeft vastgesteld, de volgende fase in het proces kunnen vormgeven: de reflectiefase. Dit is een fase die vooraf gaat aan de fase waarin een initiatiefnemer voor de realisatie van windmolens in beeld komt. Om de reflectiefase goed te kunnen inrichten stellen we eerst met jouw input een plan van aanpak op. Je ideeën hierover horen we graag in een online overleg, op **woensdag 28 april 2021 tussen 17:00 tot 19:00 uur**.

Reflectiefase
De gemeente wil na vaststelling van de RES 1.0 in een reflectiefase bepalen aan welke criteria de plannen voor de plaatsing van een windmolen in het traject daarna moeten worden getoetst. Dit doen we samen met belanghebbenden.
Deze uitnodiging is om te praten over de inhoud van een plan van aanpak voor de reflectiefase. Wat vindt jij dat het doel moet zijn van die fase, wat moeten er voor activiteiten worden uitgevoerd en wie moeten er worden betrokken?

Voor de bijeenkomst op 28 april 2021 nodigen we (semi-)overheden uit. Voor een latere bijeenkomt nodigen we bewoners, bedrijven, belangengroepen en overige betrokkenen uit.

De bijeenkomst zal online plaatsvinden in MS Teams. Als je je hebt opgegeven, ontvang je de MS TEAMS link op de dag van de bijeenkomst.

Aanmelden kan via: Ja, deelname aanpak reflectiefase RES 1.0. voor (semi)overheden – 28 april 2021

Graag tot ziens!

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam

Afdeling Duurzaamheid
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)
Gemeente Amsterdam

Contact en vragen via : RESAmsterdam@amsterdam.nl
Wilt u op de hoogte blijven over de RES en windenergie? Meld u aan
Volg ons via:
Website Amsterdam Windenergie
Nieuwsbrief Duurzame Energie

www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020

[redacted]

Van: [redacted]@alkmaar.nl>
Verzonden: donderdag 15 april 2021 8:58
Aan: [redacted]
CC: [redacted] (Gemeente Alkmaar); [redacted]
Onderwerp: Uitnodiging gast aan tafel bij reflectiebijeenkomst RES NH 19/5
Bijlagen: 20210413 concept programma 19-5.docx

Beste [redacted]

Op 19 mei organiseren we vanuit de RES NHN en RES NHZ een online 'Reflectiebijeenkomst RES 1.0' voor volksvertegenwoordigers, ter voorbereiding op de besluitvorming over de RES 1.0. Een aantal bestuurders, volksvertegenwoordiger en experts gaan dan met elkaar in gesprek in een studio. De uitzending is online te volgen, en deelnemers kunnen via de chat vragen stellen. Het is een mooie mix tussen een studio-gesprek en online deelnemers (zie als voorbeeld onze kennissessies). De bijeenkomst vindt plaats op 19 mei 19.30-21.30 uur op locatie in Amsterdam Zuid-Oost. Wij zijn nu bezig met de invulling van het programma, dit doen we op basis van aangedragen onderwerpen door een aantal volksvertegenwoordigers.

We willen je graag uitnodigen om aan tafel (in de studio) deel te nemen aan het gesprek, als expert op het gebied van geluid en leefomgeving. Hieronder vindt je informatie over de bijeenkomst en in de bijlage het concept programma. Ik hoop dat je in de gelegenheid bent om aanwezig te zijn. Ik zal je vanmiddag ook nog even bellen hierover.

> Op 21 april worden de Regionale Energiestrategieën 1.0 van Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid gepubliceerd op www.energieregionhn.nl/res en www.energieregionhz.nl/res.
>
> In mei, juni en begin juli 2021 besluiten de gemeenteraden, provinciale staten en de algemeen besturen van de waterschappen in Noord-Holland over de RES 1.0. Ter voorbereiding op de besluitvorming organiseren wij op 19 mei van 19.30-21.30 uur een **online Reflectiebijeenkomst Regionale Energiestrategie (RES) Noord-Holland** voor volksvertegenwoordigers. Dit zenden we uit vanuit een professionele studio van Pakhuis de Zwijger in Amsterdam Zuid-Oost. De locatie voldoet aan de Corona-richtlijnen. Een save-the-date voor de bijeenkomst is al verstuurd, binnenkort wordt de uitnodiging verstuurd.
>
> Voor de reflectiebijeenkomst nodigen wij een aantal gasten uit aan tafel, die een reflectie geven op een bepaald thema. Graag willen we u als gast aan tafel.
>
> In de bijlage vindt u een **concept**programma en de namen van de andere genodigden. De sessie is opgedeeld in drie blokken. In de bijlage vindt u bij welk blok we graag met u in gesprek gaan. De bedoeling is dat u in 2 minuten een reflectie geeft op het betreffende onderwerp (zie hieronder). Aansluitend gaan we hierover in gesprek met de andere tafelgenoten, o.a. aan de hand van vragen uit de chat. Het gesprek wordt begeleid door [redacted].
>
> De sessie is opgedeeld in drie blokken:
> 1. In het eerste blok gaat het om een introductie op de RES door stuurgroepleden: Wat staat er in de RES. Waar bent u trots op? Wat ziet u als grootste uitdaging de komende tijd?

2. In het tweede blok gaat het om de nut en noodzaak van participatie/draagvlak. Wat vindt u vanuit uw rol hoe de participatie nu loopt? Wanneer is er 'voldoende' participatie? Hoe kan financiële participatie draagvlak vergroten?
3. In het derde blok gaat het om de leefomgeving en natuur. Er zijn zorgen over de effecten van zonne- en windenergie op de natuur en leefomgeving (landschap/gezondheid/biodiversiteit etc.) Hoe kun je als volksvertegenwoordiger een integrale belangenafweging maken?

Graag vernemen wij voor 19 april of u in de gelegenheid bent om deel te nemen als tafelgenoot aan deze bijeenkomst. En of u op locatie aanwezig kunt zijn of niet.
Mocht u niet op locatie aanwezig kunnen zijn, dan is het ook mogelijk om vanuit huis online uw bijdrage te doen aan de uitzending.
NB Houdt rekening met reistijd en dat u een uur van te voren – dus 18.30 uur- aanwezig moet zijn ivm de technische doorloop.

Uiteraard zorgen wij in de aanloop naar de uitzending voor heldere instructies met betrekking tot de sessie en uitzending. In week 18 / 19, tussen 3 en 12 mei, zal er een digitale voorbereidende sessie ingepland worden waarin u online kennis kunt maken met de andere tafelgenoten, toelichting krijgt en vragen kunt stellen. Mocht u niet in de gelegenheid zijn om op dat moment aanwezig te zijn, maken we een aparte afspraak.

Met vriendelijke groet,

[redacted] programmamanagers RES Noord-Holland Noord / [redacted] @alkmaar.nl, [redacted] @alkmaar.nl
[redacted], programmamanagers RES Noord-Holland Zuid / [redacted] @noord-holland.nl, [redacted] @noord-holland.nl

[redacted]
Programmamanager Regionale Energie Strategie NHN

M: [redacted] @alkmaar.nl
T: +31(0)6[redacted]
Volg ons! op LinkedIn en Twitter

www.energieregionhn.nl

19 Mei 2021 19.30-21.30 uur
Reflectiecongres

Doel

- Kennis en ervaringen delen

Doelgroep;
Volksvertegenwoordigers

Vorm
Live uitzending Pakhuis de Zwijger en Online deelname

Globale opzet

Welkom

- 19.30-19.40 uur
- 5 min welkom en toelichting programma [redacted] en [redacted]
- trailer

Plenair

- 19.40-20.00 uur. (20 min totaal).
- 5 min pitch door Programma managers RES
  (Waar staan we? Waar besluiten we over? Vervolg)

  Vervolgens Rijk, Provincie, Waterschap en gemeente.
  Deelnemers: (totaal 15 min)
  1. Minister EZK B. van 't Wout, Rijk. Inbellen/videoboodschap

- introductie op de RES door stuurgroepleden.
  Waar bent u trots op? Welke knopen zijn er doorgehakt? Wat ziet u als grootste uitdaging de komende tijd?
  Door (2 min per persoon):
  2. Edward Stigter, Provincie NH.
  3. Thijs Kroese, wethouder Purmerend (en voorzitter Stuurgroep NHZ)
  4. Saskia Borgers, Waterschap HHNK (Noord)
  5. Samir Bahara, wethouder Hoorn.

- Interactie via chat en mening jongeren. [redacted])

Eerste blok; Participatie

- 20.00-20.30 uur. (30 min totaal)
- 5 min aftrap:
  1. met filmpje/quotes jongeren
  2. en pole/stelling over draagvlak en participatie;

- Nut en noodzaak Participatie/draagvlak.
  Wat vindt u vanuit uw rol van hoe de participatie nu loopt? Wanneer is er 'voldoende' participatie? Hoe kan financiële participatie draagvlak vergroten?

  Door (2 min. per persoon):

  1. Annette de Vries – Statenlid (PVDA en betrokkene jongerentafel)

2. Bram Broersen - raadslid Schagen (CDA)
3. [redacted] - Participatiecoalitie
4. [redacted] - NVDE

Achter elkaar de statements en aansluitend gesprek.

- Interactie via chat en mening jongeren ([redacted])

Pauze; - 20.30-20.45 uur (plus speling)

Tweede blok: Leefomgeving en natuur

- 20.45-21.15 uur (30 min totaal)
- 3 min aftrap doen met pole/stelling over leefomgeving en natuur.
  Ieder 2 min statements.

Er zijn zorgen over de effecten van zonne- en windenergie op de natuur en leefomgeving (landschap/gezondheid/biodiversiteit etc.) Hoe kun je als volksvertegenwoordiger een integrale belangenafweging maken?

1. Marcel Steeman - Statenlid (D'66).
2. Hidde Fennema - raadslid Hilversum (VVD)
3. [redacted], Natuurmonumenten
4. Expertpool NPRES: [redacted], Senior adviseur Leefomgeving, GGD Amsterdam

Achter elkaar de statements en aansluitend reageren.

Interactie via chat en mening jongeren [redacted])

Afronding

21.15– 21.30 uur
Programmamanagers: hoe tot nu toe proces ervaren & schets hoe nu verder.

Locatie Pakhuis de Zwijger Uitzending vanuit Pakhuis de Zwijger; deelnemers online. Kijken of pitchers in Pakhuis aanwezig kunnen zijn

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 3 november 2021 17:04
Aan: [redacted]
Onderwerp: Uitnodiging voor deelname aan de expertgroep gezondheid RES Amsterdam

Zoiets?

Geachte .....
Op verzoek van de gemeente Amsterdam heeft Windalarm ([redacted] samen met [redacted]) u voorgedragen als expert voor de expertgroep gezondheid in het kader van de reflectiefase RES/wind Amsterdam.
Wij gaan er vanuit dat deze inzet met u is besproken en nodigen u graag uit om deel te nemen aan deze expertgroep.

Zoals bij windalarm aangegeven is voor uw bijdrage een vergoeding beschikbaar.
Dit is op basis van de daadwerkelijk gemaakte uren maximaal €5.000 (en een maximaal uurtarief van 125,- dat de gemeente hanteert)
En voor zover dit niet onder de reguliere werkzaamheden valt bij een werkgever.
Indien dit op uw bijdrage van toepassing is, verzoeken wij u een korte offerte te sturen op basis van de ingeschatte tijdsbesteding en het uurtarief van [redacted] voor gemeentelijk advieswerk.

We gaan bij de experts ervan uit dat deze op basis van hun professionele praktijk in staat zijn om aan deze expertgroep deel te nemen.
Dit betreft wetenschappelijke expertise op gebied van gezondheidseffecten van windturbines en / of gezondheidseffecten van ruimtelijke ontwikkelingen zoals windturbines door meerjarig onderzoek of professionele praktijk op dit gebied.
Inbreng van de verschillende maatschappelijke perspectieven verloopt via een klankbordgroep.

Op korte termijn wordt u (namens-) de onafhankelijk voorzitter de heer [redacted] uitgenodigd om deel te nemen aan de eerste expertgroep en/of de voorbereiding hier van.
We hopen op een vruchtbare samenwerking in de expertgroep en danken u voor uw bijdrage.

Vriendelijke groet,

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam
Programmateam Amsterdam Klimaatneutraal (AKN)
Gemeente Amsterdam
+31 6[redacted]

Van: [redacted]@aef.nl>
Verzonden: woensdag 3 november 2021 14:18
Aan: [redacted]@outlook.com>
CC: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@xs4all.nl
Onderwerp: RE: Expertgroep Gezondheidseffecten windturbines

Geachte heer [redacted] beste [redacted]

Dank voor uw snelle reactie. Van de zijde van de gemeente werd mij gisteren door [redacted] aangegeven dat Windalarm u heeft voorgedragen voor de expertgroep. Blijkbaar is dat noch door Windalarm, noch door de gemeente met u besproken. Ik heb [redacted] doorgegeven dat u nog niet op de hoogte bent van de afspraken die de gemeente met Windalarm heeft gemaakt en dus ook nog niet formeel bent uitgenodigd om deel te nemen aan de expertgroep. Zij zal u daar als het lukt nog vandaag over informeren. Zodra dat is gebeurd en u in uw voordracht heeft bewilligd, maak ik graag alsnog een afspraak met u om kennis te maken en de werkwijze van de expertgroep met u te bespreken.

Een vriendelijke groet,

[redacted]

Andersson Elffers Felix
T +31 30 236 30 30 | Direct +31 6[redacted]
Bezoekadres: Maliebaan 16, 3581 CN Utrecht
Postbus 85198, 3508 AD Utrecht
[redacted]@aef.nl | www.aef.nl

Van: [redacted]@outlook.com>
Verzonden: woensdag 3 november 2021 10:05
Aan: [redacted]@aef.nl>
CC: [redacted]@lumc.nl
Onderwerp: RE: Expertgroep Gezondheidseffecten windturbines

Geachte heer [redacted],

Via een kennis ben ik benaderd of ik (weer) expert wilde zijn voor de gemeente A'dam.
In het verleden heb ik daar 'ja' tegen gezegd, samen met [redacted], met wie ik in deze materie altijd optrek. Wij zijn elkaars 'sparring partners'.
Ik heb mijn kennis – een ander dan destijds het geval was - en meteen 'ja' geantwoord met de toevoeging ik dat alleen samen zou willen en moeten doen (samen optrekken optrekken met [redacted]) omdat wij a.h.w. samen een 'mini-expert groep zijn vanaf het begin en ook vanaf dat begin hebben samengewerkt. Naast die keer dat wij samen inspraken hadden wij al meegewerkt aan een rapport en later in 3 wetenschappelijke publicaties, waarvan 1 werd gepubliceerd, de andere 2 zijn aangenomen maar, zoals dat heet, nog 'in redactionele bewerking' zijn.

Ik ben nog steeds niet 'formeel' en 'expliciet' uitgenodigd door de gemeente (ken daar zelfs niemand) en vind eigenlijk dat dit wel zo hoort. Ik begrijp dat u dat (nog niet) wist.
Ik heb – dus - ook nog niet de verzekering gekregen dat mijn 'halve' expertise wordt aangevuld tot een 'gehele' expertise met mijn 'sparring partner', de 'intellectuele' helft van ons 'tweelingschap' in deze, en dus ook nog geen formeel *'ja' kunnen* antwoorden.

Zodra ik de verzekering krijg dat de 'werkwijze' van de gemeente, dan wel van haar organisatie, is afgestemd op de 'werkwijze' van het ínstituut [redacted]' ben ik bereid tot mede- en samenwerking.

Als de gemeente armlastig is ben ik volledig bereid om – emeritus en dus met pensioen – de financiële 'schnabbel' te weigeren. Ik heb dat tot nu toe *altijd* geweigerd. Dat was en is op grond van tegenwoordig ongebruikelijke, maar in

'mijn tijd' vanzelfsprekend gevoelde 'sociale dienstplicht', inherent aan mijn 'status' van door de overheid betaalde hoogleraar.
Daarom ook voelde ik mij altijd 'vrij' en wilde altijd meewerken, maar als vrij mens, niet gehinderd door 'financiële handboeien'.

Omdat ik 'over' mensen hetzelfde pleeg te zeggen als 'tegen' mensen gaat een copie uit naar dr [redacted] en een 'blanco' copie naar de niet nader genoemde 'kennis' waarvan ik eigenlijk niet eens weet op welke wijze die in relatie staat tot uw gemeente en medewerker in zake de door u genoemde 'expertgroep'.

Met vrien[redacted] groet,
[redacted]

Van: [redacted]@aef.nl>
Verzonden: Wednesday, 3 November 2021 09:28
Aan [redacted]@outlook.com
CC: [redacted]@aef.nl>
Onderwerp: Expertgroep Gezondheidseffecten windturbines

Geachte heer [redacted] beste [redacted]

Van de gemeente Amsterdam heb ik jouw naam doorgekregen als lid van de expertgroep *'Gezondheidseffecten windturbines'*. Ik zal samen met mijn collega [redacted] de ondersteuning van de expertgroep verzorgen. Wij doen dat vanuit adviesbureau AEF. Wij zullen de vergaderingen van de expertgroep en de klankbordgroep organiseren, daar verslagen van maken, voorbereidende stukken aanleveren en op basis van het gesprek in de expertgroep een rapportage maken. Wij hebben met [redacted] afgelopen week afspraken gemaakt over de werkwijze van de expertgroep en de wijze waarop wij de ondersteuning verzorgen.

Graag zouden wij met jou binnenkort kennismaken, de beoogde werkwijze van de expertgroep bespreken en wat jij daarbij van belang vindt en al even verkennen welke zorg- en aandachtspunten jij in de expertgroep wil inbrengen. Ik denk dat het handig is even telefonisch contact voor te hebben om in onze agenda daar een moment voor te prikken. Ik beschik niet over jouw telefoonnummer. Zou jij mij daarvoor kunnen bellen op 06-[redacted]?

Alvast dank en vriendelijke groet,

[redacted]

Andersson Elffers Felix
T +31 30 236 30 30 | Direct +31 6[redacted]
Bezoekadres: Maliebaan 16, 3581 CN Utrecht
Postbus 85198, 3508 AD Utrecht
[redacted]@aef.nl | www.aef.nl

[redacted]
Adviseur

Andersson Elffers Felix
T +31 30 236 30 30 | M +31 6[redacted]
Bezoekadres: Maliebaan 16, 3581 CN Utrecht
Postbus 85198, 3508 AD Utrecht
www.aef.nl

Volg Andersson Elffers Felix op Linkedin voor actuele nieuwsberichten en vacatures

Op deze mail is een disclaimer van toepassing

[redacted]
Adviseur

Andersson Elffers Felix
T +31 30 236 30 30 | M +31 6 [redacted]
Bezoekadres: Maliebaan 16, 3581 CN Utrecht
Postbus 85198, 3508 AD Utrecht
www.aef.nl

Volg Andersson Elffers Felix op Linkedin voor actuele nieuwsberichten en vacatures

Op deze mail is een disclaimer van toepassing

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 26 april 2021 10:33
Aan: [redacted]
CC:
Onderwerp: uitslag map wethouder

Opvolgingsvlag: Opvolgen
Vlagstatus: Voltooid

Dag[redacted]

Bij afwezigheid van Jolanda geef ik even uitslag map wethouder door:

Zorg (35) B6 Beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines (ZD2021-005906)

Besluit
D

Niet akkoord:

De hele brief moet veel empathischer. Brief ook medeondertekenen door Van Doorninck want veel vragen gaan over de noodzaak en het proces rondom windturbines.

Deze paragraaf roept vragen op en de laatste zin ervan is onleesbaar (of je moet hem op z'n minst vier keer lezen), graag aanpassen:
"Het RIVM-rapport en de reactie van het RIVM op uw vragen zijn geen aanleiding om het voorgenomen proces te wijzigen om tot opwekking van windenergie te komen. Het RIVM-rapport geeft daarnaast alleen de mogelijke gevolgen van blootstelling aan geluid weer en de niet-akoestische factoren die hierbij een rol spelen; niet of dat (maatschappelijk) verantwoord is noch of dat geldt voor de specifieke condities en context op Amsterdamse locaties."

Volgens mij zijn we de procedure juist aan het herontwerpen, met een tussenfase oid, vanwege gedeelde zorgen over gezondheid, dus eerste zin klopt in dat het niet vanwege het RIVM rapport is, maar niet in z'n uitkomst van het proces en roept wrijving op.

Ik snap dit antwoord niet, we gaan toch gewoon onderzoek doen naar de effecten van de turbines en uiteraard houden we rekening met kinderen (neem aan dat daar bij normstelling rekening mee is gehouden.) graag noemen en aanpassen: "Onderzoek naar de gezondheidseffecten van windturbines gebeurt wereldwijd en de resultaten daarvan zijn breed toepasbaar. Het ministerie van economische zaken is in overleg met het RIVM om na te gaan of het nodig is om aanvullend landelijk onderzoek naar de mogelijke gezondheidseffecten van windturbines. Er is geen aanleiding om onderzoek te doen specifiek voor de Amsterdamse situatie. Het college zal een dergelijke opdracht dus niet geven aan het RIVM."

Idem antwoord op VI: we hebben juist een proces ingericht om dit goed te kunnen wegen dus we kunnen de vraag veel meer omarmen.

Antwoord op VII veel empathischer: aangeven dat windturbines maar een onderdeel is van de transitie en dat we dus een veel grotere agenda hebben. En dat we de geluidsnormen niet voor niets hanteren.

graag check KTK

Met vriendelijke groet,

[redacted]
strategisch beleidsadviseur
Directie

GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 1 november 2021 14:30
Aan: [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: uitslag map wh 26 & 28-10

Map 26-10
B12 Instemmen met de beantwoording van de schriftelijke vragen van het lid Naoum Néhmé inzake de reflectiefase van de RES (ZD2021-013978)
Besluit:
b = Akkoord maar met een kleine wijziging, het stuk hoeft niet meer langs bestuurder, eventueel contact opnemen met de bestuursadviseur
Toelichting:
bij een aantal vragen kan worden gesteld dat het college het met de vragensteller eens is en vervolgens de genuanceerde toelichting geven

Map 28-10
B17 Beantwoording van het raadsadres van Windalarm inzake de reflectiefase RES-wind (ZD2021-014392)
Besluit:
c = Akkoord maar met een iets grotere wijziging. Het mandaat voor het stuk blijft bij de directie en in overleg met de bestuursadviseur wordt gekeken of het stuk nog langs de bestuurder moet, neem contact op met de bestuursadviseur.

Toelichting:
bij vraag 1 kan deze zinsnede er uit: " Of voorafgaand daaraan bij bijvoorbeeld het besluit om wel of geen medewerking te verlenen aan een initiatief" Deze beantwoording gebruiken om Windalarm uit te nodigen voor gesprek met WH + stadsdeelbestuurders

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Adviseur duurzaamheid & bestuursprocessen
Afdeling duurzaamheid
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)
Ruimte en Duurzaamheid

Gemeente Amsterdam

M 06-[redacted]
[redacted]@amsterdam.nl
Werkdagen: ma,di, do, vrij, woensdagen vrij

[redacted]

Van: [redacted]@[redacted].org>
Verzonden: maandag 17 mei 2021 11:05
Aan: [redacted]'; RESAmsterdam
CC: [redacted]@gmail.com; [redacted]@[redacted].nl; [redacted]@outlook.com; info@noord-verstoord.nl; tuinpark.de.molen@gmail.com; [redacted]@woonbootverenigingamsterdam.nl; info@golfbaanwaterlandamsterdam.nl; [redacted]@amsterdam-wind.nl; [redacted]@westpoortondernemers.nl; [redacted]@hotmail.com; [redacted]@arcadis.com; [redacted]'; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@public-mediation.nl; [redacted]@public-mediation.nl [redacted]@berenschot.nl; [redacted]@gmail.com; [redacted]; [redacted]; [redacted]'; [redacted]@orion.nl [redacted]@planet.nl; [redacted]'
Onderwerp: Uitspraak wethouder
Bijlagen: factsheet 02022021-def-Onderbouwing gemaakte keuzes in het Klimaatakkoord rond wind en zon 2.pdf; Brief minister, 28 april, 2021.png

Beste mensen,

Wij merken dat de coalitie partijen en het college op allerlei manieren de waarheid geweld aan doen. Vandaag staat het volgende citaat van de wethouder weer in het Parool:

https://www.parool.nl/amsterdam/prominente-pvda-ers-willen-alleen-windmolens-in-de-haven~b783b752/

"*Zonder windturbines haalt Amsterdam de taakstelling niet die de stad van het kabinet kreeg opgelegd, zegt zij.*"

Er is helemaal geen taakstelling vanuit het kabinet. Dit is gewoon een pertinente onwaarheid. Amsterdam heeft een zelfopgelegde ambitie die meer is dan naar verhouding verwacht wordt van een stad / Amsterdam. Het idee van de RES is juist dat gemeenten vrijwillig een bijdrage leveren, binnen de ruimtelijke mogelijkheden en lokaal draagvlak. Het is een proces van onderop samen met bewoners. Uiteraard heeft Amsterdam het recht meer te doen dan nodig, maar ga er dan voor staan en leg uit wat je afweging geweest is naar de mensen die de lasten hiervan gaan krijgen. Het landelijk beleid is juist om windturbines zoveel mogelijk op zee en zon op daken te plaatsen (nationale omgevingsvisie). We hebben als Windalarm eerder het NPRES secretariaat en ministerie van EZK gevraagd waarom er wind-op-land nodig was en er zogenaamd geen ruimte op zee was (zoals door de wethouder en NPRES beweerd wordt). Ik kreeg de bijgaande brief waarin staat "*Daarnaast hebben veel gemeenten en provincies beleid vastgelegd om bij te dragen aan het oplossen van de klimaatopgave*". Het hoeft dus helemaal niet van het rijk, want er is voldoende ruimte op zee, wat ook in de brief staat. De ecologische beperkingen die er in 2018 nog waren zijn in 2019 opgelost naar aanleiding van ecologisch onderzoek. Binnen het Noordzee akkoord is voldoende ruimte op zee vrijgemaakt. Twee weken geleden is de ambitie wind-op-zee nog met 15-45 TWh verhoogd (zie brief minister).

Voor vertrouwen en mediation is het eerlijk weergeven van feiten belangrijk.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Windalarm Amsterdam
[redacted]
06[redacted]

[redacted]@windalarm.org
www.windalarm.amsterdam

Van: [redacted]@gmail.com]
Verzonden: donderdag 6 mei 2021 16:52
Aan: RESAmsterdam
CC: [redacted]@gmail.com; [redacted]@eceat.nl; [redacted]@outlook.com; info@noord-verstoord.nl; tuinpark.de.molen@gmail.com; [redacted]@woonbootverenigingamsterdam.nl; info@golfbaanwaterlandamsterdam.nl; [redacted]@amsterdam-wind.nl; [redacted]@westpoortondernemers.nl; [redacted]@hotmail.com [redacted]@arcadis.com; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@public-mediation.nl; [redacted]@public-mediation.nl; [redacted]@berenschot.nl; [redacted]@gmail.com; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@orion.nl; [redacted]@planet.nl; [redacted]
Onderwerp: Re: online bespreking Plan van aanpak Reflectiefase voor bewoners, bedrijven en andere belanghebbenden - do 6 mei 2021 (17:00-19:00)

Beste allen,

Ik heb mij zojuist aangemeld, maar voorafgaand wil ik graag alvast iets kwijt. Ik twijfel over het nut van mijn deelname. Ik kreeg het bericht 2 uur geleden en was niet eerder op de hoogte van de bijeenkomst. Dat vind ik jammer, ik wil mij graag goed kunnen voorbereiden op iets dat zoveel mensen in onze stad aangaat en waar in ons stadsdeel zoveel kwetsbare bewoners en natuur onder zullen lijden, mochten de zoekgebieden hier in Zuidoost definitief worden. De bewonerscommissies van huurders van Eigen Haard in Holendrecht en Reigersbos hebben mij hun vertrouwen gegeven om onze standpunten zo goed mogelijk te vertegenwoordigen en om voor hun belangen op te komen. Ik kan mij niet voorstellen dat deze datum niet eerder bekend was en ik hoop dat de bijeenkomst niet wordt weggezet als 'bewonersparticipatie'. Want dat is het niet, op deze manier.

Met groet, tot straks,

[redacted]

Op do 6 mei 2021 om 14:06 schreef RESAmsterdam <RESAmsterdam@amsterdam.nl>:

> RD 6/5/21 – update ivm link naar digitale ruimte
>
> **Link naar de digitaal vergaderruimte [Link naar de virtuele MS Teams ruimte]**
>
> **Tips goede interactieve online sessie:**
>
> —De link naar de virtuele ruimte werkt niet als u werkt binnen een afgeschermde omgeving (Citrix / ADW). Open de link daarom in een browser buiten de afgeschermde werkomgeving .
>
> —Tijdens de bespreking maken we ook gebruik van de programma Mural (*interactief online whiteboard*). MS Teams en Mural worden dus naast elkaar gebruikt.

— U kunt het beste deelnemen via een desktop computer of laptop.

— Het is handig, maar niet noodzakelijk, om met twee toestellen (2 schermen) te werken. Op het ene schermt neemt u deel aan het overleg via MS teams en op het andere (*grootste*) scherm neemt u interactief deel via het programma Mural.

—

Wij kijken uit naar uw komst en deelname aan het gesprek.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Coördinator RES Amsterdam

==========
==========
==========

Beste genodigde,

Graag nodig ik u uit om op **donderdag 6 mei 2021 van 17:00 tot 19:00 uur** te brainstormen over de aanpak van de fase die volgt na de vaststelling van de RES 1.0: de reflectiefase.

Naar verwachting stelt de gemeenteraad van Amsterdam binnenkort de Regionale Energie Strategie 1.0 vast. Daarna start een nieuwe fase in het proces: de reflectiefase. Dit is een fase die vooraf gaat aan de fase waarin een initiatiefnemer voor de realisatie van windmolens in beeld komt.

Reflectiefase

De gemeente wil na vaststelling van de RES 1.0 in een reflectiefase bepalen aan welke criteria de plannen voor de plaatsing van een windmolen in het traject daarna moeten worden getoetst. Daar willen we de perspectieven van verschillende belanghebbenden in meenemen.

De inrichting van de reflectiefase willen we bij een aantal partijen toetsen. We organiseren daarvoor de online brainstorm op donderdag 6 mei. U kunt ons dan laten weten wat vindt u dat het doel moet zijn van de reflectiefase, wat moeten er voor activiteiten worden uitgevoerd en wie moeten er worden betrokken?

Om deze brainstorm hanteerbaar te houden en tegelijkertijd de opbrengst zo rijk mogelijk, nodigen we een beperkte, maar diverse groep van bewoners, bedrijven en belangengroepen uit. In de reflectiefase (die later volgt) zal ruimte zijn om veel meer mensen en groepen te betrekken en te horen.

De bijeenkomst vindt online plaats in MS Teams. Als u zich heeft opgegeven, ontvangt u de MS Teams link op de dag van de bijeenkomst.

Aanmelden kan via: Ja, deelname aanpak reflectiefase RES 1.0. (voor belanghebbenden) op 6 mei 2021

Graag tot ziens!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Coördinator RES Amsterdam

Afdeling Duurzaamheid

Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)

Gemeente Amsterdam

Contact en vragen over deze online bijeenkomst via: [redacted]@amsterdam nl

Volg ons via:

Website Amsterdam Windenergie

Nieuwsbrief Duurzame Energie

www.facebook.com/duurzaam020

www.twitter.com/duurzaam020

==========

==========

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

Onderbouwing gemaakte keuzes in het Klimaatakkoord rond wind en zon

Ministerie van EZK, januari 2021

1. Klimaatakkoord en 84 TWh grootschalige hernieuwbare elektriciteit in 2030

- In het Klimaatakkoord is een doelstelling opgenomen voor hernieuwbare elektriciteit van 84 TWh. Die valt uiteen in 49 TWh wind op zee en tenminste 35 TWh hernieuwbaar op land. Het merendeel van de groene elektriciteit in 2030 komt dus van windmolens op zee;
- De doelstelling van tenminste 35 TWh is niet verder uitgesplitst in wind of zon. Die keuze is aan de provincies en gemeenten uit de 30 RES regio's.;
- Het totaal van 84 TWh is gebaseerd op de benodigde reductiedoelstelling van CO_2. Het kabinet heeft in het regeerakkoord bepaald dat Nederland in 2030 49% CO_2[1] dient te reduceren ten opzichte van 1990.
- In 1990 was de totale uitstoot aan broeikasgassen in Nederland ongeveer 228 miljoen ton CO_2 equivalenten[2] (228 megaton, afgekort Mton). In 2030 moet die uitstoot 49% lager zijn, dus 116 Mton. Zonder het Klimaatakkoord zou de uitstoot in 2030 op 165 Mton uitkomen. Het Klimaatakkoord moet dus zorgen voor nog eens 49 Mton minder broeikasgassen in het jaar 2030.
- In het Klimaatakkoord is een verdeling opgenomen over de sectoren. Voor de sector elektriciteit is de opgave 20,2 Mton CO_2. Deze verdeling is gebaseerd op een rapport van PBL uit 2018, waarbij is uitgegaan van een kosteneffectieve invulling van de opgave die tevens passend is bij de lange termijn opgave (Link naar Kamerbrief).
- Uitgangspunt voor het Klimaatakkoord was dat met het nemen van maatregelen in Nederland , dit niet tot een extra CO2-uitstoot zou leiden in de rest van de Europese Unie zou leiden. Dit betekende onder andere dat de elektriciteitsproductie die mogelijk weg zou vallen door het verbod op het gebruik van kolen, moest worden vervangen door hernieuwbare opwek. Daarnaast moest er rekening worden gehouden met de extra elektriciteitsvraag vanuit de andere sectoren. Dit resulteerde in een opgave van grofweg 90 TWh hernieuwbare elektriciteit. Daarbij was de verwachting dat circa 7 TWh zou worden ingevuld met kleinschalig zon-PV[3], waarmee 84 TWh aan meer grootschalige hernieuwbare elektriciteitsproductie resteerde.
- Met 84 TWh hernieuwbare elektriciteit in 2030 voldoen we nog niet aan de doelen uit de Klimaatwet. Daarin is immers een doel van 95% CO2 reductie in 2050 opgenomen. Met 84 TWh hernieuwbare elektriciteit in 2030 zal onze elektriciteitsvoorziening voor ongeveer 70% bestaan uit hernieuwbare bronnen. Maar we gebruiken meer energie dan elektriciteit en de verwachting is ook dat het gebruik van elektriciteit in de gebouwde omgeving, industrie en mobiliteit zal groeien. Dit betekent ook dat na 2030 er sprake zal zijn van groei van de benodigde

[1] De doelstelling van 49% is opgenomen in het regeerakkoord en in de Klimaatwet. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) concludeert dat het Nederlandse doel van 49% reductie in 2030 passen bij het beperken van de mondiale opwarming tot 2°C in 2050 (Analyse Regeerakkoord Rutte-III: Effecten op klimaat en energie, 30 oktober 2017).

[2] Niet alleen CO_2 draagt bij aan het broeikaseffect. De uitstoot van het totaal aan broeikasgassen waaronder bijvoorbeeld ook Methaan is daarom teruggebracht tot "CO_2-equivalenten".

[3] Kleinschalig zon-pv zijn installaties met een piekvermogen van minder dan 15 kW die op daken van huizen liggen en onder de salderingsregeling vallen (bij een vermogen van 300Wp van 1 paneel betekent dit dat de grens momenteel ligt bij 50 panelen). Bewoners mogen hun opgewekte elektriciteit aftrekken van hun huishoudelijk gebruik. Hieruit volgt automatisch dat grootschalige opwek via zon-pv een minimaal piekvermogen heeft van 15kW. Dit is ook een eis vanuit de Subsidieregeling Duurzame Energie++ (SDE++).

hernieuwbare elektriciteit. Hoe hoog dit moet zijn en wat dat eventueel betekent voor een verdere groei van wind en zon op zee en op land, is nog geen besluit genomen.

2. Toelichting op aandeel windenergie op zee

- Windenergie op zee: in de routekaart 2030 voor wind op zee staat beschreven dat er in 2030 in totaal 11,5 GW wind op zee moet zijn gerealiseerd:

  - Het regeerakkoord vormt de basis voor deze routekaart. Hierin staat dat met windenergie op zee een extra reductie van de CO_2-uitstoot gerealiseerd dient te worden van 4 megaton (dit is ten opzichte van het basis-pad uit de Nationale Energieverkenning 2016).
  - Deze 4 Mton vertaalt zich in een totale omvang van de windparken op zee van circa 11,5 gigawatt (GW) in 2030. Voor windenergie op zee gaat het Planbureau voor de Leefomgeving uit van 9,4 GW in 2030 (NEV 2016-scenario vastgesteld en voorgenomen beleid). Een uitstootreductie van 4,0 megaton CO_2 is equivalent aan 2,1 GW extra windenergie op zee daar bovenop. Zie "Nationale kosten Energietransitie in 2030", Planbureau voor de Leefomgeving, 3 april 2017. Totaal dus 2,1GW + 9,4GW = 11,5GW.
  - Rekening houdend met de ten tijde van de routekaart windenergie op zee 2030 al bestaande windparken (circa 1 GW) en de te realiseren windparken uit de toe bestaande routekaart windenergie op zee tot en met 2023 (circa 3,5 GW), betekent dit dat er tussen 2024 en 2030 windparken bij moeten komen met een gezamenlijk vermogen van circa 7 GW.
  - De locaties van deze windparken op zee zijn reeds gereserveerd in het nationaal waterplan.
  - Belangrijk is dat de routekaart concreet tenders en windparken benoemt met een totaal vermogen van 10,6 GW. De benodigde 7 GW bovenop bestaande routekaarten en windparken kon niet gerealiseerd worden vanwege ecologische beperkingen (zie pagina 7 van de routekaart.
  - Om verdere doorgroei van windenergie op zee mogelijk te maken bovenop de 11,5 GW, werd nader ecologisch onderzoek aangekondigd. Op basis van dit onderzoek bleek in 2019 (p.11 bovenaan) dat de genoemde 11,5 GW toch past binnen de instandhoudingsdoelen van natuur en ecologie.
- In het Klimaatakkoord is de bovenbeschreven 11,5 GW opgenomen als doel. Dat komt overeen met de 49% CO_2 reductiedoelstelling. Gegeven de door PBL destijds gehanteerde aanname van 4.300 vollasturen[4] correspondeert 11,5 GW met 49 TWh aan opgewekte elektriciteit.
- Ook is in het Klimaatakkoord overeengekomen om extra windenergie op zee te onderzoeken en te realiseren, als de vraag naar hernieuwbaar geproduceerde elektriciteit aantoonbaar toeneemt. Er is een Noordzee-overleg onder leiding van een onafhankelijk voorzitter gestart, om afspraken te maken over deze verdere groei
- Momenteel worden er plannen ontwikkeld voor meer windenergie op zee, zowel tot 2030 als daarna:
  - Meer windenergie op zee om 49 TWh te halen. Op basis van een meer voorspelling van de daadwerkelijke productie van de geplande windparken tot 2030 is duidelijk geworden dat de

[4] De term vollasturen behoeft enige toelichting. Dit is een eenheid voor de effectieve (jaar)opbrengst van een energiebron met een wisselend vermogen (zoals zonnepanelen en windmolens). Het aantal vollasturen kan worden gezien als de tijdsduur waarin de energiebron effectief op vol vermogen energie heeft geproduceerd. Het aantal vollasturen wordt berekend door het aantal jaaruren (24*365) te vermenigvuldigen met de productiefactor/rendement van de energie installatie. Voorbeeld: een windmolen met een productiefactor van 35% (wat op land momenteel normaal is), leidt tot 0,35*8.760= 3.066 vollasturen. Het vermenigvuldigen van het vermogen van de turbine met het aantal vollasturen levert vervolgens de jaarproductie. Indien de genoemde windmolen een vermogen heeft van 4 MW, levert deze windmolen op jaarbasis 4*3.066=12.264 MWh. Oftewel 0,012 TWh.

geplande uitrol van de routekaart windenergie op zee 2030 onvoldoende is om de beoogde 49 TWh in 2030 te realiseren. Er zou 700MW aan extra windcapaciteit nodig zijn om zeker te zijn dat de doelstelling uit het Klimaatakkoord gehaald wordt. Dit is per brief gemeld aan de Tweede Kamer (p.10 bovenaan).

- Meer windenergie op zee om 55% CO_2 reductie in 2030 te halen. De Europese Commissie en het Europese Parlement hebben zich uitgesproken voor een ambitieuzere CO_2-reductiedoelstelling in 2030. Als gevolg hiervan kunnen ook nog extra windparken voor of in 2030 nodig zijn. In het Klimaatakkoord is hierover afgesproken dat bij het realiseren van extra windparken voor 2030 recht wordt gedaan aan de juiste balans van belangen en er voldoende ecologische ruimte moet zijn. Het daadwerkelijke besluit over waar en wanneer extra windparken komen, zal - na overleg met belanghebbenden (waaronder het Noordzeeoverleg) - worden genomen als duidelijker is hoe groot de extra opgave in 2030 is en een integrale afweging kan worden gemaakt. Dit zal niet meer in deze kabinetsperiode plaatsvinden. Een Studiegroep Klimaatopgave Green Deal brengt hierover dit voorjaar een advies uit. In het Klimaatakkoord is in beeld gebracht dat voor een 55% scenario ca. 120 TWh aan hernieuwbare elektriciteit dient te worden gerealiseerd.
- Meer windenergie om klimaatdoelen voor 2050 te halen. In het Programma Noordzee 2022-2027 zal het kabinet, conform de afspraken in het Noordzeeakkoord, 20 tot 40 GW aan nieuwe gebieden voor windenergie op zee aanwijzen. Hierbij wordt uitgegaan van 27 GW, hetgeen is gebaseerd op de scenario's en toekomstpaden uit de Noordzee Energie Outlook. 27 GW is immers het minimum dat - aanvullend op de circa 11,5 GW uit de huidige routekaart windenergie op zee 2030 - nodig is om tot 38 GW te komen, wat volgens deze scenario's in 2050 minimaal nodig is.

- Specifiek vroeg de heer [redacted] aandacht voor het gebruikte turbinetype. Het klopt dat in de routekaart 2030 gesteld wordt dat een turbine van minimaal 10MW verplicht gesteld wordt. Inmiddels zijn er grotere turbinetypes op de markt die nu getest worden, bijvoorbeeld op de Maasvlakte, of al worden toegepast. Het klopt echter niet geheel dat door een groter turbinetype er meer vermogen op dezelfde ruimte geplaatst kan worden. Doordat de turbines groter zijn, met een groter rotoroppervlak, worden deze ook verder uit elkaar geplaatst. Wel is het zo dat grotere turbines relatief (waarbij de onderlinge afstand is uitgedrukt in het aantal maal de diameter van de rotor) dichter bij elkaar kunnen staan. Het geïnstalleerd vermogen per km^2 kan dus iets toenemen bij gebruik van grotere turbines. Bij het dichter opeen plaatsen zal een "zog-effect" optreden, waardoor turbines in elkaars wind staan en de energieopbrengst lager zal zijn. De uiteindelijke "invulling" van het windpark is dus een afweging van verschillende belangen: energieopbrengst, ruimtegebruik en de noodzaak de Noordzee ook voor andere doelen te benutten, zoals visserij. De invulling krijgt zijn beslag in het kavelbesluit dat het Rijk voor elk windpark vaststelt.

3. Toelichting op aandeel hernieuwbaar op land

In het Klimaatakkoord is overeen gekomen om in 2030 35 TWh aan grootschalige elektriciteit op te wekken. De onderbouwing van de 35 TWh is als volgt:

- Met de invulling van een groot deel van de opgave met extra wind op zee en de hiervoor geschetste beperkingen t.a.v. ecologie op de Noordzee, resteerde nog een aanvullende opgave om in 2030 49% minder uit te stoten. Daarnaast hebben veel gemeenten en provincies beleid vastgelegd om bij te dragen aan het oplossen van de klimaatopgave. Een manier om dat te doen is via wind en zon op land, zowel met kleinschalige opwek als de meer grootschalige opwek.
- Grootschalig wil zeggen wind en zon met een piekvermogen van tenminste 15 kW. Hieronder vallen dus niet de panelen die op daken van burgers liggen. Door het PBL werd ten tijde van het

Klimaatakkoord uitgegaan van een productie uit deze kleinschalige zon op dak van 7 TWh in 2030. Dit is een raming die mede afhankelijk is van de mate waarin burgers investeren in zonnepanelen. Indien de groei harder gaat dan PBL heeft verondersteld, mogen regio's het surplus meetellen bij de RES'en, indien besloten wordt tot een extra opgave bovenop de 35 TWh. De onderbouwing hiervan is gelegen in de constatering dat opwek via salderen duurder is dan via grootschalige wind/zon dat bekostigd wordt via de SDE++ regeling.

- De 35 TWh hoeven niet gerealiseerd te worden met allemaal nieuwe windturbines en zonneparken. Ook voor het Klimaatakkoord waren er doelen voor wind op land (6.000MW in 2020) en werd de realisatie van zon-pv financieel ondersteund met de SDE+. Door het NPRES is recent de huidige realisatie en pijplijn in kaart gebracht. Per 01-01-2020 is inmiddels voor ca. 9,9 TWh aan productie van hernieuwbare elektriciteit gerealiseerd. Het grootste deel hiervan is productie uit wind op land, nl. ca. 7,4 TWh en de rest is productie uit grootschalige zon-pv, nl. ca. 2,5 TWh. Daarnaast is - kijkend naar alle in voorbereiding zijnde projecten met subsidiebeschikking voor SDE+ - de verwachting dat er in de komende jaren nog voor ca. 16,9 TWh bij gaat komen (pijplijn). Hiervan is naar schatting ca. 11,0 TWh uit wind op land en ca. 5,9 TWh uit grootschalige zon-pv. Huidig en pijplijn samen komen dan uit op ca. 26,8 TWh, waarvan 8,4 TWh zon-pv en 18,4 TWh wind op land. Dit betekent dat de resterende opgave circa 8 TWh bedraagt (bron: factsheet).
- 8 TWh komt overeen met (uitgaande van 950 vollasturen voor zon en een gemiddelde van 3350 voor wind (PBL advies basisbedragen SDE++ 2020):
  - Bij 100% wind: 597 turbines van 4 MW
  - Bij 100% zon: 8,4 GW (6.300 hectare zonneparken of 5.300 hectare zonnedaken)
  - Bij 50/50% wind en zon: 299 turbines van 4 MW 4,2 GW zon.

4. Conclusie

Concluderend kan worden gesteld dat er twee hoofdredenen zijn voor de verdeling zoals overeen gekomen in het Klimaatakkoord. Om te beginnen is het aandeel windenergie op zee begrensd door de destijds beschikbare gegevens over de ecologie. Anderzijds is de verdeling een uiting van de ambitie van de gemeenten en provincies om gezamenlijk te werken aan de klimaatopgave. Daarbij past dat er ook hernieuwbare opwek op land plaatsvindt. Verder kan worden geconcludeerd dat er voor 2030 nog meer hernieuwbare elektriciteit gerealiseerd dient te worden , om de door de Europese Commissie voorgestelde 55% CO_2 reductie in 2030 te behalen. Op grond van het Klimaatakkoord gaat het om 120 TWh – 84 TWh = 36 TWh. Een studiegroep heeft hiervoor de mogelijkheden in beeld gebracht. Een besluit daarover is aan het volgende kabinet.

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Directoraat-generaal Klimaat en Energie
Directie Elektriciteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Ons kenmerk
DGKE-E / 21101804

Bijlage(n)
1

Datum 28 april 2021
Betreft Aanbieding advies Stuurgroep Extra Opgave

Geachte Voorzitter,

De Stuurgroep Extra Opgave heeft op mijn verzoek een inschatting gemaakt van de elektriciteitsbehoefte vanuit de industrie (inclusief datacenters) richting 2030. Dit is afgesproken in het Klimaatakkoord.

De Stuurgroep schat in dat er ten opzichte van het Klimaatakkoord een extra vraag kan ontstaan van tussen de 15 en 45 TWh elektriciteit voor de elektrificatie in de industrie en voor datacenters in 2030. De Stuurgroep voorziet de hiervoor benodigde opwek op zee (10 GW). Om dit mogelijk te maken moeten de windgebieden uiterlijk oktober 2021 aangewezen worden in een aanvullend ontwerp en het programma Noordzee in maart 2022 definitief worden vastgesteld. Daarnaast doet de Stuurgroep een aantal aanbevelingen om tot deze elektrificatie te komen. Het gaat hierbij o.a. om het complementair ontwikkelen van vraag en aanbod van elektriciteit, het stimuleren van elektrificatie en flexibel vraagvermogen maar ook het onderkennen en accepteren dat er in de ontwikkelingen een kleine mismatch in de tijd kan ontstaan tussen vraag en aanbod.

Dit advies bied ik uw Kamer met genoegen aan. Vanwege de demissionaire status van het kabinet stuur ik u dit advies zonder appreciatie.

B. van 't Wout
Minister van Economische Zaken en Klimaat

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 7 juni 2021 14:53
Aan: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: [update onderwerpen] Agenda Kernteamoverleg RES/Wind 8 juni:

Urgentie: Hoog

Hoi [redacted] en [redacted]

Hieronder de aangeleverde bespreekpunten voor het KT overleg.
We moeten nog bespreken of jullie moeten dan nog aangeven welke onderwerpen aan bod komen morgen. Dan kan ik de agenda versturen + mensen uitnodigen voor het overleg.

Aangeleverde punten tbv Kernteamoverleg RES/Wind [**8 juni] :**

1. Bespreken notitie juridisch [redacted] + zie memo van [redacted]
2. Wat we willen ophalen met de vervolg overleggen PvA Reflectiefase (9 en 10 juni)
3. vormgeving van de backoffice RES ([redacted]
4. Wel of niet bewonersbrieven. Zie notitie. ([redacted])
5. RES/ windmolens/reflectiefase breed presenteren als onderwerp binnen R&D online. Zie notitie. (Zie notitie. ([redacted])
6. Informatielijnen naar GO / Stadsdelen. Ik krijg bijgaande mail vanuit mijn collega teamleider communicatie GO. Ik heb [redacted] daarna gesproken om te vragen waar dit vandaan komt. De informatieopname bij GO is niet zodanig dat we ervan uit kunnen gaan dat zij vanuit onze algemene info weten wat er nu gaat gebeuren en hoe zij daar een rol in spelen. Er ontstonden bijvoorbeeld nu gedachten om als GO Oost zelf een participatieproces op te zetten rondom de impact van de windmolens voor de Sluisbuurt. Ik heb aangegeven dat die regie bij RES ligt. Ook is er de vraag wat de woordvoeringslijn is als projectontwikkelaars de media gaan opzoeken dat zij niet meer kunnen bouwen wat ze willen. We moeten scherp hebben hoe de informatieverstrekking loopt vanuit RES naar GO en wie de regie voert over dat informatiespoor. (Zie notitie. [redacted])
7. Wat heb jij nodig aan kennis bij de volgende fase in de RES? [welke onderwerpen volgende kennissessie] [redacted]) – zie mail Energieregio NHZ

[redacted] mail:

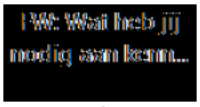

Bevoegd gezag (mail/stuk [redacted]

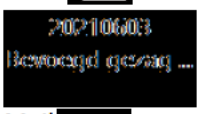

Mail [redacted]

Stukken [redacted]

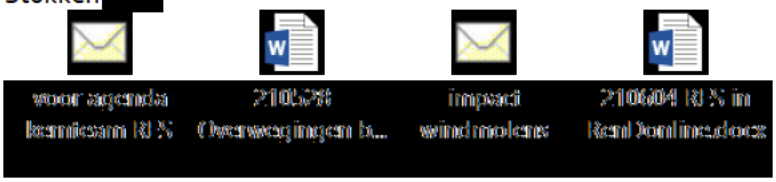

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 28 oktober 2021 13:08
Aan: [redacted]; Bestuurssecretariaat.sdnw; [redacted]; Bestuursondersteuning SDN; [redacted]; Bestuurssecretariaat SDO; [redacted]; Bestuursondersteuning SDZO;
CC: [redacted]
Onderwerp: [update overzicht] Aanwezigheid PH bij start lokale klankborgroepen Reflectiefase Windmolens?

Beste collega's,
Er zat helaas een typefout in het overzicht. Hierbij daarom een update van het overzicht.

klankborgroep / PFH / WH svp beschikbaarheid - Ja/ Nee/Evt. per avond aangeven **tijd: 17:00-19:00 (locatie mogelijk op Stadsdeelkantoor)**	Maandag 8 november 2021	dinsdag 9 november 2021	donderdag 11 november 2021	maandag 15 november 2021	dinsdag 16 november 2021
Stedelijke Klankbordgroep / WH MvD					
[redacted] - Nieuw-west Klankborgroep					
[redacted] - Zuidoost Klanbordgroep					
[redacted] - Oost Maakbank Klankborgroep					
[redacted] - Noord Klanbordgroep					

Met dank aan [redacted].
We horen graag van jullie.
Groeten
[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 28 oktober 2021 12:44
Aan [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; Bestuurssecretariaat.sdnw <Bestuurssecretariaat.sdnw@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; Bestuursondersteuning SDN <Bestuursondersteuning.SDN@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; Bestuurssecretariaat SDO <Bestuurssecretariaat.SDO@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; Bestuursondersteuning SDZO <Bestuursondersteuning.SDZO@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>
CC: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: Aanwezigheid PH bij start lokale klankborgroepen Reflectiefase Windmolens?

Beste collega's,
In week 45 zullen we starten met de Klankbordgroepen (stedelijk, lokaal en thematisch) vanuit de reflectiefase RES/Wind. Vooralsnog zijn dit fysieke bijeenkomsten (locatie: waarschijnlijk op het betreffende stadsdeelkantoor of Voormalige Stadstimmertuin).
Hieronder een overzicht. We hebben een voorlopige indeling gemaakt per stadsdeel en zijn helaas in beperkte mate in de gelegenheid te schuiven zodat het past.

klankborgroep / PFH / WH svp beschikbaarheid - Ja/ Nee/Evt. per avond aangeven **tijd: 17:00-19:00 (locatie mogelijk op Stadsdeelkantoor)**	Maandag 8 november 2021	dinsdag 9 november 2021	donderdag 11 november 2021	maandag 11 november 2021	dinsdag 16 november 2021
Stedelijke Klankbordgroep / WH MvD					
[redacted] - Nieuw-west Klankborgroep					
[redacted] - Zuidoost Klanbordgroep					
[redacted] - Oost Maakbank Klankborgroep					
[redacted] - Noord Klanbordgroep					

Het lijkt team RES/Wind Amsterdam gepast als de verantwoordelijke portefeuillehouder (PH) van de stadsdelen hiervoor een korte aftrap geeft door een kort welkomstwoord. Dit hoeft niet heel inhoudelijk en lang te zijn, maar gewoon een moment dat de PH zich beseft dat mensen in hun vrije tijd aandacht besteden aan dit thema en dat we samen met Amsterdammers en belanghebbenden invulling geven aan de reflectiefase.
Tijdens eerdere participatiebijeenkomsten in het kader van het project RES/Wind hebben de portefeuillehouders en de wethouder altijd hieraan veel belang gehecht. Juist in dit proces zal een korte persoonlijke boodschap van de PH van het respectievelijke stadsdeel weer een teken zijn dat de gemeente / het bestuur luistert.
Willen jullie s.v.p. dit verzoek willen bespreken met jullie PH en de beschikbaarheid van de PH's hiervoor aangeven (liefst in de tabel).
Veel dank alvast en we horen graag z.s.m. dan kunnen we de data z.s.m. definitief maken en doorgeven aan de deelnemers (**start is nl. al 8 nov**.)
Met vriendelijke groet,
Mede namens [redacted] en team RES/Wind

[redacted]
(project) secretaresse team RES/Wind
Team Advies, Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06[redacted]
E-mail [redacted]@amsterdam.nl
Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam
werkdagen: ma, di, woe, do

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 25 mei 2021 17:54
Aan: [redacted]
Onderwerp: Update van Addendum op raadsadres 104 medici!
Bijlagen: Aanvulling op addendum.pdf; 24mei21_Reactie op beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines_definitief.pdf

Beste [redacted] en [redacted]

De medici hebben nu een formeel antwoord geschreven (als raadsadres ingediend) op de reactie van de wethouders.

Zie de bijlage.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 21 mei 2021 10:04
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@ggd.amsterdam.nl>; [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: RE: Addendum op raadsadres 104 medici!

Even een aanvulling op mijn eerdere mail over het addendum van de medici. [redacted] belde mij en was in de veronderstelling dat er mogelijk al voor 26 mei een reactie moet zijn. Dat is niet het geval.

Met agenderen bedoel ik dat het raadsadres ter kennisname wordt gestuurd aan de raad. Tijdens de raad wordt bepaald of er een afschrift naar een commissie wordt. Het termijn van 6 weken om te beantwoorden begint pas na 26 mei.

Ik denk dat het echter slim is om mogelijk al een korte reactie in de annotatie op te nemen voor de raad van 26 mei. Dat heb ik ook aan [redacted] meegegeven. Hij is zelf bekend met het onderzoek waar ze naar verwijzen. Hij heeft er aan meegeschreven. Hij doet een eerste aanzet.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 20 mei 2021 17:57
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@ggd.amsterdam.nl>; [redacted]@ggd.amsterdam.nl>
Onderwerp: Addendum op raadsadres 104 medici!

Beste [redacted] en [redacted]

De medici en paramedic die het raadsadres van 29 maart hebben ingediend over gezondheidsrisico's, hebben een addendum gestuurd! Dit wordt als raadsadres geagendeerd op de agenda van 26 mei.

Zie bijlage.

[redacted] en [redacted] kunnen jullie hier een blik op werpen?

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

Van: Bestuurszaken R&D <Bestuurszaken.RD@amsterdam.nl>
Verzonden: donderdag 20 mei 2021 16:47
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
CC: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: Formulier ingestuurd: Raadsadres

Nog een raadsadres voor de raad van 26 mei.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
06-[redacted]

Van: Raadsadres <raadsadres@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 19 mei 2021 9:13
Aan: Bestuurszaken R&D <Bestuurszaken.RD@amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: Formulier ingestuurd: Raadsadres

Goedemorgen

Nog een raadsadres voor de raad van 26 mei a.s.

Wordt dan nr. 40 ingekomen stukken lijst van supplementagenda.

Groetjes [redacted]

Van: Raadsadres <raadsadres@amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 18 mei 2021 23:52
Aan: Raadsadres <raadsadres@amsterdam.nl>
Onderwerp: Formulier ingestuurd: Raadsadres

Raadsadres

Uw gegevens

Uw gegevens

Naam	[redacted]
E-mail	[redacted]@xs4all.nl
Telefoonnummer	06[redacted]
Uw bericht	Onderwerp: raadsadres gezondheid & windturbines d.d. 29 maart 2021 – addendum Zie bijlage.
Uw bijlage	Raadsadres Gezondheidseffecten windturbines - addendum_definitief_18mei21.pdf

Verzenden

Afhandeling

Referentienummer	3811-9921

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: Raadsadres
Verzonden: dinsdag 25 mei 2021 14:52
Aan: [redacted]@xs4all.nl'
Onderwerp: FW: Formulier ingestuurd: Raadsadres
Bijlagen: 24mei21_Reactie op beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines_definitief.pdf

Goedemiddag

Uw raadsadres zal worden geplaatst op de lijst ingekomen stukken van de aanvullende agenda van de raadsvergadering van 26/27 mei 2021, onder nr. 54, zodat de raadsleden dit eventueel kunnen betrekken bij de behandeling van agendapunt 4, Vaststellen van de Regionale Energie Strategie 1.0 Noord-Holland Zuid (RES 1.0 NHZ) in deze vergadering..

De agenda en achterliggende stukken worden aan het eind van dinsdagmiddag 25 mei gepubliceerd en zijn te raadplegen via onderstaande link:

https://amsterdam.raadsinformatie.nl/

Via deze link is de vergadering ook live te volgen. Planning voor de behandeling is woensdagavond 19.30 uur maar dat is onder voorbehoud. De voorzitter doet aan het begin van de vergadering op woensdag 26 mei om 13.00 uur mededelingen over de vergaderorde.

PS De beantwoording van de wethouders zat er niet.

Met vriendelijke groeten
[redacted]
Raadsgriffie

Van: Raadsadres <raadsadres@amsterdam.nl>
Verzonden: dinsdag 25 mei 2021 12:45
Aan: Raadsadres <raadsadres@amsterdam.nl>
Onderwerp: Formulier ingestuurd: Raadsadres

Raadsadres

Uw gegevens

Uw gegevens

Naam	[redacted]
E-mail	[redacted]@xs4all.nl
Telefoonnummer	06[redacted]
Uw bericht	Geachte raadsleden, Op dinsdag 18 mei ontvingen we van wethouders mevrouw van Doorninck en mevrouw Kukenheim de beantwoording op ons raadsadres gezondheidseffecten windturbines (zie bijlage). Hierop willen we graag reageren. De reactie vindt u eveneens in de bijlage. De belangrijkste punten die in onze reactie naar voren komen zijn: 1. Het RIVM is het eens dat verder lokaal onderzoek naar gezondheidseffecten noodzakelijk is; 2. Het RIVM beaamt dat er geen onderzoek naar de effecten op gezondheid van kinderen is gedaan en verder onderzoek

noodzakelijk is; 3. Het RIVM gaat niet in op slechts kleine aantallen onderzochte direct omwonenden van windturbines maar noemt rurale studies wel bruikbaar mits voldoende omwonenden bestudeerd (die er dus niet zijn); 4. Het RIVM rapport “Health effects related to wind turbine sound: an update, 2020” is niet peer reviewed en niet door arts(en) mee beoordeeld op gezondheidseffecten. Wij hebben voldoende aangetoond dat er gezondheidsrisico’s zijn en er meer onderzoek nodig is. Het antwoord van het RIVM aan de gemeente d.d. 12 april 2021 ondersteunt deze oproep tot onderzoek. De uitkomst van de gesprekken tussen RIVM en verantwoordelijke ministeries hierover moeten naar onze mening worden afgewacht. Tot die tijd kunnen windturbines niet te dicht op woningen worden geplaatst en het voorzorgsprincipe moet daarom in acht worden genomen. Dit betekent in de praktijk dat u een aantal zoekgebieden af zal moeten laten vallen omdat daar simpelweg geen mogelijkheid is om windturbines op de afstand te plaatsen die nu veilig wordt geacht. We wensen u veel wijsheid toe komende woensdag 26 mei en donderdag 27 mei bij het definitief vaststellen van de zoekgebieden voor het plaatsen van windturbines in de gemeente Amsterdam. Hoogachtend, [redacted], internist [redacted], kinder- en jeugdpsychiater [redacted], cardioloog [redacted], verloskundige en klinisch epidemioloog [redacted], kno-arts [redacted], moleculair farmacoloog

Uw bijlage

24mei21_Reactie op beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines_definitief.pdf

Verzenden

Afhandeling

Referentienummer

8637-7866

Amsterdam, 24-05-2021

Reactie op beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines.

Geachte mevrouw Van Doorninck en mevrouw Kukenheim, geachte raadsleden,

Hartelijk dank voor het beantwoorden van ons raadsadres 'gezondheidseffecten windturbines' en de eveneens bijgevoegde beantwoording door de GGD en het RIVM.

Dat windturbines voor overlast en hinder kunnen zorgen is eenieder duidelijk, echter willen we nogmaals benadrukken dat ons raadsadres de gezondheidseffecten adresseert. Het is goed te vernemen dat we met elkaar proberen duidelijkheid hierover te krijgen. Daarbij is het de taak van de GGD, het RIVM en de overheid om de burger zoveel mogelijk te beschermen tegen nadelige gezondheidseffecten van omgevingsgeluid.

Samenvatting

De belangrijkste punten die hieronder als reactie op de beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines naar voren komen zijn:

1. **Het RIVM is het eens dat verder lokaal onderzoek naar gezondheidseffecten noodzakelijk is;**
2. **Het RIVM beaamt dat er geen onderzoek naar de effecten op gezondheid van kinderen is gedaan en verder onderzoek noodzakelijk is;**
3. **Het RIVM gaat niet in op slechts kleine aantallen onderzochte direct omwonenden van windturbines maar noemt rurale studies wel bruikbaar mits voldoende omwonenden bestudeerd (die er dus niet zijn);**
4. **Het RIVM rapport "Health effects related to wind turbine sound: an update, 2020" is niet peer reviewed en niet door arts(en) mee beoordeeld op gezondheidseffecten.**

Inhoudelijke reactie

Hieronder willen we puntsgewijs inhoudelijk reageren op de beantwoording van het raadsadres.

Ten eerste meldt u op pagina 3 van uw brief "*De betrokken ministeries zijn momenteel in overleg met het RIVM om na te gaan of het nodig is om aanvullend landelijk onderzoek naar de mogelijke gezondheidseffecten van windturbines uit te voeren. Daarbij wordt meegenomen of er risicogroepen zijn, zoals kinderen, die extra aandacht moeten krijgen*."
Wij zijn daarom van mening dat Amsterdam - en andere gemeenten die deze discussie meelezen (o.a. verschillende buurgemeenten, Enschede, Apeldoorn, Ronde Venen) op deze uitkomst zou moeten wachten alvorens de zoekgebieden definitief aan te wijzen.

Hiervoor hebben wij een aantal redenen; de antwoorden van het RIVM op onze in het raadsadres aangedragen punten onderbouwen en/of ondersteunen dit:

1. Uiteraard kunnen we ons vinden in de belangrijke erkenning van het RIVM op pagina 8 dat er inderdaad **geen enkel onderzoek is gedaan naar het effect van windturbinegeluid op**

kinderen. De enige verstandige beslissing lijkt ons daarom dat de gemeenteraad bij het vaststellen van de zoeklocaties, in het kader van het voorzorgsbeginsel, de zoekgebieden die dichtbij woonwijken zijn ingetekend, laat afvallen. Namelijk, het plannen van turbines op 350 meter afstand brengt grote en onaanvaardbare risico's met zich mee voor de zich ontwikkelende kinderen in deze gebieden. Temeer daar het RIVM in een eigen rapport "Het effect van geluid van vlieg- en wegverkeer op cognitie, hinderbeleving en de bloeddruk van basisschoolkinderen" (https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/441520021.pdf) wijst op de nadelige gevolgen van omgevingsgeluid op kinderen en hun cognitieve ontwikkeling, met name op de geheugenfunctie, de aandacht en de concentratie. Daarbij is het bekend dat het geluid van vliegverkeer als even hinderlijk of zelfs minder hinderlijk wordt ervaren dan het geluid afkomstig van windturbines.

2. Daarnaast is het spijtig dat de reactie van het RIVM niet ingaat op de slechts zeer kleine aantallen onderzochte omwonenden in de nabijheid van windturbines (in de Deense studies <1% van de onderzochte populatie). In deze groep wordt reeds een verhoogd risico op gezondheidsschade gevonden maar dit wordt vervolgens borderline significant, of een zwak verband, of een marginaal verband genoemd, omdat de kleine aantallen verdrinken in de grote hoeveelheid omwonenden op grote afstand van windturbines. Wanneer men de gezondheidseffecten onderzoekt bij omwonenden van windturbines, heeft het geen zin om op 10 km afstand te gaan zoeken naar deze effecten. Als dan in de analyse deze mensen op grote afstand wel worden meegenomen, is het niet verwonderlijk dat er geen significante effecten worden gevonden.

   Tot slot wordt gesteld dat conclusies uit rurale studies goed in Nederland te gebruiken zijn mits er naar voldoende aantallen is gekeken. Uiteraard zijn we het hier mee eens maar het probleem is dat er in alle studies onvoldoende direct omwonenden van windturbines zijn bestudeerd en dat is nou precies ons punt. Dit dient eerst onderzocht te worden.

3. Het RIVM schrijft op pagina 7 van 13: "*Er is geen statistisch significant verband gevonden voor hypertensie, maar hooguit een marginaal verband ('borderline statistically significant for outdoor WTN') voor het gebruik van medicatie tegen hypertensie bij mensen boven de 65 jaar als indicator voor hypertensie*". Zoals gemeld onder punt 2, in verband met de kleine aantallen is een borderline statistisch significant verband genoeg om te pleiten voor **meer onderzoek**. Tot die tijd dient het voorzorgsprincipe te gelden.

4. Het RIVM schrijft op pagina 7 van 13 ook "*Slapeloosheid: Poulsen (2019a) vonden een zwak verband tussen een jaargemiddeld niveau van windturbinegeluid van 42 dBA of hoger 's nachts (buitenshuis) en het gebruik van slaapmedicatie, maar dit verband was niet significant. Ook werd er geen verband gevonden met het geluidniveau binnenshuis. Een nadere analyse toonde aan dat de sterkste verbanden voorkwamen bij oudere mensen. Het risico op vertekening in deze studie is hoog, omdat de gegevens werden geanalyseerd op groeps-/bevolkingsniveau en gegevens niet op individueel niveau beschikbaar waren.*" Nogmaals, zoals gemeld onder punt 2, in verband met de kleine aantallen is een zwak verband genoeg om te pleiten voor **meer onderzoek**, zeker in combinatie met het sterke verband bij oudere mensen. Tot die tijd dient het voorzorgsprincipe te gelden.

5. Het RIVM schrijft op pagina 8 van 13: *"Maar het is niet te verwachten dat het verband tussen geluid en effecten anders is voor de verschillende bronnen, als rekening wordt gehouden met genoemd verschil in hinderlijkheid. Hierbij gaan we er dan van uit dat het risico deels via*

hinder loopt. Bij de huidige grenswaarde van 47 dB voor WT is dus het risico op hart- en vaatziekten vergelijkbaar met dat van transportbronnen en industrie bij hogere grenswaarden." Dit is belangrijk, want hier zeggen ze in feite dat de bron niet uitmaakt en je hart- en vaatziekten kan verwachten bij deze norm, op dezelfde schaal als voor transportbronnen. Deze norm beschermt dus niet, zoals wij ook al stellen in ons raadsadres addendum van 18 mei 2021.

6. Het RIVM schrijft dan op pagina 9 & 10 van 13 twee belangrijke reacties op:

   "*Reactie1: WHO verwoordt het in de Guidelines (WHO, 2018) als volgt: "Noise is an important public health issue. It has negative impacts on human health and well-being and is a growing concern". Het RIVM onderschrijft het gezondheidskundige belang van het beperken van de geluidbelasting voor de volksgezondheid*."

   "*Reactie2: De WHO adviseert inderdaad een 2 dB lagere gezondheidskundige streefwaarde voor geluid van WTs. Deze streefwaarde voor windturbines is voorwaardelijk omdat er ten tijde van de Guidelines onvoldoende evidentie was (studies van lage kwaliteit) om een "definitieve" relatie voor hinder af te leiden (Guski et al, 2017) en geen evidentie om voor slaap een nachtelijke relatie af te leiden (Basner and Mcquire, 2018).*

   Deze reacties zijn in feite een steunbetuiging voor **minder** geluidsbelasting (reactie 1) en **meer onderzoek** want niet alles is evident (reactie 2).

7. Het RIVM schrijft op pagina 11 van 13: "*Kennis over deze verbanden vraagt om onderzoek waarbij ook gekeken moet worden naar andere geluidbronnen en andere risicofactoren zoals leefstijlfactoren, voeding en ander gezondheidsgedrag en familiaire belasting**. Dit zou zeker de moeite waard zijn, ook met oog op het bepalen van de relatieve bijdrage van WT-geluid aan dit proces op lange termijn***." Wij zijn van mening dat het onderzoek noodzakelijk is, in plaats van de moeite waard. Goed dat het RIVM verder onderzoek voorstelt.

8. Verder wordt in het zeer recent verschenen RIVM-rapport "Nieuwe gezondheidskundige richtlijnen voor omgevingsgeluid. Nadere gezondheidskundige analyses" (https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2020-0148.pdf) vermeld dat gezondheidsrisico's zelfs al bij lagere geluidswaarden kunnen ontstaan en dat dit inzicht nieuw is: ''*Een van de conclusies is dat geluid van treinverkeer hinderlijker is en een grotere kans op slaapverstoring geeft dan eerder werd gedacht. Ook blijkt dat ernstigere gezondheidseffecten, zoals hart- en vaatziekten, al bij een lagere blootstelling kunnen optreden dan eerder werd gedacht. Dit betekent dat bij een groter aantal mensen hart- en vaatziekten optreden door geluid dan eerder werd gedacht.'*
   Helaas wordt in dit rapport de informatie rondom turbinegeluid weggelaten en dit terwijl het bijbehorende WHO-rapport (https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/noise/environmental-noise-guidelines-for-the-european-region) zich duidelijk wel uitspreekt over de grotere evidentie voor gezondheidsschade door omgevingsgeluid, waarbij turbinegeluid juist expliciet wordt genoemd.
   De reden hiervoor is dat er geen nieuwe blootstellings-response (BR) relaties beschikbaar zijn gekomen. Een BR-relatie is de relatie tussen de blootstelling aan geluid en de kans op gezondheidseffecten door geluid.

Een dergelijk onderzoek naar een BR-relatie is precies in lijn met wat we, in het kader van het voorzorgsprincipe, vroegen in ons raadsadres d.d. 29 maart 2021, namelijk: een onderzoek. Dit hebben we opnieuw benoemd in ons raadsadres addendum van 24 mei 2021.

9. Er lijkt een inconsistentie te zitten in de reactie: Het RIVM stelt in de e-mail aan de GGD dat 42dB(A) gelijk kan worden gesteld met 47dB Lden. In uw brief wordt gesteld dat 43-45dB(A) overeenkomt met 47dB Lden. Dit laatste komt overeen met hetgeen dhr. Koppen van Arcadis (2014) stelt.

10. Het RIVM verdedigt in het antwoord ook het rapport waartegen wij ons in het raadsadres richten (https://www.rivm.nl/publicaties/health-effects-related-to-wind-turbine-sound-update): het rapport is een mooi, maar inmiddels onvolledig, overzicht van de literatuur. Het is opmerkelijk dat het op pagina 5 een "systematische review" volgens standaard methodes wordt genoemd. Volgens de state of the art in de medische literatuur voldoet een systematische review aan een critical appraisal van de literatuur, is het peer reviewed en in een wetenschappelijk tijdschrift gepubliceerd. Dit is allemaal niet het geval bij het RIVM-rapport, terwijl het wel zeer belangrijke beleidsmatige gevolgen heeft wanneer het gaat om het plaatsen van windturbines nabij woonwijken. Het RIVM legt zelf de review van Jan de Laat terzijde omdat dit (nog) niet peer reviewed zou zijn, een inconsistentie.
Bovendien is bij het rapport geen arts betrokken geweest om de (overigens kleine aantallen) aangehaalde gezondheidsstudies inhoudelijk te beoordelen.

11. Tot slot op pagina 13 van 13: *"Het RIVM-rapport geeft alleen de mogelijke gevolgen van blootstelling aan geluid weer en de niet-akoestische factoren die hierbij een rol spelen; niet of dat (maatschappelijk) verantwoord is noch of dat geldt voor de specifieke condities en context.*"
Hier ligt de bal dus uiteindelijk toch weer bij de gemeente, de provincie en de landelijke politiek.

Wij hebben voldoende aangetoond dat er gezondheidsrisico's zijn en er meer onderzoek nodig is. Het antwoord van het RIVM aan de gemeente d.d. 12 april 2021 ondersteunt deze oproep tot onderzoek. De uitkomst van de gesprekken tussen RIVM en verantwoordelijke ministeries hierover moeten naar onze mening worden afgewacht.

Tot die tijd kunnen windturbines niet te dicht op woningen worden geplaatst en het voorzorgsprincipe moet daarom in acht worden genomen. Dit betekent in de praktijk dat u een aantal zoekgebieden af zal moeten vallen omdat daar simpelweg geen mogelijkheid is om windturbines op de afstand te plaatsen die nu veilig wordt geacht.

Wat betreft het afwegingskader en de Health Impact Assessment (HIA)/gezondheidseffectscreening, deze zijn dusdanig vaag beschreven in uw antwoord dat het voor ons niet mogelijk is om daar een inhoudelijke reactie op te geven, afgezien van twee algemene punten. Ten eerste, dat we hier graag meer details over zouden willen horen en hieraan mee zouden willen werken. Ten tweede, gaan we er van uit dat u een HIA bedoelt zoals gedefinieerd door de WHO https://www.who.int/health-topics/health-impact-assessment#tab=tab_1.

Als laatste willen we een opmerking maken over de timing. We constateren dat het RIVM al op 12 april antwoord heeft gegeven aan de gemeente; al binnen 2 weken na het indienen van ons raadsadres op 29 maart jl. Echter, er is om voor ons onduidelijke redenen gekozen om te wachten

met uw antwoord tot vlak voor de besluitvormende vergadering van de gemeenteraad op 26 mei aanstaande.

Wij betreuren dit ten zeerste, aangezien de bijdrage van het RIVM goede input oplevert voor verdere discussie. Deze discussie had op verschillende momenten gevoerd kunnen worden in de afgelopen weken.

Het antwoord was dus ook al beschikbaar voordat de zogenaamde gespreksavonden van de gemeente (op 12, 19, 20, 21 en 22 april) plaatsvonden; vóór de commissie FED-vergaderingen van 15 april en 20 mei; vóór de inspraak avond van de Provinciale Staten Noord Holland van 19 april; vóór de gemeenteraadsvergadering van 22 april; vóór de commissie ZJS vergadering van 29 april; en vóór de reflectiefase- gesprekken in de week van 3 mei. Er waren één of meer van de medeauteurs aanwezig bij elke inspraakavond, bij het reflectiefase- gesprek en bij de gespreksavond voor stadsdeel Noord.

We vinden dit dan ook echt een gemiste kans en vragen ons af waarom u hiervoor gekozen heeft.

Tot slot rekenen wij erop dat bij de stemming rondom het vastleggen van de zoekgebieden de raadsleden en de fracties hun verantwoordelijkheid zullen nemen volgens het voorzorgsprincipe en de gezondheid van alle inwoners van Amsterdam zullen respecteren. Dit houdt in dat de zoekgebieden dicht bij bebouwing pas kunnen worden vastgesteld zodra uit onderzoek is gebleken dat er geen onaanvaardbare gezondheidsrisico's zijn.

Hoogachtend,

[redacted] internist

[redacted], kinder- en jeugdpsychiater

[redacted], cardioloog

[redacted], verloskundige en klinisch epidemioloog

[redacted], kno-arts

[redacted], moleculair farmacoloog

[redacted]

Van: [redacted]@overmorgen.nl>
Verzonden: donderdag 4 november 2021 10:40
Aan: [redacted]; [redacted]
CC:
Onderwerp: vernieuwde versie afwegingskader voor vanmiddag
Bijlagen: 0590 OM afwegingskader Amsterdam.pdf

Aangepaste pdf voor vanmiddag!

We maken geen aparte presentatie ter introductie.
Denk dat we gewoon kunnen vertellen en uitleggen wat het doel is van het kader.
Ik ga wel even proberen de inhoudsopgave en het kader zelf proberen uit te printen en mee te nemen. Voor het geval dat scherm etc. afwezig is en/of het niet doet.

Groet,
[redacted]

OVER MORGEN

Kleine Koppel 26
3812 PH Amersfoort
Ik werk ma-di-do-vr

Bel mij mobiel: +31 (0)6 [redacted]

Blijf op de hoogte over morgen.

| nieuwsbrief

Over Morgen begint nu.

"Ik mail soms op tijdstippen buiten kantoortijden omdat mij dit goed uitkomt. Voel je vrij om pas te reageren in jouw eigen werktijd"

Gemeente
Amsterdam

Opbouw Afwegingskader

Eerste concept vormgeving

[redacted] & [redacted] 04-11-2021

Inhoudsopgave

Hoe dit afwegingskader te gebruiken? 3

Introductie en opbouw afwegingskader 4
Reflectiefase: een extra stap 4

Doel van het afwegingskader 4
Opbouw van het afwegingskader 4
Toetsing klankbordgroep [pm] 6
Na de reflectiefase 6

1 LEEFOMGEVING 7
1.1 Gezondheid 7
1.1.1 Geluid en trilling 8
1.1.2 Slagschaduw 10
1.1.3 Knipperlichten 11
1.1.4 Gezondheidseffecten analyse 12
1.2 Recreatie & belevingswaarde 13
1.2.1 Buitenactiviteiten 14
1.2.2 Volkstuinen 15
1.3 Natuur 16
1.3.1 Vogels 17
1.3.2 Vleermuizen 19
1.3.3 Planten, insecten, overig 20
1.3.4 Bodem, ondergrond en waterkwaliteit 21
1.4 Veiligheid 22
1.4.1 Technische veiligheid en normen 23
1.5 Ruimtelijke kwaliteit en landschap 24
1.5.1 (Nieuwbouw) woningen en waardedaling 25
1.5.2 Horizonvervuiling 26
1.5.3 De betekenis van een molen op een plek 27
1.5.4 Windmolens als architectuur 28

2 MAATSCHAPPELIJKE BETROKKENHEID EN DEMOCRATISCHE LEGITIMATIE 29
2.1 Inspraak en dialoog 30
2.1.1 Betrokkenheid verschillende groepen 30
2.1.2 Buurtbijeenkomsten 31
2.1.3 Gedeelde feitenkennis 32
2.1.4 Transparantie over het proces en de besluitvorming 33
2.2 Meedoen in de opbrengsten 34
2.3 Betrokkenheid buurgemeenten 35

3 SAMENHANGEND & BETAALBAAR ENERGIESYSTEEM 36
3.1 Capaciteit elektriciteitsnet 37
3.2 Technologische ontwikkelingen 38
3.3 Duurzaamheid van windmolens 39
3.4 Energieafnemers 40

4 CO2-DOELSTELLING 41
4.1 Ambitie amsterdam en het rijk, provincie 41
4.2 Combinatie van energietransitie-maatregelen 41
4.3 Integrale gebiedsaanpak 41
4.4 Rendement windmolens 41

Wet & regelgeving
CO2-doelstelling
Ambitie amsterdam en het rijk, provincie
Combinatie van energietransitie-maatregelen
Integrale gebiedsaanpak
Rendement windmolens
Leefomgeving
Gezondheid
Recreatie & belevingswaarde
Natuur
Veiligheid
Ruimtelijke kwaliteit en landschap
Samenhangend & betaalbaar energiesysteem
Energieafnemers
Duurzaamheid van windmolens
Technologische ontwikkelingen
Capaciteit elektriciteitsnet
Maatschappelijke betrokkenheid en democratische legitimatie
Inspraak en dialoog
Meedoen in de opbrengsten
Betrokkenheid buurgemeenten

Leefomgeving

Amsterdam leeft en bruist. Amsterdammers uit alle verschillende stadsdelen en buitengebieden maken gebruik van de fysieke leefomgeving om te wonen, werken en recreëren. In de eigen straat of buurt, maar ook in parken en recreatiegebieden. Elk gebied heeft zijn eigen unieke kenmerken en karakteristieken dat door verschillende Amsterdammers op verschillende manieren wordt beleefd, waar de één juist komt om tot rust te komen en de ander om bijvoorbeeld te sporten of te varen.

De impact van de energietransitie op de fysieke leefomgeving zal aanzienlijk zijn. Het is een van de grootste ruimtelijke opgaven in de komende decennia, die zal leiden tot veranderingen in onze leefomgeving en in de inrichting van de stad. Ondergrondse leidingen en bovengrondse installaties voor het opwekken en transporteren van nieuwe energie zullen veel ruimte in beslag nemen, terwijl de ruimte al beperkt is in een compacte en groeiende stad als Amsterdam, zowel boven als onder de grond. Dat kan tot knelpunten leiden.

Binnen leefomgeving scharen we alle thema's die Amsterdammers belangrijk vinden als het gaat over de beleving en ervaring van de buitenruimte en de gebruikswaarde van een gebied: natuur, landschap, gezondheid en veiligheid. Per thema lichten we toe wat Amsterdammers meegegeven hebben in het proces rondom de RES 1.0. Ook benoemen we de koppel-kansen met ontwikkelingen in een gebied die door Amsterdammers benoemd zijn.

1.1 Gezondheid

Gezondheid staat centraal in de discussie rondom windmolens in de stad. Mensen die langdurig hinder ondervinden van het geluid van windmolens, kunnen daar ziek van worden door de stress die dit geluid veroorzaakt. De mogelijke gevolgen van windmolens voor de gezondheid nemen we serieus. De onrust en zorgen die hierover zijn geuit tijdens het proces richting RES 1.0 vormen een belangrijk signaal. De effecten op de leefomgeving onderzoeken we zorgvuldig voordat er überhaupt windmolens worden gerealiseerd, onder andere in een milieueffectrapportage en in een Gezondheid Effect Analyse (GEA).

In de RES 1.0 zijn gemeentelijke voorwaarden voor medewerking aan initiatiefnemers van windinitiatieven opgenomen die er op moeten toezien dat er geen onaanvaardbare schade aan mens en natuur plaatsvindt. Mocht dit wel het geval zijn dan, wordt een vergunning voor het realiseren van een windmolen niet verleend en kan op die locatie geen molen geplaatst worden.

Veel Amsterdammers maken zich zorgen over de mogelijke overlast van windmolens die in iemands nabije omgeving worden geplaatst. Dit kan gaan over de nabijheid van het eigen huis, maar ook de volkstuinen, sportverenigingen en wandelroutes waar bewoners gebruik van maken. De nabijheid van windmolens tot deze plekken, is een thema dat terugkerend en breed door de stad heen genoemd wordt.

De (verwachte) overlast die wordt ervaren is subjectief, omdat iedereen het anders ervaart. Waar de één weinig nodig heeft om wakker te liggen, slaapt de ander bijna overal doorheen. Als het gaat om overlast zijn daarom altijd de wettelijke kaders leidend, zodat de gezondheidseffecten beperkt zijn. De wettelijke kaders hebben we in hoofdstuk [PM] toegelicht

De afstand van windmolens tot huizen en recreatiegebieden doet ertoe, omdat er mogelijk geluidshinder kan ontstaan wanneer de molens dichtbij staan. Er is geen algemene afstand aan te geven, maatwerk is nodig afhankelijk van de precieze locatie. Om toch tot een benadering te kunnen komen, gebruiken we in Amsterdam de vuistregel van 350-500 meter, en vanaf 500 meter tot een geluidsgevoelige bestemming (zoals een woning).

Het is een geleidelijke schaal. Tussen 350-500 meter afstand van een geluidsgevoelige bestemming kan een windmolen wettelijk gezien mogelijk zijn, maar is de ‘business case’ voor een ontwikkelaar moeilijker (dan een molen op grotere afstand). In de praktijk blijkt dat binnen een straal van 350 meter er eigenlijk geen windmolen kan komen.

Wat zijn de zorgen en kansen

Zorgen
De belangrijkste zorg die genoemd wordt is dat windmolens te dicht op de leefomgeving van mensen geplaatst worden. Deze zorg komt voort uit het feit dat de windzoekgebieden voor windmolens in de stad soms binnen 300 meter van bewoonde gebieden ingetekend zijn. Daarmee is echter de specifieke locatie van de windmolen nog niet bepaald, maar het gebied zo dichtbij wordt wel als zeer spannend ervaren.

Een andere zorg die mensen noemen is de opeenstapeling van nieuwe ontwikkelingen die leiden tot een grotere cumulatieve overlast. Bijvoorbeeld: een inwoner woont al langs een drukke weg, dan wordt er al een bepaalde overlast ervaren, waardoor eventuele aanvullende overlast van geluid of slagschaduw door een windmolen de ervaring nog negatiever maakt. Hetzelfde geldt voor de plaatsing van méér dan één windmolen op een plek: voor specifieke plekken stapelt de overlast zich op.

Mensen willen duidelijkheid voor als ze in de buurt willen wandelen: als er een windmolen komt op een bepaalde plek, op welke afstand moet je dan als wandelaar van die molen vandaan blijven?

In dit hoofdstuk staan we stil bij de belangrijkste thema's die onder gezondheid genoemd zijn door bewoners uit onze stad.

> 1.1.1 Geluid en trilling

> 1.1.2 Slagschaduw

> 1.1.3 Knipperlichten

> 1.1.4 Gezondheidseffecten analyse

1.1.1 Geluid en trilling

Toelichting thema
Draaiende wieken van een windmolen en de wind die langs stilstaande wieken waait, kunnen geluidsoverlast en trillingen veroorzaken. Afhankelijk van de hoogte, omvang van de molen en de snelheid en richting van deze wind, kan deze overlast door geluid en trilling in meer of mindere optreden.

Wat zijn de zorgen en kansen

Zorgen
Tijdens de inspraak op de RES 1.0 zijn zorgen geuit over het ervaren van geluidsoverlast en de afstand van de windzoekgebieden ten opzichte van de bestaande (en toekomstige) bebouwing. Er zijn zorgen geuit of de windzoekgebieden niet te dicht bij bebouwd gebied (woningen) komen. Men wil duidelijkheid of er voldoende aandacht is voor de gezondheidseffecten op langere termijn. Men maakt zich zorgen over de kwaliteit van nachtrust ('kan ik nog wel slapen') en ook over de effecten op langere termijn.

Kansen
Koppeling met gezondheid / innovatie? Ontwikkeling van de molens?

Door wie geuit
Diverse maatschappelijke organisaties, bewoners, doktoren in Noord

Aanvullend informatie
Aanvullende informatie is te vinden op
https://ggdleefomgeving.nl/omgeving/windmolens/veelgestelde-vragen/

1.1.2 Slagschaduw

Toelichting thema
Verschillende bewoners hebben hun zorgen geuit over zogeheten slagschaduw. Slagschaduw is de schaduw die een object werpt op een ondergrond of een ander voorwerp. Dit kan bijvoorbeeld een windmolen of lantaarnpaal zijn. Het type molen is bepalend voor de contour van de slagschaduw. Het optreden van slagschaduw is ook afhankelijk van de weersomstandigheden en de positionering van een windmolen ten opzichte van de woning.

Wat zijn de zorgen en kansen

Zorgen
De zorg is dat als de zon tegen de bewegende wieken van de windmolen schijnt, er een continu bewegende schaduw ervaren wordt over bijvoorbeeld ramen van woningen. De zorg van bewoners is dat omwonenden dit als hinderlijk zullen ervaren. Daarnaast bestaat de zorg dat door het optreden van slagschaduw de waarde van woningen verminderd kan worden.

Kansen
Hoewel er geen directe kansen te identificeren zijn rondom slagschaduw, is het belangrijk te onderstrepen dat er in de milieuwetgeving voorschriften staan om hinder door slagschaduw te beperken. In de Activiteitenregeling milieubeheer (Activiteitenbesluit) staat hoe vaak en hoe lang per dag de slagschaduw van een windmolen een woning mag raken. Via de vergunning zijn windmolens bijna altijd verplicht voorzien van een stilstandvoorziening. Die schakelt de windmolen uit tijdens de slagschaduw. Een stilstandvoorziening is nodig als gemiddeld meer dan 17 dagen per jaar langer dan 20 minuten per dag slagschaduw kán optreden. Met rekenmethodes is vooraf vast te stellen op welke dagen en op welk moment van de dag slagschaduw kán optreden.

Een deelnemer was benieuwd of er onderzoeken zijn gedaan naar risico van slagschaduw voor de verkeersveiligheid. Ook werd geopperd dat woningen bij snelwegen wellicht beter zijn geïsoleerd, waardoor er ook minder last is van geluid van de windturbines. En werken geluidswallen ook voor windturbines? Of zijn de turbines daarvoor te hoog?

Door wie geuit
Bewoners, belangenverenigingen

Aanvullend informatie
Aanvullende informatie is te vinden in deze publicatie van het RVO

1.1.3 Knipperlichten

Toelichting thema
Knipperlichten worden aangebracht op windmolens om ze 's nachts zichtbaar te laten zijn voor het vliegverkeer. Bij de huidige windmolens zijn de knipperlichten vanaf de grond waarneembaar.
Op dit moment wordt gewerkt aan een licht dat alleen vanuit de lucht te zien is.

Wat zijn de zorgen en kansen

Zorgen
De aanwezigheid van (knipper) lichten op windmolens wordt als storen ervaren en leidt mogelijk ook tot het verstoren van de migratieroutes van dieren, in het bijzonder vleermuizen. Doordat de lokale windzoekgebieden ieder een eigen karakter hebben en ook een eigen opbouw qua diversiteit is de omvang van de verstoring (nog) niet te kwantificeren.

Kansen
Knipperlichten uit zetten

Door wie geuit
Diverse natuurbehoud organisaties en bewoners.

Aanvullend informatie
Aanvullende informatie is te vinden via/op

1.1.4 Gezondheidseffecten analyse

In de RES 1.0 NHZ is afgesproken dat Amsterdam bij de beoordeling van locaties voor windenergie een gezondheidseffectanalyse5 uitvoert. Tijdens de reflectiefase wordt een commissie van gezondheidsexperts samengesteld met o.a. een vertegenwoordiger van de GGD/ RIVM6, van de medici die eerder hun zorgen hebben geuit en van de energiecoöperaties. Deze expertgroep met een beperkt aantal leden wordt voorgezeten door een onafhankelijke voorzitter. Een begeleidingsgroep kan onderwerpen aandragen en vragen stellen. De expertgroep geeft antwoord op de vragen en stelt een advies vast hoe effecten op gezondheid en welzijn rond een mogelijke locatie in beeld moeten worden gebracht en afgewogen.

1.2 Recreatie & belevingswaarde

Amsterdammers maken gebruik van de buitenruimte om te recreëren en te ontspannen. Bijvoorbeeld door te sporten, te wandelen, de hond uit te laten of van de natuur te genieten. De vorm waarin gerecreëerd wordt in de verschillende gebieden is divers en wordt veelal door lokaal aanwezige en bezoekende inwoners bepaald. Hoe men een gebied ervaart kan ook uitgedrukt worden in de belevingswaarde. Dit gaat over meer dan alleen de economische waarde, het gaat dan vooral om de waarde van de beleving. De belevingswaarde is sterk afhankelijk van individuele voorkeuren, de activiteiten en de persoonlijke associaties van iemand met een gebied.

Veranderingen in het (stedelijke) landschap kunnen de beleving van iemand die recreëert in een gebied beïnvloeden. Dit kan zowel een positieve als negatieve ervaring zijn. En daarmee kan ook de belevingswaarde veranderen. Ter voorbereiding van de RES 1.0 hebben verschillende Amsterdammers meegegeven wat zij belangrijk vinden als het gaat om recreëren in een gebied. Inwoners geven aan te verwachten dat de belevingswaarde af zal nemen door de aanwezigheid van een windmolen, omdat deze het beeld kan bepalen. Andere inwoners en bezoekers geven aan windmolens wel te waarderen omdat er nabij de molen bijvoorbeeld meer ruimte is voor natuurontwikkeling en biodiversiteit, zoals we bijvoorbeeld ook tegenkomen bij elektriciteitsmasten.

Door verschillende recreatiemogelijkheden naast elkaar de bundelen en te combineren kan de belevingswaarde toenemen. Het toevoegen van windmolens en zorgen dat de baten terugvloeien in het gebied, zou extra waarde kunnen toevoegen.

> 1.2.1 Buitenactiviteiten

> 1.2.2 Volkstuinen

1.2.1 Buitenactiviteiten

Toelichting thema
Het recreëren in de buitenruimte kan in Amsterdam op veel plekken en op verschillende manieren. Vormen van activiteiten die vaak genoemd zijn in het proces rondom de RES zijn: surfen, roeien, zwemmen, suppen, varen op het meer, wandelen en hardlopen.

Wat zijn de zorgen en kansen

Zorgen
De grootste zorgen die genoemd zijn door bewoners is de aandacht voor het verminderen van de belevingswaarde in het wandel/spot/hondenuitlaat gebied door de aanwezigheid van windmolens in of nabij het windzoekgebied. De zorg bestaat dat recreatiewater voor watersporters wordt opgeofferd, dat windmolens ten koste gaan van groene plekken waar kinderen en volwassenen ontspannen en sporten. Men maakt zich niet alleen zorgen over een verminderde beleving maar in sommige gevallen ook over de toegankelijkheid van het gebied. En in z'n algemeenheid is men bang hinder te ondervinden: los van of ergens mág sporten of recreëren, kan het nog wel veilig? De zorg ontstaat daardoor dat een gebied minder als rustpunt wordt ervaren.

De zorgen en aandachtspunten rondom wandelen, het uitlaten van de hond en bijvoorbeeld fietsroutes zijn zeer lokaal van aard. Daarom is tijdens de reflectiefase ook lokaal aanvullend onderzoek uitgevoerd met zogenoemde 'context mapping' en 'PWE' om meer inzicht te krijgen in de stadsbrede dilemma's rondom gebruik van de ruimte. Per gebied zullen de resultaten van de 'context mapping' verder toegelicht worden.

[PM Enkele (onverwachte) inzichten uit de contextmapping t.z.t. hier melden]

Kansen
Er worden ook kansen gesignaleerd als het gaat om recreatie. Ik ben deze nog niet tegengekomen

Door wie zijn de zorgen geuit
Zorgen zijn met name geuit door (lokale) buurt vertegenwoordigers, recreanten, sporters en maatschappelijke organisaties.

Aanvullende informatie
Een overzicht van alle parken en recreatiegebieden in de gemeente is hier te vinden
https://www.amsterdam.nl/toerisme-vrije-tijd/parken/

1.2.2 Volkstuinen

Toelichting thema
Volkstuinen vervullen een ecologische, educatieve, duurzame en groene rol in het leven van verschillende Amsterdammers. Het vormt een schakel in het verduurzamen van de voedselketen in Amsterdam. In Amsterdam is ruim 300 hectare aan volkstuinparken. Het gaat in totaal om ongeveer 6000 volkstuinen op 43 verschillende parken.

Wat zijn de zorgen en kansen

Zorgen
Bewoners maken zich zorgen over het plaatsen van windmolens dicht bij volkstuinen zoals de volkstuinen Frankendeal en Linnaeus. Men wil weten of er minimale afstanden gelden. Men maakt zich er zorgen over dat het plaatsen van windmolens rondom volkstuinen voor overlast zal zorgen. Inwoners met volkstuinen gaan daar juist heen om te ontsnappen aan het geluid en de drukte van de stad. Sommige mensen overnachten er bepaalde perioden van het jaar ook. Omdat dat dit slecht geïsoleerde huisjes zijn heeft dit negatieve gevolgen voor de nachtrust.

Kansen
Er zijn ook bewoners die juist aangeven de omgeving van volkstuinen een geschikte plek te vinden voor windmolens, deze wonizeker als je moet kiezen voor de afweging ‘‘in de buurt van huizen’’ versus ‘‘in de buurt van volkstuinen’’.

Door wie zijn de zorgen geuit
- Bewoners en verenigingen gerelateerd aan volkstuinen
- Bewoners algemeen

Windzoekgebied X.1

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 5 oktober 2021 14:16
Aan: [redacted]@Zaanstad.nl'; [redacted]@zaanstad.nl'; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: VERSLAG + ACTIE: 2e (LPG) Reflectiefase RES windrichting Nieuw-West/Haven (30/9)
Bijlagen: 211005_stakeholderlijst_RES_NiewWest_windrichting.xlsx; 20210930 _verslag_LPG_NieuwWest.pdf

Beste collega's,

Vorige week is de tweede lokale procesgroep voor Nieuw West geweest.

Bijgevoegd vinden jullie het verslag van het overleg, waarin onder andere de locaties en het werkboek voor de context mapping sessies zijn besproken – zie pdf.

Daarnaast is gezegd dat we de lijsten met organisaties nog met jullie zouden delen zodat jullie nog een keer een blik daar op kunnen werpen en eventueel aanvullen wanneer er organisaties ontbreken.

De lijst met organisaties is nu bijgevoegd – zie excel. Ik wil jullie vragen hier voorzichtig mee om te gaan omdat er persoonsgegevens in staan.

GEWENSTE ACTIE: Gelieve de excellijst te checken, zo nodig aan te vullen en dan weer retour aan [redacted]@amsterdam.nl en [redacted]@amsterdam.nl – graag voor 8 oktober 12 uur.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: maandag 27 september 2021 9:53
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: 2e (LPG) Reflectiefase RES windrichting Nieuw-West/Haven (30/9)
Tijd: donderdag 30 september 2021 11:00-12:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: via MS Teams (zie link in notitie)

RD 22/9/21/

[Link naar de virtuele MS Teams ruimte]

2e Lokale procesgroep (LPG) Reflectiefase RES windrichting **Nieuw-West/Haven** (do 30/9/21 – 11:00-12:00 uur).

AGENDA 2e (LPG) Reflectiefase RES windrichting Nieuw West/Haven (30/9)

Beste collega's,

Hier volgt een overzicht met procesafspraken n.a.v. ons vorig overleg 23 september (week 37) en de agenda voor de komende sessie (do. 30 sept. 11:00-12:00 uur). Bijgevoegd vinden jullie ook een kort verslag van het vorige overleg.

Proces afspraken Week 37:

- [redacted]@gmail.com) (onderzoeker, context mapping) stuurt lijsten met organisaties en locaties in stadsdeel rond
    - Actie: voor maandag (27/9) 12 uur aangeven welke locaties het meest geschikt zijn om mensen uit te nodigen deel te nemen aan het onderzoek voor context mapping;
    - Actie: voor maandag (27/9) 12 uur aangeven of er nog organisaties ontbreken op de lijst.

Van sommigen hebben we al reactie gehad – heel erg dank daarvoor! Mocht je het nog niet gedaan hebben dan graag nog een reactie. [redacted] heeft jullie een Excel gestuurd op 22 september.

Agenda Week 38:

1. Update planning Reflectiefase (10 min)
2. Update locaties voor werksessies (10 min)
3. Concept werkboek voor context mapping bespreken (20 min)
4. Communicatie – idee voor toolbox (10 min)
5. Vervolg afspraken (10 min)

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E [redacted]@amsterdam.nl

Namens het team RES/Wind A'dam alvast hartelijk dank voor jullie deelname en input graag tot 30 september.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
(project) secretaresse team RES/Wind
Team Advies, Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06[redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

Belanghebbenden	Vertegenwoordiger	Rol	Contactgegevens	sector	Windrichting	Zoekgebied	Lokaal
IVN Twiske	waarnemers	bestuur	bestuur@ivntwiske.nl	natuur	Nieuw West		NW (Landsmeer)
IVN Twiske	secretaris	Secretaris	secretaris@ivntwiske.nl	natuur	Nieuw West		NW (Landsmeer)
?? (ontvangen via [redacted]) alleen mailadre	??	??	[redacted]@mac.com	??	Nieuw West		SD NW
AEB Amsterdam	[redacted]		[redacted]@aebamsterdam.nl	bedrijf	Nieuw West	Haven	
AEB Amsterdam			[redacted]@aebamsterdam.nl	bedrijf	Nieuw West	Haven	
begeleid wonen in Sloterdijk 3.			info@boomerangzorg.nl	bewoners/leefomgeving	Nieuw West	Nieuw-West	
Bewoners Halfweg aan de Groote Braak	via [redacted]	?	?geen mailadressen ontvangen		Nieuw West		SD NW
Bewoners Laatste Huis	?	?	[redacted]@gmail.com	bewoners	Nieuw West	bretten	SD NW
Bewonersvereniging Zijkanaal F	[redacted]	Secretaris	secretaris@zijkanaalf.nl	Belangenvereniging	Nieuw West	Haven	SD NW
Bond van Volkstuinders	[redacted]	Secretaris	secretaris@bondvanvolkstuinders.nl	Natuur	Nieuw West	bretten	SD NW
de Amsterdamse Golfclub		1047 HK	secretariaat@amsterdamsegolfclub.nl	recreatie	Nieuw West	Haven	
Duurzaamheidsambassadeur Nieuw Sloten. We	[redacted]		[redacted]@gmail.com	bedrijf	Nieuw West	Haven	
Energiecoöperatie Westerlicht, mede-oprichter			[redacted]@gmail.com	Energiecoöperatie	Nieuw West	Haven	SD NW KBG?
Geen windmolens in Landsmeer	[redacted]	mailadres	info@geenwindmolensinlandsmeer.nl	Actiecomité	Nieuw West		NW (Landsmeer)
Gemeente Zaanstad	[redacted]	regio coordinator	[redacted]@zaanstad.nl	overheid	Nieuw-West		
Gemeente Zaanstad	[redacted]	regio coordinator	[redacted]@Zaanstad.nl	overheid	Nieuw-West		
Green Business Club Amsterdam Sloterdijken	[redacted]	Programmamanager	[redacted]@greenbusinessclub.nl	bedrijven ?? Duurzaam	Nieuw West		SD NW
Halfweg, gemeente	deelregio, Haarlemmermeer	[redacted]	[redacted]@haarlemmermeer.nl	overheid	Nieuw-West		
Haven Amsterdam	[redacted]		[redacted]@portofamsterdam.nl	overheid	Nieuw West	Haven	
Haven Amsterdam			[redacted]@portofamsterdam.nl	overheid	Nieuw West		
Haven Amsterdam			[redacted]@portofamsterdam.com	overheid	Nieuw West	Haven	
Haven Amsterdam			[redacted]@portofamsterdam.nl	overheid	Nieuw West	Haven	
LaBGreen-achterban (? [redacted] zal nog checken)					Nieuw West		SD NW KBG?
Linette/Nanette Evenhuis	bewoner?	bewoner?	?via [redacted] (geen mailgegevens ontvangen)		Nieuw West	??	SD NW
Molen 1200 Roe	Stadsherstel ?	[redacted]	info@stadsherstel.nl		Nieuw West	Haven	SD NW
Nemoland Westerpark	?	Wandelvereniging	voetpaden@gmail.com	Natuur, recreatie	West	bretten	SD NW
Ondernemersvereniging Westpoort	[redacted]		[redacted]@westpoortondernemers.nl	Belangenvereniging	Nieuw West	Haven	JA SD NW - KBG
Pantar De Tuinderij	?	?	[redacted]@pantar.nl	Sociale onderneming, agragrisch	Nieuw West	Haven	SD NW
Pantar De Tuinderij	[redacted]	?	[redacted]@pantar.nl	Sociale onderneming, agragrisch	Nieuw West	Haven	SD NW
Pantar De Tuinderij	[redacted]	?	[redacted]@pantar.nl	Sociale onderneming, agragrisch	Nieuw West	Haven	SD NW
parkmanager voor de Heining	[redacted] is de		[redacted]@parkmanagement.nl		Nieuw West		JA SD NW - KBG
parkmanager voor Sloterdijk III	[redacted]		[redacted]@parkmanagement.nl		Nieuw West		JA SD NW - KBG
Recreatieschap Spaarnwoude	[redacted]	?	[redacted]@recreatienoordholland.nl	Natuur	Nieuw West	bretten	SD NW
SD Nieuw West	[redacted]	Projectsecretaris de Bretten	[redacted]@amsterdam.nl		Nieuw-West		JA SD NW
SD Nieuw West	[redacted]	Communicatie adviseur + aanspreekbaar a	[redacted]@amsterdam.nl		Nieuw-West		JA SD NW
SD Nieuw West	[redacted]	Gebiedsmakelaar Slotermeer	[redacted]@amsterdam.nl		Nieuw-West		JA SD NW
SD Nieuw West	Omgevingsmanager Sloerdijk Centr [redacted]		[redacted]@amsterdam.nl		Nieuw West	Haven/Sloterdijken	
SD Nieuw West	[redacted]	Projectsecretaris de Bretten	[redacted]@amsterdam.nl		Nieuw-West		JA SD NW
SD Nieuw West	[redacted]	gebiedsmakelaar Sloterdijk III	[redacted]@amsterdam.nl		Nieuw-West		JA SD NW
SD Nieuw West	[redacted]	Programma manager fysiek	[redacted]@amsterdam.nl	SD West	Nieuw-West		JA SD NW
SD Nieuw West	[redacted]	Gebiedsmakelaar Geuzenveld	[redacted]@amsterdam.nl	SD Nieuw West	Nieuw-West		JA SD NW
SD Nieuw West	[redacted]	Portefeuillehouder	[redacted]@amsterdam.nl		Nieuw-West		
SD Nieuw West	Gebiedsmakelaar Slotermeer	[redacted]	[redacted]@amsterdam.nl	Nieuw West	SD NW		
SDC Nieuw-West	[redacted]	1062 JB	[redacted]@gmail.com	politiek	Nieuw West		
Sportpark Spieringhorn	?	?	sport@amsterdam.nl		Nieuw West	Haven/Sloterdijken	SD NW
Stadsdeel Nieuw West	[redacted]	Duurzaamheidscoordinator	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	Nieuw West		JA SD NW - WG
Stadsdeel Nieuw West	Bestuursadviseur PH	[redacted]	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	Nieuw West		
Stadsdeel Nieuw-West	[redacted]	jr. communicatie adv. windmolens Nieuw-	[redacted]@amsterdam.nl	SD Nieuw West	Nieuw West		JA SD NW - WG
Stadsdeel Nieuw-West	[redacted]	Gebiedscoördinator Geuzenveld Sloterme	[redacted]@amsterdam.nl	SD Nieuw West	Nieuw West		JA SD NW - WG
Stadsdeel Nieuw-West	[redacted]	Gebiedsmakelaar Geuzenveld/Slotermeer	[redacted]i@amsterdam.nl	SD Nieuw West	Nieuw West		JA SD NW - WG
Stadsdeel Nieuw-West	[redacted]	Assistent-kwartiermaker De Bretten	[redacted]@amsterdam.nl	SD Nieuw West	Nieuw West		JA SD NW - WG
Stadsdeel Nieuw-West	[redacted]	Medewerker communicatie thema Wind	[redacted]@amsterdam.nl	SD Nieuw West	Nieuw West		JA SD NW - WG
Stadsdeel Nieuw-West	[redacted]	**Projectsecretaris de Bretten**	[redacted]@amsterdam.nl	SD Nieuw West	Nieuw West		JA SD NW - WG
Stadsecoloog	[redacted]	Beleidsadviseur	[redacted]@amsterdam.nl	Natuur	stad/Nieuw West		SD NW
Stichting Parkmanagment Amsterdam Teleport	[redacted]	Parkmanager	parkmanagement@teleport.nl	Belangenvereniging	Nieuw West	Haven/Sloterdijken	SD NW
Tuinen van West	[redacted]	Voorzitter	tuinenvanwest@outlook.com	Natuur/agrarisch	Nieuw West	Geuzenveld/Slotermeer	SD NW
Tuinpark De Bretten	[redacted]	Voorzitter	voorzitter@tuinparkdebretten.nl	recreatie	Nieuw West		SD NW
Tuinpark de Groote Braak	[redacted]	voorzitter	voorzittergrootebraak@gmail.com;infogrootebraak@g	recreatie	Nieuw West	bretten	JA SD NW - KBG
Tuinpark T.I.G.E.N.O.	[redacted]	Voorzitter	bestuur@tuinparktigeno.nl	Natuur, recreatie	Nieuw West	Geuzenveld/Slotermeer	SD NW
Vogelwerkclub Amsterdam	[redacted]	Omgevingsmanager	wind@vogelsamsterdam.nl	Natuur, leefomgeving	Nieuw West	bretten	SD NW
Vogelwerkgroep Amsterdam	[redacted]	bestuurslid	[redacted]@planet.nl	natuur	stad/Nieuw West	bretten	

Vogelwerkgroep Westerpark	[redacted]	?	info@blijevogelswesterpark.nl	Natuur	Nieuw West	bretten	SD NW
Volkstuinpark de Bretten		1051RE	[redacted]@xs4all.nl	recreatie	Nieuw West	Haven	Nieuw West
Volkstuinpark de Bretten	secretaris		secretaris@tuinparkdebretten.nl	recreatie	Nieuw West	Haven	JA SD NW - KBG
Volkstuinpark De Eendracht	[redacted]	Voorzitter	bestuur@volkstuinpark-de-eendracht.nl	Natuur, recreatie	Nieuw West	?	SD NW
Voorheen RELX/Elsevier (Radarweg bij Havenge	[redacted]	1051pe	[redacted]r@chello.nl	bedrijf	Nieuw West	Haven	SD NW KBG?
VvE Blauwvoetstraat, Bestuur van de VvE	[redacted]		[redacted]@hotmail.com	bewoner(sgroep)	Nieuw West	Haven	SD NW KBG?

Datum 30 sep. 21
Aanwezig: [redacted], [redacted] (zaanstad), [redacted] (zaanstad), [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted]

- Over 2 wkn volgende procesgroep
- Planning: uitnodiging voor klankbordgroepen wordt later. Planning voor leefomgevingsonderzoek (eind okt en heel november op locatie) en PWE (november online) blijft staan.
- Lijsten naar iedereen [redacted] en [redacted] hadden deze nog niet)
- Locaties: Zuider Vermaning (kerk) in westzaan. (alternatief is jachthaven Nauerna). Halfweg hoeft niet aparte locatie, wel uitnodigen want ligt aan de Bretten. Sportpark Eendracht ligt niet in zoekgebied maar wel er tegenaan.
  Beginnen bij de Wereldkeuken en Spieringhorn. Rest is backup.
- Afzender blijft Amsterdam, buurgemeenten helpen met verspreiding/kanalen.
- De lijsten met belangengroepen worden maandag naar iedereen gestuurd, iedereen graag per mail reageren voor eind volgende week.
- Twee soorten sessies: Openbare sessies, eerst komt eerst maalt. En daarnaast gerichte sessies, groepen die we nog niet gehoord hebben.
- Bij het werkboek:
    - Natuur/Bretten er ook aan toevoegen? (Bretten zelf geen eerste zoekgebied),
    - Zaankanters herkennen zich niet in het werkboek? We kijken nog hoe groot de kaart moet worden.
    - Werkt dit verhaal ook bij ondernemers, die zich misschien zorgen maken over waarde van het bedrijf? Check of methode een aanvulling behoeft
    - Ook al communiceren over mede-eigenaarschap?
    - Wat is het bereik van het leefomgevingsonderzoek? Hoe groot maken we de circel? Check op welke belangengroepen echt meegenomen moeten worden.
    - Leef/<u>werk</u>omgevingsonderzoek (om ondernemers ook aan te spreken)

Communicatie

- Poster, flyers, sociale media en geo targeting (door RES team aangeleverd en gecoördineerd).
- Oproepen voor sessies beginnen met buurten dichtste bij via folders en flyers, daarna kring groter maken via social media. .
- In Nw West werkt artikel in Westerpost heel goed, daar komen mensen op af. (= 2e of 3e ring)
- Goed om te weten welke groepen al wel zijn gehoord, zodat stadsdeel weet welke groepen nog niet.
- Green businessclub meenemen. Via [redacted]
- Westzaan: folders lastig, weinig openbare gelegenheden. Beter bewonersbrieven, weinig woningen.
- Jongvolwassenen betrekken? Kan ook met een klas een sessie doen (voorbeeld Westzaan).

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 5 oktober 2021 14:23
Aan: [redacted]; [redacted]@diemen.nl; [redacted]@diemen.nl; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: VERSLAG + ACTIE: 2e (LPG) Reflectiefase RES windrichting Oost (28/9)
Bijlagen: 211005_stakeholderlijst_RES_Oost_windrichting.xlsx; 20210928_verslag_LPG_Oost.pdf

Beste collega's,

Vorige week is de tweede lokale procesgroep voor Oost geweest.

Bijgevoegd vinden jullie het verslag van het overleg, waarin onder andere de locaties en het werkboek voor de context mapping sessies zijn besproken – zie pdf.

Daarnaast is gezegd dat we de lijsten met organisaties nog met jullie zouden delen zodat jullie nog een keer een blik daar op kunnen werpen en eventueel aanvullen wanneer er organisaties ontbreken.

De lijst met organisaties is nu bijgevoegd – zie excel. Ik wil jullie vragen hier voorzichtig mee om te gaan omdat er persoonsgegevens in staan.

GEWENSTE ACTIE: Gelieve de excellijst te checken, zo nodig aan te vullen en dan weer retour aan [redacted]@amsterdam.nl en [redacted]@amsterdam.nl – graag voor 8 oktober 12 uur.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: o6[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: maandag 27 september 2021 11:09
Aan: [redacted]; [redacted]@diemen.nl; [redacted]@diemen.nl; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]

[redacted]; [redacted]'; [redacted]; [redacted]@public-mediation.nl'; [redacted]'; [redacted]

Onderwerp: 2e (LPG) Reflectiefase RES windrichting Oost (28/9)
Tijd: dinsdag 28 september 2021 14:00-15:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: via MS Teams (zie link in notitie)

RD 22/9/21/

[Link naar de virtuele MS Teams ruimte]

2e Lokale procesgroep (LPG) Reflectiefase RES windrichting **Oost** plaats (di 28/9/21 – 14:00-15:00 uur).

AGENDA 2e (LPG) Reflectiefase RES windrichting Oost (28/9)

Beste collega's,

Hier volgt een overzicht met procesafspraken n.a.v. ons vorig overleg 22 september (week 37) en de agenda voor de komende sessie (di. 28 sept. 14:00-15:00 uur). Bijgevoegd vinden jullie ook een kort verslag van het vorige overleg.

Proces afspraken Week 37:

- [redacted]@gmail.com) (onderzoeker, context mapping) stuurt lijsten met organisaties en locaties in stadsdeel rond
    - Actie: voor maandag (27/9) 12 uur aangeven welke locaties het meest geschikt zijn om mensen uit te nodigen deel te nemen aan het onderzoek voor context mapping;
    - Actie: voor maandag (27/9) 12 uur aangeven of er nog organisaties ontbreken op de lijst.

Van sommigen hebben we al reactie gehad – heel erg dank daarvoor! Mocht je het nog niet gedaan hebben dan graag nog een reactie. [redacted] heeft jullie een Excel gestuurd op 22 september.

Agenda Week 38:

1. Update planning Reflectiefase (10 min)
2. Update locaties voor werksessies (10 min)
3. Concept werkboek voor context mapping bespreken (20 min)
4. Communicatie – idee voor toolbox (10 min)
5. Vervolg afspraken (10 min)

_

Namens het team RES/Wind A'dam alvast hartelijk dank voor jullie deelname en input graag tot 28 september.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
(project) secretaresse team RES/Wind
Team Advies, Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06 [redacted]
E-mail [redacted]@amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

Belanghebbenden	Vertegenwoordiger	Rol	Contactgegevens	sector	Windrichtin	Zoekgebied	Lokaal
Amsterdam Science Park	[redacted]	Voor contact eerst (	[redacted]@amsterdamsciencepark.nl	Belangenvereniging	oost	Science Park	
Anna's Tuin en Ruigte	[redacted]		info@annastuinenruigte.nl	natuur	oost	Science Park	
Bedrijven Haven IJburg	[redacted]	Gebiedsteam IJburg	info@bizhavenijburg.nl; [redacted]@	Belangenvereniging	oost	IJburg	Ja SD Oost
Bewonersvereniging Create IJburg	[redacted]	1087ec	[redacted]@pinch.nl; mail@[redacted].co	bewoner(sgroep)	oost	IJburg	SD oost KBG?
BIZ Oosterpark	[redacted]		[redacted]@hisa.nl	Belangenvereniging	oost	science park	
Buurtcoöperatie OHG	[redacted]	1019TL	[redacted]@kpnmail.nl; duurzaam@buu	bewoner(sgroep)	oost		
Coalitie Blauwe Hart			info@hetblauwehart.org	natuur	Oost		SD oost KBG?
College De Meer			demeer@demeer.org	School	oost		
Commissarissen 02025 Samen Duurzaam WGM	[redacted], [redacted]		[redacted]@[redacted].nl [redacted]@d	Belangenvereniging	oost		
Diemen, gemeente	[redacted]	beleidsadviseur DZH	[redacted]@diemen.nl	overheid	Oost	Diemen alleen relevant voor Science Park en niet voor Buiteneiland/Ijmeer. Dus beter in Z	
Diemen, gemeente	[redacted]	(participatie)	[redacted]@diemen.nl	overheid	Oost		06[redacted]
Dynamo Het Parkhuis			info@buurtteamamster[redacted].nl	Belangenvereniging	oost	Science Park	
Gemeente Gooise Meren	[redacted]	(Manager beleidsaf	[redacted]r@gooisemeren.nl	overheid	Oost	IJburg	
Geuzen Middenmeer (sportvereniging)	??	??	nfo@geumid.nl	reacreatie sport	Oost	??	
GroenLinks Amsterdam Oost - Fractieondersteuner	[redacted]	1094HT	[redacted]@gmail.com	politiek	oost	IJburg	
Hallo Centrumeiland	hallocentrumeiland.n	contactformulier	geen mailadres - contact. Form	Buurtinformatie	oost	IJburg	
Hallo IJburg	halloijburg.nl	contactformulier	geen mailadres - contact. Form	Buurtinformatie	oost	IJburg	
Hallo Strandeiland	hallostrandeiland.nl		hallostrandeiland@gmail.com	Buurtinformatie	oost	IJburg	
Hallo Watergraafsmeer / Watergraafsmeer Samen D	[redacted]	1097AK	[redacted]@[redacted].nl; [redacted]@c	bedrijf (duurzh. Organ	oost	Science Park	
IJburgcollege	??	contactformulier	info@ijburgcollege.nl	leefomgeving - School	oost	IJburg	
[redacted]	[redacted]	www [redacted].	[redacted]@[redacted].nl	media	oost	IJburg	
Jungle Amsterdam			infopunt@jungle.amsterdam	duurzaamheid	oost	?	
Jungle	[redacted]		[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)	Oost		
MA.AK /02025	[redacted]		[redacted]@live.com	Belangenvereniging	Oost		
MA.AK /02025	[redacted]		[redacted]@hotmail.com	belangenvereniging	Oost		
Meer Energie	[redacted]		info@meerenergie.amsterdam	Energiecoöperatie (du	Oost	Science Park	
Méérbelangen, Stadsdeelcommissie Oost	[redacted]	1097bt	[redacted]@owl.nl	politiek	Oost	IJburg	
Natuurlijk IJburg	[redacted]		[redacted]@hotmail.com [redacted]@mpk	natuur	oost	IJburg	SD oost KBG?
Natuurlijk IJburg	[redacted]	1086WE	[redacted]@mac.com	Belangenvereniging	oost	IJburg	
Ondernemersvereniging Brazilië (Oostelijk Havengeb	[redacted]		[redacted]@annemax.nl	bedrijf	oost	IJburg	
Onderneming de Meermin	[redacted]	1095 AE Amst	[redacted]@zonnet.nl	bedrijf	oost	IJburg	
Park de Meer	[redacted]		[redacted]@yahoo.com	recreatie	oost	science park	
Park de Meer, Spoorzicht	[redacted]		[redacted]@hotmail.com	natuur	oost	Science Park	
Projectmanager Ijburg Strandeiland	[redacted]	Projectmanager Ijbu	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	oost	IJburg	
Projectmaneger Science Park	[redacted]		[redacted]@amsterdam.nl	overheid	oost	Science Park	
PvdA commissielid SD Oost/Ijburg-ZBE	[redacted]	1087CN	[redacted]@solcon.nl	politiek	oost	IJburg	
Raad van Oost (jongeren)	[redacted]	contactpers.	[redacted]@sociaalcement.nl	SD Oost	Oost		SD Oost
Rederij P. Kooij	[redacted]	1095 KL	[redacted]@rederijkooij.nl	recreatie	oost	IJburg	
SD Oost	[redacted]	Communicatieadvis	[redacted]@amsterdam.nl		Oost		
SD Oost	[redacted]	Gebiedsteam Wate	[redacted]@amsterdam.nl	SD oost	Oost		
SD Oost	[redacted]	Gebiedsteam Wate	[redacted]@amsterdam.nl	SD oost	Oost		
SD Oost	[redacted]	Duurzaamheidscoo	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	oost		
SD Oost	[redacted]	Communicatieadvis	[redacted]@amsterdam.nl		Oost		
SD Oost	[redacted]	Gebiedscoördinator	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	oost	IJburg	
SD Oost	[redacted]	(woordvoerder pfh	[redacted]@amsterdam.nl		Oost		
SD Oost	[redacted]	Projectmanager Ijbu	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	oost	IJburg	
SD Oost	[redacted]	Initiatievencoach Pr	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	Oost		
SD Oost	[redacted]	Bestuursadviseur P	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	oost		
SD Oost	[redacted]	Portefeuillehouder	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	Oost		
secretaris De Zeeburgertuin	[redacted]	1095MA	[redacted]@gmail.com	recreatie	oost	IJburg	
Sportvisserij Midwest Nederland			info@smwn.nl	recreatie	Oost		
Stadsdeelcommissie Oost	[redacted]	1095 MP	[redacted]@amsterdam.nl	politiek	oost		
stichting Watergraafsmeer en vandaar uit betrokken	[redacted]		[redacted]@upc.nl	Belangenvereniging	oost	science park	
Surfcenter IJburg	[redacted]	1087EP	[redacted]@odysea.nl	recreatie	oost	IJburg	
't Schoutenhuis b.v.	[redacted]	Pampus / Windturb	info@schoutenhuisbv.nl	natuur	Oost		
[redacted]	[redacted]	Bewoner	[redacted]@gmail.com		Oost	Zeeburg	SD Oost
Tuincomplex de Hof van Eden			[redacted]@gmail.com	recreatie	oost	Diemerscheg?	
Tuinpark Nieuwe Levenskracht	[redacted]	contacptersoon tuir	bestuur@tuinparknlk.nl;d[redacted]@g	recreatie	Oost	Science Park	SD oost KBG?

Tuinpark Nieuwe Levenskracht		contacptersoon tuin	@gmail.com	recreatie	Oost	Science Park	SD oost KBG?
Universiteit van Amsterdam		Omgevingsmanager	j@uva.nl	bedrijf	oost	Science Park	
Vereniging van Eigenaren WOON& Gebouw 1 - voorz		1095 MP	@gmail.com	bewoner(sgroep)	oost	IJburg	
Voetbalclub Zeeburgia			info@zeeburgia.nl	recreatie	oost	Science Park	
Voorzitter CPO wij_land Centrumeiland		1056 JM	@gmail.com	bewoner(sgroep)	oost	Strandeiland / Buitenei	SD oost KBG?
voorzitter groencommissie Tamariskhof		1087SH	@appelbaum.nl	bewoner(sgroep)	oost	IJburg	SD oost KBG?
Vrienden van Frankendael Amsterdam			@gmail.com	natuur	oost	?	
Vrienden van het Diemerpark		1086XZ	@gmail.com	Belangenvereniging	oost	IJburg	SD oost KBG?
Vrienden van het Diemerpark		1087GE	vriendenvanhetdiemerpark@gmail.com	Belangenvereniging	oost	IJburg	
Vuurtoreneiland		1026CG	@vuurtoreneiland.nl	recreatie	oost	IJburg	SD oost KBG?
VVD oost		1087 ka	@lrfinance.nl	politiek	oost	IJburg	
Vve bestuur IJgenwijs		1095MA	@gmail.com	bewoner(sgroep)	oost	IJburg	
Watersport vereniging ijburg		1087hj	@gmail.com; secret	recreatie	oost	IJburg	SD oost KBG?
Wetlandwacht IJmeer, Vogelbescherming Nederland		1026CG	wetlandwachtijmeer@gmail.com	natuur	oost	IJburg	SD oost KBG?
Wetlandwacht Naardermeer (Governance in Balans)			@governanceinbalans.nl	natuur	oost	IJburg	
Windalarm IJburg			IJburg@windalarm.amsterdam	belangenvereniging	oost	IJburg	SD oost KBG?
Wooncoöperatie De Nieuwe Meent			community@nieuwemeent.nl	Belangenvereniging	oost	Science Park	
Yuverta VMBO Amsterdam Oost			pro.amsterdam.oost@yuverta.nl	School	oost	Science Park	
IJburg College Zeeburgereiland	zeeburgereiland.nl	contactformulier	info@ijburgcollege.nl	Buurtinformatie	oost	IJburg	

Openstaande vraag: Eventueel partijen Durgerdam toevoegen, voor zoekgebied IJmeer?

Dorpsraad Durgerdam		1026ch, voorzitter	@gmail.com	belangenvereniging	noord	A10 Noord	SD No KBG?

uidoost proceswerkgroep – eens?
Een overzicht van Diemense deelnemers kan ik je niet zo snel geven. We zijn er echt nog niet klaar voor.Afgelopen week heb ik nog een uurtje gesproken met [redacted] en [redacted] We hebben verschillende opties verkend. Ik gaf hierbij aan dat het een en andere nog in Dieme

en moet landen. Inmiddels heb ik de mogelijkheden voor samenwerking met A’dam in de Diemerscheg oppervlakkig met [redacted] (communicatie Diemen) en met mijn teamleider kunnen bespreken, en mijn wethouder heb ik ook bijgepraat [redacted] heeft hierop ge

ebeld met Marieke van Doorninck. Hij vertelde mij na afloop dat Marieke nog steeds de intentie heeft om samen te werken in de Diemerscheg. Maar in het gesprek werd ook duidelijk dat dit lastig wordt als Amsterdam nu de turbo erop zet. Diemen wil namelijk juist rust

ig aan doen om het proces zorgvuldig vorm te geven. Met externe deelnemers (stakeholders, inwoners) willen we pas aan de slag als de gemeenten het eens zijn over de onderlinge samenwerking. Het wordt anders chaotisch.Vandaar dat we nu all

Kort verslag Lokale ProcesGroep (LPG) Reflectiefase RES windrichting Oost (28/9)
Datum: 28 september 2021 (14:00-15:00 uur)

Aanwezig: [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted].

- Over 2 wkn volgende procesgroep
- Planning: uitnodiging voor klankbordgroepen wordt later. Planning voor leefomgevingsonderzoek (eind okt en heel november op locatie) en PWE (november online) blijft staan.
- Locaties leefomgevingsonderzoek: Café Polder minder toegankelijk ivm QR. Voorkeur zo laagdrempelig mogelijk, bv sportcentrum. Levenskracht als laatste.
  Suggestie JaapEden: te ver weg. Andere sprotcentra dichterbij.
- Aandachtspunt: Bij Sciencepark omgeving en Diemen minder bekendheid met windmolens dan IJburg.
- Iedere locatie 2 sessies achter elkaar van een uur.
- Lokale werving via flyers en posters in de zoekgebieden en gericht aan doelgroepen via SD.
  Openbare sessie: Aanmelden en wie het eerst komt eerst maalt. Daarnaast gerichte sessies.
- Nieuwe lijst met belangengroepen wordt nog gestuurd (aangevuld met suggesties stadsdeel)
- Diemen wil bij voorkeur zelf de stakeholders in Diemen benaderen. [redacted] houdt daarvoor een eigen lijst bij.
- Aparte afstemming communicatie met SD communicatie en communicatie Diemen.
- Poster, flyers, sociale media en geo targeting (door RES team aangeleverd en gecoördineerd).
- Gebiedsteams zitten in appgroepen, die gebruikt kunnen worden als comm. kanaal.
  Contactpersonen relevante gebiedsteams staan in de lijst.(IJburg, Watergraafsmeer)
- Oproepen voor sessies beginnen met buurten dichtste bij via folders en flyers, daarna kring groter maken via social media. .
- Diemen irt Sciencepark: gaat met name om een aantal grote VVE's in grote flatgebouwen die rechtstreeks uitkijken o het gebied. (Tobia Asserlaan e.o), kan Diemen benaderen.
- Vraag aan SD: ondersteuning bij folders ophangen etc. [redacted] en [redacted] kunnen ondersteunen.
- Oost: vergeet studentenblokken niet.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 5 oktober 2021 14:15
Aan: [redacted]@diemen.nl'; [redacted]@diemen.nl'; [redacted]@ouder-amstel.nl'; [redacted]@derondevenen.nl'; [redacted]@gooisemeren.nl'; [redacted]
CC:
Onderwerp: VERSLAG + ACTIE: 2e (LPG) Reflectiefase RES windrichting Zuidoost (do 30/9)
Bijlagen: 211005_stakeholderlijst_RES_Zuidoost_windrichting.xlsx; 20210930 _verslag_LPGZuidoost.pdf

Beste collega's,

Vorige week is de tweede lokale procesgroep voor Zuidoost geweest.

Bijgevoegd vinden jullie het verslag van het overleg, waarin onder andere de locaties en het werkboek voor de context mapping sessies zijn besproken – zie pdf.

Daarnaast is gezegd dat we de lijsten met organisaties nog met jullie zouden delen zodat jullie nog een keer een blik daar op kunnen werpen en eventueel aanvullen wanneer er organisaties ontbreken.

De lijst met organisaties is nu bijgevoegd – zie excel. Ik wil jullie vragen hier voorzichtig mee om te gaan omdat er persoonsgegevens in staan.

GEWENSTE ACTIE: Gelieve de excellijst te checken, zo nodig aan te vullen en dan weer retour aan [redacted]@amsterdam.nl en [redacted]@amsterdam.nl – graag voor 8 oktober 12 uur.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: [redacted]@amsterdam.nl>

Verzonden: woensdag 22 september 2021 22:50
Aan: [redacted]; [redacted]@diemen.nl'; [redacted]@diemen.nl'; [redacted]@ouder-amstel.nl'; [redacted]@derondevenen.nl'; [redacted]@gooisemeren.nl'; [redacted]; [redacted]; [redacted], [redacted]; [redacted]; [redacted];

Gemeente Amsterdam
M +31 06[redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam
werkdagen: ma, di, woe, do

Belanghebbenden	Vertegenwoordiger	Rol	Contactgegevens	sector	Windrichtin	Zoekgebied	Lokaal
(werkt bij TenneT) - neemt deel op persoonlijke titel	[redacted]	1015VZ	[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)			
Belangenvereniging Nieuw Kempering	[redacted]	1104VE	[redacted]@upcmail.nl	Woningcorporaties	zuidoost		
Bestuurscommissie gebied Bijlmercentrum/Bijlmerw	[redacted]	1102jk	[redacted]@hotmail.com	politiek	zuidoost	Knooppunt Holendrecht	
bewoners Driemond/Diemerscheg/Zuidoost	[redacted]		[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)	Zuidoost	Diemerscheg	
bewoners Driemond/Diemerscheg/Zuidoost	[redacted]		[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)	Zuidoost	Diemerscheg	SD ZO KBG
Bewonerscommissie BC Potamos (de Alliantie)	[redacted]	1079 XJ	[redacted]@hotmail.com	bewoner(sgroep)	Zuidoost	Kop Amstelscheg	SD ZO KBG
Bewonerscommissie Eigen Haard, 'HoefijzerPlus'	Bewonerscommissie I	1107VE	[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)	Zuidoost	Knooppunt Holendrech	SD ZO KBG
Bewonerscommissie Eigen Haard, 'HoefijzerPlus'	[redacted]		[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)	Zuidoost	Knooppunt Holendrech	SD ZO KBG - of al in stedelijk overleg?
Bewonersgroep Holendrecht			[redacted]@gmail.com	belangenvereniging	Zuidoost	Knooppunt Holendrecht	
Bewonersgroep Holendrecht			bestuur@delaagbouw.nl	belangenvereniging	Zuidoost	Knooppunt Holendrecht	
Bewonersgroep Holendrecht			info@bewonersholendrecht.nl	belangenvereniging	Zuidoost	Knooppunt Holendrecht	
Bewonersplatform Gein	[redacted]	voorzitter	bewonersplatformgein@gmail.com	belangenvereniging	Zuidoost	Waternet	
Bewonersplatform Gein en bewonersplatform Reigersbos			bewonersplatformgein@gmail.com;bewonersplatformreigersbo		Zuidoost		JA SD ZO - KBG
Bewonersplatform Reigersbos			bewonersplatformreigersbos@gmail.com	belangenvereniging	Zuidoost	Knooppunt Holendrecht	
Bewonersplatform Reigersbos - Gaasperdam - Zuidoo	[redacted]	contactpers.	[redacted]@chello.nl	bewoner(sgroep)	Zuidoost		SD Zuidoost
Buurthuis Bij Bosschart			info@legerdesheils.nl	Belangenvereniging	Zuidoost		
Buurthuis Gein	[redacted]	directeur	info@pbazo.nl	belangenvereniging	zuidoost	Waternet	
Buurthuis Holendrecht	[redacted]	directeur	info@pbazo.nl	belangenvereniging	Zuidoost	Knooppunt Holendrecht	
BV Nellestein.nl			info@bvnellestein.nl	bewoner(sgroep)	Zuidoost	waternet	ja SD ZO
Coöperatie de Groene Hub	[redacted]	1106ZL	[redacted]@groenehub.org	Energiecoöperatie	zuidoost	Knooppunt Holendrech	SD ZO KBG
Diemen, gemeente	[redacted]	(participatie)	[redacted]@diemen.nl	Overheid	Zuidoost		JA Gem. Diemen - Governance group? WG?
Diemen, gemeente	[redacted]	beleidsadviseur DZH	[redacted]@diemen.nl	overheid	Zuidoost	Diemerscheg, Science P	JA Gem. Diemen - Governance group
Dorpsraad Driemond	secretaris		dorpsraad@driemond.info;voorzitter.dor	belangenvereniging	Zuidoost	Diemerscheg	JA SD ZO - KBG
Dorpsraad Driemond	[redacted], [redacted]		[redacted]@banki.nl	belangenvereniging	Zuidoost	Diemerscheg	JA SD ZO - KBG
Energie commissaris Amsterdam Zuidoost	[redacted]		[redacted]@upcmail.nl	duurzame energie	zuidoost		
Energie Coöperatie Veenwind		Gemeente Ronde V	Info@veenwind.nl	Energiecoöperatie	Zuidoost	Waternet	
Energie Coöperatie Veenwind	[redacted]	1391AJ	[redacted]@veenwind.nl	Energiecoöperatie	ZUIDOOST	Knooppunt Holendrech	SD ZO KBG
Gaasper camping	[redacted]	1108AZ	[redacted]@gaaspercamping.nl	recreatie	zuidoost	waternet	SD ZO KBG
Gebiedsoverleg Gaasperdam Driemond			Leden@gogd.nl	belangenvereniging	Zuidoost	Diemerscheg	
Geen Mega Windmolen (Gaasperdam)			gaasperdamzegtnee@gmail.com	Belangenvereniging	zuidoost	waternet	
Gein3dorp.nl, Vereniging	[redacted]		bestuur@gein3dorp.nl;secretariaat@geir	Belangenvereniging	zuidoost	waternet	JA SD ZO - KBG
geinabcoude@gmail.com			geinabcoude@gmail.com	Belangenvereniging	zuidoost	waternet	
GEM Bloemendalerpolder (Ontwikkelaar Weesperslu	[redacted], F Ontwikkelaar Wees		info@lindaprojectondersteuning.nl	Weesp	Zuidoost	Diemerscheg	SD ZO
GEM Bloemendalerpolder Beheer BV	[redacted], projectdirecteur		info@weespersluis.nl	bedrijf	Zuidoost	Diemerscheg	
Golfbaan De Hoge Dijk	[redacted]		[redacted].bestuurslid@olympusgo	recreatie	Zuidoost	Knooppunt Holendrech	SD ZO KBG
Gooise Meren, gemeente	[redacted]	Manager beleidsa	[redacted]@gooisemeren.nl	overheid	Zuidoost		
GroenplatVorm Zuidoost	[redacted]		info@groenplatvormzuidoost.nl	leefomgeving	Zuidoost		
[redacted] (geen mailadres ontvangen)	??		[redacted] (geen mailadres ont	??	Zuidoost		
Hub Beheer B.V. Directeur	[redacted]	1391JH	[redacted]@smallbite.nl	bedrijf	zuidoost	waternet	
Huurdersvereniging Arcade	[redacted]	Secretaris Werkgroe	[redacted]@bewonersacademie.nl	bewoner(sgroep)	Zuidoost	Diemerscheg	
[redacted]	??	??	i.gefferie@amsterdam.nl	??	Zuidoost		
Jochem Bouwmeester	[redacted]	bewoner	[redacted]@gmail.com	Weesp	Zuidoost	Weesp	SD ZO
Matchzo	[redacted]	voorzitter	bestuur@matchzo.nl ; info@matchzo.nl	bedrijf, recreatie	Zuidoost	Diemerscheg	
Natuurvereniging De Ruige Hof			deruigehof@dds.nl	natuur	Zuidoost		
Natuurvereniging De Ruige Hof			post@deruigehof.nl	natuur	Zuidoost	Knooppunt Holendrech	SD ZO KBG
Natuurvereniging De Ruige Hof	[redacted]	1107PG	[redacted]@upcmail.nl	natuur	zuidoost	Knooppunt Holendrecht	
NMT Zuid	[redacted]	https://nmtzuid.nl/	[redacted]@NMTzuid.nl [redacted]@NMTzuid.nl	natuur	zuidoost		
No Limit	[redacted]	directeur	info@pbazo.nl	belangenvereniging	Zuidoost	Diemerscheg?	
Ouder Amstel, gemeente	[redacted]	beleidsadviseur DZH	[redacted]@ouder-amstel.nl	overheid	Zuidoost	Knooppunt Holendrech	Ja Gem. ouderA - Governance group
Ouderen adviesraad Amsterdam-Zuidoost	[redacted]	1106EV	[redacted]@msn.com	Belangenvereniging	zuidoost		
Planetarium	[redacted]	directeur	welkom@planetariumamsterdam.nl	bedrijf	zuidoost	Waternet	
Raadslid GroenLinks Amstelveen	[redacted]	1186 RR	[redacted]@amstelveen.nl	politiek	Zuidoost		
Raadslid voor CDA De Ronde Venen	[redacted]	3648 HX	[redacted]@compagnet.nl	politiek	Zuidoost		
Ronde Venen, gemeente	[redacted]	beleidsadviseur DZH	[redacted]@derondevenen.nl	overheid	Zuidoost	Knooppunt Holendrech	JA Gem ronde Venen - Governance Group
Ronde Venen, gemeente	[redacted]		[redacted]@derondevenen.nl	overheid	zuidoost	Knooppunt Holendrecht	
Spaar het Gein, Vereniging	[redacted]	voorzitter	info@spaarhetgein.nl	belangenvereniging	Zuidoost	waternet	JA SD ZO - KBG
Stadsdeel Zuid	[redacted]		[redacted]@amsterdam.nl	overheid	zuidoost	Kop Amstelscheg	
Stadsdeel Zuidoost	[redacted]	Gebiedsmakelaar N	[redacted]@amsterdam.nl		Zuidoost		JA SD ZO

Stadsdeel Zuidoost	[redacted]	Communicatie adv.	[redacted]@amsterdam.nl		Zuidoost		JA SD ZO	
Stadsdeel Zuidoost		gebiedsmakelaars T	[redacted]@amsterdam.nl	SD Zuidoost	Zuidoost		JZ SD ZO	
Stadsdeel Zuidoost	[redacted]	Bestuursadviseur P	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	Zuidoost			
Stadsdeel Zuidoost	[redacted]	Duurzaamheidscoo	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	Zuidoost		JA SD ZO - WG	
Stadsdeel Zuidoost	[redacted]	Portefeuillehouder	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	Zuidoost			
Stadsdeel Zuidoost	[redacted]	Programmamanger	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	Zuidoost		JA SD ZO	
Stadsdeel Zuidoost	[redacted]	Gebiedsmakelaar G	[redacted]@amsterdam.nl	SD Zuidoost	Zuidoost		JA SD ZO	
Stadsdeel Zuidoost	gebiedsmakelaar	Bewonersinitiatieve	[redacted]@amsterdam.nl	SD Zuidoost	Zuidoost			
Stichting Beschermers Amstelland	[redacted]	1190 AC Ouderkerk	info@beschermersamstelland.nl; [redacted]	elangenvereniging	zuidoost	Amstel III, Kop Amstelscheg		
Stichting Cocratos	[redacted]		[redacted]@inclusivescience.org	belangenvereniging, d	Zuidoost	Waternet		
Stichting Cocratos en Stichting CoForce	[redacted]		[redacted]@cocreatie.nl	expert	zuidoost			
Stichting Coforce	[redacted]	Kwartiermaker, eer	[redacted]@icasus.nl	bedrijf	Zuidoost			
Stichting Flora & Faunabescherming	[redacted]		stg.ffb@outlook.com	natuur	Zuidoost	Diemerscheg	SD ZO KBG	
Stichting geen windturbines in t Gein	[redacted]	1391 HW	[redacted]@me.com	Belangenvereniging	zuidoost	waternet	SD ZO KBG	
Stichting Natuurbescherming ZO	[redacted]	1106 ZG	natuurbeschermingzo@xs4all.nl	natuur	zuidoost		SD ZO KBG	
Stichting Red de Hoge Dijk	[redacted]		[redacted]@reddehogedijk.nl	Belangenvereniging	zuidoost	waternet	SD ZO KBG	
Stichting Stop Windturbines Gein	[redacted]	1107DL	[redacted]@online.nl	Belangenvereniging	zuidoost	waternet	SD ZO KBG	
Stichting stop windturbines Geingebied, voorzitter	[redacted]	1391ha	[redacted]@gmail.com	Belangenvereniging	zuidoost	waternet	JA SD ZO - KBG	
Stichting Stop Windturbines Geingebied.	[redacted]	1391HA	[redacted]@vroeitech.nl	Belangenvereniging	zuidoost	waternet	SD ZO KBG	
Stop Windturbines Geingebied,Stichting	[redacted]	(secretaris)	info@stopwindturbinesgeingebied.nl	belangenvereniging	Zuidoost	waternet	SD ZO KBG	
Stop Windturbines in het Gein	[redacted]	1391hz	[redacted]@hadimassa.com	belangenvereniging	zuidoost	waternet		
StopWindturbinesAetsveld	[redacted]	1393PM	[redacted]@nrvrt.nl	Belangenvereniging	Zuidoost	diemerscheg	SD ZO KBG	
Tuinpark Dijkzcht			tuingroep.dijkzicht@kpnmail.nl	natuur, recreatie	zuidoost	Extra reservegebied		
Tuinpark Ons Lustoord			bestuuronslustoord@gmail.nl	natuur, recreatie	Zuidoost	Extra reservegebied		
Tuinparkvereniging Frankendael	[redacted]	voorzitter	frankendaelbestuur@gmail.com	recreatie	Zuidoost	Diemerscheg	JA SD ZO - KBG	
[redacted]	[redacted]	Bewoner	[redacted]@gmail.com	Weesp	Zuidoost	Diemerscheg	SD ZO	
Veenwind	[redacted]		[redacted]@veenwind.nl	Energie coöperatie (De	zuidoost	Knooppunt Holendrech	JA-gem. RondeVenen - KBG	
Vereniging Amsteloever	[redacted]	(secretaris)	[redacted]@gmail.com	Belangenvereniging	zuidoost	Kop Amstelscheg		
Vereniging Amsteloever	[redacted]	1283TJ	[redacted]@gmail.com	Belangenvereniging	zuidoost	Kop Amstelscheg		
Vereniging Spaar het Gein	[redacted]		[redacted]@costerabcoude.nl	belangenvereniging	Zuidoost	Waternet		
Vereniging Spaar het Gein	[redacted]	1391JE	[redacted]@hetnet.nl	belangenvereniging	zuidoost	waternet	SD ZO KBG	
Vereniging Spaar het Gein	[redacted]		[redacted]@gmail.com	Belangenvereniging	zuidoost	waternet	SD ZO KBG	
Vereniging Spaar het Gein	[redacted]	1391GZ, voorzitter	[redacted]@chello.nl	Belangenvereniging	zuidoost	waternet	SD ZO KBG	
Vereniging Spaar het Gein - Stt. Stop Windturbines G	[redacted]	1107DL	[redacted]@gmail.com	belangenvereniging	Zuidoost	Waternet	SD ZO KBG	
Vereniging Spaar het Gein + buurtbewoner	[redacted]		[redacted]@gmail.com	Belangenvereniging	Zuidoost	Waternet	SD ZO KBG	
Volkstuinpark Lineaus	[redacted]	Bestuur van Linnaei	info@volkstuin-linnaeus.nl [redacted]@g	recreatie	Zuidoost	Diemerscheg	JA SD ZO - KBG	
Voor de toekomst	[redacted]		[redacted]@knoware.nl	bewoner(sgroep)	zuidoost	Kop Amstelscheg		
VVE blok 1 venserpolder	[redacted]	1102ZH	[redacted]@hotmail.com	bewoner(sgroep)	Zuidoost	Knooppunt Holendrech	SD ZO KBG	
VvE Paviljoen Nevel; voorzitter	[redacted]	1391JL	[redacted]@xs4all.nl	bewoner(sgroep)	zuidoost	Knooppunt Holendrecht		06[redacted]
Weesp, gemeente	[redacted]	beleidsadviseur D	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	Zuidoost			
Weesp, gemeente	[redacted]	beleidsadviseur D	[redacted]@weesp.nl	overheid	Zuidoost			06-[redacted]
Wijkkrant Buitenveldert / Zuidas - Redacteur	[redacted]	1083JM	[redacted]@gmail.com	media	Zuidoost			+ 31 (0)6 [redacted]
www.pmprojecten.nl	[redacted]	1183TK Amstelveen	[redacted]@pmprojecten.nl	bedrijf	zuidoost			
Zeilvereniging Gaasperplas	[redacted]	Secretaris	secretariszvg@gmail.com	natuur, recreatie	Zuidoost			
Zogroen Zuidoost Groenbewust	[redacted]	voorzitter	zogroen@zuidoostgroen.nl [redacted]@ou	natuur	Zuidoost	Knooppunt Holendrech	SD ZO KBG	

Een overzicht van Diemense deelnemers kan ik je niet zo snel geven. We zijn er echt nog niet klaar voor.Afgelopen week heb ik nog een uurtje gesproken met [redacted] en [redacted] We hebben verschillende opties verkend. Ik gaf hierbij aan dat het ee

Aangezien ik maar 18 uur per week heb voor héél duurzaamheid, en ik de enige beleidsmedewerker duurzaamheid ben, gaat dit mij echt niet lukken. De provincie is wel bezig met het plannen van een omgevingstafel na de zomer, voor het geb
Ik neem deel aan de werkgroep. Als belangengroep voor de klankbordgroep draag ik Veenwind aan. Zij zijn de energie coöperatie in De Ronde Venen. De mail van de contactpersoon is [redacted] wim@veenwind.nl Met vriendelijke groet,[redacted]

en en andere nog in Diemen moet landen. Inmiddels heb ik de mogelijkheden voor samenwerking met A’dam in de Diemerscheg oppervlakkig met [redacted] (communicatie Diemen) en met mijn teamleider kunnen bespreken, en mijn wethouder h

ied rondom knooppunt Holendrecht, waar jullie ook een zoekgebied hebben. Hopelijk sluit Amsterdam daar bij aan. Met vriendelijke groet,[redacted] [redacted]

[redacted]

ıeb ik ook bijgepraat. [redacted] heeft hierop gebeld met Marieke van Doorninck. Hij vertelde mij na afloop dat Marieke nog steeds de intentie heeft om samen te werken in de Diemerscheg. Maar in het gesprek werd ook duidelijk dat dit l

astig wordt als Amsterdam nu de turbo erop zet. Diemen wil namelijk juist rustig aan doen om het proces zorgvuldig vorm te geven. Met externe deelnemers (stakeholders, inwoners) willen we pas aan de slag als de gemeenten het eens zijn ov

er de onderlinge samenwerking. Het wordt anders chaotisch.Vandaar dat we nu all

<u>Kort verslag Lokale ProcesGroep (LPG) Reflectiefase RES windrichting Zuidoost (30/9)</u>

Datum: donderdag 30 september 2021 (10:00-11:00 uur)
Aanwezig: [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted].

- Werving klankbordgroepen is vertraagd, wordt over twee weken toegelicht met nadere toelichting planning.
- Context mapping gaat door zoals gepland: uitvoering workshops begin november, start werving deelnemers na de herfstvakantie.
- **Team COM / RES stuurt maandag 4 okt een update met vragen aan alle sd en buurgemeente collega's – let erop en geef uiterlijk input op de vragen!**
- Communicatie Weesp wordt niet vanuit Zuidoost geregeld -> actie Team COM RES.

Input op locaties Context Mapping:

- Locaties: lijst locaties is aangepast zodat locaties voor alle zoekgebieden in en om ZO nu duidelijk zijn, met Ouder Amstel en Ronde Venen is nog apart overleg hoe deze bewoners te betrekken i.v.m. lage woondichtheid. Bij keuze tussen locaties hebben locaties die zonder Corona pass toegankelijk zijn voorrang.

Input op werkboekje:

- Bij de kaart ook de gebieden buiten Amsterdam toevoegen: Ilse van RV geeft voor dinsdag 5 okt. Aan wat volgens haar een handige uitsnede is voor RV en Ouder Amstel.
- RV geeft dan ook aan welke zoekgebieden buiten Amsterdam moeten worden toegevoegd in de kaart wanneer gesproken wordt over de windzoekgebieden.
- Vraag ook naar negatieve punten in de buurt (niet alleen trots, mooi).

Input op workshops context mapping en communicate:

- Zorg goed voor verwachtingsmanagement!
- Communiceer duidelijk het programma van te voren!
- Geef duidelijk aan wat je doet met de informatie, zowel informatie die opgehaald is voor windenergie en ook wat te doen met de andere informatie?
- Zorg ook dat mensen informatie over windenergie in Amsterdam kunnen ophalen (wat is het proces? Wanneer en hoe kan ik invloed uitoefenen? Hoe zit het met geluid, slagschaduw, natuur, waardedaling woningen etc.?
- Hoe geven we ruimte aan mensen die hun frustratie willen uiten?
- Wie is er gespreksleider op de avond?
- Gebiedsmakelaars ZO zullen aanwezig zijn. Wie is er verder aanwezig vanuit team RES of anders?

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 5 oktober 2021 14:28
Aan: [redacted]a@over-gemeenten.nl'; [redacted]@waterland.nl'; [redacted]@landsmeer.nl'; [redacted]
CC:
Onderwerp: VERSLAG + ACTIE: 2e Lokale Proces Groep Noord (windrichting)/ Reflectiefase RES (28/9)
Bijlagen: 211005_stakeholderlijst_RES_Noord_windrichting.xlsx; 20210928 _verslag_LPGNoord.docx

Beste collega's,

Vorige week is de tweede lokale procesgroep voor Noord geweest.

Bijgevoegd vinden jullie het verslag van het overleg, waarin onder andere de locaties en het werkboek voor de context mapping sessies zijn besproken – zie doc.

Daarnaast is gezegd dat we de lijsten met organisaties nog met jullie zouden delen zodat jullie nog een keer een blik daar op kunnen werpen en eventueel aanvullen wanneer er organisaties ontbreken.

De lijst met organisaties is nu bijgevoegd – zie excel. Ik wil jullie vragen hier voorzichtig mee om te gaan omdat er persoonsgegevens in staan.

GEWENSTE ACTIE: Gelieve de excellijst te checken, zo nodig aan te vullen en dan weer retour aan [redacted]@amsterdam.nl en [redacted]@amsterdam.nl – graag voor 8 oktober 12 uur.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: o6[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: [redacted]@amsterdam.nl>

Verzonden: donderdag 16 september 2021 15:26
Aan: [redacted]; [redacted]@over-gemeenten.nl'; [redacted]@waterland.nl'; [redacted]@landsmeer.nl'; [redacted]@Zaanstad.nl'; [redacted]@zaanstad.nl'; [redacted]; [redacted]; [redacted]

[redacted]
(project) secretaresse team RES/Wind
Team Advies, Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06[redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

Belanghebbenden	Vertegenwoordiger	Rol	Contactgegevens	sector	Windrichtin	Zoekgebied	Lokaal
Agrarisch natuurvereniging Water,land en Dijken	[redacted]	directeur	[redacted]@waterlandendijken.nl;info@waterlandendijken.nl		Noord	A10 Noord	JA-gem. Waterland - natuur groep
AHC Noorderlicht	[redacted]	1087gk	[redacted]@gmail.com	recreatie	noord	A10 Noord	
AHC Noorderlicht	[redacted]	1087ep	[redacted]@hotmail.com	recreatie	noord	A10 Noord	
AHC Noorderlicht, bestuurder hockeyzaken	[redacted]	1087LN	hockey@paulkoppen.com	recreatie	noord	A10 Noord	SD No KBG?
Alliantie Noordelijke Tuinparken (een v/d voorzitters	[redacted]		[redacted]@hetnet.nl	recreatie	noord	A10 Noord	SD No KBG?
AMSTERDAM NOORD TOEGANKELIJK	[redacted]		[redacted]@planet.nl	Belangenvereniging	Noord	A10 Noord	
Amsterdam Wind - bestuurslid	[redacted]	1032LS	[redacted]@hotmail.com	Energiecoöperatie	noord	Noorder Ijplas & CD terrein	
Amsterdam Wind - Projectleider	[redacted]	1091 SJ	[redacted]@gmail.com;[redacted]@ams	Energiecoöperatie	noord	Noorder Ijplas & CD terrein	
Amsterdam-Wind	[redacted]	1055BS	[redacted]n@gmail.com	Energiecoöperatie	noord	Noorder Ijplas & CD terrein	
ANGSAW	[redacted]		secretariaat@angsaw.nl	natuur	Noord	A10 Noord	SD No KBG?
Behoud Waterland, Stichting			info@stichtingbehoudwaterland.nl	natuur	Noord	A10 Noord	JA-gem. Waterland
Bewoners Zijkanaal H	[redacted]		[redacted]@icloud.com	Belangenvereniging	Noord	Noorder Ijplas & CD Terrein	
Bewonersvereniging Buiksloot	[redacted]	Voorzitter, contacte	info@buiksloterdijk.org	leefomgeving	Noord		
Bewonersvereniging Ninteman	Buikslotermeerdijk 27	1025 WJ	info@ninteman.org	leefomgeving	Noord		
Bewoonster Zunderdorp	[redacted]	bewoner	[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)	Noord		SD Noord, wil in Stedelijk
Boerderij Educatie Amsterdam	[redacted]		[redacted]@waterlandendijken.nl	recreatie	Noord	A10 Noord	
Buikslotermeer, Tuinpark	[redacted]	Bestuur	bestuur@tuinparkbuikslotermeer.nl[redacted]	recreatie	noord	A10 Noord	SD Noord, wil stedelijk
Buren Amerbos	[redacted]	1025ZH	[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)	noord	A10 Noord	SD No KBG?
Burgerparticipatie Energie Landsmeer / Geen windm	[redacted]		media@geenwindmolensinlandsmeer.nl	bewoner(sgroep)	Noord	A10 Noord	
Buurtgroen020	[redacted]. 06-15	https://buurtgroen(	geen mailadres - contact. Form	natuur	noord		
Buurthuizen Amsterdam Noord (zelfbeheer)	[redacted]	Coördinator	[redacted]@amsterdam.nl	overheid	noord		
Centrale Dorpenraad	[redacted]	1028BK	info@centraledorpenraad.nl	belangenvereniging	noord	A10 Noord	SD No KBG?
Centrale Dorpenraad	[redacted]k	Voorzitter	[redacted]@hotmail.com	Belangenvereniging	noord	A10 Noord	SD No KBG?
Contactgroep Bedrijven Oostzaan	[redacted]	Voorzitter	info@cbo-oostzaan.nl	Belangenvereniging	Noord	Noorder IJplas & CD terrein	
Contactgroep Bedrijven Oostzaan (CBO)	[redacted]	contactp.	[redacted]@gmail.com	bedrijven oostzaan	Noord		Noord (Oostzaan)
De kwade Zwaan, Stichting	[redacted]	1155PR	[redacted]@xs4all.nl	Belangenvereniging	Noord	A10 Noord	JA-gem. Waterland
Dorpsraad Broek in Waterland			bestuur@dorpsraadbroekinwaterland.nl		Noord	A10 Noord	JA-gem. Waterland
Dorpsraad Durgerdam	[redacted]	1026ch, voorzitter	[redacted]@gmail.com	belangenvereniging	noord	A10 Noord	SD No KBG?
Dorpsraad Zuiderwoude			zuiderwoude.dorpsraad@gmail.com		Noord	A10 Noord	JA-gem. Waterland - KbG?
Dorspraad Uitdam			dorpsraaduitdam@gmail.com		Noord	A10 Noord	JA-gem. Waterland - KBG?
GeWoonboot	[redacted]		[redacted]@hotmail.com	bedrijf	noord	Noorder Ijplas & CD terrein	
Golfbaan Waterland Amsterdam	[redacted]		info@golfbaanwaterlandamsterdam.nl	recreatie	Noord	A10 Noord	SD No KBG?
GroenLinks Landsmeer	[redacted]	1121mp	[redacted]@hotmail.com	politiek	noord	A10 Noord	
ID&T Events (Projectmanager)	[redacted]	1014 AS amsterdan	[redacted]@id-t.com	bedrijf	noord	Noorder Ijplas & CD terrein	
Ik kom in functie en persoonlijk, Werk: Eigenaar geW	[redacted]		[redacted]@gewoonboot.nl	bewoner(sgroep)	noord		
Jongerenraad SD Noord	[redacted]	contactpers.	[redacted]@amsterdam.nl	gemeente	Noord	Noord	SD Noord
koeienboer/ landgebruiker nieuwe gouw/zwarte gou	[redacted]	1027 AX	r[redacted]@hotmail.com	bewoner(sgroep)	noord	A10 Noord	
Kweeklust, Tuinpark	E. Groot	bestuur	info@tuinparkkweeklust.nl	recreatie	Noord	Durgerdammerdijk 1, 1	SD Noord wil in Sted
Landsmeer, Gemeente	[redacted]	communicatie Duur	[redacted]@landsmeer.nl	overheid	Noord		
Landsmeer, Gemeente	[redacted]	Regisseur Duurzaan	[redacted]@landsmeer.nl	overheid	Noord		
LTO,	ondernemersorganisatie voor Nederland		info@ltonoord.nl	Ondernemers	Noord	A10 Noord	JA-gem. Waterland - KBG?
MELKVEEHOUDERIJ	[redacted]	[redacted]	[redacted]@outlook.com	bewoner(sgroep)	Noord	A10 Noord	
namens 4 tuinparken in Amsterdam Noord. Kweeklu	[redacted]		[redacted]@kpnmail.nl[redacted]@orion	recreatie	Noord	A10 Noord	SD No KBG?
namens 4 tuinparken in Amsterdam Noord. Kweeklu	[redacted]		[redacted]@gmail.com	recreatie	Noord	A10 Noord	SD No KBG?
namens 4 tuinparken in Amsterdam Noord. Kweeklu	[redacted]		[redacted]@gmail.com	recreatie	noord	A10 Noord	SD No KBG?
NDSM Energie (bestuur)	[redacted]		[redacted]@gmail.com	Energiecoöperatie	Noord	Noorder Ijplas & CD terrein	
NDSM Energie (voorzitter)	[redacted]		[redacted]@ndsmenergie.nl	Energiecoöperatie	noord	Noorder Ijplas & CD terrein	
NDSM Energie , Opgewekt aan het IJ	[redacted]	directie	[redacted]@ndsmenergie.nl	Energiecoöperatie	noord	Noorder Ijplas & CD terrein	
NDSM Energie, Manager projectbureau	[redacted]		[redacted]@ndsmenergie.nl	Energiecoöperatie	noord	Noorder Ijplas & CD terrein	
Noord Verstoord	[redacted]		info@noord-verstoord.nl[redacted]@xs4all.	belangenvereniging	noord	A10 Noord	SD No KBG?
Noordvoerders (jongeren)	[redacted]		[redacted]@amsterdam.nl	SD Noord	Noord		
onderneming	[redacted]	1121NZ	[redacted]@planet.nl	bedrijf	noord		
Oostzaan, Gemeente	[redacted]		[redacted]@odijmond.nl	overheid	Noord	Noorder Ijplas & CD Terrein	
Oostzaan, Gemeente	wethouder Rosemarij	1511BD	[redacted]l@oostzaan.nl	overheid	noord	Noorder Ijplas & CD terrein	
Oostzaan, Gemeente	[redacted]		[redacted]@zaanstad.nl	overheid	noord	Noorder Ijplas & CD terrein	
Oostzaan, Gemeente	[redacted]	beleidsadviseur DZH	[redacted]@over-gemeenten.nl	overheid	Noord		
Platform Duurzaam Landsmeer	[redacted]	1121 HG	[redacted]@gmail.com	Belangenvereniging	Noord	A10 Noord	
Proeftuin vd Pekbuurt en Huurdersvereniging	[redacted]		balans@beterweten.eu	bewoner(sgroep)	noord	A10 Noord	

Raadslid Oostzaan	[redacted]	1511DG	[redacted]@hotmail.com	politiek	Noord	Noorder Ijplas & CD terrein		
Recreatieschap Twiske-Waterland			info@twiske-waterland.nl	Belangenvereniging	noord	Noorder IJplas & CD terrein		
RED AMSTERDAM NOORDBewonersplatform Vogelbuurt/IJ	[redacted], namens		[redacted]@redamsterdamnoord.nl	leefomgeving	Noord			
SP lid stadsdeelcommissie Amsterdam Noord	[redacted]	1033SX	[redacted]@gmail.com	politiek	noord	A10 Noord		
Staatsbosbeheer	[redacted]	Houtrak Boswachte	kennemerland@staatsbosbeheer.nl		Noord	A10 Noord	JA-gem. Waterland	
Staatsbosbeheer	[redacted]	Gaap en Diem Bosw	kennemerland@staatsbosbeheer.nl		Noord	A10 Noord	JA-gem. Waterland	
Staatsbosbeheer	[redacted]	Zaanstreek Boswacl	[redacted]n@staatsbosbeheer.nl		Noord	A10 Noord	JA-gem. Waterland - natuur groep	
Stadsdeel Noord	[redacted]	gebiedsmakelaar: R	[redacted]@amsterdam.nl	SD Noord	Noord			
Stadsdeel Noord	[redacted]	gebiedsmakelaar W	[redacted]l@amsterdam.nl	SN Noord	Noord			
Stadsdeel Noord	[redacted]	bestuursondersteur	[redacted]@amsterdam.nl	SD Noord	Noord		JA SD Noord	
Stadsdeel Noord	[redacted]	overige Duurzaamh	[redacted]@amsterdam.nl	SD Noord	Noord		JA SD Noord	
Stadsdeel Noord	[redacted]	Gebiedsmakelaar N	[redacted]@amsterdam.nl	SD Noord	Noord		JA SD Noord	
Stadsdeel Noord	[redacted]	Landelijk Noord	[redacted]@amsterdam.nl	SD Noord	Noord			
Stadsdeel Noord	[redacted]	Bestuursadviseur P	[redacted]@amsterdam.nl	SD Noord	Noord		JA SD Noord	
Stadsdeel Noord	[redacted]	communicatie med	[redacted]@amsterdam.nl	SD Noord	Noord		JA SD Noord - WG	
Stadsdeel Noord	[redacted]	gebiedsmakelaar N	[redacted]@amsterdam.nl	SD Noord	Noord		JA SD Noord	
Stadsdeel Noord	[redacted]	Duurzaamheidsadvi	[redacted]@amsterdam.nl	SD Noord	Noord		JA SD Noord	
Stadsdeel Noord	[redacted]	gebiedsmakelaar Bu	[redacted]@amsterdam.nl	SD Noord	Noord			
Stadsdeel Noord	[redacted]	PM fysiek en Sociaa	[redacted]@amsterdam	overheid	Noord			
Stadsdeel Noord	Saskia Groenewoud	Portefeuillehouder	[redacted]@amsterdam.nl		Noord			
Stadsdeelcommissie amsterdam noord	[redacted]	1036 LJ	[redacted]@gmail.com	politiek	noord			
Stichting Behoud Waterland	[redacted]	1151 CX	[redacted]k@xs4all.nl	natuur	noord	A10 Noord	SD No KBG?	
Tuinpark Buikslotermeer	[redacted]	Bestuurslid	[redacted]@kpnmail.nl	recreatie	noord	A10 Noord	SD No KBG?	
Tuinpark De Molen	[redacted]		tuinpark.de.molen@gmail.com	recreatie	Noord	A10 Noord		
tuinpark Rust en Vreugd.nl	[redacted]	secretaris	secretaris@tuinpark-rustenvreugd.nl;voo	leefomgeving	Noord			
Tuinpark Wijkergouw	[redacted]	voorzitter	tuinparkwijkergouw@gmail.com	leefomgeving	Noord			
Tuinparkster Buikslotermeer	[redacted]	tuingebruiker	[redacted]@kpnplanet.nl	recreatie	Noord			
Tuinwijck, Tuinpark	[redacted]	contactpers.	[redacted]@hotmail.com	recreatie	Noord			
Van der Valk Hotel Oostzaan	[redacted]		oostzaan@valk.nl	recreatie	Noord	Noorder Ijplas & CD ter	Ja SD West	
VEBAN	[redacted]		[redacted]@veban.nl	Energiecoöperatie	Noord	Noorder Ijplas & CD terrein		
Vereniging Behoud Boeren Waterland	[redacted]		verenigingboerenwaterland@gmail.com		Noord	A10 Noord	JA-gem. Waterland - KbG?	
Volkstuinpark De Bongerd	[redacted]	1019RR	[redacted]@gmail.com	recreatie	noord	A10 Noord		
Vvd landsmeer, raadslid gemeente landsmeer	[redacted]	1121 bd	[redacted]@vvd-landsmeer.nl	politiek	noord	A10 Noord		
Waterland, Gemeente	[redacted]	Beleidsmedewerker	[redacted]@waterland.nl	overheid	Noord			
Wij Amsterdam (federatie van samenwerkende bewonersorga	http://www.wij-amsterdam.eu/		WijAmsterdam@gmail.com.	leefomgeving	Noord			
Windalarm (Noord) - https://windalarm.amsterdam/	[redacted]		noord@windalarm.amsterdam	belangenvereniging	noord	A10 Noord		
Windalarm Oostzaan			windalarm.oostzaan@gmail.com	Belangenvereniging	Noord	Noorder IJplas & CD terrein		
woonbootbewoner(s)	[redacted]	vertegenw.	elpanadero@[redacted].net	bewoner(sgroep)	Noord	A10 Noord		
Woonbootverenging Amsterdam	[redacted]		[redacted]@woonbootverenigingamsterdam	bewoner(sgroep)	noord			
Zaanstad, Gemeente	[redacted]	regio coordinatior	[redacted]@zaanstad.nl	overheid	Noord			
Zaanstad, Gemeente	[redacted]	Stedelijke Ontwikke	[redacted]@zaanstad.nl	overheid	noord	Noorder Ijplas & CD terrein		
Zaanstad, Gemeente	[redacted]	regio coordinatior	[redacted]@Zaanstad.nl	overheid	Noord			
Zelfstandige	[redacted]	1026 CR	mail@[redacted].nl	bewoner(sgroep)	Noord			

Kort verslag Lokale Proces Groep (LPG) Reflectiefase RES windrichting Noord (28/9)

Datum: dinsdag 28 september 2021 (15:00-16:00 uur)
Aanwezig: [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted]

Locaties, aanvullingen op bestaande lijst:
Stadsdeel Noord:

1. Plek ergens bij winkelcentrum boven het IJ (bv bioscoop) - komen veel verschillende bevolkingsgroepen.
2. Veban https://veban.nl/nieuws/ondernemers-willen-bereikbaarheid-cornelis-douwes-verbeteren/ - komen veel ondernemers uit Noord.
3. Scholen rondom de ring A10 (werden geen specifieke scholen genoemd)

Waterland:

1. Plek ergens in Zunderdorp of Ransdorp (horecagelegenheid of buurthuis, er is niet zoveel aanbod).

Oostzaan:

1. OBA

Landsmeer:

1. Ging nog navragen.

Werkboek suggesties:

1. Kaarten zijn vrij hoog gegrepen voor doelgroep, werk meer met fotomateriaal en illustraties.
2. Let op consistent taalgebruik t.a.v. windturbines en windmolens.
3. Let bij vragen over windmolens op voorkennis. Welk beeld hebben de deelnemers bij windmolens? Wat is hun voorkennis? Wellicht Tygron 3D beelden gebruiken om te laten zien wat windmolens zijn.
4. Let op dat ook buurgemeenten voldoende op kaart worden getoond.
5. Gebruik referenties / herkenningspunten op kaarten, zodat mensen zich kunnen oriënteren.

[redacted]

Van: [redacted]@public-mediation.nl>
Verzonden: donderdag 28 oktober 2021 15:47
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@amsterdam-wind.nl; [redacted]@amsterdam-wind.nl; [redacted]@windalarm.org
CC: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Verslag bijeenkomst PWE toets 18 okt
Bijlagen: Verslag bijeenkomst PWE RES Amsterdam 18 oktober 2021.pdf

Opvolgingsvlag: Opvolgen
Vlagstatus: Met vlag

Beste allen,

In de bijlage kunnen jullie het verslag vinden van de bijeenkomst op 18 oktober jl. over de eerste opzet van de PWE RES Amsterdam. Mocht ik iets aan kunnen passen, hoor ik dat graag.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

public mediation

[redacted]
Adviseur PM
+31 (0)6 [redacted]
www.public-mediation.nl

Verslag bijeenkomst PWE toets RES Amsterdam

Datum: 18.10.2021
Locatie: Midwest, Amsterdam

public mediation

Doel bijeenkomst

Op 18 oktober jl. vond een bijeenkomst plaats over de eerste opzet van de Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) voor de Regionale Energie Strategie (RES) Amsterdam, met betrekking tot windzoekgebieden. [redacted] (Populytics) lichtte tijdens de bijeenkomst de eerste opzet toe. Bij de bijeenkomst waren leden van Amsterdam Wind en Windalarm aanwezig op eigen titel. Doel was om met verschillende perspectieven aan tafel de eerste opzet van de PWE te bekijken, mogelijke aandachtspunten aan te wijzen en aanvullingen te bespreken. Daarnaast konden eerste vragen beantwoord worden over de PWE.

Toelichting PWE

De Participatieve Waarde Evaluatie is één van de activiteiten tijdens de Reflectiefase van de RES Amsterdam (wind). Dit is een methode om maatschappelijke waarden in kaart te brengen, naast de Maatschappelijke Kosten Baten Analyses (MKBA's). In de PWE wordt een keuzevraagstuk voorgelegd aan inwoners. De PWE zet hen als het ware in de schoenen van de besluitvormer door het keuzevraagstuk na te bootsen. Respondenten moeten een afweging maken en deze toelichten. Door de methode komen voorkeuren aan het licht, maar ook juist de motivaties daaronder. Wat zijn zorgen die respondenten hebben? Welke voorwaarden worden genoemd? Welke kansen zien ze? De PWE geeft daardoor een genuanceerd beeld van hoe er breder door inwoners wordt gedacht over een onderwerp.

In de PWE wordt gewerkt met zowel een panel als met een open raadpleging. Voor de RES Amsterdam is een panel samengesteld van 2000 inwoners van Amsterdam, geselecteerd op basis van opleidingsniveau, leeftijd en geslacht. Waarbij in het panel gekeken wordt naar een representatieve groep (een dwarsdoorsnede), krijgen in de open raadpleging alle inwoners van Amsterdam, en in principe ook inwoners van buurgemeenten, de kans om mee te denken. Het panel is reeds geselecteerd door een bureau en de open raadpleging is voor eenieder toegankelijk via een weblink.

Opzet PWE

De PWE bestaat uit vier delen:

- **Deel 1:** inleiding over het vraagstuk en de PWE aan de hand van een animatiefilmpje en een tekst
- **Deel 2:** vragen over wat respondenten van windenergie en opwekking van windenergie in de stad vinden
- **Deel 3:** Participatieve Waarde Evaluatie deel: welke afwegingen maken Amsterdammers als ze de windambitie zouden onderschrijven?
- **Deel 4:** aanvullende vragen over kenmerken van respondenten en verdiepende stellingen

Aandachtspunten en aanpassingen

Tijdens de bijeenkomst is de opzet van de PWE per onderdeel toegelicht. Daarbij hebben de aanwezigen vragen kunnen stellen, suggesties kunnen doen en aandachtspunten en aanvullingen mee kunnen geven.

Algemeen

- Er is nog niet besloten of er een test plaats zal vinden van de PWE RES Amsterdam. In het verleden is dit wel gedaan bij andere PWE's om te kijken of de vragen duidelijk zijn en of er geen vaktermen nog in staan.
- In de PWE kan via pop-ups en uitgaande links naar websites informatie toegevoegd worden. Daarbij is de balans belangrijk tussen aanvullende informatie toevoegen zodat deelnemers voldoende informatie tot hun beschikking hebben om de raadpleging goed in te vullen en de raadpleging toegankelijk houden. Het PWE team wil zoveel mogelijk bij de essentie blijven omdat niet iedere deelnemer in staat zal zijn om hele gedetailleerde informatie op te nemen. Voor de PWE is het immers juist belangrijk om zoveel mogelijk geluiden op te halen uit de maatschappij.
- In de PWE moet duidelijk worden dat er minder discussie is over de windmolens in het havengebied van Amsterdam.
- De bewoording in de PWE met betrekking tot het doel van de raadpleging en specifieke formuleringen over het zetten van deelnemers op de stoel van een bestuurder worden aangepast. De uitkomst van de PWE moet de gemeenteraad informatie en handvatten bieden. Door het team van de gemeente is hier reeds een specifieke zin voor geformuleerd.

Deel 1: Denk mee over windenergie in Amsterdam

Bij de introductie wordt een animatiefilmpje getoond over het vraagstuk en over de PWE raadpleging zelf.

Aandachtspunten

- Er zijn zorgen geuit over de weergave van windmolens in het introductie animatiefilmpje. Bij informatie over windenergie in Amsterdam worden vaker afbeeldingen gebruikt van (kleinere) windmolens in de haven. Het is belangrijk om deelnemers niet het verkeerde beeld mee te geven van de schaal van de windmolens- zowel niet te klein als te groot. Middels popups kunnen mogelijk voorbeelden getoond worden van de verwachte schaal van de windmolens.
- Daarnaast leidde het gebruik van de term windmolen versus windturbine tot vragen. In de PWE werd in deze versie de term windmolen gehanteerd. De gemeente hanteert de term windmolen omdat het de meest gebruikte zoekterm is online. Het is de vraag hoe de term invloed heeft op de framing van het vraagstuk. Het team van Populytics gaat hiernaar kijken en mogelijk extra informatie toevoegen.

Deel 2: Een aantal vragen

In het volgende onderdeel worden een aantal open vragen gesteld over windenergie en de windambitie. Dit is deels herhaling van het draagvlak onderzoek uit 2020. Op die manier kan gekeken worden of er veranderingen hebben plaatsgevonden in hoe inwoners van Amsterdam aankijken tegen windenergie en de ambitie van de stad. Bij de vragen is veel ruimte voor motivaties. Op die manier biedt de PWE inzicht in de afwegingen die mensen maken: welke voorwaarden vinden zij belangrijk?

Aandachtspunten en aanpassingen

- *Vraag 1: Heeft u het de afgelopen maand weleens gehad met iemand over windmolens in Amsterdam? En zo ja, hoe vaak?*

  Aanpassen naar het afgelopen jaar (in plaats van de afgelopen maand) omdat de discussie over windmolens rondom de zomer gewoonlijk iets stilvalt.
- *Vraag 5: Om klimaatneutraal te zijn moet Nederland [xx] aan duurzame energie opwekken. Vindt u dat Amsterdammers genoeg duurzame energie moeten opwekken voor hun eigen gebruik?*

- Er werd opgemerkt dat de eerste vragen in dit deel gaan over windmolens en dat klimaatneutraliteit pas later wordt genoemd. Zou het beter zijn om eerst te vragen of mensen bezig zijn met klimaatverandering? Respondenten moeten namelijk een aantal stappen zetten om de link te maken tussen windmolens en klimaatneutraliteit. De urgentie is niet voor iedereen duidelijk. Daarbij speelt mee dat inwoners op verscheidene manieren met klimaatverandering en om verschillende redenen met duurzame energie bezig zijn. Sommigen kijken bijvoorbeeld meer vanuit een economisch perspectief.
- De term klimaatneutraal moet verder toegelicht worden voor de gemiddelde burger. Daarnaast speelt de vraag of het in dit geval enkel woningen in Amsterdam betreft of ook de industrie?
- Deze vraag leidde tot discussie over of er naar andere regio's gerefereerd moet worden (Amsterdam is niet de enige die dit binnen eigen grenzen wil doen) en de grootte van de ambitie (de ambitie ligt hoger dan wat minimaal gevraagd wordt van Amsterdam). Dat zijn twee manieren van kijken. Het doel van deze vraag is inzicht krijgen in hoe de respondenten staan tegenover de windambitie van Amsterdam. Er is reeds een andere verwoording voor de vraag bedacht in de trant van: bent u het er mee eens om de windenergie binnen de eigen stadsgrenzen op te wekken? Populytics zal deze verwoording opnemen.

- *Vraag 7: De gemeente Amsterdam wil zoveel mogelijk duurzame energie opwekken binnen de gemeentegrenzen en dit niet afschuiven op andere gebieden. Wat vindt u hiervan?*
  - In de vraag wordt de term 'afschuiven' vervangen.
  - Tenslotte overlappen vraag 5 en 7 deels. Vraag 7 is meer open. Daar kan eventueel nog naar gekeken worden.

Deel 3: Welke afwegingen zou u maken als u de gemeenteraad was?

In de PWE staan de keuzedilemma's die de raad gaat ervaren en de afwegingen die ze moet maken. Het betreft hier de bovenwettelijke voorwaarden. In dit deel staat een theoretisch aantal megawatts weergegeven dat opgewekt kan worden in de zoekgebieden in Amsterdam. Bij het selecteren van de voorwaarden valt er steeds een aantal megawatts af, omdat bij het maken van een keuze bijvoorbeeld een deel van een zoekgebied afvalt. Dit is gebaseerd op berekeningen die onderliggend zijn aan de RES. De deelnemer krijgt direct feedback met ordergrootte. Aan de aanwezigen is gevraagd of de relevante beperkende voorwaarden in de PWE staan.

Aandachtspunten en aanpassingen

- Binnen de windambitie van Amsterdam is het krap om (meerdere) bovenwettelijke voorwaarden te stellen. Sommige voorwaarden maken het onmogelijk om de ambitie te halen. Omdat de Gemeenteraad de ambitie al heeft vastgelegd is het niet realistisch om deze in de PWE te verlagen. Het is interessant om te zien wat deelnemers kiezen binnen de beperkingen als zij de keuze voorgelegd krijgen.
- Na het onderdeel waarin de respondenten beperkende voorwaarden kiezen, wordt vraag 3 uit deel 2 van de PWE nogmaals herhaald. Deze gaat over hoe de deelnemers aankijken tegen windenergie in Amsterdam. Mogelijk heeft het inzicht dat ze hebben verkregen in de voorgaande exercitie invloed hierop.
- Het moet inzichtelijk voor de respondenten zijn dat de voorwaarden in de PWE bovenwettelijk zijn en dat initiatiefnemers al aan wettelijke normen moeten voldoen om windmolens te realiseren. Op dit moment staan door een uitspraak van de Raad van State de wettelijke normen ter discussie. Hier kan mogelijk aanvullende informatie via pop-ups over toegevoegd worden, echter moet ervoor gewaakt worden dat deze informatie niet te specifiek is.
- De bovenwettelijke voorwaarden in de PWE hoeven niet enkel een verband te hebben met het aantal megawatts dat gerealiseerd kan worden. Er kan ook gekeken worden naar kosten. Als de kosten te hoog worden is er immers geen businesscase. Gedacht kan worden aan stilstand van een molen op specifieke momenten. Hoe meer stilstand, hoe geringer het verdienmodel. Het team van Populytics kan hier waarschijnlijk ook mee rekenen en zal dit

verder uitzoeken.

- Brainstorm aanvullende voorwaarden:
    - Een voorwaarde met betrekking tot het landschap en esthetiek. Er wordt ook wel gesproken over horizonvervuiling. Vanaf welke afstand zijn molens te zien?
    - Een voorwaarde met betrekking tot omwonenden, bijvoorbeeld het aantal mensen dat overlast ondervindt. Het team van Populytics gaat dit verder bekijken omdat er verschillende typen van hinder zijn, die al deels terugkomen in de voorwaarden. Er is reeds een brede milieueffectenrapportage uitgevoerd die volgens Windalarm inzicht biedt in het mogelijk aantal gehinderden bij de zoekgebieden in de regio Amsterdam. De specifieke m.e.r. onderzoeken worden in een later stadium in opdracht van de initiatiefnemers uitgevoerd.
    - Een voorwaarde over lokaal profijt. Hoeveel er financieel geprofiteerd kan worden hangt deels af het aantal mensen dat in het gebied woont. Voor de beeldvorming is het belangrijk dat er niet wordt gesuggereerd dat er hele grote bedragen verdeeld kunnen worden onder inwoners. Voor de voorwaarde in de PWE kan het uitgangspunt van het NWEA gebruikt worden: een minimum van 50 cent per megawatt in een fonds en 50% lokaal eigenaarschap. Daarbovenop kan nog een omwonende-regeling of een omgevingsfonds. Ook zijn energiecoöperaties een optie waar Amsterdammers mee kunnen delen in het rendement. De gesprekken hierover met het gebied vinden pas in een later stadium plaats.

Deel 4: Aanvullende vragen

In het laatste deel staan aanvullende vragen over kenmerken van de respondenten en extra verdiepende stellingen. Het panel is geselecteerd op drie criteria voor een dwarsdoorsnede van de inwoners van Amsterdam: opleidingsniveau, leeftijd en geslacht. In dit deel worden aanvullende vragen gesteld waar analyses op uitgevoerd kunnen worden. Deze vragen worden aan het einde van de raadpleging gesteld om te voorkomen dat deelnemers beïnvloed worden in hun antwoorden. Door de aanwezigen werd inkomen, postcodegebied (in verband met de zoekgebieden) en het hebben van een huur- of koopwoning belangrijk gevonden als kenmerken. Daarnaast wordt nog een vraag toegevoegd over of mensen al betrokken zijn bij windinitiatieven of dat zij dit zouden willen in de toekomst.

Acties

- Het team van Populytics gaat de opmerkingen verwerken en zal hier over terugkoppelen.
- De aanwezigen kunnen aanvullende ideeën en aandachtspunten opsturen naar [redacted]
- Daarnaast sturen zij weergaven van windmolens aan [redacted] die zij inzichtelijk vinden voor Amsterdam.
- [redacted] en [redacted] hebben contact over de al uitgevoerde m.e.r. i.v.m. de mogelijke aanvullende voorwaarde over het aantal gehinderden in een gebied.

Bijlage: lijst met aanwezigen

[redacted] (Amsterdam Wind)
[redacted] (Gemeente Amsterdam)
[redacted] (Gemeente Amsterdam)
[redacted] (Windalarm)
[redacted] (Public Mediation, verslaglegging)
[redacted] (Public Mediation)
[redacted] (Populytics)
[redacted] (Amsterdam Wind)
[redacted] (Populytics)

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 23:11
Aan: [redacted]
Onderwerp: verslag LPG Oost?
Bijlagen: 20211012_ verslag_LPG_Oost-CONCEPT.docx

Hi [redacted] en [redacted]

Ik heb van jullie helaas geen terugkoppeling ontvangen van Lokale Procesgroep Oost. Ik heb een algemene update bijgevoegd. Misschien kunnen jullie deze aanvullen en in de juiste map op de G-schijf zetten?

Deze map: G:\RD\Projecten_D\duurzaamheid\Programma A-'dam Klimaatneutraal\2b RES\1_RES Amsterdam_stap 8_Reflectiefase\Lokale Procesgroepen\Oost LPG

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

Lokale Procesgroep Stadsdeel Oost
Datum: 12 oktober
Voorzitter: [redacted]

Update Planning:
- werving voor klankbordgroepen start 15 oktober t/m 26 oktober
- werving context mapping start na herfstvakantie
- begin november start PWE en context mapping
- eind dit jaar afwegingskader richting het college
- daarna input op afwegingskader vanuit klankbordgroepen in jan/feb
- afronding reflectiefase maart

Update locaties:
- Volgende locaties zijn bevestigd: Sportcentrum Universum, Strandlokaal IJburg, Cafe restaurant de polder

Update werkboek:
- Doel workshops: nog niet alle belangen voldoende in beeld om een afweging te kunnen maken om een locatie voor windmolens gaan komen. Lokale workshops willen we de hyperlokale informatie op te halen en dat dient als input voor een afwegingskader.
- B1 niveau check wordt nu uitgevoerd
- Kaart Amsterdam is groter gemaakt
- Grens om zoekgebieden kaart is nu 2 km

Communicatie;
- producten staan klaar om te drukken
- volgende week krijgt iedereen een stapel met flyers over context mapping
- flyers worden afgeleverd bij stadsdelen/buurgemeenten - verspreiding bij door gebiedsmakelaars of buurgemeente zelf
- postcodes worden nog afgestemd
- PWE brief, maar mag niet naar andere gemeenten. Voor de buurgemeente dus via eigen kanalen.
- 27 okt - geotargeting
- 4 nov - stadskrant

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 8 juni 2021 16:19
Aan: [redacted]@amsterdam.nl); [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: Vervolgantwoord raadsadressen (para)medici
Bijlagen: beantwoording raadsadressen gezondheidseffecten WT vervolg2.docx; 24mei21 _Reactie op beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines_definitief.pdf; Raadsadres Gezondheidseffecten windturbines - addendum_definitief_18mei21.pdf

Hallo [redacted] en [redacted]

We hebben een vervolgantwoord geschreven op de raadsadressen van de (para)medici. Het is duidelijk nog een concept. Het raadsadres van de (para)medici is vooral een reactie op het antwoord van het RIVM en de wethouders, er worden eigenlijk nauwelijks vragen gesteld. Daarom is deze antwoordbrief kort gehouden en gaan we niet op alle reacties in, dat zou een wellis/nietis discussie op gaan leveren. Oproep van de brief is om vooral in dialoog te gaan tijdens de reflectiefase en de discussie niet via raadsadressen te voeren: een traag medium.
In de brief verwijzen we naar de reflectiefase en de rol die stakeholders daarin krijgen. Daarnaast verwijzen we voor de inhoudelijke discussie door naar het RIVM. Dat zijn keuzes waar we graag jullie mening over horen. Er zijn nog meer onderwerpen die aangestipt kunnen worden (zie geel gearceerd). Als jullie vinden dat die ook in de brief verwerkt moeten worden horen we dat graag.

De raadsadressen zijn ook bijgevoegd.

Groet,

[redacted]
Senior adviseur Leefomgeving
GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
M 06 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

ma-di-do-vr

Gemeente Amsterdam

Bezoekadres
Amstel 1
1011 PN Amsterdam

Postbus 202
1000 AE Amsterdam
Telefoon 14 020
amsterdam.nl

Retouradres: Postbus 202, 1000 AE Amsterdam

Mevrouw [redacted], de heer [redacted],
mevrouw [redacted], mevrouw [redacted]
de heer [redacted] en de hee [redacted]

Datum 8 juni 2021
Behandeld door [redacted]@ggd.amsterdam.nl
Onderwerp Beantwoording raadsadressen 'gezondheid & windturbines d.d. 29 maart 2021 – addendum' en 'Reactie op beantwoording raadsadres gezondheidseffecten windturbines'

Geachte indieners van de raadsadressen over gezondheidseffecten windturbines,

Hartelijk dank voor uw brieven van 18 en 24 mei jl. aan de gemeenteraad over de gezondheidseffecten van windturbines. U geeft hiermee vervolg aan uw brief van 29 maart jl. en reageert op ons antwoord van 18 mei 2021. Daarnaast vraagt u aandacht voor het rapport 'Nieuwe gezondheidskundige richtlijnen voor omgevingsgeluid. Nadere gezondheidskundige analyses' dat op 12 mei 2021 door het RIVM is gepubliceerd.

Reflectiefase

Inmiddels heeft de gemeenteraad van Amsterdam de zoekgebieden voor windenergie vastgesteld. Daarmee neemt het college haar verantwoordelijkheid om de klimaatdoelstellingen te halen, maar voelt ook de verantwoordelijkheid om de zorgen die mensen hebben over de komst van windturbines zoveel mogelijk weg te nemen. Nog voordat initiatiefnemers die windmolens willen plaatsen zich kunnen melden, vindt er daarom voor de nieuwe zoekgebieden een 'reflectiefase' plaats. In de reflectiefase wordt een afwegingskader vormgegeven samen met bewoners, stadsdelen, buurgemeenten en andere belanghebbenden. Onderdeel van het afwegingskader is een "Health Impact Assessment (HIA)", waarmee mogelijke gezondheidseffecten door windturbines zo goed mogelijk in beeld worden gebracht.

Wij onderkennen het belang van de zorgen die u uit en hebben u daarom uitgenodigd voor de dialoog die in de reflectiefase gevoerd wordt. Uw groep is inmiddels lid van de klankbordgroep XXX en krijgt de gelegenheid om mee te denken over de invulling van het Plan van Aanpak, waar de Health Impact Assessment onderdeel van is. Het staat u vrij om uw zorgen via raadsadressen te blijven uiten, maar het heeft onze voorkeur om de discussie met de verschillende belanghebbenden open aan tafel te voeren. Dit komt de timing van vraag en antwoord ten goede.

Met opmerkingen [redacted] [redacted] en [redacted] voor welke overleggen zijn de (para)medici uitgenodigd?

Met opmerkingen [redacted] Reactie op hun klacht dat gemeente te traag reageert

Op verzoek van verschillende ministeries gaan het RIVM en de GGD's nauwer samenwerken in het Expertisepunt Windenergie en Gezondheid. Het nieuwe centrum is bedoeld om de wetenschappelijke

kennis over windturbines en gezondheid in de gaten te houden, en om mogelijk aanvullend onderzoek te doen. Uw vragen en zorgen worden door ons met het expertisepunt gedeeld.

Met opmerkingen [redacted] Hun punt dat Amsterdam onderzoek moet vragen/eisen aan RIVM/ministeries

Uit uw vragen komt naar voren dat u grote twijfels heeft over de inhoud van een aantal RIVM-rapporten, en dat u het niet eens bent met de conclusies. Voor ons antwoord van 18 mei hebben wij het RIVM gevraagd om daar inhoudelijk op te reageren. In uw brief van 24 mei jl. geeft u een uitgebreide reactie op het antwoord van het RIVM. Het is mogelijk om het RIVM opnieuw om een reactie te vragen, maar dan ontstaat een discussie tussen u en het RIVM via de gemeente Amsterdam. Wij verzoeken u daarom om de inhoudelijke discussie rechtstreeks met het RIVM te voeren. Uiteraard worden uw vragen over het beleid van de gemeente Amsterdam wel beantwoord.

Met opmerkingen [redacted] Punt 1 t/m 11 is staan in raadsadres 24 mei als reactie op het antwoord van het RIVM. Deze punten zijn overigens geen vragen, dus kunnen ook ergens opnemen dat de wethouders ze ter harte hebben genomen oid

U brengt het RIVM-rapport over omgevingsgeluid van 12 mei 2021 onder onze aandacht. Dit rapport gaat nader in op de betekenis voor het Nederlandse beleid van de richtlijnen voor geluid die de wereld gezondheidsorganisatie (WHO) in 2018 heeft uitgebracht. De kennis over de gezondheidseffecten van geluid die in het rapport beschreven wordt is niet nieuw, maar wel toegepast op de Nederlandse situatie door de omvang van de ziektelast uit te rekenen voor blootstelling aan geluid van weg-, rail- en vliegverkeer. Het rapport van het RIVM is voor ons geen aanleiding om het voorgenomen proces aan te passen. De in het rapport gebruikte methode om gezondheidseffecten te kwantificeren kan wel meegenomen worden bij het uitwerken van de HIA voor windturbines in Amsterdam.

Met opmerkingen [redacted] Alle 4 de vragen uit raadsadres 18 mei in 1 zin beantwoord. Te kort door de bocht?

U geeft aan dat 'windturbines voor overlast en hinder kunnen zorgen is eenieder duidelijk, echter willen we nogmaals benadrukken dat ons raadsadres de gezondheidseffecten adresseert'. Dit geeft aan dat u mogelijk een andere definitie van gezondheid gebruikt. Voor ons is gezondheid niet slechts de afwezigheid van ziekte of een lichamelijk gebrek, maar spelen ook geestelijk en maatschappelijk welzijn een rol. (Geluid)hinder wordt door ons gezien als een gezondheidseffect. Het is tot nu toe het enige gezondheidseffect waarvan in wetenschappelijk onderzoek is vastgesteld dat omwonenden van windturbines er last van hebben. Het terugdringen en liefst voorkomen van (geluid)hinder is daarom een belangrijk onderdeel om de gezondheid en het welzijn van de omwonenden te beschermen bij de plaatsing van windturbines. Enige vorm van (geluid)hinder is helaas niet uit te sluiten.

Met opmerkingen [redacted] Dit is een lastige. De indieners zien allerlei effecten die niet uit de reviews naar voren komen. Maar in individueel onderzoek wordt af en toe een lichte verhoging van 1 effect gevonden. Overall echter (nog) geen rechtstreeks effect tussen geluid van WT en 'harde' gezondheidseffecten gevonden.

Het afwegingskader en de HIA zijn bij de vaststelling van de RES nog niet volledig beschreven. Deze keuze is gemaakt om samen met bewoners, stadsdelen, buurgemeenten en andere belanghebbenden invulling te geven aan de afwegingen die gemaakt worden voordat een windturbine geplaatst kan worden. De website van de WHO waar u naar verwijst biedt daarbij goede handvaten om de HIA nader vorm te geven.

Met opmerkingen [redacted] Antwoord op de opmerking dat de HIA vaag is

Wij hopen u, samen met andere belanghebbenden en bewoners van Amsterdam, te mogen verwelkomen tijdens de dialoog die tijdens de reflectiefase wordt gevoerd.

Wat mist er nog:

- Aan het begin van het raadsadres 24 mei geven ze hun samenvatting van de eerdere reactie van de wethouders en het RIVM. Die komt niet overeen met wat de gemeente heeft gezegd en ze trekken conclusies uit de reactie van het RIVM die echt niet kloppen. Dit is hun samenvatting, dus voorstel om te laten wat het is en niet te reageren.

- 11 punten als reactie op RIVM -> daarvoor verwezen naar RIVM, maar kunnen we dat helemaal achterwege laten? -> veel van hun opmerkingen zijn herhaling van zetten plus het zijn geen vragen maar opmerkingen.
- Voorzorgsprincipe behandelen, ze verwijzen er voortdurend naar? (GR rapport geeft goede inzichten: https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2008/09/26/voorzorg-met-rede). Meer onderzoek en het voorzorgsprincipe zijn hun belangrijkste argument om plannen on hold te willen laten zetten. Moet mogelijk ergens aangeven dat de gemeente niet aan het wachten is op meer onderzoek, maar al een zorgvuldig proces heeft. De minister heeft ook aangegeven dat het voorzorgsbeginsel voor haar geen reden is om te wachten.
- Kinderen blijft een belangrijk thema voor windalarm. In vorige brief al beantwoord, nogmaals iets over opnemen?
- Roep om lokaal onderzoek. In vorige brief al vermeld, nu herhalen dat het geen zin heeft, heeft weinig zin -> wellus/nietus!
- Hun claim dat 'wij hebben voldoende aangetoond dat er gezondheidsrisico's zijn' -> moet daar nog iets mee?
- GGD heeft de inhoudelijke argumenten paraat om op vrijwel al hun inhoudelijke punten in te gaan, maar dan wordt het een RIVM reactie en het is een reactie van de wethouders. Kans is aanwezig dat nu al deels te inhoudelijk is geworden.

Wij hopen u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.
Hoogachtend,
Namens het college van Burgemeester en Wethouders,

Simone Kukenheim
Wethouder Zorg, Jeugd(zorg),
Beroepsonderwijs en Sport

Marieke van Doorninck
Wethouder Ruimtelijke Ontwikkeling en
Duurzaamheid

Amsterdam, 18 mei 2021

Raadsadres gemeente Amsterdam

Aan de gemeenteraad van de gemeente Amsterdam

Onderwerp: raadsadres gezondheid & windturbines d.d. 29 maart 2021 – addendum

Geachte leden van de gemeenteraad,

Op 29 maart 2021 hebben wij een raadsadres ingediend m.b.t. Gezondheidseffecten en Windturbines.

Ondertussen is er op 12 mei 20210 een nieuw RIVM rapport verschenen "Nieuwe gezondheidskundige richtlijnen voor omgevingsgeluid Nadere gezondheidskundige analyses"[1]

Een van de conclusies in het rapport is dat "*ernstigere gezondheidseffecten, zoals hart- en vaatziekten, al bij een lagere blootstelling kunnen optreden dan eerder werd gedacht. Dit betekent dat bij een groter aantal mensen hart- en vaatziekten optreden door geluid dan eerder werd gedacht."*

En *"Wanneer we kijken naar de verdeling van de ziektelast, dan blijkt dat de grootste omvang van de ziektelast voorkomt bij personen die worden blootgesteld aan geluidsniveaus tussen 45 en 55 dB (Lden). Een deel van de geschatte omvang van coronaire hartziekten treedt op bij lagere geluidsniveaus dan eerder werd gedacht. Dit inzicht is nieuw."*

Zoals inmiddels hopelijk bij u bekend, is de huidige Nederlandse norm voor windturbinegeluid 47 dB Lden. Bij deze norm wordt 9% ernstige hinder geaccepteerd[2]. Deze norm beschermt omwonenden dus niet.

Helaas heeft het RIVM in dit specifieke rapport windturbinegeluid buiten beschouwing gelaten. De reden hiervoor is dat er geen nieuwe blootstellings-response (BR) relaties beschikbaar zijn gekomen. Een BR-relatie is de relatie tussen de blootstelling aan geluid en de kans op gezondheidseffecten door geluid.

Een dergelijk onderzoek naar een BR-relatie is precies in lijn met wat we, in het kader van het voorzorgsprincipe, vroegen in ons raadsadres d.d. 29 maart 2021, namelijk: een onderzoek.

Dit nieuwe RIVM rapport is dus:

- **Een extra reden tot bezorgdheid over de nadelige gezondheidseffecten van windturbines in de directe nabijheid van woningen;**
- **Een extra reden tot meer onderzoek voordat tot verdere plaatsing wordt overgegaan aangezien zelfs bij lagere geluidsniveaus gezondheidseffecten te verwachten zijn;**
- **Een extra reden om het voorzorgsprincipe in acht te nemen: bij twijfel, niet doen.**

Met nieuwe informatie komen nieuwe vragen:

I. Nu u bekend bent met dit rapport, deelt u dan onze conclusies dat de huidige geluidsnorm omwonenden niet voldoende beschermd. Zo nee, waarom niet?
II. U bent bevoegd om strengere normen vast te stellen, bijvoorbeeld voor “het bereiken van optimale leefomgevingskwaliteit”[3] Bent u dan bereid om voor onze gemeente een strengere geluidsnorm voor windturbines in te stellen? Zo nee, waarom niet?
III. Deelt u onze conclusie dat er nu nog meer extra reden tot bezorgdheid is over de nadelige gezondheidseffecten van het geluid van windturbines in de directe nabijheid van woningen? Zo nee, waarom niet?
IV. Bent u n.a.v. dit nieuwe rapport bereid om opdracht te geven aan het RIVM om gedegen onderzoek te doen naar de specifieke gezondheidsrisico’s met betrekking tot de Amsterdamse zoekgebieden voor windturbines met een hoogte van 146 meter en hoger, binnen 2000 meter van woningen, en/of met een geluidsbelasting van 42 dB en hoger, zoals verzocht onder punt IV van ons raadsadres d.d. 29 maart 2021? Zo nee, waarom niet?

Graag ontvangen wij de beantwoording van onze vragen binnen de daarvoor gestelde termijn.

Hoogachtend,

[redacted], kinder- en jeugdpsychiater

[redacted], cardioloog

[redacted], internist

[redacted], verloskundige en klinisch epidemioloog

[redacted] kno-arts

[redacted], moleculair farmacoloog

<u>Referenties</u>

1) Nieuwe gezondheidskundige richtlijnen voor omgevingsgeluid. Nadere gezondheidskundige analyses. RIVM-rapport 2020-0148 E. Van Kempen https://www.rivm.nl/publicaties/nieuwe-gezondheidskundige-richtlijnen-voor-omgevingsgeluid-nadere-gezondheidskundige
2) Besluit van 14 oktober 2010 tot wijziging van het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer en het Besluit omgevingsrecht (wijziging milieuregels windturbines) , Nota van Toelichting, artikel 5.2 https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2010-749.html#d9869e547
3) Interimwet stad-en-milieubenadering, § 2. Bevoegdheid tot afwijking van wettelijke voorschriften, artikel 2 https://wetten.overheid.nl/BWBR0019466/2013-04-25/#Paragraaf2

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 4 november 2021 12:21
Aan: Secretariaat Wethouder Doorninck
CC: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Verzoek om in te plannen: (staf RES/Wind- WH MvD + 4x PH)

Beste [redacted] beste collega,

Zou je svp op verzoek van Team RES/Wind tussen nu en tot aan het kerstreces (periodiek ongeveer om de 2 á 3 weken) in totaal drie (3) keer een overleg van 30-45 minuten willen inplannen tussen de wethouder en de 4 portefeuillehouders: Rick Vermin, Ronald Mauer, Saskia Groenewoud en Dirk de Jager, met als onderwerp: "(staf RES/Wind- WH MvD + 4x PH)"

Overige deelnemers: [redacted] / [redacted]

Achtergrond verzoek:
Tijdens eerdere prio staf overleggen met de WH is besproken dat de WH en team RES/Wind de PH's van de betreffende stadsdelen graag willen blijven betrekken bij de voortgang van het (reflectiefase)proces in het dossier RES/Wind.

Alvast bedankt voor het inplannen.
Voor nadere info of vragen weet je mij (en ons team) wel te bereiken.

Groeten en nog een fijne (werk)dag!

[redacted]

[redacted]
(project) secretaresse team RES/Wind
Team Advies, Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06 [redacted]
E-mail: [redacted] @amsterdam.nl

Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

werkdagen: ma, di, woe, do

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: maandag 30 augustus 2021 15:48
Aan: [redacted]@rivm.nl'
Onderwerp: Verzoek tot (eventuele) deelname stedelijke werkgroep windturbines en gezondheidseffecten - gemeente Amsterdam
Bijlagen: Stedelijke dialooggroep windturbines en gezondheidseffecten_210830.docx

Hi [redacted]

Via GGD-collega [redacted] ben ik bij jou terecht gekomen.

Graag wil ik jou / of een collega van het RIVM polsen om op een nader te besluiten datum in september deel te nemen aan een stedelijke werkgroep "windturbines en gezondheidseffecten". [redacted] zal namens de Amsterdamse GGD participeren.

Het voorlopig voorstel van wat de stedelijke werkgroep gaat doen kun je vinden in de bijlage.

De bedoeling is dit voorstel volgende week te bespreken tijdens de kick-off van de stedelijke klankbordgroep met belanghebbenden, waaronder met Windalarm Amsterdam. Ik verwacht na de kick-off vervolgstappen te kunnen zetten.

Ik verneem graag je reactie.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)
Ruimte & Duurzaamheid

Gemeente Amsterdam

T + 31 6 [redacted]

Werkdagen: ma, di, wo, do

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

Voorstel "stedelijke werkgroep windturbines en gezondheidseffecten"
Opsteller: [redacted]@amsterdam.nl / 06[redacted]
Datum: 30 augustus 2021

Aanleiding
Het afgelopen jaar is in Amsterdam een levendige discussie ontstaan over windturbines. Verschillende groepen vragen aandacht voor de negatieve kanten van de energietransitie met windenergie op land. Er zijn o.a. veel zorgen geuit over mogelijke gezondheidseffecten.

De gemeenteraad heeft daarom verzocht een gezondheidseffectanalyse uit te voeren voor ieder windpark. Het bevoegd gezag kan o.a. op basis van een gezondheidseffectanalyse beslissen over de specifieke locatie van een windpark. Wat vindt zij wel en niet aanvaardbaar qua effecten?

Er kunnen bij verschillende belangengroepen en experts echter verschillende beelden bestaan bij wat een "goede gezondheidseffectanalyse" is.

In een notitie reikwijdte en detailniveau wordt beschreven welke elementen in een gezondheidseffectanalyse moeten worden onderzocht.

Doel stedelijke werkgroep
Het doel van de stedelijke werkgroep is te adviseren over de elementen van een "goede gezondheidseffectanalyse" voor de gemeente Amsterdam, op basis waarvan het bevoegd gezag een gemotiveerde keuze kan maken voor een windturbinelocatie.

<u>Op te leveren producten zijn:</u>
1) Een openbare notitie met een advies + onderbouwing. Dit kunnen verschillende adviezen zijn van de verschillende leden. Er wordt niet gestreefd naar consensus.
2) Openbare gespreksverslagen (na vaststelling door de werkgroep).

- De openbare notitie wordt onderdeel van en/of verwerkt in een afwegingskader dat wordt voorgelegd aan de gemeenteraad.

<u>Uitgangspunten:</u>
- De stedelijke werkgroep bestaat - om het werkbaar te houden - uit 5 vertegenwoordigers, inclusief een onafhankelijke voorzitter. Met in ieder geval een vertegenwoordiger van Windalarm / de bij de gemeente bekende medici, een vertegenwoordiger van de coöperaties, een vertegenwoordiger van de GGD, een vertegenwoordiger van het RIVM.
- De stedelijke werkgroep wordt begeleid door een begeleidingsgroep met daarin een nader te bepalen (hoeveelheid) belanghebbenden. De begeleidingsgroep dient de werkgroep te voeden met informatie en vragen.
    - Indien nodig wordt de begeleidingsgroep samengesteld door een onafhankelijke bewonersorganisatie, op basis van vooraf besproken selectiecriteria.
    - De stedelijke werkgroep wordt ook gevoed met (tussen)resultaten uit de Participatie Waarde evaluatie (PWE, uitgevoerd door Populytics).
- Vertrekpunt van de dialoog betreft een door de commissie m.e.r. geroemde voorbeeld-m.e.r. met daarin beschreven gezondheidseffecten, zoals:
  https://commissiemer.nl/adviezen/3543
  https://commissiemer.nl/projectdocumenten/00008459.pdf
- Scope:

    - Inhoud: De dialoog gaat niet over de beleidsmatige/politieke keuzes m.b.t. de RES, of over andere (duurzame) opwekmogelijkheden.
    - Tijd: De openbare notitie met het advies wordt voor december 2021 opgeleverd.
    - Planning: start z.s.m. Kick-off wenselijk medio september. Wekelijks gesprekken tussen de werkgroepleden onderling, en tussen werkgroep en begeleidingsgroep.
- Vooralsnog wordt alleen een tegemoetkoming voorzien van kosten voor de onafhankelijke voorzitter.
- De twee op te leveren producten worden in december 2021 inhoudelijk gepresenteerd aan de stedelijke klankbordgroep.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 1 november 2021 14:00
Aan: [redacted]
Onderwerp: visual besluitvormingsproces
Bijlagen: VRM21_506_visual_besluitvormingsproces_v1.pdf

[redacted] is er niet , kunnen wij er naar kijken? Dit is op basis van de plaat van [redacted] Ik vind hem nog te technisch. We moeten daar op termijn ook eigenlijk een publieksvriendelijke animatie van maken. Ik zit dit nu even als een praatplaat die we kunnen gebruiken om mensen mee te nemen in het proces. Dus volgens mij vooral de terminologie vereenvoudigen. Ik kijk er ook naar
Groet
[redacted]

[redacted]
Communicatiestrateeg
Communicatiebureau

Gemeente Amsterdam
06 [redacted]
[redacted]@amsterdam.nl

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 29 oktober 2021 15:53
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
CC: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: Offerte visual besluitvormingsproces

Ik vind het nog wel wat publieksonvriendelijk. Maandag even kijken of we er nog een slag in kunnen maken qua terminologie?
Ha [redacted]
Wat vind je?
Groeten,
[redacted]

[redacted]
Communicatiestrateeg
Communicatiebureau

Gemeente Amsterdam
06 [redacted]
[redacted]@amsterdam.nl

Van: [redacted] | Vorm de Stad [redacted]@vormdestad.nl>
Verzonden: vrijdag 29 oktober 2021 13:47
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: Re: Offerte visual besluitvormingsproces

Hoi [redacted]

Hierbij stuur ik je de eerste proef van de visual besluitvormingsproces. Ik zie jullie eventuele op- en aanmerkingen tegemoet.

Groet,

[redacted]

vorm de stad.

020 [redacted]
06 [redacted]
[redacted]@vormdestad.nl
vormdestad.nl

Op 28 okt. 2021, om 13:37 heeft [redacted]@amsterdam.nl> het volgende geschreven:

Hi [redacted]
Zie hieronder, groet [redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: donderdag 28 oktober 2021 13:15
Aan [redacted]@amsterdam.nl>
CC: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: RE: Offerte visual besluitvormingsproces

Dag [redacted]

Het factuurbedrag is onder de € 1000. Voor dit bedrag wordt geen inkooporder aangevraagd.
De leverancier kan de factuur opsturen via de bekende route.

Wil je de leverancier vragen de factuur als volgt te adresseren:
Gemeente Amsterdam, Ruimte en Duurzaamheid
t.a.v [redacted]
Postbus 2602
1000 CP Amsterdam

Referentie / Routecode [redacted]
Projectnummer [redacted]

De factuur mailen naar facturen@amsterdam.nl

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Gemeente Amsterdam
Ondersteuner Team Bedrijven Energiebronnen & Infra
[redacted]@amsterdam nl
o6[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 27 oktober 2021 14:53
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
CC: [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: Offerte visual besluitvormingsproces

Dag [redacted],
Kan je een inkooporder voor deze offerte aanmaken, of is dat voor zo'n bedrag niet nodig?
(en weet jij dan de RES routecode… ☺)
Dank vast!
[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 27 oktober 2021 12:42
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: FW: Offerte visual besluitvormingsproces

Ha [redacted]
Ben jij hiermee akkoord en hoe kom ik aan een routecode?
Groet
[redacted]

[redacted]
Communicatiestrateeg
Communicatiebureau

Gemeente Amsterdam
o6[redacted]
[redacted]@amsterdam.nl

Van: [redacted] | Vorm de Stad[redacted]@vormdestad.nl>
Verzonden: woensdag 27 oktober 2021 11:57
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
Onderwerp: Offerte visual besluitvormingsproces

Dag [redacted]

Hierbij stuur ik je de offerte voor de werkzaamheden aan de visual Besluitvormingsproces. Laat maar weten of jullie hiermee akkoord zijn, dan kan ik er morgen mee beginnen. Zou je ook nog een routecode kunnen opvragen voor de visual klankbordgroepen? Dank alvast!

Groet,

[redacted]

vorm de stad.

020 [redacted]
06 [redacted]
[redacted]@vormdestad.nl
vormdestad.nl

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

<2021-00652_Offerte_Visual_besluitvormingsproces.pdf>

Gemeente Amsterdam

Besluitvormingsproces

Info RES 1.0

PWE

Context mapping

1e input experts

Expertadvies
– gezondheid
– natuur
– ruimte

Reflectiefase

Raad

B&W

Planvorming per locatie

B&W

B&W

Raad

Afwegings-kader

Handreiking participatie/ governance

Participatieplan

NRD/lokale onderzoeken MER/GEA

Vergunning

Dialoog/klankbordgroepen

ruimte

gezondheid

natuur

Bijeenkomsten - inspraak - zienswijzen

2021/'22

april 2022

[redacted]

Van: [redacted] namens [redacted]
Verzonden: dinsdag 29 juni 2021 10:55
Aan: [redacted] @groenlicht.nl'; [redacted] @public-mediation.nl'; [redacted] @public-mediation.nl'; [redacted] @derondevenen.nl' [redacted] @over-gemeenten.nl'; [redacted] @Zaanstad.nl'; [redacted] @diemen.nl'; [redacted] @noord-holland.nl'; [redacted] @noord-holland.nl'; [redacted] @ouder-amstel.nl' [redacted] @landsmeer.nl'; [redacted] @waternet.nl'; [redacted] @portofamsterdam.com'; [redacted] @odijmond.nl' [redacted] @waterland.nl'; [redacted] @alliander.com'; [redacted] ; RESAmsterdam; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: Voorbereiding "preconstructie" (vervolg) afstemming PvA Reflectiefase semioverheden (do 1/7)
Bijlagen: Tips goede interactieve online sessie 210629.pdf

Beste collega's,

Aanstaande donderdag (**1 juli, 14:00-16:00 uur**) ontmoeten we elkaar voor een derde sessie over het plan van aanpak Reflectiefase RES Amsterdam met de *(semi)overheden.*
Graag jullie aandacht voor een korte voorbereiding, we hebben een interactief programma gepland waar iedereen actief aan bijdraagt!

[Link naar de virtuele MS Teams ruimte]

Tijdens deze bijeenkomst willen we met jullie samen een "preconstructie" doen, langs de windrichtingen van de zoekgebieden van Amsterdam met jullie actieve inbreng. Dit doen we door met elkaar toekomstige gebeurtenissen (zgn. '*critical moments*') te inventariseren en hiermee processtappen in de tijd te zetten.

We vragen jullie wat voorbereiding: Denk alvast na welke events, projecten en/of besluiten vanuit je eigen organisatie te bedenken zijn tot 1 januari 2025 die van invloed kunnen zijn of mogelijk interveniëren met het traject RES/Wind Amsterdam. Dit hoeft niet in detail te gebeuren, maar kan op het schaalniveau en perspectief dat voor je eigen organisatie relevant is.

Iedereen draagt actief bij aan de ontwerpsessie. Mocht je verhinderd zijn, zou het nuttig zijn, als een collega kan aanschuiven. Hoe de preconstructie in zijn werk gaat zullen we tijdens de bijeenkomst verder toelichten.

Het doel van de bijeenkomst is om gezamenlijk een procesontwerp te maken voor de reflectiefase. Door deze perspectieven bij elkaar te brengen werken we toe naar synergie en afstemming van (beoogde) acties. En creëren we een gedeeld beeld van wat er nog gebeuren moet. Tijdens het reces zullen we de input verwerken en in augustus/ begin september de reflectiefase officieel starten.

Deelname werkt het beste met een laptop/desktop, waarop je ook in je eigen browser kunt werken (Safari, Chrome en Firefox zijn allemaal oké. Internet Explorer geeft problemen). We zullen weer in het digital whiteboard (Mural) werken, de link ontvang je tijdens de sessie.
Voor vragen graag contact opnemen met ondergetekende of [redacted] @amsterdam.nl)

Met vriendelijke groet en graag tot a.s. donderdag!

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam
Afdeling Duurzaamheid

PS. Voor informatie & tips over een goede interactieve online sessie en het gebruik van "Mural" verwijzen we naar de bijlage.

[redacted]
(project) secretaresse team RES/Wind Amsterdam
Team Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06 [redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl

Tips goede interactieve online sessie:

- De link naar de virtuele ruimte werkt niet als u werkt binnen een afgeschermde omgeving (Citrix / ADW). Open de link daarom in een browser buiten de afgeschermde werkomgeving .
- Tijdens de bespreking maken we ook gebruik van de programma Mural (interactief online whiteboard). MS Teams en Mural worden dus naast elkaar gebruikt.
- U kunt het beste deelnemen via een laptop/desktop, waarop je ook in je eigen browser kunt werken (Safari, Chrome en Firefox zijn allemaal oké. Internet Explorer geeft problemen). Onze ervaring is dat dit minder goed werkt als je deelneemt via je je telefoon of een I-pad.
- Het is handig, maar niet noodzakelijk, om met twee toestellen (2 schermen) te werken. Op het ene schermt neemt u deel aan het overleg via MS teams en op het andere (grootste) scherm neemt u interactief deel via het programma Mural.
- Voor mensen die alleen via een tablet/telefoon kunnen meedoen is het waarschijnlijk wel mogelijk om Mural via een browser op de bedrijfslaptop te bekijken. (Hopelijk lukt dat).
- Je hoeft voor Mural geen aparte app te downloaden of account aan te maken.
- Tijdens de meeting ontvang je van ons een link naar het whiteboard en lichten we toe hoe het werkt.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 27 augustus 2021 14:50
Aan: Tazelaar, Frank
CC: [redacted]
Onderwerp: Voorbereiding gesprek directie 31-8
Bijlagen: 20210831_programma_reflectiefase_directie RenD_concept.pdf

Dag Frank,
Bijgevoegd een ppt waarin nog een keer de lijnen voor de reflectiefase zijn toegelicht. Dit gebruiken we om verder ook uit te werken naar een pva, dat volgt zsm om te bespreken (go) in MT.

Mocht je hierop nog aanvullingen hebben, hoor ik het graag en neem ik het nog meer voor een laatste versie.
Groet, [redacted]

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam
Programmateam Amsterdam Klimaatneutraal (AKN) Gemeente Amsterdam
+31 6 [redacted]

Gemeente
Amsterdam

Reflectiefase RES/wind

Invulling op hoofdlijnen - concept

Directie RenD Amsterdam, 31-8-2021

Public Mediation/ gemeente Amsterdam (team RES)

Overzicht

1. Introductie: Windenergie en Regionale Energiestrategie 1.0 NHZ *(herhaling)*
2. Reflectiefase: waarom en wat? *(herhaling)*
3. Beoogde aanpak en activiteiten

Deze presentatie is onder voorbehoud van bespreking met de wethouder.

Zoekgebieden windenergie RES 1.0

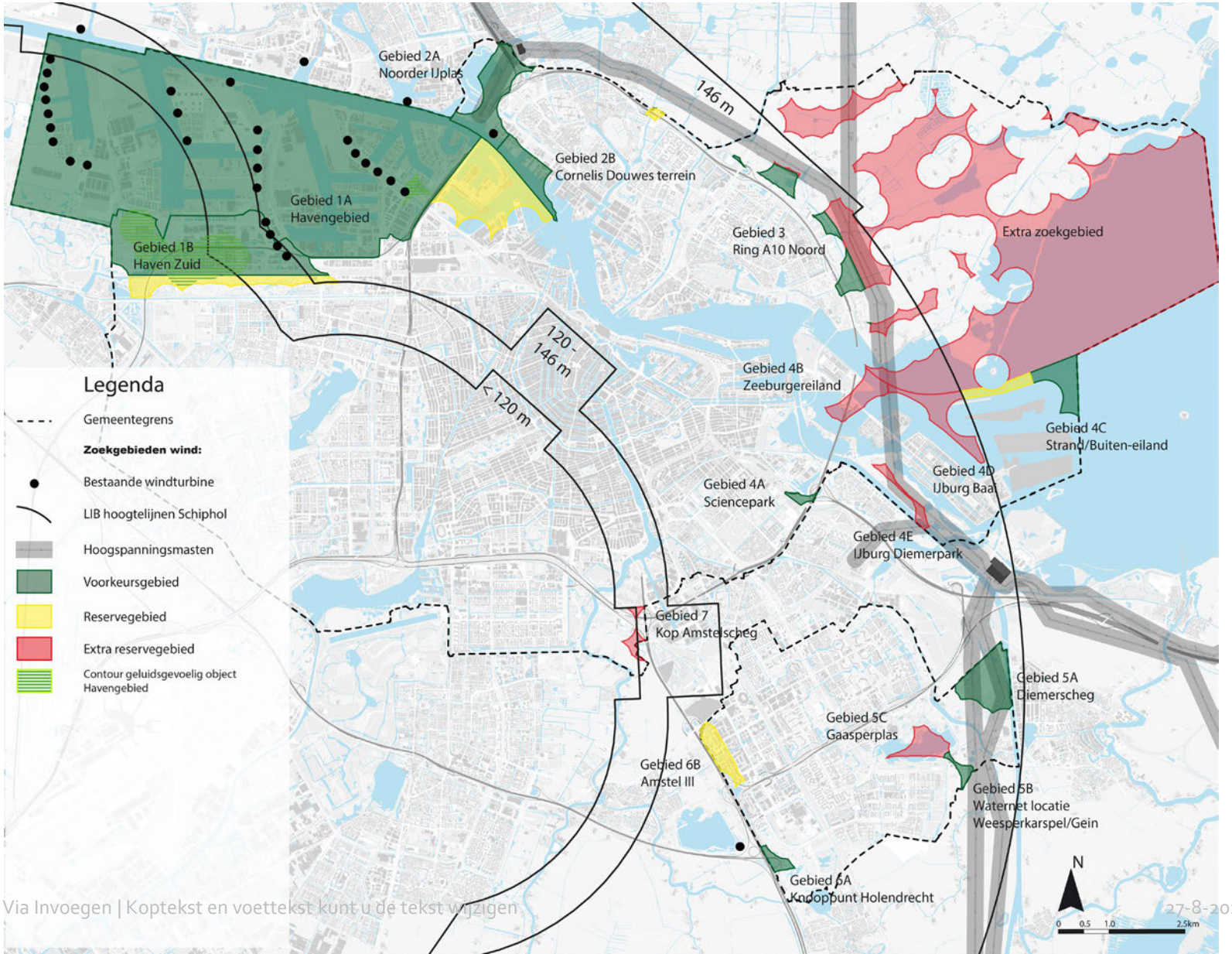

Afspraak landelijk klimaatakkoord: Regionaal 35TWh elektriciteit in 2030

- Geen verdeling vooraf naar regio
- Concept RES → 1 oktober 2020
- RES 1.0 → 1 juli 2021

- Met o.a. RES: 70% van alle elektriciteit in NL wordt duurzaam opgewekt in 2030

www.regionale-energiestrategie.nl

Regionale Energiestrategie: stapsgewijs en periodiek proces

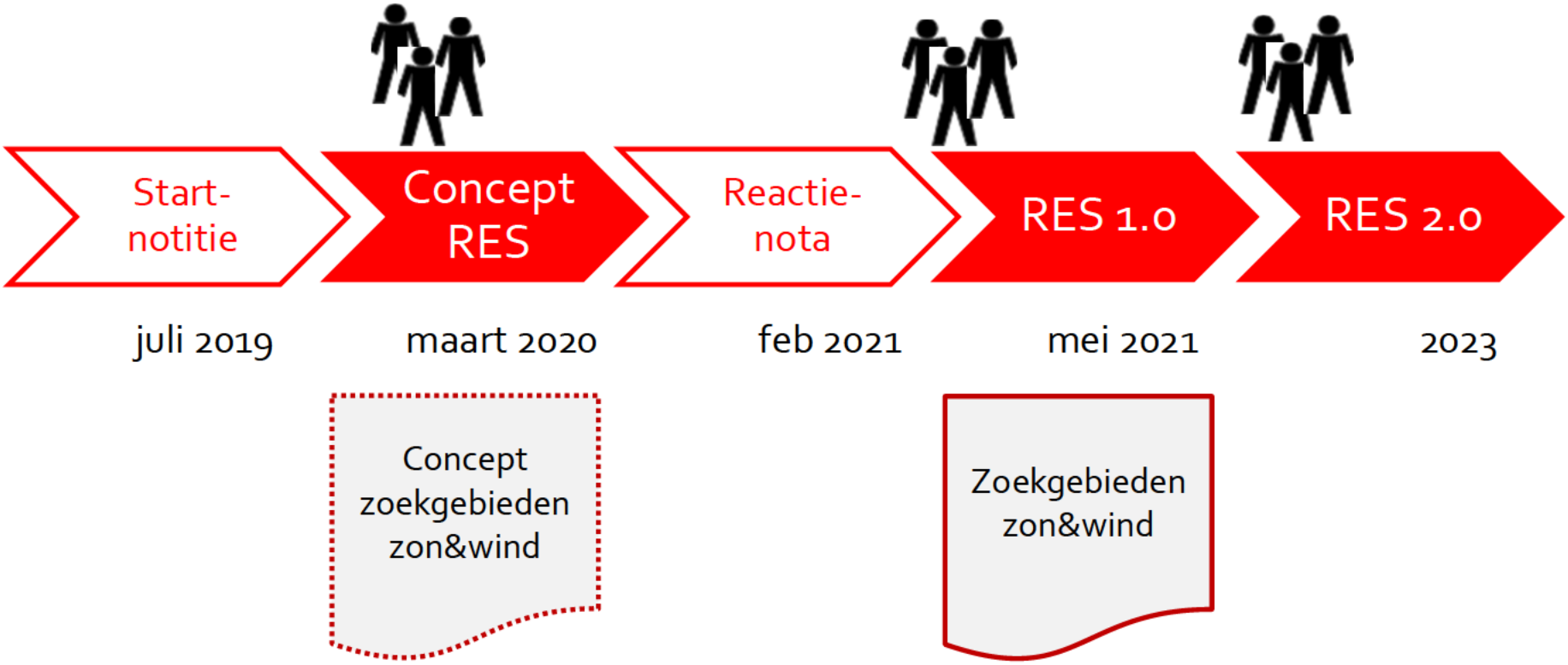

Zoekgebieden wind en zon RES 1.0

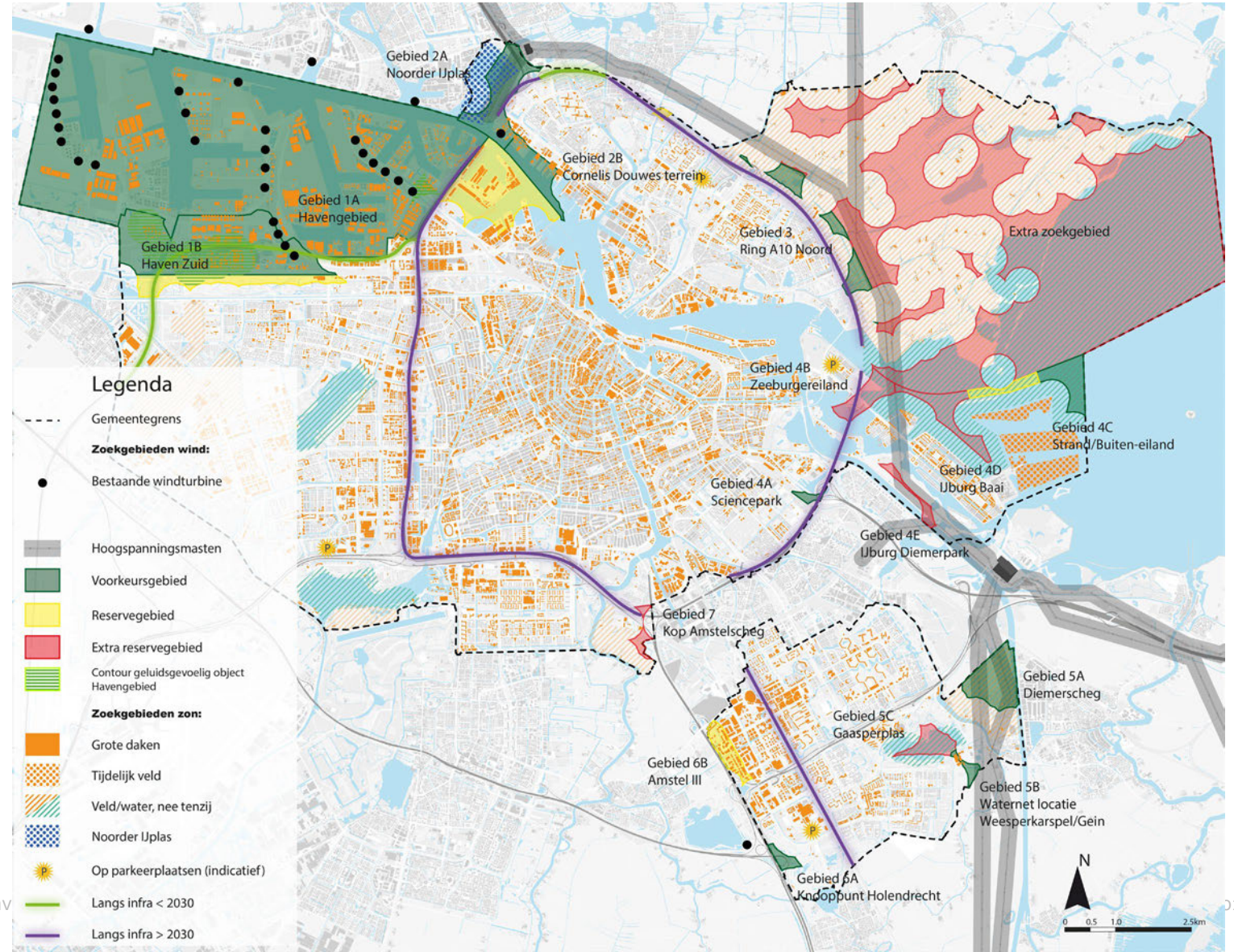

Vervolg windzoekgebieden Amsterdam

Gemeente
voert regie op proces

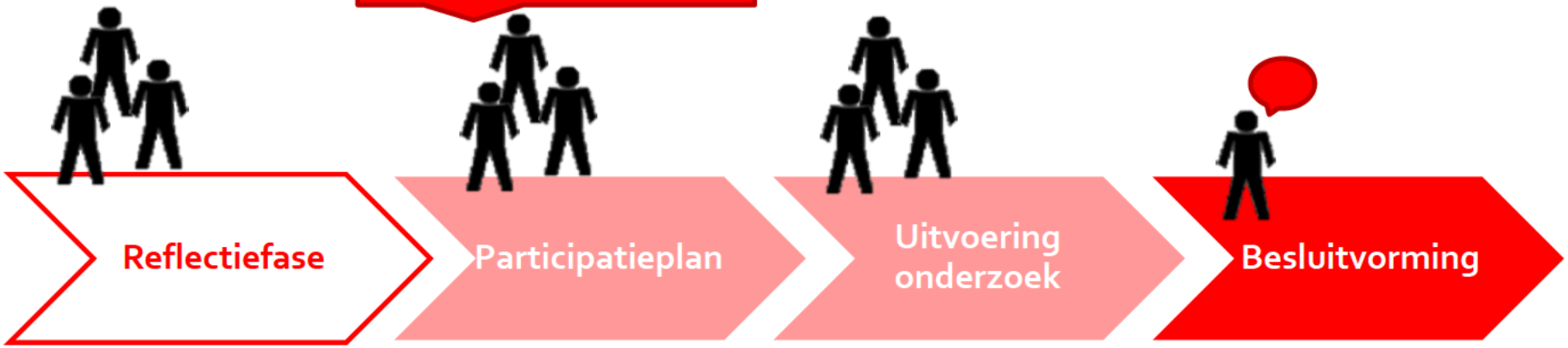

Start na zomer 2021

1) Afwegings-kader
2) Richtlijnen samenwerking
3) Richtlijnen governance

Doel en uitgangspunten reflectiefase

Doel:

- Luisteren naar de stad: behoeftes en zorgen inventariseren,
- Deze vastleggen ten behoeve van besluitvorming,

Uitgangspunten:

- Dialoog met de stad vanuit diversiteit van perspectieven,
- Amsterdamse wind-ambitie (127MW – 50 MW extra – in 2030),
- Lerende (reflectieve) aanpak en houding.

Constateringen:

→ Behoefte om mee te praten en mee te doen is groot,
→ Visie en behoefte hóe dat te doen verschilt enorm,
→ Vertrouwen moet groeien.

Producten reflectiefase

Afwegingskader

- Bevat informatie die een rol moeten spelen bij de besluitvorming over concrete locaties in de zoekgebieden (landelijk, stedelijk, lokaal),

Richtlijnen voor participatie (betrekken van belanghebbenden)

- Bevat "spelregels" voor alle betrokkenen, waaronder belanghebbenden, initiatiefnemers, gemeente en RES partners tijdens het opstellen van het participatieplan, de projectvoorbereidingsfase en de realisatiefase;
- Bevat inzichten uit de evaluatie (tussenproduct)

Richtlijnen voor governance (sturing gemeente)

- Geeft informatie over de rol van de gemeente in relatie tot belanghebbenden/ de omgeving en de initiatiefnemers,
- Geeft informatie over afstemmingen de verhoudingen tussen RES partners en mede-overheden.

Communicatie

Uitgangspunten voor communicatie :

Concept invulling reflectiefase is de onderlegger voor de communicatie.

We leggen continu uit waarom wind op land nodig is en waarom we dit doen.

1) ***Betrekken:*** we nodigen bewoners en stakeholders uit voor diverse participatietrajecten

2) ***Zichtbaar en voelbaar maken:*** we laten bewoners en stakeholders een realistisch beeld zien van de effecten van windturbines

3) ***Informeren:*** we brengen bewoners en stakeholders in de gehele stad en buurtgemeenten op de hoogte van de activiteiten in het proces en de resultaten hiervan.

Doel activiteiten reflectiefase

1. **Onderzoek naar de context van zoekgebieden**
   - Etnologisch onderzoek / ruimtelijk onderzoek/ natuuronderzoek
   - Stedelijke werkgroep gezondheid
   - Stedelijke raadpleging (Participatieve waardenevaluatie (PWE))

2. **Interactie met belanghebbenden in de zoekgebieden**
   - Fysiek in workshops en lokale dialoogtafels,
   - Online raadpleging (PWE)

3. **Informatie ten behoeve van het afwegingskader**
   - Dialoogtafels, werk- en klankbordgroepen.

Zes activiteiten reflectiefase

1. **Online raadpleging (Participatieve waardenevaluatie (PWE))**
   - Op de stoel van de bestuurder, keuzes en achterliggende motivatie, door Populytics.
   - Stedelijke KBG plus lokale check op lokale vragen

2. **"Context mapping" / etnologisch onderzoek zoekgebieden**
   - Workshops voor in kaart en beeld brengen van hyperlokale informatie over de zoekgebieden,
   - Doelgroepen op basis van activiteiten en locaties, met SD, met lokale belanghebbenden uitwerken

3. **Stedelijke commissie gezondheid**
   - Welke gezondheidsvragen moeten in het afwegingskader gesteld worden, aanvullend op een MER?
   - Onafhankelijke voorzitter, voorstellen voor cie leden uit KBG, begeleidingsgroep indien gewenst.

4. **Natuuronderzoek (vooral in de context van NNN en BPL)**
   - Lokaal specialistisch (aanvullend) onderzoek naar kenmerken per locatie,
   - Begeleiding door natuurorganisaties en lokale belangengroepen

5. **Onderzoek Leefomgeving naar ruimtelijke inpassing en kwaliteit**
   - (aanvullend) onderzoek en visualisatie van verschillende mogelijke opstellingen,
   - Overleg met lokale werkgroep en lokale belanghebbenden, relatie met etnologisch onderzoek

6. **Evaluatie participatietraject met aanbevelingen**
   - uitvoering motie, door Universiteit Leiden samen met Erasmus Universiteit,
   - gesprekken met belanghebbenden lokaal en stedelijk.

Planning Reflectiefase sept – december 2021

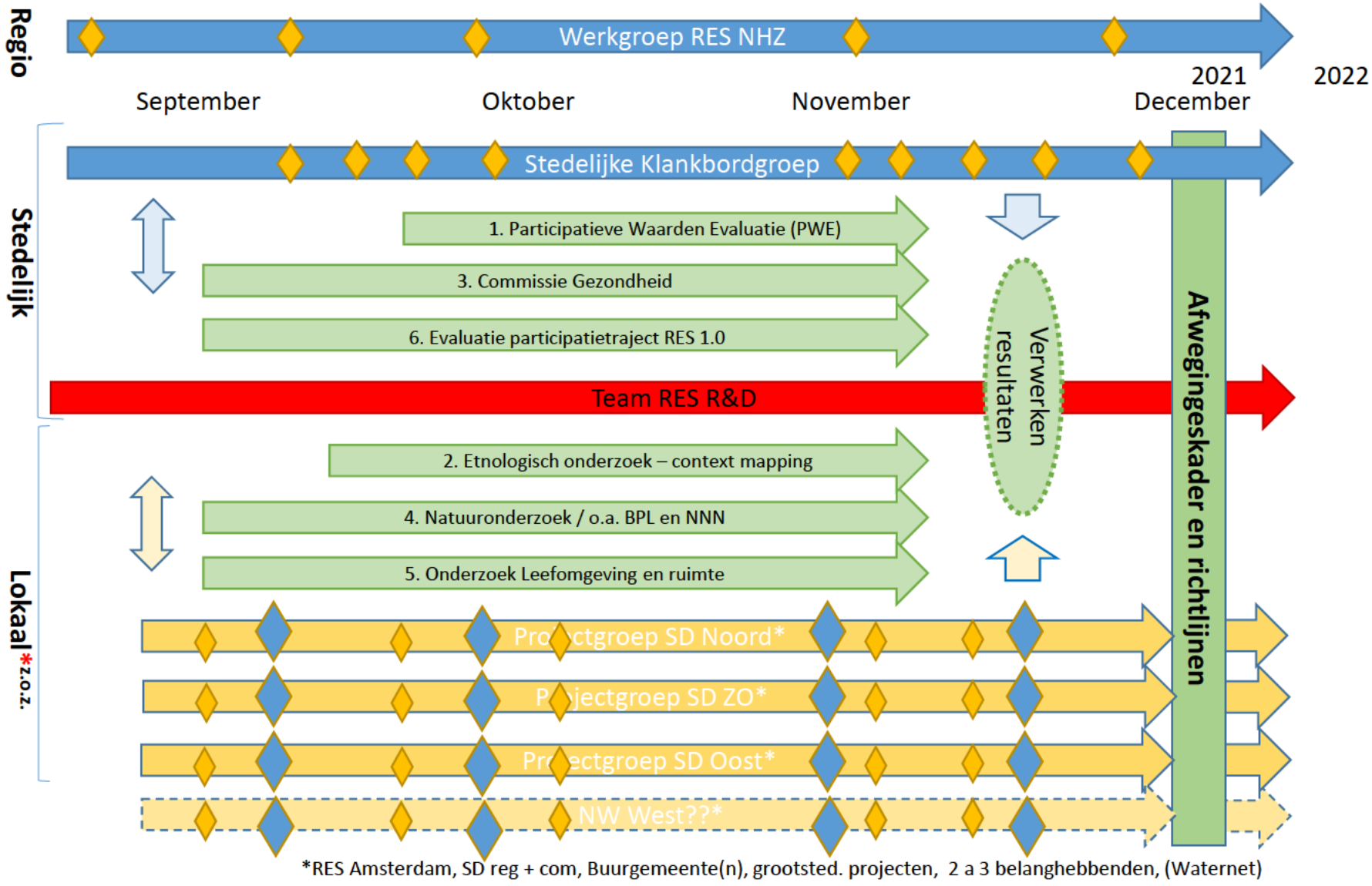

Beoogde werkwijze

1. **Stedelijke groepen**
   - Stedelijke klankbordgroep met belanghebbenden (geselecteerd),
   - Stedelijke thematische werkgroepen (gezondheid, natuur, leefomgeving),

2. **Lokale groepen per windrichting/ stadsdeel**
   - lokale werkgroep ter ondersteuning uitvoering van activiteiten en onderzoeken met stadsdeel, buurgemeenten, team RES
   - Lokale klankbordgroep van stakeholders voor feedback, commitment en communicatie van activiteiten

3. **Centrale coördinatiegroep RES**
   - Team RES.

Aandachtspunten

1. **Planning is uitermate strak en gevoelig**
   - Zeer waarschijnlijk dat externe factoren zorgen voor vertraging,
   - Keuze mogelijkheden bij vertraging?

2. **Communicatie is backbone!**
   - Informatievoorziening online en nieuwsbrief ruggenraad voor interactie,
   - Communicatie naar bewoners is volgend aan de activiteiten en onderzoeken.

Vragen en gesprek

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 21 april 2021 8:48
Aan: [redacted]
CC:
Onderwerp: Voorbereiding op Nieuw-West

Collega's, experts en [redacted]

Vandaag hebben we, gezien de betreffende situatie in Nieuw-West, niet echt de grote tegenstanders aan tafel (zie bijgaand overzicht met deelnemers), lijkt mij.
Het kan dus zijn dat we zelf meer de zorgen en vragen op tafel moeten leggen en een paar onderwerpen extra moeten of kunnen uitdiepen. Daarbij denk ik aan:
-wind op zee
-gezondheid (soorten geluid, mogelijke invloed, onderzoeken)
-natuur (vogels en andere dieren, recreatie, wat kunnen we aanpassen (vorm, soort, hoogte, kleur, soms even uitzetten, enz.)
-de potentie van het Havengebied om hier een groot deel van de ambitie te kunnen realiseren
-??

Denken jullie alvast even vooruit?

Met ondernemende groet van [redacted]

Gemeente Amsterdam
Communicatie duurzaamheid
M 06[redacted]

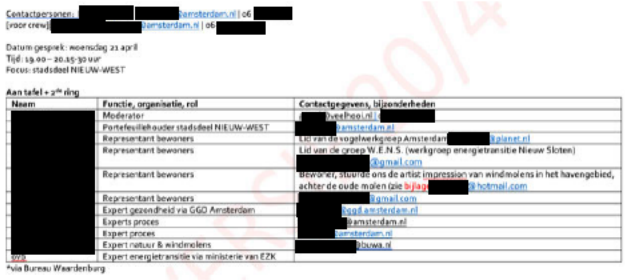

Contactpersonen: [redacted]
[voor crew] [redacted]
Datum gesprek: woensdag 21 april
Tijd: 19.00 – 20.15-30 uur
Focus: stadsdeel NIEUW-WEST

Aan tafel + 2de ring

Naam	Functie, organisatie, rol	Contactgegevens, bijzonderheden
[redacted]	Moderator	[redacted]
	Portefeuillehouder stadsdeel NIEUW-WEST	[redacted]
	Representant bewoners	Lid van de vogelwerkgroep Amsterdam [redacted]
	Representant bewoners	Lid van de groep W.E.N.S. (werkgroep energietransitie Nieuw Sloten) [redacted]
	Representant bewoners	Bewoner, stuurde ons de artist impression van windmolens in het havengebied, achter de oude molen (zie bijlage) [redacted]
	Representant bewoners	[redacted]
	Expert gezondheid via GGD Amsterdam	[redacted]
	Experts proces	[redacted]
	Expert proces	[redacted]
	Expert natuur & windmolens	[redacted]
[redacted]	Expert energietransitie via ministerie van EZK	

*via Bureau Waardenburg

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 26 oktober 2021 16:15
Aan: [redacted]; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: Voorbereiding overleg Saskia Groenewoud morgen

Dag [redacted] en [redacted]

Morgenochtend 9.00u is de afspraak met Saskia Groenewoud inzake windenergie, de processen in Noord, reflectiefase en de rol van Saskia Groenewoud hierin. In iBabs staat een korte algemene ppt. De informatie in die ppt sluit onvoldoende aan bij de vragen die Groenewoud heeft, vermoed ik.

Voor het herfstreces het ik contact gehad met [redacted] en toelicht dat Groenewoud graag meer in detail wil weten waar ze aan toe is, wat haar rol is en hoe zij betrokken wordt en blijft in de processen inz windenergie in Noord. Specifiek wil ze goed geïnformeerd worden over de processen bij [redacted]/Noorder IJplas. Zorgen jullie ervoor dat die informatie tijdens het gesprek wel gegeven kan worden? En kunnen jullie de ppt hier evt ook nog op aanpassen? Ik hoor het graag.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Bestuursadviseur

Directie Bestuursadvisering & Strategie
Bestuur en Organisatie
Bezoekadres Amstel 1, 1011 PN
Postbus 202, 1000 AE Amsterdam
Telefoon: 020 [redacted] / 06 [redacted]
Fax: 020 - 552.2163
Email: [redacted]@amsterdam.nl
Internet: www.amsterdam.nl

[redacted]

Van: [redacted] namens [redacted]
Verzonden: dinsdag 29 juni 2021 10:55
Aan: [redacted]@groenlicht.nl'; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@public-mediation.nl'; [redacted]; [redacted]@public-mediation.nl'; [redacted]@derondevenen.nl'; [redacted]@over-gemeenten.nl'; [redacted]@Zaanstad.nl'; [redacted]@diemen.nl'; [redacted]; [redacted]@noord-holland.nl'; [redacted]@noord-holland.nl'; [redacted]; [redacted]@ouder-amstel.nl'; [redacted]@landsmeer.nl'; [redacted]@waternet.nl' [redacted]@portofamsterdam.com'; [redacted]@odijmond.nl'; [redacted]@waterland.nl' [redacted]@alliander.com'; [redacted] RESAmsterdam; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Voorbereiding "preconstructie" (vervolg) afstemming PvA Reflectiefase semioverheden (do 1/7)
Bijlagen: Tips goede interactieve online sessie 210629.pdf

Beste collega's,

Aanstaande donderdag (**1 juli, 14:00-16:00 uur**) ontmoeten we elkaar voor een derde sessie over het plan van aanpak Reflectiefase RES Amsterdam met de *(semi)overheden.*
Graag jullie aandacht voor een korte voorbereiding, we hebben een interactief programma gepland waar iedereen actief aan bijdraagt!

[Link naar de virtuele MS Teams ruimte]

Tijdens deze bijeenkomst willen we met jullie samen een "preconstructie" doen, langs de windrichtingen van de zoekgebieden van Amsterdam met jullie actieve inbreng. Dit doen we door met elkaar toekomstige gebeurtenissen (zgn. '*critical moments*') te inventariseren en hiermee processtappen in de tijd te zetten.

We vragen jullie wat voorbereiding: Denk alvast na welke events, projecten en/of besluiten vanuit je eigen organisatie te bedenken zijn tot 1 januari 2025 die van invloed kunnen zijn of mogelijk interveniëren met het traject RES/Wind Amsterdam. Dit hoeft niet in detail te gebeuren, maar kan op het schaalniveau en perspectief dat voor je eigen organisatie relevant is.

Iedereen draagt actief bij aan de ontwerpsessie. Mocht je verhinderd zijn, zou het nuttig zijn, als een collega kan aanschuiven. Hoe de preconstructie in zijn werk gaat zullen we tijdens de bijeenkomst verder toelichten.

Het doel van de bijeenkomst is om gezamenlijk een procesontwerp te maken voor de reflectiefase. Door deze perspectieven bij elkaar te brengen werken we toe naar synergie en afstemming van (beoogde) acties. En creëren we een gedeeld beeld van wat er nog gebeuren moet. Tijdens het reces zullen we de input verwerken en in augustus/ begin september de reflectiefase officieel starten.

Deelname werkt het beste met een laptop/desktop, waarop je ook in je eigen browser kunt werken (Safari, Chrome en Firefox zijn allemaal oké. Internet Explorer geeft problemen). We zullen weer in het digital whiteboard (Mural) werken, de link ontvang je tijdens de sessie.
Voor vragen graag contact opnemen met ondergetekende of [redacted]@amsterdam.nl)

Met vriendelijke groet en graag tot a.s. donderdag!

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam
Afdeling Duurzaamheid

PS. Voor informatie & tips over een goede interactieve online sessie en het gebruik van "Mural" verwijzen we naar de bijlage.

[redacted]
(project) secretaresse team RES/Wind Amsterdam
Team Dienstverlening & Ondersteuning
Afdeling Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam
M +31 06 [redacted]
E-mail: [redacted]@amsterdam.nl

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 30 september 2021 16:42
Aan: [redacted]
Onderwerp: Voorlopig: (LPG) Reflectiefase RES windrichting Nieuw-West/Haven

[redacted]

Van: [redacted]@Zaanstad.nl>
Verzonden: donderdag 30 september 2021 17:57
Aan: [redacted]
Onderwerp: Voorlopig: (LPG) Reflectiefase RES windrichting Nieuw-West/Haven

--- --- --- ---disclaimer--- --- --- ---

Aan deze e-mail kunnen geen rechten worden ontleend. De Gemeente Zaanstad sluit iedere aansprakelijkheid uit die voortvloeit uit de electronische verzending van dit bericht. De inhoud van dit e-mailbericht (en de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Mocht u dit bericht bij vergissing ontvangen hebben dan wordt u verzocht de afzender hierover te informeren en het bericht te verwijderen. Indien u niet de geadresseerde bent noch een geautoriseerde medewerker die kennis mag nemen van berichten voor de geadresseerde, mag u het bericht niet openbaar maken of op enige wijze verspreiden of vermenigvuldigen

--- --- --- ---disclaimer--- --- --- ---

[redacted]

Van: [redacted]@Zaanstad.nl>
Verzonden: vrijdag 1 oktober 2021 18:08
Aan: [redacted]
Onderwerp: Voorlopig: Lokale Proces Groep Noord (windrichting)/ Reflectiefase RES (13/10)

--- --- --- ---disclaimer--- --- --- ---

Aan deze e-mail kunnen geen rechten worden ontleend. De Gemeente Zaanstad sluit iedere aansprakelijkheid uit die voortvloeit uit de electronische verzending van dit bericht. De inhoud van dit e-mailbericht (en de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Mocht u dit bericht bij vergissing ontvangen hebben dan wordt u verzocht de afzender hierover te informeren en het bericht te verwijderen. Indien u niet de geadresseerde bent noch een geautoriseerde medewerker die kennis mag nemen van berichten voor de geadresseerde, mag u het bericht niet openbaar maken of op enige wijze verspreiden of vermenigvuldigen

--- --- --- ---disclaimer--- --- --- ---

[redacted]

Van: [redacted]ane
Verzonden: maandag 4 oktober 2021 13:01
Aan: [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Voorstel ter bespreking met wh: Aanpassing Opdracht Reflectiefase wind
Bijlagen: 20210929 Aanpassing Opdracht Reflectiefase windv5_wh.docx

Dag [redacted]
Bijgevoegd het voorstel hoe in de reflectiefase in te richten, zoals we het donderdag bespraken. Het lijkt me goed om dit ook al te delen met de wethouder vooruitlopend op een gesprek komende donderdag/vrijdag.
Groet, [redacted]

[redacted]
Coördinator RES Amsterdam
Programmateam Amsterdam Klimaatneutraal (AKN)
Gemeente Amsterdam
+31 6 [redacted]

Gedachtevormend concept ter bespreking met wh:
Aanpassing Opdracht Reflectiefase wind/ RES
4-10-2021

Aanleiding:
Het uitvoeren van een zorgvuldige reflectiefase samen met de stad voor eind van het jaar is in de beoogde vorm niet haalbaar gebleken (te veel onderlinge afhankelijkheden ten opzichte van een daarvoor te korte doorlooptijd). De reflectiefase wordt daarom gefaseerd uitgevoerd. De reflectiefase wordt uitgevoerd met de onderdelen zoals gepland, echter is bij het finetunen gebleken dat de participatie met klankbordgroepen later start dan gepland (medio november).

Fase I
Amsterdam maakt in fase I een afwegingskader gebaseerd op alle opgehaalde reacties en zorgen, aangevuld met input uit de PWE en het leefomgevingsonderzoek. Deze aanpak doet recht aan de zorgen die in eerdere fase zijn geuit geeft deze een plek. Parallel wordt in fase I het gesprek met de stad opgestart.
In deze eerste fase krijgt een vertegenwoordiging van belangengroepen de gelegenheid om input te geven op een concept afwegingskader en kan iedereen deelnemen aan de participatie-instrumenten PWE en Leefomgevingsonderzoek (Context mapping). Alle eerder ontvangen informatie uit het traject tot aan de RES 1.0 wordt bij het afwegingskader betrokken.
Tegelijkertijd wordt een onafhankelijke evaluatie naar het participatieproces tot en met RES 1.0 uitgevoerd.
Fase I eindigt met het opleveren en vaststellen van het afwegingskader in de raad.

Fase II
In een tweede fase, na oplevering van het afwegingskader voert de gemeente het gesprek over de richtlijnen voor samenwerking en sturing, op basis van de informatie uit het afwegingskader en de adviezen uit de evaluatie Zodoende is in het gesprek met de stad ruimte voor een responsieve aanpak.

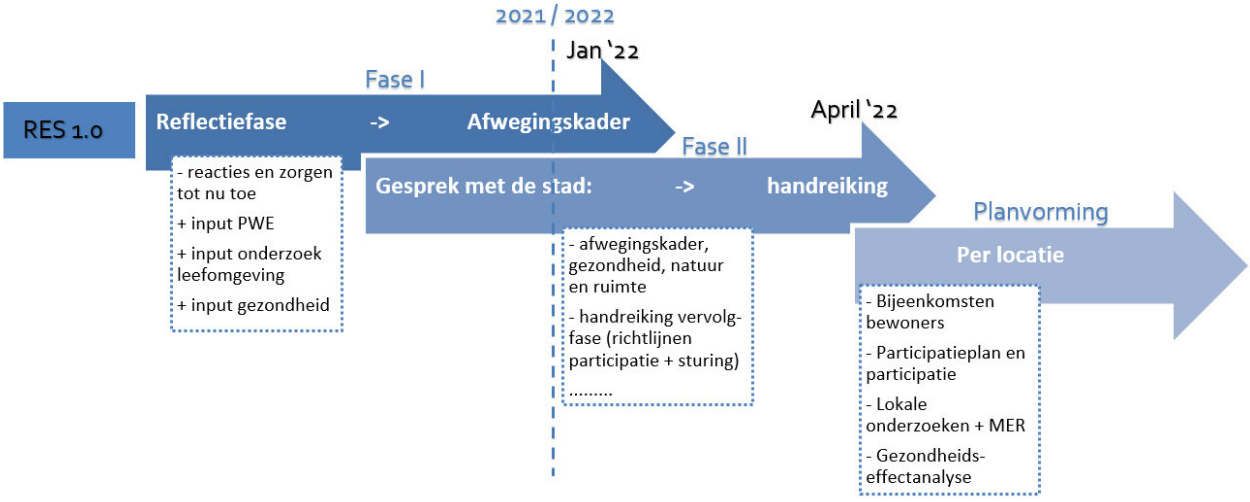

De opdracht is in overleg met directie en wethouder geherformuleerd:
1. Team RES levert een **afwegingskader** (product) in januari ter besluitvorming in het college en daarna raad,
    - Het afwegingskader bevat informatie uit het traject tot en met de RES 1.0,
    - Het afwegingskader gebruikt informatie uit de PWE en uit de context mapping,

- Het traject ten behoeve van de gezondheidseffectanalyse wordt gestart, beschikbare informatie uit dit traject begin december wordt onderdeel van het afwegingskader. Het advies over hoe een GEA eruit zal zien is dan nog niet klaar.

Het afwegingskader bevat kenmerken over welke informatie een rol moet spelen bij het maken van de afweging over wel of niet windturbines op een bepaalde locatie door de gemeenteraad bij latere besluitvorming. Hierin worden landelijke, stedelijke en lokale kenmerken opgenomen.
Het afwegingskader bevat nog geen richtlijnen voor participatie of samenwerking. Het is ook geen beslisboom over wel of niet windturbines op een bepaalde locatie. In het afwegingskader laat de gemeente wel zien welke informatie uit de stad is opgehaald en maakt dit toegankelijk en transparant voor latere besluitvorming.

2. Parallel aan dit traject start een **parallel traject "dialoog met de stad"** over windenergie op basis van de uitgangspunten in de RES 1.0. Dit gesprek loopt door na oplevering van het afwegingskader. De gemeente in de persoon van een nog te werven omgevingsmanager verantwoordelijk, ondersteund door Public Mediation. Het idee van de verschillende klankbordgroepen (stedelijk en lokaal) wordt in een aangepaste aanpak verwerkt en start daarmee later dan tot nu toe beoogd (nov.) . In ieder geval zal gewerkt worden met een thematische klankbordgroep gezondheid. De invulling van de andere klankbordgroepen moet nader worden uitgewerkt. Dit traject loopt onafhankelijk van het traject "mini-burgerberaad", hierop moet zorgvuldig worden gecommuniceerd.

3. **Uitwerken afwegingskader en participatietraject met klankbordgroepen worden doorgevoerd zonder onderlinge afhankelijkheden**. Er ontstaan inhoudelijke raakvlakken, die worden opgezocht en benut, indien mogelijk. Tijdige oplevering van het afwegingskader heeft prioriteit.
    - Er zal geen klankbordgroep input geven op de vraagstelling van de PWE of van het context mapping; er wordt onderzocht hoe toch legitimiteit te bereiken.
    - Er wordt naar gestreefd dat een concept afwegingskader voorgelegd kan worden aan een stedelijke klankbordgroep en de klankbordgroep gezondheid, dit is echter niet voorwaardelijk.
    - Er vindt alleen de klankbordgroep gezondheid plaats tijdens de fase van uitwerken van het afwegingskader. De klankbordgroep natuur moet nader worden bekeken, net als een mogelijke klankbordgroep ruimtelijke kwaliteit.

4. **Tegelijk voert de universiteit Leiden een evaluatieonderzoek uit** naar de uitgevoerde participatie tot aan de RES 1.0. Het eindrapport met aanbevelingen komt eind 2021 beschikbaar. Resultaten kunnen na oplevering van het afwegingskader worden verwerkt in richtlijnen voor participatie/ samenwerking en governance / sturing.
5. **Het afwegingskader wordt ter besluitvorming aan college (jan '22) en raad aangeboden,** de andere deelproducten (evaluatie rapport, PWE eindrapport en Context Mapping rapport) worden ter informatie met de raad gedeeld.
6. **Na oplevering van het afwegingskader wordt gewerkt aan o.a. de richtlijnen** voor governance en richtlijnen voor samenwerking / participatie. Het eindproduct hiervan wordt een Handreiking (werktitel) en is nog nader te definiëren. Deze handreiking is geen politiek-bestuurlijk document. Oplevering hiervan is gepland in Q2 / 2022.

Planning:

- September: voorbereiden van de onderzoekstrajecten PWE en context mapping (afgerond)
- Oktober:
  - Aanscherpen PWE en context mapping,
  - Nader uitwerken en voorbereiden van de communicatie en werving ten behoeve van de PWE en context mapping,
  - vormgeven gewijzigd participatie traject,
  - uitwerken afwegingskader op basis van reeds beschikbare informatie,
  - start werk gezondheidstraject[1] ,
- November:
  - Werving deelnemers PWE en context mapping
  - Uitvoering PWE en context mapping,
  - Start participatie traject
  - start analyse onderzoeken PWE / context mapping.
  - Uitwerken verdiepingen gezondheid, natuur, ruimtelijke kwaliteit
- December:
  - Afronden analyse onderzoeken,
  - Afronden afwegingskader,
  - voorbereiden bestuurlijke besluitvorming.
  - Reactie klankbordgroepen op afwegingskader.
- Januari:
  - Afronden en afstemmen bestuurlijke besluitvorming
  - Continueren gesprekken klankbordgroepen

Randvoorwaarden:
Ambtelijk: Capaciteit en team op orde. Zoveel mogelijk tijd voor de uitvoering, duidelijke prioriteit bij het afwegingskader.

Bestuurlijk:
- Het regelmatige bestuurlijke gesprek aan de hand van presentaties in zog. prio-staven heeft voorkeur boven een formele staf met stukken. Het team geeft aan wanneer hieraan behoefte is.
- Het afronden van het inhoudelijke werk aan het afwegingskader ten behoeve van het product dat aan de raad toegezegd is, heeft prioriteit boven het tussendoor beantwoorden van schriftelijke vragen. Voor tussentijdse wob verzoeken wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van reeds openbare informatie. Indien mogelijk wordt bij raadsadressen vaker doorverwezen naar de website. De wethouder informeert de raad zo nodig hierover.
- Het inhoudelijke werk heeft prioriteit, ook in samenwerking met de stadsdelen moet bestuurlijke drukte worden voorkomen. De stadsdelen worden bij overleggen ten behoeve van politieke afstemming regelmatig betrokken. De wethouder zorgt voor deze bestuurlijke afstemming met de portefeuillehouders, het team RES informeert de bestuursadviseurs van de portefeuillehouders.

Nog nader aanscherpen:
(we zijn al begonnen om deze nadere aanscherping te doen).

[1] Start natuur traject en uitwerken traject ruimtelijke kwaliteit nader uitwerken

- Uitleg en argumentatie bij de aangepaste procesgang tav de eerder verstuurde raadsbrief --> redeneerlijn: bij nader finetunen is gebleken dat klankbordgroepen later moeten starten.
- Verwachtingsmanagement in de stad en bij de raad nader uitwerken:
    - waarom starten kbg zo laat -> grote complexiteit van het traject verminderen, daarom later starten en andere manier van betrekken dan voorzien.
    - Waarom geen invloed op vraagstelling PWE en Context mapping? Er wordt hierop getoetst met een klein comité van organisaties en Rob Rietveld/ NPBO.
    - Welke klankbordgroepen met welke rollen --> volgt in week 40
- Wanneer is reflectiefase afgelopen? Reflectiefase is afgelopen bij oplevering van het afwegingskader (eind fase 1). Gesprekken met de stad lopen door tot voorjaar 2022 en leveren een product "handreiking voor de uitvoering" op, daarin zitten ook de richtlijnen en de aanbevelingen van de evaluatie.
- Wanneer/op basis waarvan kunnen initiatiefnemers starten met projectvoorbereidingsfase? Na afronding van de fase "gesprek met de stad" en oplevering van de handreiking. Dit sluit niet uit, dat gesprekken ook daarna lokaal doorlopen.
- Hoe zorgen dat vraagstelling/achtergrondinfo in PWE niet bij voorbaat ter discussie wordt gesteld maar wel door kan gaan (panel/onafhankelijke toets,....) -> Voorstel om klein panel van belangengroepen te betrekken voor een proefdraai.
- Na het afwegingskader: hoe en of richtlijnen ter besluitvorming inbrengen? --> voorstel: richtlijnen zijn een handreiking die ambtelijk vastgesteld wordt met akkoord van de wethouder. voorstel nog nader uitwerken.
- Hoe en waar de opbrengst van onderzoeken en gesprekken per zoekgebied in een document bundelen? Apart document per onderzoek, dat wordt ter kennisname aangeboden aan de raad en via de website openbaar gepubliceerd.
- Waar en hoe leveren de natuur en ruimte trajecten input in het afwegingskader? Deze lopen naar verwachting door en zullen op enig moment input kunnen leveren. Voorstel: natuur gaat nog tijdens de reflectiefase in een bijeenkomst input leveren. En loopt door tot na opstellen/ vaststellen van het afwegingskader. (nog nader uitwerken).

Van:
Aan: ; @xs4all.nl;
Cc:
Onderwerp: voorzitter expertgroep gezondheidseffecten windturbines? +)

RD 12/10/21

In overleg ingepland nav onderstaande mails:

Microsoft Teams-vergadering

Deelnemen op uw computer of via de mobiele app

Klik hier om deel te nemen aan de vergadering <https://teams microsoft com/l/meetup-

Meer informatie <https://aka ms/JoinTeamsMeeting> | Opties voor vergadering <https://teams microsoft com/meetingOptions/?
NL>

Van: @xs4all nl @xs4all nl> < @xs4all nl @xs4all nl> >
Verzonden: dinsdag 12 oktober 2021 12:00
Aan @amsterdam nl @amsterdam nl> >
Onderwerp: RE: Vraag: beschikbaar als onafhankelijke voorzitter expertgroep gezondheidseffecten windturbines?

Beste

In beginsel ben ik graag bereid de voorzittersrol op me te nemen Wel heb ik behoefte een aantal vragen, zowel over de inhoud als over het proces, met u te bespreken Dat kan ook digitaal Wilt u mij bellen voor het maken van een afspraak?

Met vriendelijke groet,
Tel 06

Van: @amsterdam n @amsterdam nl> >
Verzonden: maandag 11 oktober 2021 12:56
Aan: @xs4all nl' @xs4all nl @xs4all nl> >
CC: @amsterdam n @amsterdam nl> >
Onderwerp: Vraag: beschikbaar als onafhankelijke voorzitter expertgroep gezondheidseffecten windturbines?

Beste
Als coördinator van de Regionale Energiestrategie in Amsterdam benader ik u met de vraag of u beschikbaar bent als onafhankelijke voorzitter voor een expertgroep gezondheidseffecten windturbines

Opdracht
In Amsterdam zal bij het realiseren van windenergie een gezondheidseffectanalyse (GEA) worden uitgevoerd Deze analyse is onderdeel van de milieueffectrapportage Een GEA is qua vorm niet precies gedefinieerd Een expertgroep geeft daarom advies hoe deze gezondheidseffectanalyse uit te voeren De groep van ca 4-6 experts komt tussen medio november en eind februari een aantal keer bij elkaar en levert een (of meerdere) adviezen De GEA wordt onderdeel van de milieueffectrapportage die toegezegd is elk (nieuw) windpark in Amsterdam De expertgroep ontvangt input van een thematische klankbordgroep waarin belangenorganisaties feedback geven en vragen aanreiken

Achtergrond RES en windenergie
Amsterdam heeft in het kader van de Regionale Energiestrategie Noord-Holland Zuid (RES NHZ) de ambitie vastgesteld om in 2030 127MW windenergie gerealiseerd te hebben, dit zijn ca 17 nieuwe windturbines Hiervoor zijn in de RES zoekgebieden vastgesteld, waarin Amsterdam nu nadere invulling aan geeft (www amsterdam nl/windenergie <http://www amsterdam nl/windenergie>) Naast een ambitie voor windenergie werkt Amsterdam eraan om o a in 2030 op de helft van alle geschikte daken zonnepanelen gerealiseerd te hebben Met deze duurzame elektriciteit kan in 2030 ca 80% van de elektriciteitsbehoefte van Amsterdamse huishoudens gedekt worden

De besluitvorming over de RES heeft geleid tot een maatschappelijk debat, waarin veel zorgen geuit zijn over de gezondheidseffecten van windturbines De wethouder heeft daarom aan de raad toegezegd dat een commissie van experts onder leiding van een onafhankelijke voorzitter zal bepalen hoe een gezondheidseffectrapportage eruit zal zien Het werk van de expertgroep maakt onderdeel uit van de zogenaamde reflectiefase, waarin na vaststelling van de RES nog een keer het gesprek gevoerd wordt met de stad en zorgen en behoeftes vastgelegd worden voor latere besluitvorming De reflectiefase moet eerst afgerond zijn voordat een initiatiefnemer kan starten

Voor de voorzitter staat een vergoeding ter beschikking, de werkzaamheden omvatten ca 0,5-1 dag/ week en lopen van ca medio november tot eind februari '22 De voorzitter wordt ondersteund door een ambtelijke projectleider

In de bijlage ziet u een concept voorstel voor de invulling en de opdracht van de expertgroep gezondheid, die we graag met de voorzitter bespreken Voor nadere vragen kunt u mij altijd bereiken! Ik hoor graag op korte termijn van u terug

Met vriendelijke groet,

Coördinator RES Amsterdam

Ruimte & Duurzaamheid
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur (BEI)
Gemeente Amsterdam
E @amsterdam nl @amsterdam nl>
T +31 6

afspraken via @amsterdam nl @amsterdam nl>

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail Voor meer informatie: www amsterdam nl/proclaimer
<http://www amsterdam nl/proclaimer>

_

_____

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 2 november 2021 17:29
Aan: [redacted]; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: vraag: communicatie over workshops
Bijlagen: Aanmelden workshops Windmolens in Amsterdam gestart!; mail CM Stakeholders Oost.xlsx

Hi [redacted]

Vanaf resamsterdam@amsterdam.nl sturen we een mail naar stakeholders over de workshops over leefomgeving/windmolens. Dit hebben we gedaan voor stadsdelen Noord, NW en Zuidoost.

Nu lopen de aanmeldingen voor Oost al goed. Jij bent zelf al zeer actief. Mijn vraag is of jij ook nog wil dat we een mail (zoals bijgevoegd) sturen naar de organisaties in oost op onze stakeholderlijst (zie excel)?

Ik hoor het graag.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

[redacted]

Van: RESAmsterdam
Verzonden: dinsdag 2 november 2021 17:09
Aan: RESAmsterdam
Onderwerp: Aanmelden workshops Windmolens in Amsterdam gestart!
Bijlagen: Flyer Workshops in de buurt Windmolens_DEF.pdf

Beste meneer, mevrouw,

U kunt zich nu aanmelden voor de workshops: **Windmolens in Amsterdam - 'Wat kenmerkt uw buurt'**

Als onderdeel van de reflectiefase, onderzoeken wij op welke plekken we in de stad duurzame energie kunnen opwekken, zoals windenergie. In gebieden waar windmolens kunnen komen, willen we weten hoe bewoners, ondernemers en bezoekers deze buurten ervaren. Waar komt u vaak en waarom? Wat vindt u fijn of niet fijn aan uw buurt? Wij horen graag hoe u uw buurt beleeft.

U kunt zich aanmelden via deze link: https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/windmolens-amsterdam/windmolens-amsterdam-workshop-kenmerkt/

Kunt u zelf niet deelnemen en wilt u anderen attenderen op deze workshops? Dan kunt u de bijgesloten flyer en link verspreiden binnen uw netwerk.

U ontvangt deze mail omdat u mogelijk eerder contact heeft gehad met de gemeente via resamsterdam@amsterdam.nl
Mocht u geen mail meer willen ontvangen, stuurt u dan een reply op deze mail. Dan verwijderen we u van de lijst.

Met vriendelijke groet,

Team Regionale Energiestrategie (RES) Amsterdam
Afdeling Duurzaamheid | Gemeente Amsterdam
Weesperplein 8, 1018 XA Amsterdam
Postbus 2758, 1000 CT Amsterdam

Contact en vragen via : online contactformulier
Wilt u op de hoogte blijven over de RES en windenergie? Meld u aan

Volg ons via:
Website Amsterdam Windenergie
Nieuwsbrief Duurzame Energie

www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020

Gemeente Amsterdam

Hoe plaatsen we windmolens?

Workshop: denk mee over uw buurt

www.amsterdam.nl/windenergie

Windmolens in de haven

In de strijd tegen klimaatverandering moet er veel meer schone energie worden opgewekt. Als stad willen we daar onze verantwoordelijkheid in nemen. Daarom zoeken we naar geschikte plekken voor windmolens binnen onze stadsgrenzen.

Waar de windmolens uiteindelijk komen te staan is nog niet bepaald. De gemeente heeft wel gebieden bepaald, waar we kijken of het mogelijk is daar windmolens te plaatsen. Deze gebieden noemen we windzoekgebieden.

Onderzoek naar uw buurt

Gemeente Amsterdam doet onderzoek naar ervaringen van mensen in hun leefomgeving. Speciaal in gebieden waar windmolens kunnen komen. Waar komt u vaak en waarom? Wat vindt u fijn of niet fijn aan uw buurt? Wij horen graag hoe u uw buurt beleeft.

Locaties voor windmolens

Daarom nodigen we u uit om mee te doen aan een workshop. Door mee te doen, draagt u bij aan informatie voor de gemeenteraad. Hiermee kunnen zij een goede keuze maken over de locaties voor windmolens in Amsterdam.

Doet u mee?

Ga naar amsterdam.nl/windenergie en geef u op voor een workshop bij u in de buurt.

Dit is een uitgave van gemeente Amsterdam, afdeling Duurzaamheid,
www.amsterdam.nl/windenergie

AMS-94557-nl-NL-1021-1

Belanghebbenden	Vertegenwoordiger	Contactgegevens	sector	Windrichtin	Zoekgebied
Amsterdam Science Park	[redacted]	[redacted]@amsterdamsciencepark.nl	Belangenvereniging	oost	Science Park
Amsterdam, gemeente (centrale stad)	[redacted]	[redacted]@amsterdam.nl	bedrijf	oost	Science Park
Anna's Tuin en Ruigte	[redacted]	info@annastuinenruigte.nl	natuur	oost	Science Park
Bedrijven Haven IJburg		info@bizhavenijburg.nl	Belangenvereniging	oost	IJburg
Bewonersvereniging Create IJburg	[redacted]	[redacted]@pinch.nl; mail@[redacted].com	bewoner(sgroep)	oost	IJburg
BIZ Oosterpark	[redacted]	[redacted]@hisa.nl	Belangenvereniging	oost	betreft de BIZ rond het Oosterpark (Oosterparkbuurt), ver weg van de zoekg
Buurtcoöperatie OHG	[redacted]	duurzaam@buurtcooperatieohg.nl	bewoner(sgroep)	oost	
Coalitie Blauwe Hart		info@hetblauwehart.org	natuur	Oost	
College De Meer		demeer@demeer.org	School	oost	
Commissarissen 02025 Samen Duurzaam W	[redacted], [redacted]	[redacted]@[redacted].nl;[redacted]@djmc.nl	Belangenvereniging	oost	
Dorpsraad Durgerdam	[redacted]	[redacted]@gmail.com	belangenvereniging	noord	A10 Noord
Dynamo Het Parkhuis		info@buurtteamamsterdamoost.nl	Belangenvereniging	oost	Science Park
Geuzen Middenmeer (sportvereniging)	??	info@geumid.nl	reacreatie sport	Oost	??
Hallo Centrumeiland	hallocentrumeiland.nl	[redacted]@amsterdam.nl	Buurtinformatie	oost	IJburg
Hallo IJburg	halloijburg.nl	[redacted]@amsterdam.nl	Buurtinformatie	oost	IJburg
Hallo Strandeiland	hallostrandeiland.nl	[redacted]@amsterdam.nl	Buurtinformatie	oost	IJburg
Hallo Watergraafsmeer / Watergraafsmeer	[redacted]	[redacted]@[redacted].nl;[redacted]@djmc.nl	bedrijf (duurzh. Organisatie)	oost	Science Park
IJburgcollege	??	info@ijburgcollege.nl	leefomgeving - School	oost	IJburg
[redacted]	[redacted]	[redacted]@janinebakker.nl	media	oost	IJburg
Jungle Amsterdam		infopunt@jungle.amsterdam	duurzaamheid	oost	?
Jungle	[redacted]	[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)	Oost	
MA.AK /02025	[redacted]	[redacted]@hotmail.com	belangenvereniging	Oost	
[redacted]	[redacted]	[redacted]@gerrits.net		Oost	
Meer Energie	[redacted]	info@meerenergie.amsterdam	Energiecoöperatie (duurzaam	Oost	Science Park
Natuurlijk IJburg	[redacted]	[redacted]@hotmail.com	natuur	oost	IJburg
Natuurlijk IJburg	[redacted]	[redacted]@mac.com	Belangenvereniging	oost	IJburg
Ondernemersvereniging Brazilië (Oostelijk	[redacted]	[redacted]@annemax.nl	bedrijf	oost	IJburg
Onderneming de Meermin	[redacted]	demeermin@zonnet.nl	bedrijf	oost	IJburg
Oostonline (nieuwsplatform)	[redacted]	redactie@oost-online.nl	nieuwsplatform	oost	??
Park de Meer, Spoorzicht	[redacted]	[redacted]@hotmail.com	natuur	oost	Park de Meer
Rederij P. Kooij	[redacted]	[redacted]@rederijkooij.nl	recreatie	oost	IJburg
secretaris De Zeeburgertuin	[redacted]	[redacted]@gmail.com	recreatie	oost	IJburg
Sportvisserij Midwest Nederland		info@smwn.nl	recreatie	Oost	
stichting Watergraafsmeer en vandaar uit b	[redacted]	[redacted]@upc.nl	Belangenvereniging	oost	science park
Surfcenter IJburg	[redacted]	[redacted]@odysea.nl	recreatie	oost	IJburg
't Schoutenhuis b.v.	[redacted]	info@schoutenhuisbv.nl	natuur	Oost	
Thijs van de Laar	[redacted]	[redacted]@gmail.com		Oost	Zeeburg
Tuincomplex de Hof van Eden		posthve@gmail.com	recreatie	oost	Diemerscheg?
Tuinpark Nieuwe Levenskracht	[redacted]	bestuur@tuinparknlk.nl;d[redacted]@gmail.com	recreatie	Oost	Science Park
Tuinpark Nieuwe Levenskracht	[redacted]	[redacted]@gmail.com	recreatie	Oost	Science Park

Vereniging van Eigenaren WOON& Gebouw	[redacted]	[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)	oost	IJburg
Voetbalclub Zeeburgia	[redacted]	info@zeeburgia.nl	recreatie	oost	Science Park
Voorzitter CPO wij_land Centrumeiland	[redacted]	[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)	oost	Strandeiland / Buiteneiland
voorzitter groencommissie Tamariskhof	[redacted]	[redacted]@appelbaum.nl	bewoner(sgroep)	oost	IJburg
Vrienden van Frankendael Amsterdam		vriendenvanfrankendael@gmail.com	natuur	oost	?
Vrienden van het Diemerpark	[redacted]	[redacted]@gmail.com	Belangenvereniging	oost	IJburg
Vrienden van het Diemerpark	[redacted]	vriendenvanhetdiemerpark@gmail.com	Belangenvereniging	oost	IJburg
Vuurtoreneiland	[redacted]	[redacted]@vuurtoreneiland.nl	recreatie	oost	IJburg
Vve bestuur IJgenwijs	[redacted]	[redacted]@gmail.com	bewoner(sgroep)	oost	IJburg
Watersport vereniging ijburg	[redacted]	[redacted]@gmail.com; secretaris@wvijburg.	recreatie	oost	IJburg
Wetlandwacht IJmeer, Vogelbescherming N	[redacted]	wetlandwachtijmeer@gmail.com	natuur	oost	IJburg
Wetlandwacht Naardermeer (Governance i	[redacted]	[redacted]@governanceinbalans.nl	natuur	oost	IJburg
Windalarm IJburg	[redacted]	IJburg@windalarm.amsterdam	belangenvereniging	oost	IJburg
Wooncoöperatie De Nieuwe Meent		community@nieuwemeent.nl	Belangenvereniging	oost	Science Park
Zeeburgereiland.nl	zeeburgereiland.nl	[redacted]@amsterdam.nl	Buurtinformatie	oost	IJburg

;ebieden

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 9 juni 2021 16:51
Aan: [redacted]
Onderwerp: vraag over tekst De Laat op website

Dag [redacted] en [redacted]

Even een belangrijke check op een zin die nu op de website www.amsterdam.nl/windenergie staat.

Er staat:
Amsterdam is al bekend met het nog niet gepubliceerd onderzoek van dr. Jan de Laat van het LUMC en volgt de uitkomsten en gevolgen van dit onderzoek.

Dit klopt toch niet?
We zijn toch nog niet bekend met het onderzoek? Zover ik weet communiceren we de hele tijd dat we juist niet bekend zijn met de inhoud omdat het nog niet gepubliceerd is.

[redacted] kan jij dat bevestigen?
[redacted] kan jij zodra [redacted] heeft gereageerd zo nodig de tekst op de website aanpassen? Als tekst moet worden aangepast dan graag weer de eerdere tekst op de website waarin we zeggen de inhoud niet te kennen, want niet gepubliceerd en de ontwikkelingen volgen!

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Team Bedrijven, Energiebronnen en Infrastructuur
Ruimte & Duurzaamheid
Gemeente Amsterdam

M: 06[redacted]
E: [redacted]@amsterdam.nl

Volg ons via
www.facebook.com/duurzaam020
www.twitter.com/duurzaam020
Nieuwsbrief duurzaam020

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 16 juni 2021 15:45
Aan: [redacted]
Onderwerp: Vragen uit NOORD

[redacted]

Ik ben even bezig om nog een paar vragen over windmolens in Noord te beantwoorden. Daarvoor gebruik ik natuurlijk de laatste versie van FAQ. Maar er is een aantal vragen die daarin niet beantwoord worden. Mag ik zo'n vraag aan jou voorleggen voor een korte reactie in steekwoorden?

Hier is er een: "Begrijp ik nu goed dat het acceptabel zou zijn dat 9% van de bevolking ter plekke ernstige hinder mag ondervinden volgens de norm?"

Groet, [redacted]

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

[redacted]

Van: [redacted]@rhdhv.com>
Verzonden: woensdag 3 november 2021 13:43
Aan: [redacted]
Onderwerp: Vragen verwerking commentaar uitvoeringsprogramma

Dag [redacted]

Ik ben bezig om het commentaar in het Uitvoeringsprogramma te verwerken. Ik heb hierover een paar vragen, voor het hoofdstuk Elektriciteit:

- Ik heb de tabel voor de ambities wat aangepast, dus voor Amsterdam min of meer hetzelfde stramien gevolgd als voor de andere regio's. Maar: ik heb niet de getallen die in de RES gebruikt zijn voor de hoeveelheid bestaande opwek. In de tabel die je meestuurt staat 124 MW zon 2020 en geschat 150 MW 2021. Ik pak peiljaar 2020 dan maar. Voor zon durf ik dat ook wel door te vertalen naar GWh. Maar voor wind geldt dat een nieuwe windturbine veel meer vollasturen draait dan een oude. Dus ik kan niet zomaar de 75 MW bestaand en de 52 MW nieuw doorvertalen naar een bepaalde hoeveelheid opwek. Mocht je wensen dat ik getallen over de bestaande opwek in GWh opneem in de tabel, dan heb ik daar inzicht van jullie voor nodig. Let wel: Het hoeft echter niet. In de RES heeft Amsterdam, in tegenstelling tot de andere deelregio's, deze getallen niet opgenomen. En in principe hanteer ik voor de opgave gewoon de tekst van de RES.
  Onderstaand de tabel zoals die dan nu aangepast is. Kleine daken heb ik er nu uit gelaten, hoewel wel benoemd in de RES.

Deelregio	**Theoretische potentie**	**Bestaand**	**Nieuw**
Amstelland	0,4 TWh	60 GWh	344 GWh
Amsterdam	0,7 TWh aanbod 127 MW wind (296 GWh) 400 MW zon op dak (380 GWh)	75 MW wind 124 MW zon	52 MW wind 276 MW zon
Gooi- en Vechtstreek	0,23 TWh	30 GWh	199 GWh
Haarlemmermeer	0,7 TWh	120 GWh	577 GWh
Ijmond en Zuid-Kennemerland	0,56 TWh	160 GWh	400 GWh
Zaanstreek/Waterland	0,41 TWh	90 GWh	320 GWh

-
- Er is wat tekst over typen zoekgebieden: Zoekgebieden die geheel binnen het grondgebied van de gemeente vallen -> gemeente is in de lead; Zoekgebieden die gemeentegrensoverschrijdend zijn -> gemeenten maken afspraken; Zoekgebieden die aan een andere gemeente grenzen -> gemeenten maken afspraken. Je schrijft: "wordt in reflectiefase Amsterdam opgepakt, kan dus ook anders." Ik ben benieuwd hoe dan. Wat dient aangepast te worden?
- Hiertoe wordt het 'Procesteam Windenergie en Gezondheid' opgericht. Aanvulling van jou: In de deelregio zal een expertgroep werken aan adviezen hoe de gezondheid goed te borgen in het planproces, deze adviezen kunnen worden gedeeld met de regio NHZ. In de comment schrijf je: "Graag nog nader afstemmen over formulering". Bij deze ☺: Ik vind het prima om deze zin toe te voegen. Specifiek voor NHZ, denk ik? En dan maak ik ervan in de deelregio Amsterdam.

Volgens mij heb ik de andere punten voor elektriciteit goed over kunnen nemen.

[redacted] | **Strategisch Procesmanager Energietransitie**
M +31 6 [redacted] | **E** [redacted]@rhdhv.com | **W** www.royalhaskoningdhv.com/smc
HaskoningDHV Nederland B.V., onderdeel van **Royal HaskoningDHV** | Kamer van Koophandel nr. 56515154 | **A** |Postbus 1132, 3800 BC Amersfoort, Laan 1914 35, 3818 EX Amersfoort, Nederland

This email and any attachments are intended solely for the use of the addressee(s); disclosure or copying by others than the intended person(s) is strictly prohibited. If you have received this email in error, please treat this email as confidential, notify the sender and delete all copies of the email immediately

[redacted]

Van: [redacted]@noord-holland.nl>
Verzonden: donderdag 10 juni 2021 16:11
Aan: [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: werkgroep 12 juni, agendapunt A'dam invulling en aanpak refelctiefase

Hi [redacted],

Ik zit in een brainstorm van Amsterdam, ik denk dat onze werkgroepleden met de kennis die hier uit voort gaat komen ook geholpen zijn en de verbinding met Amsterdam en haar soms ietwat afwijkend verlopende proces behouden. Ik heb [redacted] gevraagd of ze dit de volgende WG wil vertellen/presenteren. Er wordt komende tijd werkende voort aan gesleuteld dsu het is nog niet helemaal helder wat er dan te presenteren valt.

Dan de vraag:
Wil je een plek reserveren op de agenda van de WG op 21 juni en vooraf even met Juliane afstemmen wat ze komt vertellen en hoeveel tijd daarvoor is etc?

Vriendelijke groet,

[redacted]

Programmamanager Regionale Energiestrategie Noord-Holland Zuid
Houtplein 33, 2012 DE HAARLEM

T: 023[redacted]
M: 06[redacted]

Volg ons op LinkedIn en Twitter!
www.energieregionhz.nl

Aan dit bericht en eventuele bijlagen kunnen geen rechten worden ontleend. Het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 16 april 2021 13:07
Aan: [redacted]
Onderwerp: wie betrekken bij opstellen PvA reflectiefase

Ho[redacted]
Ik ben een beetje kwijt wie/hoeveel mensen we met de opstelling van het PvA voor de reflectiefase willen laten meedenken.
Dat hoeven er toch niet zo veel te zijn?
Als de diverse perspectieven maar een plek krijgen: gezondheid, natuur, landschap, energieopbrengst, agrarische sector, buurgemeenten, recreatiesector, havenbedrijf, provincie, stadsdelen.
Misschien denk ik hier veel te licht over…

Met vriendelijke groeten,

[redacted]
Adviseur

Gemeente Amsterdam

M: o6[redacted]
E-mail: [redacted]r@amsterdam.nl
Ik werk op ma, di, do en vr
Dus niet op woensdag

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 10 mei 2021 13:59
Aan: [redacted]@public-mediation.nl'; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@public-mediation.nl'
Onderwerp: [Windalarm input per mail] FW: Plan van aanpak Reflectiefase
Bijlagen: Reflectie fase 06-05-2021.docx

Allen als reminder hieronder input van Windalarm per mail.
.
[redacted]

Van: [redacted]@eceat-projects.org>
Verzonden: zondag 9 mei 2021 22:52
Aan: [redacted]@public-mediation.nl>; [redacted]@amsterdam.nl>; [redacted]' <[redacted]@public-mediation.nl>
CC: [redacted]@public-mediation.nl>
Onderwerp: RE: Plan van aanpak Reflectiefase

Beste [redacted] en [redacted]

Bijgaand onze beloofde input voor de reflectie fase. We kijken uit naar een eventuele samenwerking op inhoud en een gezamenlijk proces. We staan open voor verdere suggesties en zijn benieuwd naar de volgende stappen.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

Windalarm Amsterdam
[redacted]
06[redacted]
[redacted]@windalarm.org
www.windalarm.amsterdam

Van: [redacted]@public-mediation.nl]
Verzonden: vrijdag 7 mei 2021 12:09
Aan: [redacted]; [redacted]'; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: Re: Plan van aanpak Reflectiefase

Prima [redacted] zou je dat ook aan [redacted] willen sturen?

Groeten,

[redacted]

Verzonden per telefoon

Public Mediation
Cabralstraat 1
Amsterdam

06-[redacted]

Van: [redacted]@eceat-projects.org>
Verzonden: Friday, May 7, 2021 11:45:47 AM
Aan: [redacted]@amsterdam.nl>
CC: [redacted]@public-mediation.nl>; [redacted]@public-mediation.nl>
Onderwerp: Plan van aanpak Reflectiefase

Beste [redacted]

Dank voor het organiseren van de bijeenkomst gisteren!

Ik stuur dit weekend nog een meer uitgebreidere input namens Windalarm met ideeën en suggesties voor de reflectie fase. Gisteren had ik al het een en ander in de chat box gezet. Dat wordt dus nog geactualiseerd.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Bijdrage Windalarm Amsterdam voor de reflectie fase windturbines

[redacted] [redacted]@windalarm.org)

9 mei, 2021

1. Nut en noodzaak wind in Amsterdam

A. Het vaststellen van de **noodzaak en meerwaarde** van de winddoelstelling van Amsterdam in nationaal perspectief, waarbij relevante partijen het over de feiten / cijfers eens worden. Gezamenlijke cijferteam (idee van een van de discussie avonden). Kijken naar totale RES doelstelling in relatie tot waar we nu staan en nationaal overheidsbeleid ten aanzien van eventuele extra doelstelling. Reflectie doelstellingen in relatie tot nationale opties en systeem optimalisatie vanuit maatschappelijk perspectief. Concept van energieneutraliteit ontleden. Amsterdam en de datacentra (grootverbruikers) leveren diensten voor heel Nederland en de wereld. Dus stroom mag dan toch ook van elders komen?

B. Berekenen van kosten duurzame stroom voor windturbines in Amsterdam in vergelijking met alternatieve locaties (zee of elders in NH), dit in verband het hoogte beperking en beperkte windkracht (extra subsidie nodig). Meenemen maatschappelijke impact.

C. Onderzoek **alternatieven** om (zelfopgelegde) ambitie duurzame opwek te halen, zoals meer zon op dak, zon op water, kleinschalig wind. Meenemen technologische ontwikkelingen. Ook kijken naar de regio. Noorden Noordzeekanaal, verderop in het IJsselmeer en vooral op zee. Afwegingskader.

2. Geluidsnormen

A. Analyse van **voorbeelden in Nederland** waarbij een soortgelijke windmolen binnen 1500 meter van (veel) bewoners staat. Waar gaat het goed? Waar niet? Welke overlast en gezondheidsklachten zijn bij hen ontstaan en in welke mate? Wanneer en waardoor ontstaan eventuele gezondheidsklachten? Dit moet eerst worden onderzocht, in het kader van verantwoord bestuur kan de gemeente zelf beslissen het voorzorgbeginsel toe te passen; D66 heeft hierover een motie ingediend en deze motie is aangenomen, dus de gemeenteraad moet zich daaraan houden.

B. Analyse recent **RIVM rapport** over windturbines in relatie tot **kritiek van artsen**, overeenstemming over het nieuwe gedegen (veld)onderzoek dat door de artsen is aangevraagd, de opzet hiervan en de uitvoering hier van; **1)** geluidsonderzoek met alleen computermodellen op basis van fabrieksspecificaties is geen goed onderzoek, er moet ook echt gemeten worden: meten is weten (bv op bestaande locaties elders in NL). **2)** geluidsonderzoek met simulatoren is niet voldoende: geluidsonderzoek is geen gezondheidsonderzoek. Het effect van langdurige geluidsoverlast is niet te simuleren met geluidsimulatoren. Voordat onderzoek heeft plaatsgevonden geen verder besluit. Kijk bijvoorbeeld in de Hoeksche waard (windpark Spui) waar 7 van de 12 gezinnen binnen de 1000 meter van turbines zijn verhuist. 2 willen verhuizen maar zijn gebonden vanwege bedrijven die ze hebben. Dit betekent 75 % ondervindt zeer ernstige hinder. Geen besluiten nemen voordat dit tot de bodem is uitgezocht. Er kan anders een sociale en gezondheidsramp ontstaan, met name in de al kwetsbare wijken. Het gaat dan niet 10 gezinnen maar duizenden.

C. Vergelijking **Nederlandse geluidsnorm** (47 dB Lden, zonder maximum) in relatie tot de normen in het buitenland en de door het RIVM voorgestelde norm in 2011 die niet door de politiek geaccepteerd is. Vanaf nu duidelijke communicatie dat bij de huidige bestaande norm al een bepaalde mate van gezondheidsrisico's en ernstige hinder acceptabel wordt geacht volgens: Besluit van 14 oktober 2010 tot wijziging van het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer en het Besluit omgevingsrecht (wijziging milieuregels windturbines) , Nota van Toelichting, artikel 5.2 https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2010-749.html#d9869e547 Dus

niet meer zeggen “we voldoen aan de normen, maar transparant zijn en zeggen wat daar verder acceptabel voor wordt geacht, dus dat een (groot) deel van de mensen hinder gaat ondervinden”.

Aandringen bij de Tweede Kamer en demissionair staatssecretaris om het tweede deel van de **Motie Schonis** uit te voeren (beloofd per eind 2020). Citaat: “Een zorgvuldige, kwantitatieve uitwerking van concrete beleidsopties over alle betrokken sectoren is dan ook noodzakelijk om verantwoorde en proportionele beleidsmatige conclusies te kunnen verbinden aan het WHO-advies en de analyse van het RIVM” “Naar verwachting kan ik uw Kamer eind 2020 over de resultaten van deze uitwerking informeren.”
https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2020/06/05/rivm-rapport-motie-schonis-en-de-who-richtlijnen-voor-omgevingsgeluid-2018/rivm-rapport-motie-schonis-en-de-who-richtlijnen-voor-omgevingsgeluid-2018.pdf

D. Afwachten publicatie **onderzoek** [redacted] naar impact windturbine geluid voordat definitieve verdere stappen worden gezet.

E. Onderzoek of **volkstuinen** vanuit gemeenten minimaal kunnen worden geclassificeerd als **geluidsgevoelige gebieden**. . Er slapen daar (in de zomer) duizenden mensen die hetzelfde recht op bescherming hebben als mensen in huizen. Het zijn in de praktijk semipermanente bewoners en niet zoals bij normale recreatie toevallige voorbijgangers. Ze hebben vaak geen alternatief. Dus zelfde regels hanteren als voor huizen.

F. Bij **vergunningverlening** nadrukkelijk eerst nulmeting uitvoeren. Clausule dat gehandhaafd wordt op basis van werkelijk gemeten geluid en niet fabrieksspecificaties. Anders ontbreekt er elke optie tot handhaving. Toegestane geluidsbelasting scherp vastleggen.

3. Landschap, recreatie en biodiversiteit

A. Landschappelijke en cultuurhistorische impact analyse voor IJmeer, Waterland en het Geingebied. Inschatting aan verlies aan belevingswaarde (in beschrijvende en monetaire termen).

B. Landschapspijn onderzoeken als onbewuste of bewuste vorm van stress en vermindering welzijn. Ruimtelijke impact analyse toepassen. Een windturbine op een verkeersknooppunt zetten (omdat het daar al druk is) of in lijnopstelling langs kanaal, terwijl je die turbine 5 km afstand nog prominent ziet, is als zodanig geen goede ruimtelijke inpassing. Die indruk wordt wel gewekt.

C. Analyse impact op **vogels en natuur** (met name IJmeer, Waterland/omgeving ringweg Noord) in afstemming met Vogelbescherming, Natuurmonumenten en Natuur- en milieufederatie Noord-Holland.

4. Ruimtelijke ordening

A. Visueel impact onderzoek **Amsterdamse binnenstad**, ook in relatie tot UNESCO Werelderfgoed, door een onafhankelijke partij. Soortelijk onderzoek in het kader van de stelling van Amsterdam.

B. Onderzoek naar de oorspronkelijke reden van de provinciale **600 meter afstandsnorm** en waarom die reden(en) niet van toepassing meer zouden zijn..

C. Onderzoek positie **buurgemeenten** en hoe Amsterdam zich als goede buur kan gedragen en niet de lasten van haar eigen doelstelling op de buren gaat afschuiven. Recht van buren erkennen om wel de 600 meter regel te handhaven.

5. Draagvlak, participatie, en bewustwording

A. Delen van de volledige resultaten en ruwe data van bovenstaande onderzoeken met Amsterdammers via media en publieke debatten.

B. Analyse **huidig draagvlak** onderzoek. Welke conclusies delen partijen welke niet. Derde partij ernaar laten kijken.
C. Gezamenlijke eisen opstellen mbt tot **draagvlak** (minimum). Daarbij moet de mogelijke uitkomst kunnen zijn alleen te kiezen voor turbines in het westelijk-havengebied en verder in te zetten op zonne-energie en overige vormen van energieopwekking (bijvoorbeeld hydrothermie)

B. Draagvlak onderzoek opnieuw (na delen onderzoeken met de Amsterdammer met een eerlijke voorstelling van zaken: dus hoogte turbines/afstanden/decibellen, voor- en nadelen, risico's voor gezondheid en natuur – inclusief welke risico's acceptabel worden gevonden bij de gebruikte normen/criteria) of liever: het voorgaande draagvlak onderzoek onafhankelijk herevalueren; uit dit onderzoek blijkt namelijk gewoon al dat er geen draagvlak is in de zoekgebieden en ook niet in de stad als zodanig en publieke debat, waarbij wij en gemeente het eens worden over vorm en opzet.

D. Niet **participatie** noemen in het geval **financiële participatie** wordt bedoelt. Helder maken dat **financiële participatie** tot doel heeft een **compensatie** te zijn voor de te verwachte **overlast**. Dit dus altijd gezamenlijk benoemen. Ook uitzoeken wat hier de gangbare bedragen voor zijn. Indruk tot nu toe: 1000 - 3500 euro per gezin per jaar binnen de impact zone (1500 meter). Dit bedrag wordt persoonlijk uitgekeerd of gaat in een gebiedsfonds. Dit verder onderzoeken aan de hand van voorbeelden in andere delen van Nederland. Hoe werkt dit als er niet 10 gezinnen maar 1000 gezinnen binnen de zone zitten. Hoe werkt dit voor Volkstuinders? Wie gaat dit dan betalen? Wat als een deel van de mensen dit niet zit zitten omdat ze echt geen overlast willen ervaren. Wordt dit niet een ongelooflijk ingewikkeld proces met veel gedoe en management kosten. Hoe staat dat in verhouding tot het maatschappelijk belang.

E. Vaststellen concept "**lokaal eigenaarschap**". Wil het betekenis hebben dan moeten het de inwoners zijn binnen de 1500 meter van de turbine die door de Raad van State als belanghebbende worden gezien. Geen lokale bedrijven die er toevallig kantoor houden, maar er niet wonen. Definiëren hoe lokaal eigenaarschap samen gaat met sociale cohesie en draagvlak. Wat indien een aanzienlijke minderheid bezwaren houdt? Of zelfs een kleine minderheid ernstige overlast ervaart?

6. Woningwaarde daling

A. Woningwaarde daling lijkt een marginaal punt bij de huidige huizenprijzen. Het is echter een teken van minder welvaart / welzijn dat ook mensen die een huurhuis hebben. Een objectieve inschatting per locatie dient dan ook gemaakt te worden. In het Parool stond recent een artikel dat de windmolen bij Ouderkerk aan de Amstel bij de 10 molens in NL hoort die tot miljoenen schade hebben geleidt. Een windmolen in Den Haag heeft tot 200 miljoen woningwaardedaling geleidt. De overheid moet dit in haar afweging meenemen ook al is het ingewikkeld om haar aansprakelijk te stellen.

7. Proces

A. Creëer een **maakbank achtig proces** rondom duurzame energietransitie / duurzame opwek als (eerste) pilot. Een open proces met inachtneming van alle kennis en inzichten zal een beter en breder gedragen resultaat geven. Kan het vertrouwen herstellen en past binnen de wens tot democratisering en een meer effectievere en snellere besluitvorming.

B. Onderzoeken faseren. Onderzoek eerst het **grotere plaatje** voor de stad als geheel. Hier werkgroepen van inwoners en gemeente voor opzetten om tot een gezamenlijke feiten overzicht te komen: waarover zijn we het eens; waarover zijn we het niet eens; wat willen we nog uitzoeken. Werkgroepen op in eerste instantie de volgende thema's:

- Nut en noodzaak in nationaal perspectief
- Overlast en gezondheid
- Mogelijke alternatieven en (maatschappelijke) kosten
- Algeheel draagvlak voor het idee als zodanig in de zoekgebieden.

Maak dan een go / no go afweging. Pas daarna detail onderzoek in zoekgebieden over het hoe en waar.

///////

[redacted]

Van: [redacted]@rivm.nl>
Verzonden: maandag 12 april 2021 15:18
Aan: [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Windturbines - cGM TBvraag 30502
Bijlagen: Windturbines - cGM TBvraag 30502.pdf

Beste [redacted]

Hierbij ontvang je onze reactie op jullie vraag om te reageren op de genoemde punten over het RIVM-rapport over windturbines.

We hopen de GGD daarmee voldoende te ondersteunen bij het beantwoorden van de vragen over windturbines en gezondheid.

Hartelijke groet,

[redacted]
Adviseur Milieu en Gezondheid - regio Noordwest
RIVM-VLH, Centrum Gezondheid en Milieu (cGM)
Flex W3/W4
Tel. 030[redacted] (di, do)
Woensdagen: GGD Amsterdam
020-[redacted]

Postadres:
RIVM, cVLH (interne pb 21)
Postbus 1
3720 BA Bilthoven

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl *De zorg voor morgen* begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en Committed to *health and sustainability*

Aan: GGD Amsterdam
Van: RIVM
Datum: 12 april 2021
Betreft: Windturbines en gezondheid (cGM-Toonbankvraag 30502)

De GGD Amsterdam heeft op 29 maart 2021 een raadsadres ontvangen van een groep bezorgde medici en paramedici over de vermeende gezondheidseffecten van windturbines. In de brief stellen zij een aantal vragen die rechtstreeks ingaan op het RIVM rapport (oktober 2020) van Irene van Kamp en Frits van den Berg (de Nederlandse vertaling van het rapport zal midden april beschikbaar zijn).

Op verzoek van de GGD Amsterdam, gaan we na een korte inleiding, in op de vragen in het raadsadres voor zover deze verwijzen naar ons rapport en breder werk van RIVM in het geluiddomein. Op specifieke vragen voor de gemeente gaan wij niet in.

Inleiding

Het betreffende RIVM-rapport is opgesteld in opdracht van de Afdeling Geluid en Niet-Ioniserende straling van het Zwitserse Milieubureau (Bundesamt für Umwelt). Het RIVM werd gevraagd om een actueel overzicht van de conclusies van wetenschappelijke onderzoeken naar de gezondheidseffecten van windturbinegeluid en hierbij in het bijzonder te kijken naar het effect van infrageluid en laagfrequent geluid. Hiervoor is alle relevante wetenschappelijke literatuur verzameld die is gepubliceerd vanaf 2017 . Dit is een vervolg op een vergelijkbare opdracht waarover in 2018 een rapport en artikel verscheen (Van den Berg en van Kamp 2017, Van Kamp en van den Berg 2018).

Het monitoren van gezondheidsklachten rond belangrijke (geluid en trilling) bronnen is een van de basistaken van de afdeling Milieu en Gezondheid van het Centrum Duurzaamheid, Milieu en Gezondheid (DMG) van het RIVM. Dit gebeurt rond transportbronnen in het algemeen, en specifiek rond vliegvelden, langs het spoor, en windturbines (WTs). Naast survey ’s (herhaald vragenlijstonderzoek onder omwonenden) is een systematisch review van de internationale literatuur een hiervoor geëigende methode. Dat is voor WT geluid gedaan in 2013, 2015, 2017, 2018 en 2020. Deze reviews zijn geschreven in opdracht van VWS, IenW, Overheid VK, Zwitserse Overheid en de WHO (zie referentielijst).

Deze producten zijn tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van het RIVM. RIVM-onderzoek wordt onafhankelijk uitgevoerd volgens de Wet op het RIVM artikel 5. De opdrachtgevers hebben geen invloed op de gebruikte onderzoeksmethoden en de wijze van rapporteren van het onderzoek.

Het RIVM hanteert daarbij in de eerste plaats een volksgezondheid-benadering, waarin op basis van groepsgegevens uitspraken worden gedaan over de aannemelijkheid van optreden van gezondheidseffecten naar aard, ernst en omvang. In de bovengenoemde reviews over windturbines werd telkens de meest recente literatuur betrokken. Deze werd op systematische wijze beoordeeld, volgens een standaardmethode voor systematische reviews. Er werd geen blootstelling-effect relatie afgeleid omdat onderzoekresultaten onvoldoende beschikbaar en/of niet vergelijkbaar genoeg waren om een dergelijke analyse uit te voeren. Literatuuronderzoek is een eerste stap in het leveren van informatie ten behoeve van besluitvorming op basis van wetenschappelijk bewijs. De nadruk ligt hierbij op het gebruik van bewijs uit onderzoek met een adequate onderzoeksopzet en uitvoering.

Deze benadering geeft een algemeen beeld van gezondheidsrisico's en de (mede)bepalende factoren ervan. De medische benadering richt zich op individuele ziektegevallen en onderscheidt zich daarmee van een volksgezondheid-benadering.

Een review gaat van veel studies uit en zoekt naar een gemene deler, een gemiddelde. Het resultaat is daarom toepasbaar op grote groepen mensen, en goed bruikbaar op de schaal van de algemene bevolking. Wanneer de groepen kleiner worden, kunnen contextuele, persoonlijke en situationele factoren een belangrijke rol spelen, waardoor resultaten op lokaal niveau vaak afwijken van de uitkomsten van de review. Voor het nauwkeurig schatten van gezondheidseffecten op lokaal niveau is een algemene review daarom niet voldoende en is meer en andere, liefst lokale informatie nodig op grond van een gezondheidseffectscreening. Een review is hierbij wel een belangrijke eerste stap.

Reactie op de acht vragen en deelvragen gesteld in de brief van verontruste artsen en paramedici aan de gemeente Amsterdam.

1. *Het college, ten aanzien van dit onderwerp vertegenwoordigd door wethouder M. van Doorninck, hecht veel waarde aan de uitkomsten van het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update" uit 20201. Om de navolgende redenen is dit rapport echter niet toepasbaar op de Amsterdamse zoekgebieden:*

A. In het RIVM-rapport1 wordt verwezen naar 102 wetenschappelijke studies.o.a.2-21 Het merendeel gaat over overlast en acceptatie van windturbines. Slechts 15 studies gaan over gezondheidseffecten en windturbines. Opvallend in deze studies is dat vrijwel alle windturbines in dunbevolkt gebied gelokaliseerd zijn en een maximale tiphoogte van 120 meter hebben. Daarnaast woont het overgrote deel van de omwonenden in de studies op meer dan 500 meter afstand van de windturbines en is de geluidsbelasting lager dan 42 dB.

Reactie1: Dit zijn de studies die sinds 2017 gepubliceerd zijn in de wetenschappelijke literatuur en die aan de wetenschappelijk kwaliteitseisen voldoen (van Kamp van den Berg, 2021, bladzijde 68). De meeste studies gaan over hinder en slaapverstoring. Deze effecten vatten wij, in lijn met de WHO definitie van gezondheid, op als nadelige gezondheidseffecten. Deze studies vormen een goede basis voor het schatten van de gezondheidseffecten. Deze effecten zijn niet anders voor dicht- of dunbevolkte gebieden, en jaargemiddelde geluidniveaus boven 42 dBA s'nachts komen nauwelijks voor in zowel dicht- als dunbevolkte gebieden. Natuurlijk zijn de sociale, geografische, visuele omstandigheden anders, maar daar kan rekening mee worden gehouden.

In onderzoek naar de effecten van windturbinegeluid worden verschillende indicatoren voor het geluidniveau gebruikt, vaak L_{den}, soms ook L_{Aeq} al dan niet bij een bepaalde windsnelheid. Het is van belang bij vergelijkingen steeds goed op te letten om welke eenheid het gaat. In het hypertensie-onderzoek van Poulsen et al (2018a) gebruikt men bijvoorbeeld het nachtelijk geluidniveau bij 8 m/s windsnelheid van 10 PM - 7 AM, terwijl in Nederland de nachtnorm geldt voor 11PM – 7AM. De hoogste klasse van nachtelijke geluidblootstellingen in deze studie was >= 42 dBA. Die 42 dBA komt overeen met de 47 dB L_{den} etmaal norm in NL. En dat komt weer overeen met 40 dB L_{night}, terwijl de NL grenswaarde 41 dB L_{night} is. Dus uiteindelijk ligt de hoogste geluidsklasse van Poulsen (2018a) rond en deels boven de NL grenswaarde. Voor de wijze van omrekening wordt verwezen naar van den Berg (2008*).*

Reactie2: Het klopt dat de afstanden in de studies vaak groter zijn dan 500 meter. De geluidbelasting komt in sommige studies, als in de goede eenheid wordt vergeleken, overeen met wat in Nederland voorkomt/is te verwachten.

1B. In de veel besproken Deense studies (The Danish Wind turbine Study ,5-9) is onderzoek gedaan naar de gezondheidsrisico's bij 711.000 inwoners die in dunbevolkt gebied binnen een straal van 10 km van windturbines wonen. Slechts 1100 inwoners wonen binnen 500 meter van windturbines met een tiphoogte tot 100 meter en een geluidsbelasting van 42 dB en hoger. In deze kleine groep (minder dan 1% van het totaal aantal onderzochte bewoners) is wel degelijk een verhoogd risico op hart- en vaatziekten[9], slapeloosheid, depressie en toename gebruik van antidepressiva en slaapmedicatie aangetoond[8].

1C. In diezelfde Deense studies is een significant verhoogd risico op hypertensie aangetoond bij mensen ouder dan 65 jaar die in de nabijheid van windturbines wonen met een geluidsbelasting buitenshuis van 42 dB en meer; binnenshuis 15 dB en meer[5].

Reactie1: Voor de genoemde effecten hart- en vaatziekten, slapeloosheid en depressie is onvoldoende bewijs. Dat concluderen wij in onze review en dit concluderen de onderzoekers ook zelf.

Hart-vaatziekten: Een significant verhoogd risico op *hypertensie* is niet gevonden. Er is geen statistisch significant verband gevonden voor *hypertensie*, maar hooguit een marginaal verband ('borderline statistically significant for outdoor WTN') voor het gebruik van medicatie tegen hypertensie bij mensen boven de 65 jaar als indicator voor hypertensie (Poulsen, 2018a).

De studie van Poulsen (2019b) leverde eveneens geen afdoend bewijs op voor een verband tussen het windturbinegeluid buitenshuis en *ischemische hartziekte of een beroerte.*

Slapeloosheid: Poulsen (2019a) vonden een zwak verband tussen een jaargemiddeld niveau van windturbinegeluid van 42 dBA of hoger 's nachts (buitenshuis) en het gebruik van slaapmedicatie, maar dit verband was niet significant. Ook werd er geen verband gevonden met het geluidniveau binnenshuis. Een nadere analyse toonde aan dat de sterkste verbanden voorkwamen bij oudere mensen. Het risico op vertekening in deze studie is hoog, omdat de gegevens werden geanalyseerd op groeps-/bevolkingsniveau en gegevens niet op individueel niveau beschikbaar waren.

Depressie en welvinden: Er is onvoldoende bewijs voor effecten op welbevinden en depressie zoals wordt bevestigd in een recent review van Clark et al, 2020., waarin geconcludeerd wordt dat het bewijs voor effecten van het windturbinegeluidniveau op de zelfgerapporteerde kwaliteit van leven

of gezondheid van zeer lage kwaliteit is. Dat geldt ook voor het bewijs voor een effect op mentale aandoeningen (angststoornis, depressie) (zie ook Poulsen, 2019ac).

Reactie2: Ook in de groep die binnen de 500 meter van windturbines woont, zijn in de studie van Poulsen geen andere effecten aangetoond dan hinder.

1D. Er zijn geen wetenschappelijke studies beschikbaar over de gezondheidseffecten van windturbines met een tiphoogte hoger dan 120 meter, die binnen 2000 meter van omwonenden staan met 42dB geluidsbelasting of hoger. De hoofdonderzoeker van de Deense studies (Mw. dr. M. Sorensen [5-9]) en ook de auteur van het RIVM-rapport (Dhr. dr. F. van den Berg[1]) bevestigen dit. De conclusies van het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update" uit 2020 zijn daarom niet van toepassing op de situatie, zoals in en rondom Amsterdam gepland is.

Reactie: De conclusies van het rapport zijn niet zondermeer toepasbaar op lokale situaties. Vanzelfsprekend zijn er rond zeer recent geplaatste windturbines minder onderzoeken beschikbaar dan rond turbines die al langer staan. Op basis van de huidige kennis lijkt het niet zo te zijn dat, als de geluidbelasting wordt begrensd, vervolgens de tiphoogte en afstand doorslaggevend zijn voor genoemde gezondheidseffecten.

1E. In het WHO-rapport Environmental Noise Guidelines for the European Region[15] wordt in de bespreking van geluidsoverlast door windturbines bevestigd dat de onderzoeken plaats hebben gevonden in dunbevolkte gebieden.

Reactie: Dat klopt. Het is overigens niet zo dat 'dun bevolkt zijn' op zich een beperkende factor is om effecten te vinden, als de bevolkingsgroep maar groot genoeg is en/of de meetduur lang genoeg.

***2.** Er is vooralsnog geen wetenschappelijk onderzoek gedaan naar negatieve gezondheidseffecten bij kinderen die opgroeien in de buurt van windturbines. Het eerder aangehaalde RIVM-rapport vermeldt niet welke betekenis er toegekend moet worden aan het gegeven dat hierover geen kennis beschikbaar is. Helaas zijn in de Deense Studies bewoners van jonger dan 18 jaar uitgesloten van deelname. Wel is bekend dat geluid van weg- en vliegverkeer significant negatieve gevolgen heeft op de leerprestaties en geheugenfuncties van kinderen 20. Hoewel een dergelijk verband m.b.t. turbinegeluid aannemelijk lijkt, ontbreekt wetenschappelijk onderzoek hieromtrent. Er is bovendien veel onderzoek gedaan naar de effecten van slaapstoornissen op de hersenontwikkeling van kinderen. Slaapstoornissen bij kinderen, waarvan kan worden aangenomen dat die ten gevolge van windturbinegeluid kunnen ontstaan, kunnen leiden tot neuronen-verlies, verlies van geheugenfunctie, stagnerende cognitieve vermogens, toename van gedragsproblemen en verminderd welbevinden [16-19]. Tenslotte is verstoorde slaap bij kinderen geassocieerd met overgewicht en metabole ontregeling.*

Reactie: Onderzoek naar het effect van omgevingsgeluid op kinderen is in het algemeen zeer beperkt en heeft zich vooral gericht op luchtvaartgeluid en cognitieve effecten. Voor windturbines ontbreken studies volledig (zie WHO reviews). Onze review gaat inderdaad niet verder in op het ontbreken van studies bij kinderen.

***3.** Er is veel wetenschappelijk bewijs dat geluidsoverlast door verkeer en vliegvelden geassocieerd is met een verhoogd risico op hart- en vaatziekten[10-13, 20, 22]. Geluidsoverlast veroorzaakt door windturbines wordt ongeveer even hinderlijk ervaren als geluidsoverlast door vliegverkeer en 3 maal hinderlijker ervaren dan weg- en railverkeer bij een vergelijkbaar geluidsniveau[14].*

Reactie: Hier spelen twee zaken door elkaar. Het klopt dat geluid van windturbines bij gelijke geluidniveaus drie maal zo hinderlijk is als geluid van industrie, weg-, vlieg- en railverkeer. Maar dat

betekent niet automatisch dat ook de kans op hart- en vaatziekten drie keer zo hoog is. Er is geen verband aangetoond tussen WT geluid en hart- en vaatziekten. Mogelijk is dit een gevolg van minder onderzoek, minder blootgestelde mensen, of van de lagere geluidniveaus. Maar het is niet te verwachten dat het verband tussen geluid en effecten anders is voor de verschillende bronnen, als rekening wordt gehouden met genoemd verschil in hinderlijkheid. Hierbij gaan we er dan van uit dat het risico deels via hinder loopt.

Bij de huidige grenswaarde van 47 dB voor WT is dus het risico op hart- en vaatziekten vergelijkbaar met dat van transportbronnen en industrie bij hogere grenswaarden.

4. *In verschillende wetenschappelijke studies is aangetoond dat omwonenden vanaf 35dB(A) hinder tot ernstige hinder ervaren. Dat is ook af te lezen uit bovenstaande schematische weergave van de resultaten van de review van geluidsexperts* [redacted] *en* [redacted] *uit 2013. Ook valt uit deze weergave op te maken dat de huidige Nederlandse geluidsnormen voor windturbines leiden tot ernstige hinder bij een veel grotere groep omwonenden dan op basis van de berekeningen van TNO en RIVM wordt aangenomen. Tijdens de expertsessie presenteerde dr. ir.* [redacted] *bovenstaande figuur, waarin de relatie tussen het geluidsniveau van windturbines en overlast ervan wordt weergegeven. Ook legde hij uit dat een geluidsniveau van 35dB(A) overeenkomt met een afstand van 10x de ashoogte van een moderne windturbine. Een windturbine met een tiphoogte van 200 meter heeft een ashoogte van ongeveer 150 meter. Dit type windturbine zal daarom op een afstand van minimaal 1500 meter tot woonhuizen, scholen, zorgcentra en andere gevoelige bebouwing moeten worden geplaatst om geluidshinder en secundaire gezondheidseffecten te minimaliseren. Bij plaatsing van een windturbine op of nabij water zou deze afstand minimaal 1,5x groter moeten zijn, gezien het feit dat geluid over water veel verder draagt dan over land. De volgende figuur van de Amsterdamse zoekgebieden toont het bereik van de invloedsfeer van 1500 meter binnen en buiten de zoekgebieden. Geschat wordt dat tienduizenden Amsterdammers gezondheidseffecten zullen ondervinden.*

Reactie1: Het rapport van Rand en Ambrose is geen wetenschappelijk studie, maar een niet-collegiaal getoetst rapport van akoestisch adviseurs. De hierin weergegeven 'community reaction' is een oude indeling uit de VS, die naar eigen (en niet nader toegelichte) inzichten toegepast werd op windturbines. De hinderpercentages zijn gebaseerd op één oude studie.

Reactie2: De geluidproductie neemt de laatste jaren niet meer toe met de grootte van een windturbine. Qua geluid is er dus geen sprake meer van een relatie tussen grootte en geluidsproductie en dus ook niet tussen afstand en geluidniveau. Wel is er nog verschil tussen windturbines van verschillende leveranciers (mondelinge mededeling [redacted]) (RVO, 2016).

Reactie3: Er worden hier twee dingen door elkaar gehaald: het laagste niveau waarop effecten worden gevonden en het niveau waarboven het beleid het % ernstige hinder onacceptabel vindt. Ook bij andere geluidbronnen verschilt het geen-effect-niveau van het aanvaardbaar geachte niveau. Wat als aanvaardbaar wordt geacht is een politieke keuze en niet een wetenschappelijke keuze.

5. *De WHO stelt vast dat bronnen van geluidsoverlast, waaronder windturbines, een belangrijke bedreiging voor de volksgezondheid zijn en adviseert een striktere geluidsnorm dan de Nederlandse wettelijke geluidsnorm voor windturbines 15.*

Reactie1: WHO verwoordt het in de Guidelines (WHO, 2018) als volgt: “Noise is an important public health issue. It has negative impacts on human health and well-being and is a growing concern”. Het

RIVM onderschrijft het gezondheidskundige belang van het beperken van de geluidbelasting voor de volksgezondheid.

Reactie2: De WHO adviseert inderdaad een 2 dB lagere gezondheidskundige streefwaarde voor geluid van WTs. Deze streefwaarde voor windturbines is voorwaardelijk omdat er ten tijde van de Guidelines onvoldoende evidentie was (studies van lage kwaliteit) om een "definitieve" relatie voor hinder af te leiden (Guski et al, 2017) en geen evidentie om voor slaap een nachtelijke relatie af te leiden (Basner and Mcquire, 2018).

6. *Het RIVM adviseerde in 2009 een lagere geluidsnorm met een voorkeurswaarde van 40dB Lden en een maximale waarde van 45dB Lden om de ernstige hinder van windturbines tot een minimum te beperken. Dit advies is destijds niet opgevolgd door de landelijke politiek en er is gekozen voor uitsluitend een maximale waarde van 47dB Lden.*

Reactie: Gebruik makend van de resultaten van Janssen et al (2008) rapporteerden Verheyen et al In 2009 en 2011 in opdracht van VROM een exploratieve analyse van de gemodelleerde geluidniveaus van WTs. Vervolgens heeft TNO (Janssen et al, 2011) een vergelijking gemaakt met het percentage ernstige hinder door geluid van industrie, weg-, vlieg- en railverkeer geluid. Op basis hiervan is de norm in Nederland op de gevel van woningen en andere gevoelige objecten vastgesteld op 47 dB L_{den} en 41 dB L_{night}.

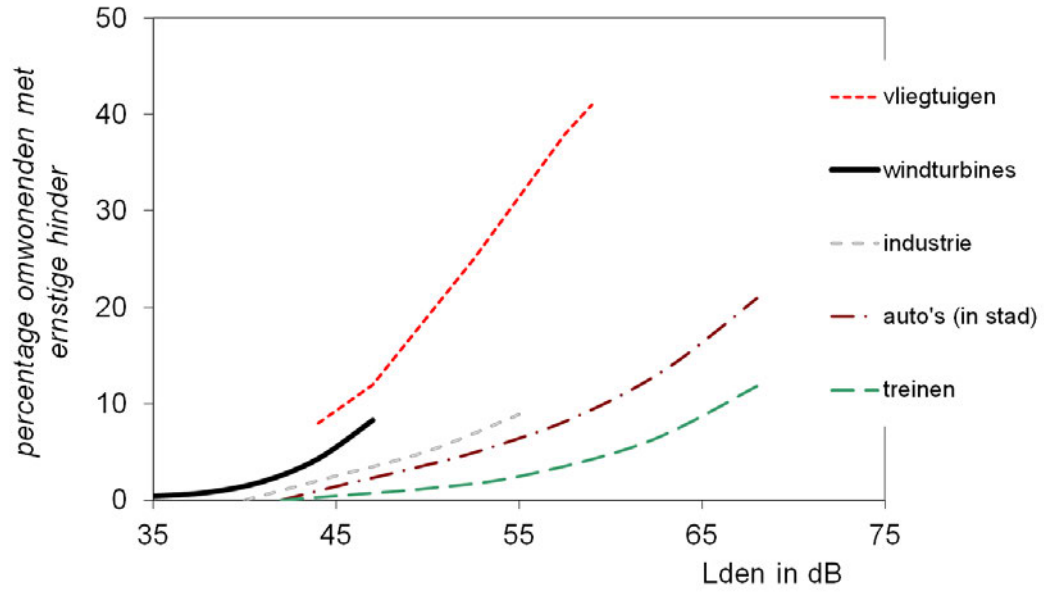

Figuur 1. Vergelijking van het percentage ernstig gehinderd ten gevolge van wind-, vliegtuig-, industrie-, wegverkeer- spoorgeluid op basis van de ***in 2011 beschikbare*** *blootstelling-effect relaties.*

Het gaat hier om beleidsmatige normen, waarbij een afweging wordt gemaakt tussen de voordelen van windenergie en de hinder die omwonenden ondervinden. In Nederland wordt op basis van gegevens uit 2015 geschat dat toen 0.02% van de bevolking blootgesteld was aan geluidniveaus van WTs die hoger zijn dan de norm van 47 dB (L_{den}). Ter vergelijking: voor andere bronnen van omgevingsgeluid ligt dit percentage aanzienlijk hoger. Zo wordt bijvoorbeeld 29% van de Nederlandse bevolking blootgesteld aan geluidsniveaus van meer dan 53 dB (de voorkeurswaarde) van gemeentelijke wegen en bijna 2% van de Nederlandse bevolking wordt blootgesteld aan geluidniveaus van meer dan 50 dB (L_{den}) door vliegverkeer (Welkers et al, 2019).

7. Windturbinegeluid wordt in de nacht niet gemaskeerd door het geluid van verkeer zoals dit overdag wel het geval kan zijn[4]. Daardoor leidt geluidsoverlast door windturbines ook langs (snel)wegen tot een toename van slapeloosheid. Het is al langer bekend dat chronische slapeloosheid kan leiden tot hypertensie, depressie, overgewicht en diabetes. Deze ziektebeelden hebben reeds een hoge incidentie in de zoekgebieden in dichtbevolkte volkswijken[24]. Deze ziektebeelden zullen naar verwachting door plaatsing van windturbines nog verder toenemen.

Reactie1: Uit Nederlands onderzoek blijkt dat de hinder van wegverkeer en van windturbines los van elkaar staan (alleen bij wegverkeer met een L_{den} 20 dB hoger dan het geluidsniveau van windturbines heeft men geen hinder meer van de windturbines). Er is geen versterking van het geluid van wegverkeer door dat van windturbines of vice versa (Van den Berg et al, 2008)

Reactie2: De redeneerlijnen lijken hier door elkaar te lopen. Het is inderdaad bekend dat bepaalde aandoeningen mogelijk samenhangen met een chronische slaapverstoring. Het is ook bekend dat bepaalde aandoeningen iets vaker voorkomen in lage SES wijken. Dat zegt nog niets over de samenhang met windturbine geluid 's nachts. Vooralsnog is geen direct verband vastgesteld met diabetes, overgewicht, depressie en hypertensie voor geluid van transport-gerelateerde bronnen, ook niet via de relatie met slapeloosheid. Kennis over deze verbanden vraagt om onderzoek waarbij ook gekeken worden naar andere geluidbronnen en andere risicofactoren zoals leefstijlfactoren, voeding en ander gezondheidsgedrag en familiaire belasting. Dit zou zeker de moeite waard zijn, ook met oog op het bepalen van de relatieve bijdrage van WT-geluid aan dit proces op lange termijn. Voor wat bekend is over wegverkeersgeluid en slaapindicatoren waaronder slapeloosheid zie de review van Basner & McGuire, 2017.

***8.** Bovendien zijn er aanwijzingen dat laagfrequent en infrasoon geluid (zowel hoorbaar als niet hoorbaar) door windturbines voor een aanzienlijke groep omwonenden hinderlijk is en een negatieve invloed kan hebben op de gezondheid. Tijdens de expertsessie in de gemeenteraad heeft Dr. ir. de Laat u hierover uitleg gegeven. Hij baseert zijn conclusies op een studie van meer dan 300 wetenschappelijke artikelen over dit onderwerp, welke binnenkort gepubliceerd zal worden. Daarnaast geeft een recente studie gepubliceerd in Nature Scientific Reports aanwijzingen voor volumeverlies van grijze stof in enkele gebieden in het brein bij proefpersonen die aan infrasoon geluid waren blootgesteld. Deze onderzoekers vinden hun bevindingen een plausibele casus voor verder onderzoek[25].*

Reactie1: Windturbines produceren geluid over het hele spectrum van lage en hoge tonen, net als andere geluidbronnen, en dus ook LFG en infrageluid (geluid onder de 20Hz). Het aandeel LFG en infrageluid van windturbinegeluid is gemiddeld vergelijkbaar en op momenten groter (als gevolg van meteo-omstandigheden) dan dat van andere alledaagse bronnen, zoals wegverkeer. In onze review wordt bevestigd dat laagfrequent geluid van invloed kan zijn op hinder (en op eventuele vervolgeffecten), maar net zoals 'gewoon' geluid dat kan hebben. Voor infrageluid zien wij geen bewijs en zelfs geen overtuigende aanwijzingen.

Reactie2: Het is inderdaad interessant verder te onderzoeken, ook om te bepalen wat de praktische betekenis is van het verlies aan grijze stof en of het inderdaad samenhangt met (alleen) het infrageluid. Maar vooralsnog is niet duidelijk wat dit dan betekent voor de praktijk: bij woningen veroorzaken windturbines aanzienlijk lagere geluidniveaus dan in de genoemde studie en als er al negatieve gezondheidseffecten zijn, levert wegverkeer waarschijnlijk een veel grotere bijdrage en voor veel meer mensen.

Reactie3: De review van [redacted] is (nog) niet gepubliceerd, dus het is niet mogelijk deze conclusies op waarde te schatten. Het gaat hier om ongepubliceerde, en in principe vooralsnog onbekende resultaten.

Op basis van het voorgaande zijn wij ernstig bezorgd over de nadelige gezondheids-effecten van windturbines in de directe nabijheid van woningen. Deze zorgen worden niet weggenomen door het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update", aangezien dit rapport onvolledig is en niet op alle relevante aspecten van dit probleem is toegesneden. Bovendien zijn de conclusies ervan niet op de Amsterdamse situatie van toepassing. Om deze reden vormt dit rapport geen bruikbaar uitgangspunt voor verantwoorde besluitvorming door de gemeenteraad over de plaatsing van windturbines in de Amsterdamse zoekgebieden

Reactie1: De toepasbaarheid van de resultaten uit onderzoek elders is inderdaad beperkt, zeker in het geval de situatie en context sterk verschillen *in casu*: type turbine en de afstand tot de turbines. Hiervoor is een Health Impact Assessment nodig. Hiervoor ontbreken nog de benodigde ingrediënten zoals een definitieve blootstelling- effect relatie voor dag en nacht geluidniveaus (zie WHO-tabel 36, 37, page 77-78), maar bij gebrek aan beter zou de voorwaardelijke blootstelling-effect relatie kunnen worden gebruikt om het verwachte percentage ernstige hinder af te leiden. Hinder wordt behalve door geluid, door persoonlijke, situationele en contextuele aspecten bepaald en het is daardoor lastig precies te voorspellen. Gegevens van elders kunnen goed helpen om een inschatting te maken en gegevens van meerdere studies zijn hier beter toe in staat dan een enkele studie rond een enkel windpark. En die studie kan uiteraard pas gedaan worden als de windturbines er al staan. Hierbij zou de invloed van visuele aspecten (bv in relatie tot de masthoogte) meegewogen moeten worden.

Reactie2: Het is overigens niet duidelijk wat hier bedoeld wordt met "relevante aspecten".

Reactie3: Zoals boven aangegeven was de vraag van de Zwitserse overheid: 'breng de omvang van problematiek in beeld op basis van de beschikbare kennis in de wetenschappelijke literatuur gepubliceerd na 2017. Betrek hierbij de effecten van Laagfrequent Geluid en Infrageluid, en de rol van determinanten van hinder anders dan geluid'.

Noot RIVM: Onderstaande vragen zijn gericht aan de gemeente Amsterdam: wij gaan ter duiding alleen in op vraag II.

I. We vragen u om een reactie te geven op bovengenoemde punten. Wij zouden graag zien dat u per punt aangeeft wat dit betekent voor het Amsterdamse voornemen om windturbines van 146 tot 200 meter hoogte nabij woningen te plaatsen.

II. Deelt u onze mening dat het op grond van het RIVM-rapport niet te verantwoorden is om de voorgenomen plannen om windturbines te plaatsen nabij woonwijken ten uitvoer te brengen? Zo nee, waarom niet?

Reactie: Het RIVM-rapport geeft alleen de mogelijke gevolgen van blootstelling aan geluid weer en de niet-akoestische factoren die hierbij een rol spelen; niet of dat (maatschappelijk) verantwoord is noch of dat geldt voor de specifieke condities en context. Voor dit doel zou lokaal een gezondheidskundige effect screening (Health Impact Assessment) gedaan moeten worden waarbij gebruik gemaakt zou kunnen worden van de voorwaardelijke WHO-blootstelling-effect relatie voor geluid van windturbines en rekening moet worden gehouden met specifieke visuele aspecten en demografische kenmerken (zie boven)

III. Bent u inmiddels op de hoogte van het feit dat juist kinderen met een zich nog ontwikkelend brein bijzonder kwetsbaar zijn voor slaapverstoring en dat dit negatieve gevolgen voor de hersenontwikkeling kan hebben en dat windturbines een bijkomende bron zijn van slaapverstoring?

IV. We vragen u opdracht te geven aan het RIVM om gedegen onderzoek te doen naar de specifieke gezondheidsrisico's met betrekking tot de Amsterdamse zoekgebieden voor windturbines met een hoogte van 146 meter en hoger, binnen 2000 meter van woningen, en/of met een geluidsbelasting van 42 dB en hoger.

V. Wij vragen u om het onderzoek onder punt IV niet te beperken tot de effecten op volwassenen, maar ook de gezondheidseffecten op kinderen mee te nemen.

VI. a. Op welke wijze denkt u invulling te geven aan uw verantwoordelijkheid als volksvertegenwoordiger om het voorzorgprincipe te hanteren en uw inwoners te beschermen tegen eerdergenoemde gezondheidsrisico's?

b. Bent u, net als wij, van mening dat u pas tot uitvoering van de voorgenomen plannen kunt besluiten, als overtuigend is aangetoond dat deze geen gezondheidsrisico's opleveren en bovendien te allen tijde niet ten nadele van de omwonenden zullen uitpakken? Zo nee, waarom niet?

VII. Ziet u het als uw verantwoordelijkheid om geluidsoverlast in de stad zoveel mogelijk te beperken en daarom te zoeken naar groene (energie) alternatieven, die geen negatieve gezondheidseffecten opleveren? Zo nee, waarom niet?
Graag ontvangen wij de beantwoording van onze vragen binnen de daarvoor gestelde termijn.

Referenties

Basner M, McGuire S (2018). WHO environmental noise guidelines for the European Region: a systematic review on environmental noise and effects on sleep. Int J Environ Res Public Health. 15(3):pii: E519 (http://www.mdpi.com/1660-4601/15/3/519/htm) 2018).

Clark Charlotte, Clare Crumpler and Hilary Notley Evidence for Environmental Noise Effects on Health for the United Kingdom Policy Context: A Systematic Review of the Effects of Environmental Noise on Mental Health, Wellbeing, Quality of Life, Cancer, Dementia, Birth, Reproductive Outcomes, and Cognition Int. J. Environ. Res. Public Health 2020, 17(2), 393; https://doi.org/10.3390/ijerph17020393

Kempen E, et al (2018) WHO Environmental Noise Guidelines for the European Region: A Systematic Review on Environmental Noise and Cardiovascular and Metabolic Effects: A Summary Int J Environ Res Public Health . 2018 Feb 22;15(2):379. doi: 10.3390/ijerph15020379.

Guski R, Schreckenberg D, Schuemer R (2017). WHO environmental noise guidelines for the European Region: a systematic review on environmental noise and annoyance. Int J Environ Res Public Health. 14(12). pii:1539 (http://www.mdpi.com/1660-4601/14/12/1539/htm,).

Janssen SA, Vos H, Eisses A. Hinder door geluid van windturbines, Dosis-effectrelaties op basis van Nederlandse en Zweedse gegevens. TNO Report 2008-D-R1051/B; 2008. Summery in predicting annoyance by wind turbine noise' by Sabine Janssen, paper 659 of the Proceedings of Internoise 2010, Lisbon.

Poulsen, (2018a). Long-term exposure to wind turbine noise and redemption of antihypertensive medication: a nationwide cohort study. Environment international, 121, 207- 215.

Poulsen, (2019a). Impact of long-term exposure to wind turbine noise on redemption of sleep medication and antidepressants: a nationwide cohort study. Environmental health perspectives, 127(3) 037005.

Poulsen, (2019b). Long-term exposure to wind turbine noise and risk for myocardial infarction and stroke: a nationwide cohort study. Environmental Health Perspectives, 2019(3), 037004.

RIVM, RUG, GGD Amsterdam (2015).Pilot Kennisplatform Windenergie KENNISBERICHT Geluid van windturbines
http:/Documents/Downloads/Kennisbericht_Geluid_van_windturbines_versie_1punt0_20150611.pdf

RVO Windturbines en geluid
https://www.rvo.nl/sites/default/files/2016/05/Factsheet%20Geluid.PDF Van den Berg GP,

Van den Berg GP, Pedersen E, Bouma J, Bakker R. WINDFARM perception: Visual and acoustic impact of wind turbine of wind turbine farms on residents. Report FP6-2005-Science-and-Society-20, University of Groningen, Göteborg University.

Van Den Berg F. Criteria for wind farm noise: Lmax and Lden Euronoise, Paris**,** 2008

van Kamp, Irene & van den Berg, Frits (2017). Health Effects Related to Wind Turbine Sound, Including Low-Frequency Sound and Infrasound. Acoustics Australia. 46. 10.1007/s40857-017-0115.

Van Kamp, van den Berg (2021) Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update RIVM 2020-0214.

van Kamp, van Kempen, Simon, Baliatsas (2019) Review of Evidence Relating to Environmental Noise Exposure and Annoyance, Sleep Disturbance, Cardio-Vascular and Metabolic Health Outcomes in the Context of the Interdepartmental Group on Costs and Benefits Noise Subject Group (IGCB(N)) RIVM report 2019-0088.

Van Kamp I. and G.P. van den Berg (2020) Health effects related to wind turbine sound: an update RIVM report 2020-0150/0214 (NL vertaling).

Van Kamp I., A. Dusseldorp, G.P. van den Berg, W.I. Hagens, M.J.A. Slob (2013). Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden, RIVM rapport 200000001/2013.

Van Kamp, Irene Sendrick Simon, Hilary Notley, Christos Baliatsas and Elise van Kempen (2020) Evidence Relating to Environmental Noise Exposure and Annoyance, Sleep Disturbance, Cardio-Vascular and Metabolic Health Outcomes in the Context of IGCB (N): A Scoping Review of New Evidence Int. J. Environ. Res. Public Health, 17(9), 3016; https://doi.org/10.3390/ijerph17093016

Verheijen et al, (2009). Evaluatie nieuwe normstelling windturbinegeluid. Invloed van verschillende grenswaarden op blootstelling, hinder en mogelijkheden ontwikkelingslocaties. RIVM Rapport 680300007

Verheijen, Edwin, Jan Jabben, Eric Schreurs, Kevin B Smith (2011) Impact of wind turbine noise in The Netherlands, N&H, 13, 55, 459-463.

Welkers, D. et al. (2019) , Motie Schonis en de WHO-richtlijnen voor omgevingsgeluid (2018). Het doel heiligt de middelen, RIVM-rapport 2019-0227.

WHO, Environmental Noise Guidelines for the European Region (2018) WHO, Bonn.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 21 april 2021 14:34
Aan: 'redactie@ntvg.nl'
Onderwerp: Windturbines en gezondheid

Geachte redactie,

Hierbij wil ik mijn zorgen uiten over een mogelijk aanstaande publicatie over de gezondheidseffecten van windturbines in het NtvG geschreven door dhr [redacted]. Deze auteur gaf recent aan, op een bewonersavond over dit thema, dat een publicatie binnen weken mogelijk was.

Als medische milieukundige ben ik nauw betrokken bij het thema. Daardoor heb ik een landelijk netwerk van artsen en wetenschappers die ik hierin als experts beschouw. Geen van hen gaf aan betrokken te zijn bij een eventuele peer review van een artikel over windturbines in uw tijdschrift.

Daardoor maak ik mij zorgen dat mijn collega experts niet bij u bekend zijn en mogelijk daardoor niet betrokken zijn bij het beoordelen. Het is een betrekkelijk klein vakgebied met slechts 15 medisch specialisten in de MMK waardoor ik mij goed kan voorstellen dat wij niet bij u op het netvlies staan als mogelijke peer reviewers.

Verder is de maatschappelijke onrust omtrent windturbines groot. Er bereiken ons verhalen dat inwoners al slapeloze nachten hebben voordat er überhaupt windturbines geplaatst zijn door alle negatieve informatie in de media. Mijn zorg daarbij is dat stevige uitspraken in het NtvG, die wellicht wetenschappelijk beter hadden kunnen worden onderbouwd, inwoners onterecht verder verontrusten. Dhr [redacted] heeft namelijk een reputatie meer risico's te zien in de plaatsing van windturbines dan veel andere wetenschappers.
Windturbines kunnen inderdaad hinder veroorzaken maar gemeenten moeten zich bij het plaatsen aan strenge geluidsnormen houden die rekening houden met gezondheid. Deze normen zijn gebaseerd op uitgebreid internationaal en recent wetenschappelijk onderzoek.

Als arts in de publieke gezondheid ben ik uiteraard een groot voorstander van gezondheidsschade voorkomen. Als college artsen hierover willen meedenken juich ik dit toe. Maar ik zou dit graag in overleg doen en dit overleg ontbreekt helaas vaak en in dit geval dus ook. Het plaatsen van windturbines in de context van de energietransitie is een complex vraagstuk waar ik denk dat we veel van elkaar kunnen leren. Ik hoop dus dat overleg mogelijk is.

Is het mogelijk met u over mijn zorg verder in gesprek te gaan?

Vriendelijke groeten,

[redacted]
Arts M&G, profiel MMK - adviseur Leefomgeving
Leefomgeving

GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 6 april 2021 10:41
Aan: [redacted] (extern); [redacted]
Onderwerp: Windturbines
Bijlagen: Raadsadres Gezondheidseffecten windturbines definitief.pdf

Beste mensen,

Zoals beloofd in het MT hierbij de brief die de actievoerende artsen in Noord en IJburg hebben gestuurd naar de raad (en o.a. naar ons) plus een link naar een artikel dat hierover verscheen in het Parool:
https://www.parool.nl/amsterdam/artsen-uit-noord-en-ijburg-windmolens-dicht-bij-woongebied-wel-degelijk-riskant~b2f95b17/

Groetjes,

[redacted]
Afdelingsmanager
Leefomgeving

GGD Amsterdam

T 020 [redacted]
[redacted]@ggd.amsterdam.nl

Nieuwe Achtergracht 100, 1018 WT Amsterdam
ggd.amsterdam.nl

Amsterdam, 29 maart 2021

Raadsadres Gemeente Amsterdam

Aan de Gemeenteraad van de Gemeente Amsterdam

Geachte leden van de Gemeenteraad,

Er is de laatste maanden veel te doen om de zoekgebieden voor de plaatsing van windturbines in en rondom Amsterdam. Het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie, de Nederlandse vertaling van de internationale klimaatafspraken van Parijs (2015), speelt behalve in de energieregio Noord-Holland Zuid met daarbinnen deelregio Amsterdam, ook in de andere 29 energieregio's in Nederland. Niet alleen met het oog op klimaat, maar ook voor de gezondheid is schone energie onontbeerlijk.

In Amsterdam wordt gezocht naar mogelijkheden voor plaatsing van windturbines met een hoogte van 146 tot 200 meter op afstand vanaf 350 meter van bewoning. In dit raadsadres willen we als medici en paramedici op basis van wetenschappelijke literatuur onze ernstige zorgen uiten over de nadelige gezondheidseffecten van windturbines in de directe nabijheid van woningen.

1. Het college, ten aanzien van dit onderwerp vertegenwoordigd door wethouder M. van Doorninck, hecht veel waarde aan de uitkomsten van het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update" uit 2020[1]. Om de navolgende redenen is dit rapport echter niet toepasbaar op de Amsterdamse zoekgebieden:

   A. In het RIVM-rapport[1] wordt verwezen naar 102 wetenschappelijke studies.[o.a.2-21] Het merendeel gaat over overlast en acceptatie van windturbines. Slechts 15 studies gaan over gezondheidseffecten en windturbines. Opvallend in deze studies is dat vrijwel alle windturbines in dunbevolkt gebied gelokaliseerd zijn en een maximale tiphoogte van 120 meter hebben. Daarnaast woont het overgrote deel van de omwonenden in de studies op meer dan 500 meter afstand van de windturbines en is de geluidsbelasting lager dan 42 dB.

   B. In de veel besproken Deense studies (The Danish Wind turbine Study,[5-9]) is onderzoek gedaan naar de gezondheidsrisico's bij 711.000 inwoners die in dunbevolkt gebied binnen een straal van 10 km van windturbines wonen. Slechts 1100 inwoners wonen binnen 500 meter van windturbines met een tiphoogte tot 100 meter en een geluidsbelasting van 42 dB en hoger. In deze kleine groep (minder dan 1% van het totaal aantal onderzochte bewoners) is wel degelijk een verhoogd risico op hart- en vaatziekten[9], slapeloosheid, depressie en toename gebruik van antidepressiva en slaapmedicatie aangetoond[8].

C. In diezelfde Deense studies is een significant verhoogd risico op hypertensie aangetoond bij mensen ouder dan 65 jaar die in de nabijheid van windturbines wonen met een geluidsbelasting buitenshuis van 42 dB en meer; binnenshuis 15 dB en meer[5].

D. Er zijn geen wetenschappelijke studies beschikbaar over de gezondheidseffecten van windturbines met een tiphoogte hoger dan 120 meter, die binnen 2000 meter van omwonenden staan met 42dB geluidsbelasting of hoger. De hoofdonderzoeker van de Deense studies (Mw. dr. M. Sørensen[5-9]) en ook de auteur van het RIVM-rapport (Dhr. dr. F. van den Berg[1]) bevestigen dit. De conclusies van het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update" uit 2020 zijn daarom niet van toepassing op de situatie, zoals in en rondom Amsterdam gepland is.

E. In het WHO-rapport Environmental Noise Guidelines for the European Region[15] wordt in de bespreking van geluidsoverlast door windturbines bevestigd dat de onderzoeken plaats hebben gevonden in dunbevolkte gebieden.

2. Er is vooralsnog geen wetenschappelijk onderzoek gedaan naar negatieve gezondheidseffecten bij kinderen die opgroeien in de buurt van windturbines. Het eerder aangehaalde RIVM-rapport vermeldt niet welke betekenis er toegekend moet worden aan het gegeven dat hierover geen kennis beschikbaar is. Helaas zijn in de Deense Studies bewoners van jonger dan 18 jaar uitgesloten van deelname. Wel is bekend dat geluid van weg- en vliegverkeer significant negatieve gevolgen heeft op de leerprestaties en geheugenfuncties van kinderen [20]. Hoewel een dergelijk verband m.b.t. turbinegeluid aannemelijk lijkt, ontbreekt wetenschappelijk onderzoek hieromtrent. Er is bovendien veel onderzoek gedaan naar de effecten van slaapstoornissen op de hersenontwikkeling van kinderen. Slaapstoornissen bij kinderen, waarvan kan worden aangenomen dat die ten gevolge van windturbinegeluid kunnen ontstaan, kunnen leiden tot neuronen-verlies, verlies van geheugenfunctie, stagnerende cognitieve vermogens, toename van gedragsproblemen en verminderd welbevinden [16-19]. Tenslotte is verstoorde slaap bij kinderen geassocieerd met overgewicht en metabole ontregeling.

3. Er is veel wetenschappelijk bewijs dat geluidsoverlast door verkeer en vliegvelden geassocieerd is met een verhoogd risico op hart- en vaatziekten[10-13, 20, 22]. Geluidsoverlast veroorzaakt door windturbines wordt ongeveer even hinderlijk ervaren als geluidsoverlast door vliegverkeer en 3 maal hinderlijker ervaren dan weg- en railverkeer bij een vergelijkbaar geluidsniveau[14].

4. In verschillende wetenschappelijke studies is aangetoond dat omwonenden vanaf 35dB(A) hinder tot ernstige hinder ervaren. Dat is ook af te lezen uit bovenstaande schematische weergave van de resultaten van de review van geluidsexperts [redacted] en [redacted] uit 2013. Ook valt uit deze weergave op te maken dat de huidige Nederlandse geluidsnormen voor windturbines leiden tot ernstige hinder bij een veel grotere groep omwonenden dan op basis van de berekeningen van TNO en RIVM wordt aangenomen.

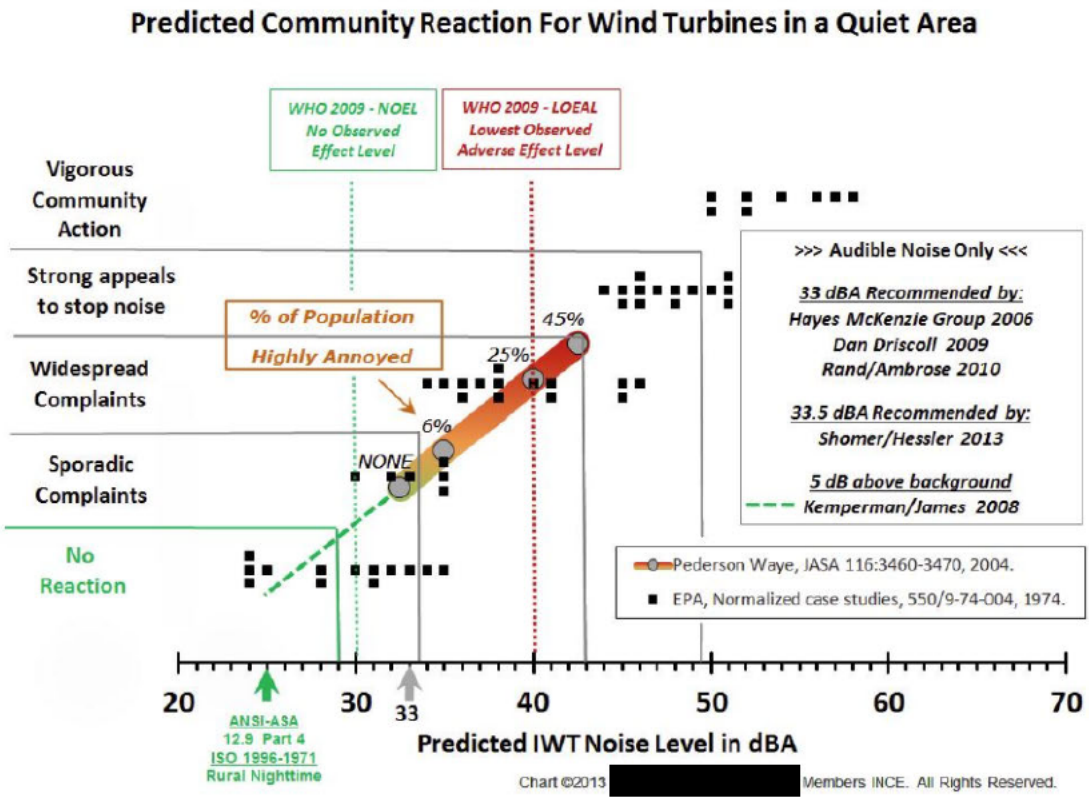

Tijdens de expertsessie presenteerde dr. ir. [redacted] bovenstaande figuur, waarin de relatie tussen het geluidsniveau van windturbines en overlast ervan wordt weergegeven. Ook legde hij uit dat een geluidsniveau van 35dB(A) overeenkomt met een afstand van 10x de ashoogte van een moderne windturbine. Een windturbine met een tiphoogte van 200 meter heeft een ashoogte van ongeveer 150 meter. Dit type windturbine zal daarom op een afstand van minimaal 1500 meter tot woonhuizen, scholen, zorgcentra en andere gevoelige bebouwing moeten worden geplaatst om geluidshinder en secundaire gezondheidseffecten te minimaliseren. Bij plaatsing van een windturbine op of nabij water zou deze afstand minimaal 1,5x groter moeten zijn, gezien het feit dat geluid over water veel verder draagt dan over land.

De volgende figuur van de Amsterdamse zoekgebieden toont het bereik van de invloedsfeer van 1500 meter binnen en buiten de zoekgebieden. Geschat wordt dat tienduizenden Amsterdammers gezondheidseffecten zullen ondervinden.

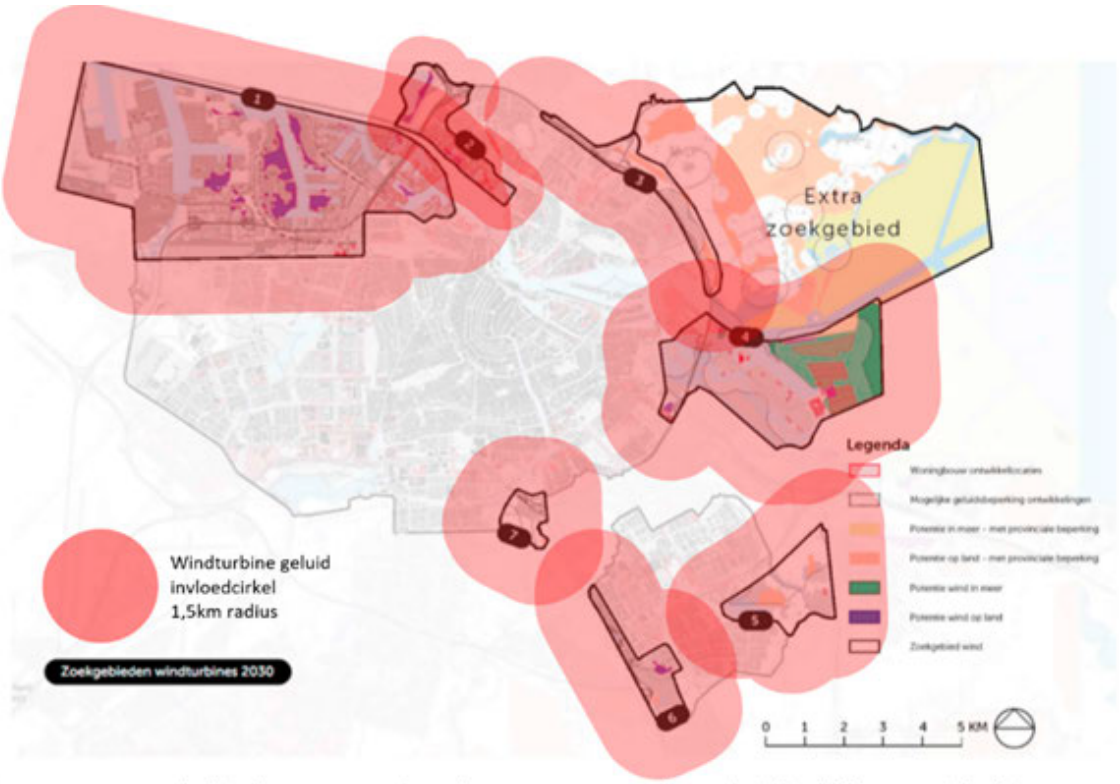

Figuur. De zeven zoekgebieden van Amsterdam, door auteurs aangevuld met de invloedssfeer van windturbines van 1500 meter in en rondom elk zoekgebied.

5. De WHO stelt vast dat bronnen van geluidsoverlast, waaronder windturbines, een belangrijke bedreiging voor de volksgezondheid zijn en adviseert een striktere geluidsnorm dan de Nederlandse wettelijke geluidsnorm voor windturbines [15].

6. Het RIVM adviseerde in 2009 een lagere geluidsnorm met een voorkeurswaarde van 40dB Lden én een maximale waarde van 45dB Lden om de ernstige hinder van windturbines tot een minimum te beperken. Dit advies is destijds niet opgevolgd door de landelijke politiek en er is gekozen voor uitsluitend een maximale waarde van 47dB Lden.

7. Windturbinegeluid wordt in de nacht niet gemaskeerd door het geluid van verkeer zoals dit overdag wel het geval kan zijn[4]. Daardoor leidt geluidsoverlast door windturbines ook langs (snel)wegen tot een toename van slapeloosheid. Het is al langer bekend dat chronische slapeloosheid leidt tot hypertensie, depressie, overgewicht en diabetes. Deze ziektebeelden hebben reeds een hoge incidentie in de zoekgebieden in dichtbevolkte volkswijken[24]. Deze ziektebeelden zullen naar verwachting door plaatsing van windturbines nog verder toenemen.

8. Bovendien zijn er aanwijzingen dat laagfrequent en infrasoon geluid (zowel hoorbaar als niet hoorbaar) door windturbines voor een aanzienlijke groep omwonenden hinderlijk is en een negatieve invloed kan hebben op de gezondheid. Tijdens de expertsessie in de gemeenteraad heeft Dr. ir. de Laat u hierover uitleg gegeven. Hij baseert zijn conclusies op een studie van meer dan 300 wetenschappelijke artikelen over dit onderwerp, welke binnenkort gepubliceerd zal worden. Daarnaast geeft een recente studie gepubliceerd in Nature Scientific Reports aanwijzingen voor volumeverlies van grijze stof in enkele

gebieden in het brein bij proefpersonen die aan infrasoon geluid waren blootgesteld. Deze onderzoekers vinden hun bevindingen een plausibele casus voor verder onderzoek[25].

Op basis van het voorgaande zijn wij ernstig bezorgd over de nadelige gezondheidseffecten van windturbines in de directe nabijheid van woningen. Deze zorgen worden niet weggenomen door het RIVM-rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update", aangezien dit rapport onvolledig is en niet op alle relevante aspecten van dit probleem is toegesneden. Bovendien zijn de conclusies ervan niet op de Amsterdamse situatie van toepassing. Om deze reden vormt dit rapport geen bruikbaar uitgangspunt voor verantwoorde besluitvorming door de gemeenteraad over de plaatsing van windturbines in de Amsterdamse zoekgebieden.

Daarom stellen wij de volgende vragen:

I. We vragen u om een reactie te geven op bovengenoemde punten. Wij zouden graag zien dat u per punt aangeeft wat dit betekent voor het Amsterdamse voornemen om windturbines van 146 tot 200 meter hoogte nabij woningen te plaatsen.

II. Deelt u onze mening dat het op grond van het RIVM-rapport niet te verantwoorden is om de voorgenomen plannen om windturbines te plaatsen nabij woonwijken ten uitvoer te brengen? Zo nee, waarom niet?

III. Bent u inmiddels op de hoogte van het feit dat juist kinderen met een zich nog ontwikkelend brein bijzonder kwetsbaar zijn voor slaapverstoring en dat dit negatieve gevolgen voor de hersenontwikkeling kan hebben en dat windturbines een bijkomende bron zijn van slaapverstoring?

IV. We vragen u opdracht te geven aan het RIVM om gedegen onderzoek te doen naar de specifieke gezondheidsrisico's met betrekking tot de Amsterdamse zoekgebieden voor windturbines met een hoogte van 146 meter en hoger, binnen 2000 meter van woningen, en/of met een geluidsbelasting van 42 dB en hoger.

V. Wij vragen u om het onderzoek onder punt IV niet te beperken tot de effecten op volwassenen, maar ook de gezondheidseffecten op kinderen mee te nemen.

VI. a. Op welke wijze denkt u invulling te geven aan uw verantwoordelijkheid als volksvertegenwoordiger om het voorzorgprincipe te hanteren en uw inwoners te beschermen tegen eerdergenoemde gezondheidsrisico's?

b. Bent u, net als wij, van mening dat u pas tot uitvoering van de voorgenomen plannen kunt besluiten, als overtuigend is aangetoond dat deze geen gezondheidsrisico's opleveren en bovendien te allen tijde niet ten nadele van de omwonenden zullen uitpakken? Zo nee, waarom niet?

VII. Ziet u het als uw verantwoordelijkheid om geluidsoverlast in de stad zoveel mogelijk te beperken en daarom te zoeken naar groene (energie) alternatieven, die geen negatieve gezondheidseffecten opleveren? Zo nee, waarom niet?

Graag ontvangen wij de beantwoording van onze vragen binnen de daarvoor gestelde termijn.

Hoogachtend,

[redacted], kinder- en jeugdpsychiater

[redacted], cardioloog

[redacted], internist

[redacted], verloskundige en klinisch epidemioloog

[redacted] kno-arts

[redacted], moleculair farmacoloog

Ondertekend door:

Totaal:	**104**
Auteurs	6
Mede-ondertekenaars	98

Per specialisme:

Cardiologen	3
Huisartsen	20
Internisten	8
Kinderartsen	5
Kno-artsen	8
Psychiaters	6
Chirurgen	11
Radiologen	9
Psychologen	15
Anesthesiologen	2
Neurologen	2
Gynaecologen	2
Artsen, overig	6
Paramedici, overig	7

Een afschrift van dit raadsadres wordt verzonden aan:

Het College van de gemeente Amsterdam

GGD Amsterdam

RIVM

Provincie Noord-Holland

Relevante woordvoerders Tweede Kamer, w.o. Volksgezondheid en Duurzaamheid

Referenties

1. RIVM rapport “Gezondheidseffecten van windturbinegeluid: een update”

Literatuurlijst:
2. Bräuner, (2019b). Association Between Long-Term Exposure to Wind Turbine Noise and the Risk of Stroke: Data From the Danish Nurse Cohort. Journal of the American Heart Association, 8(14)

3. Michaud, (2018a). Clarifications on the design and interpretation of conclusions from health Canada’s study on wind turbine noise and health. Acoustics Australia, 46(1), 99-110

4. Pedersen et al, (2010) Can road traffic mask sound from wind turbines? Response to wind turbine sound at different levels of road traffic sound. Energy Policy Vol. 38 no. 5, 2520-2527.

5. Poulsen, (2018a). Long-term exposure to wind turbine noise and redemption of antihypertensive medication: a nationwide cohort study. Environment international, 121, 207-215.

6. Poulsen, (2018b). Long-term exposure to wind turbine noise at night and risk for diabetes: a nationwide cohort study. Environmental research, 165, 40-45.

7. Poulsen, (2018c). Pregnancy exposure to wind turbine noise and adverse birth outcomes: a nationwide cohort study. Environmental research, 167, 770-775.

8. Poulsen, (2019a). Impact of long-term exposure to wind turbine noise on redemption of sleep medication and antidepressants: a nationwide cohort study. Environmental health perspectives, 127(3).

9. Poulsen, (2019b). Long-term exposure to wind turbine noise and risk for myocardial infarction and stroke: a nationwide cohort study. Environmental health perspectives, 2019(3).

10. van Kamp, (2020a). Evidence Relating to Environmental Noise Exposure and Annoyance, Sleep Disturbance, Cardio-Vascular and Metabolic Health Outcomes in the Context of IGCB (N): A Scoping Review of New Evidence. International journal of environmental research and public health, 17(9), 3016.

11. van Kamp, I, (2020b). Review of Evidence Relating to Environmental Noise Exposure and Annoyance, Sleep Disturbance, Cardio-Vascular and Metabolic Health Outcomes in the Context of the Interdepartmental Group on Costs and Benefits Noise Subject Group (IGCB (N)). RIVM Report 2019-0088; Netherlands.

12. Van Kempen, (2012), The quantitative relationship between road traffic noise and hypertension: a meta-analysis. J Hypertens, 30, 1075-1086.

13. Van Kempen, (2018). WHO environmental noise guidelines for the European region: a systematic review on environmental noise and cardiovascular and metabolic effects: a summary. International journal of environmental research and public health, 15(2), 379.

14. Verheijen et al, (2009). Evaluatie nieuwe normstelling windturbinegeluid. Invloed van verschillende grenswaarden op blootstelling, hinder en mogelijkheden ontwikkelingslocaties. RIVM Rapport 680300007

15. WHO, Environmental Noise Guidelines for the European Region (2018) WHO, Bonn.

16. Kiran P.Maski et al, (2013) Sleep deprivation and neurobehavioral functioning in children, International Journal of Psychophysiology, Volume 89, Issue 2, Pages 259-264

17. James E.Jan et al, (2010) Long-term sleep disturbances in children: A cause of neuronal loss European Journal of Paediatric Neurology, Volume 14, Issue 5, Pages 380-390

18. Leila Tarokh et al, (2016) Sleep in adolescence: physiology, cognition and mental health, Neurosci Biobehav Rev; 70: 182–188.

19. Lercher, P. et al, (2003) Ambient noise and cognitive processes among primary school children. Environment & Behavior, 35 (6): 725-735

20. Kempen, E. et al (2010), The effects of road and aircraft noise exposure on children's episodic memory. Noise & Health, 12 (49): 244-54

21. Basner, M et al, (2014) Auditory and non-auditory effects of noise on health. The Lancet, 2014 383 (9925):1325-1332

22. Hahad O et al (2020), Midregional pro atrial natriuretic peptide: a novel important biomarker for noise annoyance-induced cardiovascular morbidity and mortality? Clinical Research in Cardiology 110(1): 29-39.

23. J. de Laat et al, Health Effects of Sounds produced by Wind Turbines: a systematic review. publication under review. Bron Argos: https://www.vpro.nl/argos/lees/onderwerpen/windmolens/2020/onhoorbaar-geluid-schadelijk-voor-gezondheid.html

24. https://amsterdam.ggdgezondheidinbeeld.nl/opdekaart

25. Ascone, L., Kling, C., Wieczorek, J. et al. A longitudinal, randomized experimental pilot study to investigate the effects of airborne infrasound on human mental health, cognition, and brain structure. Sci Rep 11, 3190 (2021). https://doi.org/10.1038/s41598-021-82203-6

[redacted]

Van: [redacted]@amsterdam.nl>
Verzonden: woensdag 10 maart 2021 8:28
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: WOENSDAG Communicatie-activiteiten week 10
Bijlagen: 210310 RES Communicatie week 10.docx

Collega's,

Vandaag werken we gestaag door aan de voorbereiding van 'd-day' donderdag. Bijgaand een actueel overzicht. Laat me weten als er iets moet worden aangevuld of aangepast.

Van [redacted] hebben we een link gekregen naar het zogeheten Coosto-dashboard. Daarmee kunnen we peilen welke aandacht RES Wind krijgt op de social media. Zie
https://in.coosto.com/reporting/public/d/603f5c19d44c17001272b1ca

Groet, [redacted]

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

RES Communicatie-planning week 10
Woensdag 10/3.

TO DO

Activiteit	Taak	Af	Bijzonderheden	Inhoudelijke check
Persbericht	[redacted]	Maandag		[redacted]
Media-distributielijst	[redacted]	Woensdag/ donderdag	Media Vakmedia	
QandA's wethouder tbv interviews	[redacted]	Maandag	[redacted]	[redacted]
QandA's website obv FAQ.	[redacted]	Woensdag	[redacted]	[redacted]
Tekst website	[redacted]	Woensdag	[redacted]	[redacted]
Kaartje	[redacted] Met [redacted]	Woensdag, einde dag. 17:00	Een kaart algemeen met legenda, Een kaart per zoekgebied.	[redacted]
Nieuwsbrief Duurzame Energie	[redacted]	Woensdag	[redacted]	[redacted]
Nieuwsbrief gemeente + stadsdelen	[redacted]	Woensdag	Redactie [redacted]	[redacted]
Mail-beantwoording vanaf donderdag	[redacted]	Donderdag	Tekst standaard mailbericht Afstemmen met secretariaat wethouder.	[redacted]
Mail aan relaties (stadsdelen, buurgemeentes, Werkgroep NHZ En andere zie stakeholder lijst)	[redacted]	Donderdagmiddag	Brieftekst (mail) uit + Pb + kaart-pdf	[redacted]
Distributielijst	[redacted]	Dinsdag/donderdag		[redacted]
Plan info-bijeenkomsten	[redacted]	Maandag opzet gereed	[redacted]	
Telefoonlijst WH Stakeholders	[redacted]	Maandag	Di-mi belt WH relaties	Weesp en waterland erbij.

				Álle buurgemeentes erbij.
Telefoonnummers buurgemeentes	[redacted]	Dinsdag/donderdag		
Intranetbericht	[redacted]	Donderdag	Redactie via [redacted] Tijdig inseinen	[redacted]
Afstemming Comm. buurgemeenten	[redacted]	Dinsdag-Donderdag	Loopt al…	
Afstemming Comm. stadsdelen	[redacted]	Maandag	Loopt al.	
Afstemming RES	[redacted]	Maandag-woensdag	Is gebeurd!	
Afstemming RES-Comm	[redacted]	Woensdag-donderdag	[redacted] gebeurd.	
Interview RES-WH	[redacted]	Dinsdag Woensdag	[redacted]	
Dagelijkse monitor	[redacted]	Dagelijks	[redacted]	Zie mail met link naar dagelijkse Coosto-dashboard

[redacted]

Van: [redacted]@rivm.nl>
Verzonden: donderdag 8 april 2021 10:27
Aan: [redacted]
Onderwerp: WT-vraag

Dag [redacted] ,

TER INFO: Onderstaand het antwoord dat wij richting goep (para)medici

" Geachte dames, heren,

Dank voor uw brief. Wij hebben deze in goed orde ontvangen.

GGD-en kunnen het RIVM om ondersteuning vragen bij, inhoudelijke, vragen van bijvoorbeeld hun bestuur. De gemeenteraad van Amsterdam heeft de GGD-Amsterdam om advies gevraagd naar aanleiding van uw brief. De GGD-Amsterdam heeft het RIVM gevraagd ondersteuning te verlenen bij dit advies. Het RIVM zal hierbij behulpzaam zijn.

Met vriendelijk groet,

Het ExpertiseCentrum Geluid (ECG), RIVM."

Groet,

[redacted]
+316[redacted]

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl *De zorg voor morgen* begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en Committed to *health and sustainability*